

Anti-Teknolojik Devrim: Neden ve Nasıl

Theodore Kaczynski

31.08.2016

İçindekiler

Çevirenin Tanıtımı	4
Ön Söz	6
Birinci Bölüm: Toplumların Gelişimi Bilinçli Bir Kontrole Tabi Tutulamaz	15
İkinci Bölüm: Teknolojik Sistem Neden Kendi Kendisini Yok Edecek?	84
Üçüncü Bölüm: Toplum Nasıl Dönüştürülür: Kaçınılması Gereken Hatalar	180
I. <i>Önermeler ve Kurallar</i>	181
II. <i>Önermelerin İncelenmesi</i>	186
II. <i>Kuralların İncelenmesi</i>	207
IV. <i>Uygulama</i>	254
Dördüncü Bölüm: Anti-Teknolojik Bir Hareket İçin Stratejik İlkeler	268
Ek Bir: Birinci Bölüm'e Katkı	371

Ek İki: İkinci Bölüm'e Katkı	382
Ek Üç: Hedefte Kalın	412
Ek Dört: Jeo-Mühendisliğin Uzun Dönemli Etkileri	423
Alıntılanmış Eserler Listesi	429
Yazar İsmi Olmayan Eserler	454

Çevirenin Tanıtımı

Her kıtada yalnızca özgür birer Adem ve Havva kalsa bile, bu şimdikinden daha iyi olurdu.

—Thomas Jefferson

Kaczynski'nin deyimiyle bu kitap, yazarın “daha önceki çalışmalarının (manifesto olarak da bilinen *Sanayi Toplumu ve Geleceği* ile *Technological Slavery*) çok ötesine gitmektedir.” Ve “son otuz beş yıldaki yoğun bir düşünce ve amaçlı okumanın son sonuçlarını temsil etmektedir.”

Kitap başlığından da anlaşılacağı üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Neden teknolojik sistemden kurtulmalıyız ve bu nasıl başarılabilir?

Bu iki ana bölüm de kendi içerisinde iki alt-bölüme ayrılmaktadır.

İlk ana bölümün birince alt-bölümünde tartışılan konular, insanların neden toplumlarını bilinçli bir plana tabi tutamayacağı, belirli bir toplumsal hedef ya da ulaşılmak istenen belirli bir toplumsal yapı ile ilgili kağıt üzerinde yapılan bir planın neden gerçek hayatta uygulanamayacağı ve toplumların yapısının temel olarak insan isteklerinden bağımsız bir şekilde belirleniyor olduğudur. Bu bölümdeki tartışmalar teknolojik toplumun neden doğa ile uyumlu

yeşil bir ütopyaya dönüştürülemeyeceği konusunda açıklayıcıdır.

İlk ana bölümün ikinci-alt bölümünde ise teknolojik sistemin neden kaçınılmaz olarak Dünya üzerindeki tüm vahşi doğayı yok edeceği tartışılmaktadır. Sistem yıkılmadan faaliyetlerine devam ettiği takdirde, Dünya üzerindeki tüm karmaşık yaşam formlarının ortadan kalktığı ve hatta Dünyanın, bünyesinde canlılığı mümkün kılan niteliklerinin yok edildiği bir duruma ulaşılacaktır.

Kitabın ikinci ana bölümünde ise teknolojik sistemden kurtulmak için izlenmesi gereken stratejinin genel bir çerçevesi çizilmektedir. Kaczynski teknolojik sistemden kurtulmak için, Dünya çapında, Bolşevik ve Fransız devrimlerine benzer bir devrim önermektedir. Fakat onun önerdiği devrimin, solcu devrim tahayyüllerinin aksine yeni ve ütöpik bir dünya kurma hedefi yoktur. Birinci bölümde anlatılanlar zaten böyle bir tahayyülün imkansızlığını kanıtlamaktadır. Kaczynski'nin önerdiği devrimin tek görevi, Dünya üzerindeki tüm yaşamı ve dolayısı ile vahşi doğayı da yok edecek teknoloji makinesinin durdurulmasıdır.

Karaçam

Ön Söz

I. Günümüzde, modern toplumun o ya da bu şekilde felakete doğru gittiğini gören ve üstelik üzerimizde salınan tehlikeleri birbirine bağlayan ortak ipin teknoloji olduğunu fark eden birçok insan bulunmaktadır.¹ Bu insanların neredeyse tamamı aşağıdaki iki kategoriden birisinde yer almaktadır:

İlki, teknolojinin toplumumuza ve gezegenimize yaptıkları karşısında dehşete düşen, ancak bu hususta bir şeyler yapmak konusunda kendilerini güçsüz hissettikleri için teknolojik sisteme karşı herhangi bir eylemde bulunma motivasyonuna sahip olmayan kişilerdir. Bu kişiler anti-teknolojik bir kitap okurlar -mesela Jacques Ellul'ün *Teknolojik Toplum'u*- ve teknoloji hakkında kendi endişelerini belagâtlı bir şekilde dile getiren bir kişi buldukları için kendilerini iyi hissederler. Ancak kitabın bu rahatlatıcı etkisi bir zaman sonra geçer, teknolojik

---

¹ Bu tarz insanlardan birçok mektup aldım. Üstelik sadece Birleşik Devletler'de bulunanlardan değil, dünyanın başka birçok ülkesinde bulunanlardan da.

dünya hakkında duydukları hoşnutsuzluk onları tekrar rahatsız etmeye başlar ve rahatlamak için başka bir anti-teknolojik kitaba başvururlar: Ivan Illich, Kirkpatrick Sale, Daniel Quinn, benim *Sanayi Toplumu ve Geleceği* çalışmam ya da bir başkası. Bu böylece devam edip gider. Başka bir deyişle, bu kişiler için anti-teknolojik literatür yalnızca bir terapiden ibarettir: Teknoloji karşısında duydukları rahatsızlığı dindirir, ancak eyleme geçmeleri konusunda bir etkisi olmaz.

İkinci kategoride ise modern teknoloji karşısında dehşete düşen ve teknolojik sisteme karşı bir şeyler yapmak isteyen, fakat bunun nasıl yapılabileceği ile ilgili pratik bir fikre sahip olmayan kişiler yer almaktadır. Sadece *taktik* seviyede bakıldığında, bu insanlar mükemmel bir pratik zekaya sahip olabilirler; örneğin, çevreye zarar veren özel bir probleme karşı bir gösterinin organizasyonu gibi konularda çok yetenekli olabilirler. Fakat mesele büyük stratejiye²

---

² “Taktik”, “strateji”, “büyük strateji” en azından kökenleri itibari ile askeri terimlerdir. Taktik, özel bir muharebenin kazanılmasını icap eden anlık bir amaç için kullanılan teknikleri kapsar. Strateji, daha geniş kararlar ve daha uzun zaman aralıkları ile ilgilenir ve bir ya da bir dizi muharebeyi kazanmak için gerekli hazırlıkları da içerir. Büyük strateji, bir ulusun hedeflerinin savaş yolu ile elde edilmesindeki tüm bir süreç ile ilgilenir ve bu sürecin yalnızca askeri boyutları ile değil, aynı zamanda politik, psikolojik, ekonomik vb. faktörleri ile de ilgilenir. Bakınız, örnek:

geldiğinde, bu konuda ne yapacaklarını bilemezler. Belki de çoğu, bir çevre sorununa karşı ya da teknoloji ile alakalı başka bir kötülüğe karşı kazanılan herhangi bir zaferin, teknolojik sistem varlığını devam ettirdiği müddetçe en iyi ihtimalle geçici bir zafer olacağını farkındadır. Ancak, yaptıkları şeylerin genel teknoloji probleminin çözümüne bir şekilde katkı sunabileceğini umarken, belirli kötülüklere karşı mücadele etmeye devam etmekten daha iyi bir şey akıllarına gelmez. Gerçekte, yaptıkları işler bir şeye yaramaz; hatta zararlıdır. Çünkü, dikkatleri tüm sorunların kaynağı olan esas mesele üzerinden dağıtırlar ve insanların ilgisinin, teknolojik sistem varlığını sürdürdüğü müddetçe hiçbir zaman kesin bir şekilde çözülemeyecek olan sınırlı bir takım problemler üzerinde yoğunlaşmasına sebep olurlar. Bu kitabın amacı, insanlara, toplumumuzu gitmekte olduğu yıkım sürecinden çıkarmak için yapılması gerekenler hakkında pratik ve büyük stratejik bir bakış ile düşünmeye nasıl başlayabileceklerini göstermektir.

Geçmiş tecrübelerime dayanarak güvenli bir şekilde söyleyebilirim ki, bu kitabı ortalama bir hızla,

---

NEB (2003), Vol. 29, "War, Theory and Conduct of", syf. 647. "Taktik", "strateji" ve "büyük strateji" terimleri, analogi yolu ile savaş ve askeri konular ile hiç ilgisi olmayan bağlamlarda da kullanılmıştır.

sadece bir ya da iki kez okuyan hemen hemen herkes -hatta olağanüstü bir zekaya sahip olanlar bile- içerdiği önemli noktaların çoğunu kaçıracaktır. Dolayısı ile bu kitap, *okunacak* bir kitap değildir; tıpkı mühendislik konuları çalışılırken kullanılan bir ders kitabı gibi titizlikle *çalışılacak* bir kitaptır. Tabii ki, bu kitap ve bir mühendislik kitabı arasında bazı farklar bulunmaktadır. Bir mühendislik kitabı, mekanik olarak uygulandığında istikrarlı bir şekilde beklenen sonuçları verecek net kurallar sunar. Fakat bu şekilde net ve güvenilir kurallar sosyal bilimlerde mümkün değildir. Dolayısı ile bu kitaptaki fikirler, mekanik ve katı bir şekilde değil, düşünceli ve yaratıcı bir şekilde uygulanmalıdır. Fikirlerin zeki bir şekilde uygulanışına, tarih konusunda sahip olunan geniş bir bilgi ve toplumların gelişimi ve değişimi hakkındaki anlayış büyük katkı sunacaktır.

II. Bu kitap, daha sonra yayınlamayı umduğum daha uzun bir çalışmanın, önemli bir bölümü olmakla beraber, yalnızca bir bölümünü temsil etmektedir. Çalışmanın en önemli bölümünü bir an önce baskıya vermek istedim, çünkü teknolojinin büyümesi ve çevremizin yok edilmesi sürekli artan bir hızda gerçekleşmektedir ve eylem için organize olma zamanı—olabildiğince çabuktur. Üstelik 72 yaşındayım ve herhangi bir sağlık sorunu nedeniyle çalışma-

maz hale gelebilirim. Bu sebeple, en önemli malzeme henüz çalışabiliyorken baskıya vermek istedim.

Çalışmanın tamamı -burada yayımlanan ve henüz taslak halinde bulunan bölümler ile birlikte- daha önceki çalışmalarımın (*Sanayi Toplumu ve Geleceği* ve *Teknolojik Kölelik*) çok ötesine gitmektedir ve bir ömürlük düşünce ve okumanın aşağı yukarı son sonuçlarını temsil etmektedir—bunun son otuz beş senesini yoğun bir düşünce ve belirli bir amaca yönelik okuma oluşturmaktadır. Çalışmanın temelleri, bütün bu yıllar boyunca yaptığım okumalara ve özellikle 1998 yılından beri federal bir hapisaneyeyken gerçekleştirdiğim okumalara dayanmaktadır. 2011 yılına geldiğimizde, bağlanması gereken önemli ucu açık noktalar ve doldurulması gereken boşluklar bulunuyordu; bu ucu açık noktaları bağlamayı ve boşlukları doldurmayı, istediğim bilgileri bulup çıkartan ve sorduğum soruların -bazen oldukça zor sorular- neredeyse tamamını cevaplayan hapisane dışındaki birkaç insanın yüce gönüllü yardımları sayesinde başardım.

Öncelikle Susan Gale'e teşekkür borçluyum. Susan bu projede anahtar rolü oynadı ve vazgeçilmezdi. O, herkesten daha fazla problem çözen ve sonuç üreten yıldız araştırmacımdı; diğer araştırmacıların çalışmalarını mükemmel bir şekilde koordine etti ve temize geçmenin çoğunu halletti.

Bu projede Susan'dan sonra gelen en önemli kişi Dr. Julie Ault'tur. Julie, çeşitli bölümlerin taslaklarını okudu ve konuları açıklama şeklimdeki birçok zayıf nokta üzerine dikkatimi çekti. Bunları, hepsini istediğim gibi (ya da muhtemeldir ki onun arzu ettiği gibi) düzeltmiş olamasam da, gidermeye çalıştım. Bununla birlikte Julie, el yazmalarının hazırlanması hakkında çok değerli tavsiyelerde bulundu.³ Fakat hepsinden önemlisi, Julie Ault gibi entelektüel bir devin yanında olmasının vermiş olduğu cesaretti.

Susan haricinde başka bazı kişiler de, istikrarlı bir çalışma ile, araştırma konusunda önemli katkılarda bulundular: Brandon Manwell, Deborah __, G. G. Gomez, Valerie vE __ ve ismi burada anılmayacak başka bir kişi daha. Patrick S __ ve isminin burada geçmesini tercih etmeyen bir kişi daha, çeşitli yardımlarının yanında kritik önemde finansal destekte bulundular.

Yukarıda adı geçenler projeye büyük katkılar yapmış kişilerdir, ancak katkıları daha küçük olan dokuz kişiye daha teşekkür borçluyum: Blake Janssen, Jon H __ ve Philip R __, her biri, benim için bazı bilgileri bulup çıkardılar; Lydia Eccles,

---

³ Mevcut çalışma için el yazmasını çabucak hazırlamak gerektiğinden, Julie Ault'un el yazması hazırlanışı ile ilgili tavsiyelerini göz ardı etmek zorunda kaldım. Söylememe gerek yok ki, Julie, bu nedenle oluşabilecek hatalardan sorumlu değildir.

Dr. David Skrbina, Isumatag (mahlas) ve Último Reducto (mahlas) kimi noktalara dikkatimi çektiler ya da yararlı bulduğum bazı makalelerin kopyalarını gönderdiler; Lydia, başka bazı yardımlarda daha bulundu ve Dr. Skrbina'nın bir asistanı Üçüncü Bölüm'ün ve Ek Üç'ün ilk taslaklarını temize çekti. Hukuki cephede, ücret almadan yardımlarını sunan iki avukata teşekkür borçluyum. Nancy J. Flint'e telif hakkının alınması ve Edward T. Ramey'e ise bu kitabın hazırlanışı üzerindeki bürokratik engelin kaldırılması konusunda.

Hepsine teşekkürler!

III. Almış olduğum yüce gönüllü yardımlara rağmen, birçok noktada güvenilirliği şüpheli kaynaklara başvurmak zorunda kaldım: Medya raporları (tümü çoğunlukla sorumsuz bir şekilde hazırlanır!) ya da kısa olmak zorunda oldukları için işledikleri konulardan ancak özet bir şekilde bahseden ansiklopedi makaleleri gibi. Yukarıda zikredilen kişilerden hiçbiri, bu kitapta bu sebeple oluşabilecek hatalardan sorumlu değildir. Yalnızca 2011 yılından beri zamanlarının ve çabalarının hatırı sayılır bir kısmını bu işe adanarak benim için araştırma yapabilecek insanlarla çalışıyorum ve aynı zamanda bu kişilerin hepsi, ekmeklerini kazanmak gibi, hayatlarının diğer gerekli veçheleri ile de ilgilenmek zorundalar. Şüpheli kaynaklara dayandığım her bilgi için onlar-

dan sağlam kaynaklar bulmalarını isteseydim, bu kitabın yayınlanması yıllar mertebesinde gecikirdi. Kimi noktalarda başvurmak zorunda kaldığım şüpheli kaynakların bu kitapta öne sürülen argümanları ya da ulaşılan sonuçları köklü bir şekilde zayıflatacaklarını düşünmüyorum. Başvurduğum kimi bilgi parçacıkları yanlış ya da yanıltıcı çıksa dahi, bunlar kitabın temel iskeletini sarsmayacaktır.

IV. Alıntılama üzerine not. Dipnotlarda bilgi kaynaklarını genellikle yazarın soyadını ve sayfa numarasını vererek belirttim. Okuyucu yazarın adının tam halini, alıntılanan kitabın ya da makalenin başlığını, yayınlanma yılını ya da diğer gerekli bilgileri kitabın sonunda yer alan Alıntılanan Eserler Listesi'nde yazarın ismine bakarak bulabilir. Eğer bir kaynak yazarın adı olmadan geçiyorsa bu durumda okuyucu, kaynak ile ilgili ekstra bilgilere ulaşmak için Alıntılanan Eserler Listesi'nin sonunda yer alan yazar ismi geçmeyen çalışmalar listesine başvurabilir.

Notlarda iki kısaltma sık olarak kullanılmıştır:

“STVG,” bana ait olan ve İngilizce’de sadece bir doğru versiyonu *Technological Slavery* (Feral House, 2010) kitabımın 36-120. sayfalarında yayınlanan *Sanayi Toplumu ve Geleceği’ni* ifade etmektedir.

“NEB”, *The New Encyclopaedia Britannica*, Fifteenth Edition’u ifade etmektedir. Fifteenth Edition

bir kaç kez değiştirilmiştir, dolayısı ile “NEB” sonrasında parantez içerisinde belirtilen tarih, alıntılanan “NEB”in hangi versiyon olduğunu ifade etmektedir. Örneğin “NEB (2003)”, *The New Encyclopaedia Britannica*’nın 2003 telifli versiyonunu ifade etmektedir.

Ted Kaczynski
Mayıs 2014

Birinci Bölüm: Toplumların Gelişimi Bilinçli Bir Kontrole Tabi Tutulamaz

Adonde un bien se concierto

Hay un mal que lo desvia;

Mas el bien viene y no acierta, Y el mal
acierta y porfia.

—Diego Hurtado de Mendoza
(1503-1575)¹

Bugün ve geçmiş üzerinde ne kadar çok
düşünürsem, insanların her alandaki

---

¹ Redondilla, in Barja, syf. 176. Serbest çeviri: “İyi için plan yapıldığında, bir kötülük saptırır onu. İyi gelir fakat etki etmez, kötü ise etkili ve süreklidir.”

planları ile alay etmelerinden o kadar çok etkileniyorum.

—Tacitus²

I. Çok sayıda ampirik kanıtın bulunduğu özel durumlarda, bir toplumun davranışı ile ilgili güvenilir, kısa vadeli tahminlerde bulunmak ya da bu davranışları kısa vadede kontrol etmek mümkün olabilir. Örneğin, ekonomistler faiz oranlarının yükselmesinin ya da düşmesinin modern endüstriyel toplum üzerindeki anlık sonuçlarını tahmin edebilirler. Böylece, faiz oranlarını yükseltip alçaltarak, enflasyon seviyesi ve işsizlik oranları gibi değişkenleri manipüle edebilirler.³ Dolaylı sonuçları tahmin etmek daha zordur ve çok daha ayrıntılı finansal manipülasyonların sonuçlarının ne olacağı ise kaba varsayımlardan ibarettir. ABD hükümetinin ekonomi politikalarının birçok polemğin konusu olması bu yüzden: Bu politikaların sonuçlarının tam olarak neler olabileceğinin bilgisine kimse sahip değildir.

---

² Tacitus, Book III, Chapt. 18, syf. 112.

³ Bu meselenin epey basitleştirilmiş bir halidir, ancak amaçlarımız için gerçeğe yeteri kadar yakındır. Bakınız: NEB (2003), Vol. 4, “Federal Reserve System,” syf. 712, ve Vol. 8, “monetary policy,” syf. 251252; *WorldBookEncyclopedia*, 2011, Vol. 7, “Federal Reserve System,” syf. 65.

Elde çok sayıda ampirik kanıtın bulunmadığı ya da uzun vadeli etkilerin söz konusu olduğu durumlarda başarılı tahminlerde bulunmak -ve dolayısı ile toplumun gelişmesini başarılı bir şekilde yönlendirmek- çok daha zordur. Aslında bu gibi durumlarda başarısızlık bir normdur.

• M.Ö. ikinci yüzyılın ilk yarısında, Roma toplumunun o dönemde başlamakta olan çürümesini engellemek amacıyla aşırı tüketimi sınırlandıracak bazı yasalar devreye sokuldu. Bu tip kanunlarda genel olarak görüldüğü gibi, bu yasalar beklenen etkiyi yaratmakta başarısız oldular ve Roma toplumunun çürümesi devam etti.⁴ M.Ö. birinci yüzyılın başlarında Roma, politik olarak istikrarsız bir duruma gelmişti. Lucius Cornelius Sulla, komutasındaki askerlerin yardımı ile şehrin yönetimini ele geçirdi; muhalefeti fiziksel olarak yok etti ve istikrarlı bir yönetimi yeniden tesis etmek amacı ile kapsamlı bir reform faaliyeti yürüttü. Fakat Sulla'nın müdahalesi durumu daha da kötü hale getirdi; çünkü "hukuk devletinin savunucularını" öldürmüştü ve senatoyu, "aristokrasinin en iyi üyelerine ilham veren görev bilinci ve kamu hizmeti kavramının tam tersi geleneklere sahip vicdansız kişiler" ile doldurmuştu.⁵ Sonuç

---

⁴ NEB (2003), Vol. 20, "Greek and Roman Civilization," syf. 295-96.

⁵ Age., syf. 304-05.

olarak, Roma'nın politik sistemi çürümeye devam etti ve M.S. birinci yüzyılın ortalarına gelindiğinde Roma'nın geleneksel cumhuriyet hükümeti esas olarak çökmüş durumdaydı.

- M.S. 9. yüzyılda İtalya'da bazı krallar, aristokrasinin köylüler üzerindeki baskı ve sömürüsünü kısıtlayacak yasalar yürürlüğe koydular. "Ancak bu yasalar bir işe yaramadı ve aristokrasinin toprak üzerindeki hakimiyeti ve politik egemenliği artmaya devam etti."⁶

- Simón Bolívar, İspanya'nın Amerikan kolonilerinin bağımsızlıklarını kazandıkları devrimsel süreçlerin en önemli lideri idi. İstikrarlı ve "aydınlanmış" bir devlet yapısının İspanyol Amerikasında hakim olmasını istedi ve bunun için çaba harcadı; fakat bu süreçte o kadar başarısız oldu ki, 1830 yılındaki ölümünden kısa bir süre önce, hayal kırıklığı içinde şunları yazdı: "Bir devrime hizmet edenler, denizi sürenler gibidir." Bolívar daha sonra şu tahminde bulundu: "İspanyol Amerikası, kaçınılmaz bir şekilde, dizginlerinden kurtulmuş bir kalabalığın eline düşecektir. Sonrasında yönetimi, tüm ırklardan ve renklerden adi tiranlar ele geçirecektir. Her türlü suç ve acımasızlık tarafından tüketilmiş bir hale geleceğiz ve Avrupalılar bizi fethetmeye tenezzül dahi

---

⁶ NEB (1997), Vol. 22, "Italy," syf. 195.

etmeyecekler...”⁷ Bolivar’ın bu tahmininin, bunları yazarken içinde bulunduğu duygu yoğunluğuna atfedilebilecek abartılar dışında, ölümünden bir buçuk asır sonra (kabaca) doğru çıktığı söylenebilir. Fakat Bolivar’ın böyle bir tahmine yalnızca çok geç bir tarihte ulaştığına dikkat edin ve üstelik yapmış olduğu bu tahmin herhangi bir özel durumdan bahsetmeyen genel bir tahmindir.

• Birleşik Devletler’de 19. yüzyılda bazı hayırseverler ve konut reformcuları tarafından desteklenen işçi-evleri projeleri bulunmaktaydı. Hedefleri, işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çabaların, yıllık %5 kar oranları ile uyumlu bir şekilde gerçekleştirilebileceğini göstermekti.

Reformcular, model konutların, ev sahiplerinin uymak zorunda kalacakları standartları rekabet koşullarının bir gereği olarak oluşturacaklarına inanıyorlardı. Konut problemini çözmek için geliştirilen bu çözüm maalesef işe yaramadı. Şehirde yaşayan işçi kitleleri sadece kar amacı ile işletilen konutlara tıkkıştırıldılar.⁸

İnsanların, toplumların gelişimini yönlendirme kabiliyetlerinde yüzyıllar boyunca herhangi bir gelişme kaydedemedikleri gözlenmektedir. Bu

---

⁷ Simon Bolivar, Gen. Juan Jose Flores’e mektup, Nov. 9, 1830, Soriano, syf. 169.

⁸ Heilbroner & Singer, syf. 122.

doğrultudaki görece yeni (1950 sonrası) girişimler, önceki zamanlarda denenenele nazaran ilk bakışta daha karmaşık ve sofistike gözükebilir; fakat daha başarılı oldukları söylenemez.

• Birleşik Devletler’de 60lı yılların ortasında Başkan Lyndon Johnson öncülüğünde uygulanan sosyal reform programları, suç, uyuşturucu kullanımı, fakirlik ve gecekondulaşma gibi toplumsal problemlerin sebeplerinin ne olduğuna ve bu problemlerin nasıl çözülebileceğine dair inanışların, çok düşük bir gerçeklik payına sahip olduklarını gösterdi. Örneğin, hayal kırıklığına uğramış bir reformcu şunları söylüyor:

Bir zamanlar, problemlili aileleri o kötü kenar mahallelerden bir kez çıkardığımızda peder beyin uyuşturucuyu bırakacağını, annenin ortalıkta sürtmeye son vereceğini ve çocuğun elindeki bıçağı atacağını düşünürdük. Ve onları modern mutfak ve eğlence merkezleri ile donatılmış güzel apartmanlara yerleştirdik. Ancak gelin görün ki, her zaman oldukları baş belaları olmaya devam ettiler.⁹

Bunlar, her türlü reform programının bütünüyle başarısız olduğu anlamına gelmez; fakat genel başarı seviyesinin muazzam düşüklüğü, reformcuların, çözmek istedikleri toplumsal problemleri ortadan

---

⁹ Patterson, syf. 402-3.

kaldırmak için ne yapılması gerektiğini bilemeyecek kadar toplumsal dinamiklerden bihaber olduklarını göstermektedir. Az buçuk bir başarı elde ettikleri durumlarda ise bu, muhtemelen, şansları yaver gittiği için böyle olmuştur.¹⁰

Yukarıdakilere benzer daha başka birçok örnek verilebilir. Aynı zamanda, toplumsal gelişimin kontrol edilmesi ile ilgili girişimlerde en yakın hedeflere ulaşılan örnekler de verilebilir. Fakat bu durumlarda toplumun bütününde ortaya çıkan uzun vadeli etkiler, reformcuların ve devrimcilerin bekledikleri ve arzu ettikleri gibi olmamıştır.¹¹

• Atinalı devlet adamı Solon'un yasaları (M.Ö. 6. yüzyıl) Attika'da hektomarjı (kabaca sertlik olarak adlandırılabilir) ortadan kaldırırken, aristokrasinin zenginliğini ve ayrıcalıklarını büyük oranda korumayı hedeflemişti. Bu açıdan değerlendirildiğinde yasal değişikliklerin başarılı olduğu söylenebilir. Fakat aynı zamanda Solon'un kesinlikle onaylamayaacağı, öngörülmemiş bazı sonuçlara da sebep olmuşlardır. "Serflerin" özgürlüğüne kavuşması emek kıtlığına yol açmış ve bu durum da Atinalıları, Attika

---

¹⁰ Olaylar Patterson tarafından anlatılmaktadır, syf. 396-405, olaylardan çıkarılan sonuçlar bana aittir.

¹¹ Kaczynski, syf. 279'da belirtildiği gibi, bu kuralın en azından 3 kategoriden oluşan istisnaları bulunmaktadır. Fakat bu istisnaların mevcut bölümle çok az bir ilgisi bulunmaktadır.

dışından köle satın almaya ya da yakalamaya sevk etmiştir ve böylece Atina, bir köle toplumuna dönüşmüştür. Solon'un yasal reformlarının bir diğer dolaylı sonucu, Atina'yı M.Ö. 6. yüzyılın önemli bir bölümünde yöneten Pesistratid "tiranlık" (popülist diktatörlük) olmuştur.¹²

• Avrupa tarihinin en parlak devlet adamlarından birisi olan Otto von Bismarck, etkileyici bir başarılar listesine sahiptir. Başka bazı başarıları ile birlikte;

- 1867-1871 yılları arasında Alman birliğini sağladı.
- 1870-71 Fransa-Prusya savaşını çıkardı, fakat sonrasında barış için sarf ettiği çabalar ile Avrupa'lı liderlerin saygısını kazandı.
- Almanya'nın sanayileşmesini başarılı bir şekilde destekledi.
- Buna benzer yöntemler ile monarşi adına ortasınıfların desteğini elde etti.

---

¹² NEB (2003), Vol. 20, "Greek and Roman Civilizations," syf. 228-29. Starr, syf. 314, 315, 317, 334 & not 8, syf. 350, 358'e de bakınız.

- Böylece Bismarck en önemli hedefine ulaştı: Almanya'nın demokratikleşmesini (geçici olarak) önledi.
- Bismarck'ın Almanya için kurduğu politik yapı -1890 yılında istifa etmek zorunda kalmasına rağmen- 1918 yılında Almanya'nın 1. Dünya Savaşı'ndaki yenilgisi ile yıkılana kadar ayakta kalmıştır.¹³

Olağanüstü başarılarına rağmen Bismarck, başarısız olduğunu düşünüyordu ve 1898 yılında mutsuz bir yaşlı adam olarak öldü.¹⁴ Almanya'nın onun istediği yoldan gitmediği açıktı. Almanya'nın demokratikleşme yörüngesine doğru sürüklenmesi muhtemelen onu en çok kızdıran şeydi. Ancak geleceği görebilseydi hayal kırıklığının derinliği daha da artardı. Bismarck'ın Almanya'yı 1890 yılına kadar yönetmediği bir durumda Almanya'nın tarihinin o yıldan itibaren nasıl bir seyir izleyeceğini tartışmak ancak bir spekülasyon olabilir. Fakat Bismarck'ın, Almanya'yı kendi arzu ettiği hedefe ulaşacak rotaya koyamadığı

---

¹³ NEB (2003), Vol. 20, "Germany", syf. 114.

¹⁴ NEB (2003), Vol.15, "Bismarck," syf. 124. Bismarck'ın genel olarak kariyeri için bknz. age., syf. 121-24; age., Vol. 20, "Germany," syf. 109-114; Zimmermann, Chapt. 1&7; Dorpalen, syf. 219-220, 229-231, 255-56, 259-260 & note 53.

kesindir. Çünkü Bismarck, korkunç 1914-18 savaşından, Almanya'nın bu savaştaki felaket yenilgisinden ve Adolf Hitler'in bunları takip eden yükselişinden dehşete düşerdi.

• Birleşik Devletler'de reformcuların arzusu, "Prohibition" uygulamasının (alkollü içkilerin üretiminin, satışının ya da taşınmasının yasaklanması) anayasada yapılan bir ek ile yürürlüğe girmesini sağladı. Prohibition, anlık hedeflerinin gerçekleşmesinde kısmen başarılı idi; çünkü "aşağı" sınıfların alkol tüketimi ve alkol bağlantılı hastalıklar ile ölümlerin oranı azalmıştı; üstelik "kumarhaneler de ortadan kalkmıştı." Ancak bunlarla birlikte, Prohibition, suç çetelerine, alkollü içkilerin yasa dışı yollardan üretimi ya da ülkeye sokulması yolları ile muazzam kâr olanakları sunmuştu; böylece Prohibition, organize suçun gelişmesine büyük katkı yapmış oluyordu. Bunlara ek olarak, başka açılardan saygı değer insanların yasa dışı içkilere ulaşmak amacı ile yozlaşmasına sebep oluyordu. Yasağın ciddi bir yanlış olduğu anlaşıldı ve 1933 yılında başka bir anayasal ek ile yürürlükten kaldırıldı.¹⁵

---

¹⁵ Constitution of the United States, Amendments XVIII & XXI. Patterson, syf. 167-69. NEB(2003), Vol. 29, "United States of America," syf. 254-55. Vergano, syf 3A'da, Loyola University Chicago'dan Arthur Lurigo'nun şu sözlerini aktarmaktadır:

• 20. yüzyılın ikinci yarısında uygulanan sözde “Yeşil Devrim” -tarımda yeni tekniklerin ve yeni geliştirilmiş, yüksek verimliliğe sahip tahıl çeşitlerinin kullanılması- daha bol hasatlara imkan tanıyarak, Üçüncü Dünya ülkelerindeki açlığı ortadan kaldıracaktı. Ki gerçekten hasatlardan daha bol ürün alınmasını sağladı. Fakat: “Yeşil Devrim, toplam ulusal tahıl üretimi rakamlarına bakıldığında bir başarı gibi gözükse de, topluluklar ve bireysel insanlar perspektifinden bakıldığında sebep olduğu problemler başarılarının çok ötesindedir.”¹⁶ Dünyanın çeşitli bölgelerinde Yeşil Devrim’in yol açtıkları bir felaketin sebep olacağı sonuçların hiç gerisinde değildir. Örneğin Pencap’ta (bir bölümü Hindistan, diğer bir bölümü ise Pakistan’da yer alan bir bölge) Yeşil Devrim; “binlerce hektar verimli toprağı” mahvetti, su rezervlerinin kritik bir düşüşüne, su kaynaklarının tarım ilaçları ve kimyasal gübreler ile kirlenmesine, bir çok kanser vakasına (yüksek ihtimalle kirlenmiş sudan kaynaklanmaktadır) ve intiharlara sebep oldu. “‘Yeşil devrim bize sadece çöküş getirdi.’ diyor Jar-mail Sigh... ‘Toprağımızı, çevremizi ve su kaynaklarımızı mahvetti. Eskiden köylerimizde insanların gelip

---

“Yasak... nüfusun genelinin nefretini kazanması bakımından ve organize suçun Chicago’da politik bir temel kazanmasına sebep olması açısından özeldir.”

¹⁶ Naruo Uehara, syf. 235.

eğlenebileceği festivallerimiz olurdu. Şimdi hastanelerde toplanıyoruz.’”¹⁷

Dünyanın başka bölgelerinden de, Yeşil Devrim’in sebep olduğu değişen yoğunluktaki olumsuz sonuçları ortaya koyan raporlar gelmektedir. Bu sonuçlar; ekonomik, davranışsal ve tıbbi etkilerin yanında çevreye olan tahribatı da kapsamaktadır. (Çölleşme gibi.)¹⁸

• 1953 yılında ABD başkanı Eisenhower “Barış İçin Atom” programını başlattı; bu program kapsamında uluslar, nükleer bilgileri ve malzemeleri, uluslararası bir kuruluşun kontrolünde ortak bir havuzda toplayacaklardı. 1957 yılında, atom enerjisinin barışçıl kullanımını desteklemek için Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu kuruldu. 1968 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, imzacıların, nükleer silah geliştirmemeyi taahhüt etmeleri halinde yalnızca barışçıl amaçlar için kullanılacak nükleer teknolojiyi hazır olarak alacakları “silahsız-

---

¹⁷ Bourne, syf. 46-47.

¹⁸ Örneğin: Sohail Ejaz vd., syf. 98-102 (Pakistan, tıbbi etkiler); Yukinori Okada & Susumi Wakai, syf. 236-242 (Tayland, ekonomik ve tıbbi etkiler); Naruo Uehara, syf. 235 (belirtilmemiş ülkelerde çölleşme ile birlikte muhtelif etkiler); Aditya Batra (Sri Lanka, tıbbi etkiler); Guillette vd., syf. 347-353 (Meksika, tıbbi ve davranışsal etkiler); Watts (tüm çalışma) (muhtelif ülkeler, muhtelif etkiler).

lanma” antlaşmasını onayladı.¹⁹ Bu programa ön ayak olan insanların şu gerçeği fark edecek kadar tarih bilgisine sahip olması gerekirdi: Uluslar imzaladıkları antlaşmalara, kendi çıkarlarına (genellikle kısa vadeli çıkarlar) hizmet ettiklerini düşündükleri sürece (ki bu süre de genellikle pek uzun değildir) sadık kalırlar. Fakat anlaşılan o ki şöyle bir varsayımda bulunmuşlardır: Nükleer teknolojiyi alan uluslar bundan çok minnettar kalacaklar, bu teknolojinin barışçıl kullanımına yönelik işbirliğinden çok mutlu olacaklar ve böylece güce yönelik hırslarını ve tarih boyunca gittikçe daha yıkıcı silahların geliştirilmesine sebep olmuş amansız rekabetleri, sonsuza dek, bir kenara bırakacaklar.

Bu fikir, Robert Oppenheimer ve Niels Bohr gibi, ilk atom bombasının oluşturulmasına katkı yapmış bilim adamlarından çıkmışa benziyor.²⁰ Fizikçilerin böylesine safça bir fikir ile gelmeleri gayet olağan bir durum; çünkü doğa bilimleri uzmanları, hemen hemen her zaman, insan meseleleri konusunda büyük bir cahillik içerisindedirler. Asıl şaşırtıcı olan, tecrübeli politikacıların böyle bir fikrin peşinden gitmiş olmalarıdır. Fakat unutulmamalıdır ki, politikacılar

---

¹⁹ NEB (2003), Vol.4, “Eisenhower, Dwight D(avid),” syf. 405; vol.18, “Energy Conversion,” syf. 383; Vol. 29, “United Nations,” syf. 144.

²⁰ Smith & Weiner, syf. 271, 291, 295, 310, 311, 328.

birçok şeyi gerçekten inandıkları için değil propaganda amacı ile yaparlar.

“Barış İçin Atom” fikri -bir süreliğine- işe yaradı. Yüz kırka yakın ülke silahsızlanma antlaşmasını 1968 yılında imzaladı (bunu diğer ülkeler takip etti) ve nükleer teknoloji dünyada yaygınlık kazandı.²¹ İran, 1970’lerin başında ABD’den nükleer teknoloji alan ülkelerden bir tanesi idi.²² Bu teknolojiyi alan ülkeler, bunu nükleer silah geliştirmek için kullanmadılar. En azından *hemen* kullanmadılar. Tabi ki sonrasında neler olduğunu biliyoruz. “Realist politikacılar ve diplomatlar [Henry Kissenger gibi] nükleer silahların yayılmasının bir ‘sıçrama noktasına’ doğru hızla yaklaştığını ve bu noktanın ötesinde bu yayılmayı durdurmanın imkansız olacağını söylemektedirler.” “Amerikan soğuk savaş güvenlik müesses nizamının nükleer caydırıcılığa inanan bu yüksek kredili eski kurtları” şimdilerde bu tür silahların “tolere edilmesi imkansız bir risk unsuru” haline geldiğini iddia etmektedirler.²³ Ve bunun haricinde, nükleer enerjinin *barışçıl* kullanımından kaynaklanan radyoaktif atığın nasıl

---

²¹ NEB (2003), Vol. 29, “United Nations,” syf. 144.

²² F. Zakaria, syf. 34.

²³ *The Economist*, June 18, 2001, “Move the base camp,” syf. 18, 20 ve “The growing appeal of zero,” syf. 69.

yok edileceği ile ilgili rahatsız edici problem hâlâ çözülebilmif değildir.²⁴

“Barif İçin Atom” fiyaskosu gösteriyor ki, insanların, toplumların gelişimini yönlendirme kabiliyetlerinde herhangi bir ilerleme olmamıştır; tam aksine, gerçekte bu alanda bir gerilime yaşanmıştır. Ne Solon ne de Bismarck “Barif İçin Atom” gibi aptalca bir şeyi desteklerdi.

II. İnsanların, toplumların gelişme süreçlerini yönlendirme kabiliyetlerinde ilerleme kaydedemelerinin güçlü bir takım sebepleri bulunmaktadır. Bir toplumun gelişimini kontrol edebilmek için, gerçekleştirdiğiniz herhangi bir eyleme karşı toplumun nasıl bir tepki vereceğini tahmin edebilmeniz gerekir. Ve bu tarz tahminlerin, genelde, bir hayli güvenilmez oldukları görülmüştür. İnsan toplumları karmaşık sistemlerdir -teknolojik açıdan gelişmiş topluluklar ise en karmaşıklarıdır- ve karmaşık sistemlerin davranışlarını tahmin etmek, o anki bilginizin ya da teknolojik gelişmemizin eksikliğine bağlı olmayan güçlükler ihtiva etmektedir.

Beklenmedik sonuçlar, teknolojinin tasarımı ve kullanımı ile ilgili çok iyi bilinen bir problemdir. Beklenmedik sonuçların pek çoğunun neden ortaya çık-

---

²⁴ Bknz. Kaczynski, syf. 314-15, 417-18; “Radioactive fuel rods: The silent threat,” *The Week*, April 15, 2001, syf. 13.

tığı açıktır: Söz konusu olan sistemler karmaşıktır, birçok bileşen arasındaki ilişkiler ve geri bildirimler söz konusudur. Bu tarz bir sistem üzerinde gerçekleşen herhangi bir değişim, tahmin edilmesi güç bir dizi etkiye yol açar; bu durum, insan davranışlarının söz konusu olduğu durumlarda daha da geçerlidir.²⁵

Ekonomide yaşanan problemler, modern insan toplumu gibi oldukça karmaşık bir sistemin davranışının tahmininin ve kontrolünün imkansızla yakın derecede zor olacağı ile ilgili bir fikir verebilir. Modern bir ekonominin, verimliliği maksimize edecek şekilde rasyonel olarak planlanamayacağı ikna edici bir tarzda vurgulanmıştır; çünkü böyle bir planı uygulama görevi, aşırı derecede karmaşık olacaktır.²⁶ Sadece ABD ekonomisindeki fiyatların rasyonel bir sistem dahilinde hesaplanması, muhafazakar bir tahminle 6×10^{13} (60 trilyon) adet olacağı tahmin edilen eş zamanlı denklemin manipülasyonunu gerektirecektir.²⁷ Bu yalnızca fiyatları belirlemek ile ilgili ekonomik faktörleri hesaba katmaktadır ve ekonomi

---

²⁵ Joy, syf. 239.

²⁶ Steele, syf. 5-21. Serbest pazarın, bir ekonominin verimliliğini “otomatik olarak” maksimize eden bir mekanizma sunduğu iddia edilmiştir. Bu görüş kanıtlanmamıştır ve muhtemelen isabetli olmaktan uzaktır. Fakat aşırı karmaşıklığın rasyonel olarak planlanmış ekonomileri imkansız kıldığı argümanı çok güçlüdür.

²⁷ Age., syf. 83. Stigler, syf. 113.

ile devamlı bir ilişki içerisinde bulunan psikolojik, sosyolojik, politik vb. gibi sayısız faktörü yok saymaktadır.

Toplumumuzun davranışının, milyon trilyon sayıda simültane denklem ile tahminin mümkün olabileceği ve bu hesaplamaların yapılabileceği yeterli hesap kabiliyetinin elde bulunduğu gibi son derece olasılık dışı bir varsayımda bulunsak dâhi, uygun rakamların bu denklemlere işlenmesi için gerekli olacak verilerin toplanması imkansız olacaktır.²⁸ Özellikle, tahminlerin yeteri kadar uzun bir zaman aralığında geçerli olabilmesi için, toplanan verilerin imkansız seviyede yüksek bir hassasiyet standardını tutturması gerektiği düşünüldüğünde. Meteorolog Edward Lorenz, elde edilen verilerdeki en küçük sapmanın dahi karmaşık bir sistemin davranışı hakkındaki tahminleri tamamı ile geçersiz kılabilmesine geniş dikkatleri çeken ilk kişi olmuştur. Bu hadiseye, Lorenz'in 1972 yılında Amerikan Bilim Geliştirme Derneği'nde verdiği "Tahmin Edilebilirlik: Bir Kelebeğin Brezilya'da Kanat Çırpması Texas'ta Kasırgaya Mı Sebep Oluyor?" isimli bir konuşması vesilesi ile "kelebek etkisi" adı verilmiştir.²⁹ Lorenz'in çalışmasının "kaos

---

²⁸ "Bu bilginin toplanabileceğini varsaymak 'saçmalıktır'... ." Steele, syf. 83

²⁹ Konuşmanın metni Lorenz'de bulunabilir, syf. 181-84.

teorisinin” geliştirilmesine ilham verdiği düşünülmektedir³⁰—kelebek etkisinin “kaotik” davranışın bir örneği olması anlamında.

Kaotik davranış karmaşık sistemler ile sınırlı değildir; sürpriz bir şekilde, basit sistemler de kaotik davranabilmektedir.³¹ *Encyclopaedia Britannica* bu durumu saf matematik bir örnekle göstermektedir. A ve X_0 takip eden eşitsizlikler ile tanımlanan iki sayı olsun: $0 < A < 4$ ve $0 < X_0 < 1$. Ve takip eden denkleme göre bir sayı dizisi türetilsin: $X_{n+1} = A * X_n(1 - X_n)$. A 'nın belirli değerleri için sayı dizisi kaotik bir şekilde davranmaktadır (mesela $A=3,7$ değeri için). Sayı dizisinde tahmin edilebilecek rakam sayısında *linear* bir artış gerçekleştirebilmek için, X_0 ile ilgili yapılacak tahminlerin hassasiyetinin üstel olarak artırılması gerekmektedir. Başka bir deyişle, dizinin n 'inci terimini tahmin etmek için, X_0 'ın değeri, k bir sabit olmak üzere, 10^{-kn} hata payını aşmayacak bir şekilde bilinmelidir.³² Bu, kaotik sistemlerin genel bir karakteristiğidir: Tahmin aralığında yapılmak istenen herhangi bir küçük genişletme, veri hassasiyetinde üstel bir iyileştirmeyi gerektirmektedir.

---

³⁰ *Time*, May 5, 2008, syf. 18. *The Week*, May 2, 2008, syf. 35.

³¹ NEB (2003), Vol. 3, “chaos”, syf. 92.

³² *Age.*, Vol. 25, “Physical Sciences, Principles of,” syf. 826.

Tüm kaotik sistemler, başlangıç noktası ile ilgili sahip olduğumuz bilginin her bir ekstra ondalık basamağının tahmin edilebilirlik ufkumuzu yalnızca küçük bir derece artırdığı bir karakteristiği paylaşırlar. Pratik olarak, tahmin edilebilirlik ufku aşılabilir bir bariyerdir. Kaos olarak nitelendirilebilecek non-lineerliğe sahip sistemlerin sayısının ne kadar fazla olduğu anlaşıldığında, tahminlerin, tahmin edilebilirlik ufku tarafından büyük oranda kısıtlanarak küçük bir aralığa hapsedildiği gerçeği kabul edilmek durumundadır. Bütünlüklü bir anlayışın, çoğu zaman için bir deneme yanılma süreci olarak kalması zorunludur; tahmin ile gerçekliğin birbirinden tamamı ile ayrıldığı durumlarda, gözlem ve deneye sıklıkla başvuru kesin olmayan bir süreç olmak durumundadır.³³

Heisenberg Belirsizlik İlkesi'nin fiziksel fenomenlerin tahmin edilmesinde kullanılan verilerin hassasiyetine kesin bir sınır koyduğunun vurgulanması gerekir. Atom-altı parçacıkların söz konusu olduğu

---

³³ Age., syf. 826-27.

kimi olayların tahmin edilemez olduğu anlamına gelen bu prensip, diğer bilinen fizik kanunlarından matematiksel olarak çıkarılmaktadır; bu sebeple, atom-altı düzeyde başarılı tahmin, fizik kanunlarının ihlali anlamına gelmektedir. Çıplak gözle görünebilen bir sistemin davranışı hakkında bir tahminde bulunabilmek için gerekli olan veri, atom-altı düzeydeki olaylar tarafından bozulabilecek bir hassaslıkta ise güvenilir bir tahmin gerçekleştirmek mümkün değildir. Bu sebeple, kaotik bir fiziksel sistem söz konusu olduğunda, ötesinde tahmin ufkunun genişletilemeyeceği belirli bir nokta var demektir.

Tabii ki, insan toplumunun davranışı her açıdan kaotik değildir; yüzyıllar ya da binyıllar boyunca devam eden ampirik olarak gözlemlenebilir tarihsel eğilimler söz konusudur. Fakat, modern teknolojik toplumun, toplumu bir bütün olarak etkileme kapasitesine sahip kaotik alt-sistemlerden tamamı ile azade olması imkansızdır. Bu sebeple, modern toplumun gelişiminin de, en azından bazı açılardan, kaotik olduğu ve bu sebeple öngörülemez olduğu güvenilir bir şekilde kabul edilebilir.

Bu, her türlü tahminin kesinlikle imkansız olduğu anlamına gelmez. *Britannica*, hava tahminleri ile ilgili şunları yazmaktadır:

Atmosferik hareketlerin kaos durumunda olması yüksek bir olasılıktır. Bu sebeple, hava tahmini aralığının sınırsız olarak genişletilmesi hususunda, çok genel terimler haricinde, çok az bir umut vardır. Yıllık sıcaklık ve yağış çevrimleri gibi, kaosun yıkıcılığından etkilenmeyen kesin bir takım iklim olayları mevcuttur. Başka geniş ölçekli süreçler de uzun vadeli tahminlere olanak tanıyabilir; fakat bir tahminden beklenen detay miktarı arttığı ölçüde, bu tahminin geçerliliğini kaybetme hızı da artacaktır.³⁴

Buna çok benzer bir şey insan toplumunun davranışı için de söylenebilir (ki insan toplumu, hava olaylarına kıyasla dahi çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir). Bazı bağlamlarda, yukarıda faiz oranları, enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiye referansla vurguladığımız gibi, makul oranda kabul edilebilir ve spesifik kısa vadeli tahminler yapılabilir. Spesifik olmayan ve kaba, uzun vadeli tahminler de genelde mümkündür; Bolivar'ın, istikrarlı ve "aydınlanmış" bir hükümet yapısının İspanyol Amerikasında tutmayacağına dair doğru çıkan

---

³⁴ Age., syf. 826.

öngörüsünden yukarıda bahsetmiştik. (Burada vurgulamamız gerekir ki, bir şeyin *başarısız* olacağı ile ilgili tahminler, *başarılı* olacağı ile ilgili tahminlere kıyasla çok daha güvenilir bir şekilde yapılabilir.³⁵) Fakat güvenilir, spesifik, uzun vadeli tahminler çok nadirdir.

Bazı istisnalar söz konusudur. Moore Yasası hesaplama gücünün gelişimi ile ilgili spesifik bir tahmindir ve 2012 itibarı ile geçerliliğini 50 yıla yakın bir zamandır korumuş bulunuyordu.³⁶ Fakat Moore Yasası toplumun anlaşılmasının sonucu olarak ortaya çıkan bir tahmin değildir; sadece, ampirik olarak gözlemlenebilir bir eğilimin tanımlanmasından ibarettir ve hiç kimse bu eğilimin ne kadar süre devam edeceğini bilmemektedir. Yasanın, teknolojinin bir çok alanı ile ilgili tahmin edilebilir sonuçları olabilir; fakat hiç kimse bu teknolojilerin toplum ile nasıl bir ilişkiye gireceğini bilmemektedir. Moore Yasası ve ona benzer diğer ampirik olarak gözlemlenebilir eğilimlerin, geleceğin tahmini hususundaki girişimlerde faydalı olma ihtimalleri olsa da, toplumumuzun gelişimini anlamak ile ilgili çabaların (*Britan-*

---

³⁵ Bknz. Kaczynski, syf. 357-58.

³⁶ Bknz. Kelly, syf. 159ff. Fakat Moore'un kendisi yasanın "kendi kendi doğrulayan bir kehanet" olduğunu düşünmektedir. Yani yasa, insanlar ona inandığı için geçerliliğini sürdürmeye devam etmektedir. Age., syf. 162.

nica’nın ifadesini ödünç almak gerekirse) “sürekli olarak gözlem ve deneye başvuru kesin olmayan bir süreç olarak kalmak durumunda olduğu” gerçeği değişmeyecektir.

Birisinin hâlâ, toplumumuzun önemli bir takım kaotik bileşenler içerdiğini reddetmesi durumuna karşı şöyle bir varsayımda bulunalım: Toplumun gelişiminin, devasa bir simultane denklemler sisteminin çözümü ile prensip olarak tahmin edilebileceğini ve istenen hassasiyet seviyesine sahip gerekli sayısal verinin gerçekten toplanabileceğini varsayalım. Hiç kimse, böyle bir denklemler silsilesinin çözümü için gerekli olan hesaplama kuvvetinin şu anda mevcut olduğunu iddia etmeyecektir. Ancak biz yine de, Ray Kurzweil’in³⁷ tahmin ettiği tarzda, hayal gücünün ötesindeki bir hesaplama kuvvetinin gelecekteki bir toplum için mümkün hale geleceğini ve bu büyüklükteki bir hesaplama kuvvetinin o zamanki *mevcut* toplumun devasa karmaşıklığı ile baş edebileceğini ve bu toplumun gelişmesini anlamlı bir zaman aralığı için tahmin edebileceğini varsayalım. Yine de bu, gelecek zamandaki bu tarz bir toplumun, *kendi* gelişimini tahmin edebilecek yeterlilikte bir hesaplama gücüne sahip olacağı anlamına gelmez; çünkü bu tarz bir toplumun,

---

³⁷ Kurzweil, syf. 351-368.

mevcut toplumdan karşılaştırılmaz derecede daha karmaşık olması kaçınılmazdır: Bir toplumun karmaşıklığı onun hesaplama kuvveti ile eş zamanlı olarak artacaktır, çünkü toplumun hesaplama araçları o toplumun bir parçasıdır.

Aslında, kendi davranışını tahmin eden sistem kavramının kendisinde bazı paradokslar bulunmaktadır. Bunlar, kümeler teorisinde yer alan Russell Paradoksu'nu³⁸ ve bir ifadenin kendisi hakkında konuşmasına izin verildiğinde ortaya çıkan paradoksları andırmaktadır. (Mesela şu cümleyi düşünün; “Bu ifade yanlıştır.”) Bir sistem kendisi hakkında bir tahminde bulunduğu anda, bu tahminin kendisi sistemin davranışını değiştirebilir ve sistemin davranışındaki bu değişiklik, yapılan tahmini geçersiz hale getirebilir. Elbette, kendisi hakkında konuşan her ifade paradoksal değildir. Örneğin, “Bu ifade Türkçedir.” cümlesi gayet mantıklıdır. Benzer şekilde, bir sistemin kendisi hakkında yapabileceği bir çok tahminin kendi kendisini geçersiz kılan tahminler olması zorunlu değildir; bu tahminler, sistemin, tahminini geçerli kılacak şekilde davranmasına da sebep olabilir.³⁹ Ancak bir toplumun

---

³⁸ Russell Paradoksu: Bir kümeye yalnız ve yalnızca kendisinin bir üyesi değil ise “normal” diyelim ve K tüm normal kümelerin bir kümesi olsun. Bu durumda K normal midir değil midir?

³⁹ Not 36'ya bakınız.

kendisi hakkındaki tahminlerinin *hiçbir zaman* (ve beklenmedik bir şekilde) kendi kendisini geçersiz kılmayacağı söylenemez.

Üstelik, bir toplumun kendi davranışını tahmin etme kabiliyetine sahip olması o toplumun kendisi hakkında bütünsel bir bilgiye sahip olma yetisini gerekli kılacaktır ve böyle bir durumda da bir takım paradokslar söz konusudur. Bunların burada tartışılması gerekli değildir; konunun düşünülmesi, bir sistemin kendisi hakkında bütünsel bir bilgiye sahip olması yönündeki girişimlerin pek çok zorluk ile karşılaşacağı hususunda okuyucuyu ikna edecektir.

Böylece, çeşitli görüş açılarından -mevcut ve geçmiş tecrübeler, karmaşıklık, kaos teorisi ve mantıksal güçlükler (paradokslar)-, hiçbir toplumun, kendi davranışını anlamlı bir zaman dilimi boyunca isabetli olarak tahmin edemeyeceği açıktır. Sonuç olarak, hiçbir toplum, uzun vadede kendi geleceğini tutarlı bir başarıyla planlayamaz.

Bu sonuç olağanüstü, şaşırtıcı ya da orijinal değildir. Tarihin zeki gözlemcileri, bir toplumun kendi geleceğini planlayamayacağını uzun süredir bilmektedirler. Thurston şunları yazmaktadır: “Şimdiye kadar hiçbir hükümet, bir ülkenin topyekun mevcudiyetini fiziksel olarak yönetmeyi ... ya da merkezde

alınan bir kararın sebep olacağı tüm komplikasyonları öngörmeyi başaramamıştır.”⁴⁰

Heilbroner ve Singer şöyle yazmaktadır: “Teknoloji Amerika’yı bir ‘orta sınıf’ ulusu yapmıştır. Bu süreç, tabii ki, birilerinin bir kararı olarak ortaya çıkmamıştır. İncelediğimiz bir çok ekonomik ve tarihsel süreç gibi, pazar mekanizmasının kör işleyişinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.”⁴¹

Norbert Elias şöyle yazmaktadır: “Tarihsel değişimin bir bütün olarak akışı, hiç kimse tarafından planlanmamıştır.”⁴² Ve: “Medeniyet... bir ilişkiler ağının otonom dinamiği tarafından başlatılmış ve bu ilişkiler ağı tarafından devam ettirilen kör bir hareketin devinimi içerisinde...”⁴³

---

⁴⁰ Thurston, p. xviii.

⁴¹ Heilbroner & Singer, syf. 112.

⁴² Elias, syf. 543 not 1.

⁴³ Age., syf 367. Fakat Elias şöyle devam ediyor: “Fakat bu, bu süreçten, daha ‘akla yatkın’ ve ihtiyaçlarımız ve amaçlarımız doğrultusunda işleyen bir şey çıkaramayacağımız anlamına gelmez. İnsanların kendi işlerinin ve amaçlarının iç içe geçmiş bu kör dinamiği, tam da medenileşme süreci ile kesişerek, sosyal ve bireysel anlamda planlı bir müdahalenin imkanlarının genişlediği bir noktaya doğru gitmektedir—bu yapıların dinamiklerinin planlanmamış olmasının genişleyen bilgisine dayalı bir müdahale.” Fakat Elias, Avrupa toplumunun tarihteki değişimi ile ilgili yaptığı ampirik çalışmalar ile kuvvetli bir şekilde desteklenen, daha önceki tarihsel değişimin planlanmamış ve bilinçli olmayan karakteri ile ilgili söylediklerinin tersine, spekülasyondan ibaret bu ifa-

III. Yukarıda söylenenlere şöyle bir cevap verilecektir: Bir toplumun davranışının uzun vadede tahmin edilemez olduğu kabul edilse dahi, o toplumu sürekli ve kısa dönemli müdahaleler ile rasyonel bir şekilde yönlendirmek mümkün olabilir. Bir örnek: Bir arabayı sürücüsüz olarak engebeli bir tepeden serbest bıraktığımızda gidişatı ile ilgili yapabileceğimiz tek tahmin arabanın önceden belirlenmiş bir doğrultuyu takip etmeyeceği ve düzensiz bir şekilde savrulacağı olacaktır. Fakat arabada bir sürücü bu-

---

deyi destekleyecek herhangi bir kanıt sunmamaktadır. Elias'ın burada bahsettiği, bu bölümün III. Kısım'ında bahsedilen tespite çok benzemektedir. Bu tespit, III. Kısım'da tartışılmaktadır.

Elias “[toplumu] ihtiyaçlarımız ve amaçlarımız doğrultusunda işleyen bir yapı haline getirebileceğimizi” iddia ettiğinde, bu “biz”in kim olduğunu açıklamamaktadır. Tabii ki, bir bütün olarak “biz,” aynı amaçlara sahip değiliz. Ve bazı “ihtiyaçlarımızı” (statü ve güç gibi) karşılama çabalarımız, bizi kaçınılmaz olarak “biz”in içindeki bazı kişiler ile ihtilafa düşürmektedir. Bu bölümün III. ve IV. Kısımlarına bakınız.

Elias'ın burada alıntılanan kitabı 2000 basımlı olsa da, kitap bir kaç on yıl önce yazılmıştır. O tarihten beri, insanlığının toplumlarının gelişimine “planlı müdahale” kapasitelerinin yükseldiğini gösteren bir gelişme olmamıştır. Hatta devlet adalarımız, hadiseleri, geçmişe nazaran daha az kontrol edebiliyor gözükmektedirler. Elias'ın fikirlerinin olduğu dönem, “ilerlemeye” olan inancın hala çok yaygın olduğu 20. yüzyılın ilk yarısıdır. Elias'ın bu inancından vazgeçmek konusunda -rasyonel olmayan sebepler yüzünden-isteksiz olduğu gözükmektedir. Bu konudaki görüşleri, (age., 462-63) sağlam bir zemine dayanmamaktadır.

lunması durumunda bu sürücü en kötü çarpmalardan kaçınabilir ve arabanın görece düzgün yerlerden gitmesini sağlayabilir. Şansı yaver giderse arabayı tepenin dibinde önceden belirlenmiş bir noktaya dahi ulaştırabilir. Bu amaçların gerçekleşmesi için sürücünün ihtiyaç duyacağı tek şey, direksiyonu çevirdiğinde arabanın sağa ya da sola ne ölçüde gideceğini kaba bir şekilde tahmin etmek olacaktır. Arabanın tahmininden daha fazla ya da az yön değiştirmesi durumunda direksiyonu tekrar döndürerek müdahale edebilir.

Belki buna benzer bir şey tüm bir toplum için de yapılabilir. Ampirik çalışmaların gittikçe daha sofistike teoriler ile harmanlanması sonucunda, bir toplumun belirli bir değişikliğe vereceği tepkinin ne olacağı ile ilgili güvenilir kısa dönemli tahminler yapmak mümkün hale gelebilir—tıpkı kısa dönemli güvenilir hava tahminlerinde bulunmanın mümkün hale gelmesi gibi. Böylece toplum, sık ve akıllı müdahaleler yardımı ile istenmeyen sonuçların genellikle önlenemediği ve arzu edilen bazı sonuçların elde edilemediği bir tarzda başarılı olarak yönlendirilebilir. Yönlendirme sürecinin sıfır hata ile işlemesi zorunlu değildir, hatalar ileride yapılacak müdahaleler ile düzeltilebilir. Belki de toplum bu şekilde, arzu edilen toplum biçimi neyse o yöne

doğru yönlendirilebilir ve uzun vadede istenen toplum yapısına ulaşılabilir.

Fakat bu varsayım da bir takım temel zorluklar ile karşılaşmaktadır. İlk problem şudur: Hangi sonuçların arzu edilir hangilerinin arzu edilmez olduğuna ya da ne tür bir “iyi” toplumun uzun vadeli hedefimiz olacağına kim karar verecektir? Bu tarz sorulara verilecek cevaplar konusunda genel bir konsensüs hiç bir zaman var olmamıştır. Friedrich Engels 1890 yılında şunları yazmıştır:

Tarih, her zaman için, her biri yaşam ile ilgili farklı öznel koşullardan doğan ve birbiri ile çatışma halinde bulunan sayısız bireysel iradenin bir sonucudur. Birbiri ile kesişen sayısız güç, birbirine paralel güçlerin sayısız bir koleksiyonu söz konusudur ve bunların kaynaşmasından bir sonuç doğar—tarihsel olay. Başka bir açıdan bakıldığında bu sonuç, bilinçsiz ve iradesiz bir şekilde işleyen tek bir gücün sonucu olarak ortaya çıkmış gibi görünebilir. Çünkü her bir bireysel istek bir diğzerinin muhalefeti ile karşı karşıya kalır ve tüm bunların bileşiminden hiç

kimsenin arzu etmediği bir sonuç ortaya çıkar.⁴⁴

Marksist olmayan Norbert Elias da çok benzer bir yorumda bulunmaktadır:

Birbirine dolanan sayısız bireysel çıkar ve istegin -bunlar ister aynı doğrultuda olsunlar isterse birbirlerine zıt olsunlar- bir sonucu olarak, söz konusu bireylerin hiçbirinin istemediği ve planlamadığı bir sonuç ortaya çıkar; fakat yine de bu hadisenin yaşanması onların isteklerinin ve eylemlerinin bir sonucudur.⁴⁵

Herkesin bir politika üzerinde hem fikir olduğu o nadir durumlarda bile bu politikanın etkili bir şekilde uygulanması “ortak malların trajedisi” adı verilen şey yüzünden engellenebilir. Ortak malların trajedisi, herkesin belirli bir şekilde davranmasının

---

⁴⁴ Engels, Joseph Bloch’a mektup, Alıntılanmış Eserler Listesinde belirtildiği şekliyle. Tabii ki Engels, bunu Almanca yazmıştır. Buradaki tercüme hem *Historical Materialism* (Alıntılanan Eserler Listesi’ne bakınız) sayfa 294-96’da yer alan çeviriden hem de Carillo sayfa 111-12’deki İspanyolca çeviriden etkilenmiştir. Carillo’nun, İspanya Komünist Partisi’nin Genel Sekreteri olması hasebiyle, Engels’in fikirlerine aşina olması gerekir.

⁴⁵ Elias, syf. 311. Yukarıda, 43. Nota bakınız.

herkesin çıkarına olduğu ancak her bireyin bunun aksi yönde davranmasının da o bireyin çıkarına olduğu durumlarda ortaya çıkar.⁴⁶ Örneğin modern toplumda, tüm bireylerin gelirinin bir bölümünü hükümetin fonksiyonlarını desteklemek adına vergi olarak vermesi herkesin çıkarınadır. Ancak bireylerin gelirlerinin tümünü bireysel olarak kendileri için saklamaları da tek tek bireylerin yararınadır; hemen hemen hiç kimsenin gönüllü olarak vergi vermemesi ya da vermek zorunda olduğundan fazlasını vermek istememesinin sebebi budur.

Yukarıdaki argümanlara verilecek cevap, politik kurumların tam da bu problemleri çözmek için var olduğu olacaktır: Bir toplumun yönetilmesi sırasında verilen somut kararlar toplumda yer alan sayısız bireysel irade arasındaki ihtilafların bir sonucu olarak ortaya çıkmaz; bunun yerine, az sayıda kişiden oluşan politik liderler kadrosu

---

⁴⁶ Bknz. Kaczynski, syf. 314. Ortaklar malların trajedisine “ortakların problemi” de denilmiştir ve bu kavram, genellikle burada kullanıldığından daha dar bir anlamda kullanılmıştır. Bknz. örn., Diamond, syf. 428-430. Fakat kavramın benim kullandığımdan daha geniş bir anlamda kullanıldığı da olmuştur. Örn., *The Economist*, April 2, 2011, syf. 75. “Problem” ya da “ortakların trajedisi” kelimelerini kullanmadan Surowiecki, syf. 25’te “bireysel anlamdaki rasyonel kararların kolektif olarak irrasyonel bir sonuç [verebildiği]” durumların bazı mükemmel örneklerini vermektedir.

herkes için gerekli kararları almaları ve ortak malların trajedisini aşan yasaları çıkarmaları için (seçimler ya da başka yollardan) yetkili makamlara getirilirler. Bu yasalar, herkesin, toplumun ortak refahının gerektirdiği şekilde davranmasını sağlar. (Vergi vermeyi zorunlu kılan yasalar gibi.) En üst seviyedeki politik liderler görece olarak az sayıda kişiden oluştukları için, bir toplumu rasyonel olarak yönetmelerini sağlayacak tarzda kendi aralarındaki farklılıkları çözmelerini beklemek çok akıl dışı olmayacaktır.

Fakat gerçek hayattaki tecrübe göstermektedir ki, yüksek makamlardaki politik liderlerin sayısı yarım düzine gibi bir sayıyı aştığında yönetimi tutarlı bir rasyonellikte sürdürmelerini sağlayacak tarzda kendi aralarındaki farklılıkları çözememektedirler. Ancak üst düzey liderler arasında herhangi bir çatışma bulunmadığı durumlarda dahi, bu tarz liderlerin elinde bulunan gerçek güç, bu liderlere resmi olarak verilen gücün çok çok altındadır. Bunun sonucu olarak, toplumun gelişimini rasyonel bir şekilde yönlendirme kabiliyetleri, en iyi durumlarda dahi, son derece kısıtlıdır.

Bu kitabın yazarı, 1996-98 yıllarında Sacramento Ana Hapishanesi'nde tutuklu bulunduğu sırada, hapishanenin müdürü Teğmen Dan Lewis ile çok ilginç bir takım sohbetlerde bulunmuştur. Bu sohbetlerin

31 Aralık 1996 tarihinde gerçekleşen birinde Lewis, verdiği emirleri çalışanlarından bazılarına uygulamanın hiç de kolay olmadığından yakınmış ve resmi otoriteye sahip bir insanın, yönettiği organizasyonu istediği şekilde hareket ettirmek için bu yetkiyi kullanmaya çalıştığında karşılaştığı problemlerden bahsetmiştir. Liderin, emri altında bulunan birçok kişinin sevmediği kararlar alması durumunda organizasyonu felce uğratabilecek seviyede bir direniş ile karşılaştığını söylemiştir.⁴⁷

Sahip oldukları güç dışarıdaki bir gözlemcinin tahmin ettiğinden çok daha az olan yalnızca hapis hane yönetimleri değildir. Jül Sezar'ın şöyle söylediği yazılır: "Pozisyonunuz ne kadar yüksek olursa eylem özgürlüğünüz o kadar kısıtlıdır."⁴⁸ 17. yüzyılda yaşamış bir İngiliz yazara göre: "Yüksek mev-

---

⁴⁷ Bu paragrafın ikinci cümlesi Teğmen Lewis ile olan bir konuşmanın, bir kaç saat sonra alınmış notlarından alınmıştır. İlgili sayfalar, avukatlarıma verdiğim ve şu anda Michigan Üniversitesi Özel Koleksiyon Kütüphanesi'nin Labadie Koleksiyonu'nda yer alan notların No. 04-1013 ve No. 04-1016 sayfalarında bulunabilir. Paragrafın son cümlesi, aynı diyalogun 2012 yılında hatırladığım halidir.

⁴⁸ Sallust tarafından Sezar'a atfedilen bir konuşma. Sallust, *Conspiracy of Catiline*, section 51, syf. 217. Romalı tarihçiler, ünlü kişilere atfettikleri konuşmalar yazmışlardır. Fakat alıntılanan ifade Sezar'a ya da Sallust'a ait olmasından bağımsız olarak önemlidir.

kilerde bulunan adamlar üç kez hizmetçidirler; devletin ya da hükümdarın hizmetçileri; ünlerinin hizmetçileri ve işlerinin hizmetçileri. Dolayısı ile özgür değillerdir; ne kişiliklerinde ne eylemlerinde ne de zamanlarında.”⁴⁹ ABD başkanı Abraham Lincoln şöyle yazıyor: “Olayları kontrol ettiğimi iddia etmiyorum, bilakis olayların beni kontrol ettiğini açık bir şekilde itiraf ediyorum.”⁵⁰

F.W. de Klerk, Güney Afrika'nın başkanı iken, Nelson Mandela kendisine kimi zaman polisin de katılımı ile işlenen çeşitli şiddet olaylarını neden önlemediğini sormuştu. De Klerk bu soruya şu şekilde yanıt verdi: “Bay Mandela, bana katıldığınızda [hükümetin bir üyesi olarak] zannettiğiniz güce sahip olmadığımı anlayacaksınız.”⁵¹ De Klerk'in, gerçekte önleyebileceği şiddet olaylarını mazur göstermek için güçsüzlüğü bahane ediyor olması mümkündür. Fakat Mandela kendisi Başkan olduğunda, ”De Klerk'in kendisini uyardığı gibi, bir başkanın görüldüğünden daha az güce sahip olduğunu

---

⁴⁹ Brathwait, alıntılayan Boorstin, syf. 99-100. Cümleyi sadeleştirdim.

⁵⁰ NEB (2003), Vol. 23, “Lincoln,” syf. 36.

⁵¹ Sampson, syf. 454-55. Bknz. syf. 436 (“De Klerk Mandela'nın ‘birçok devrimci tarafından paylaşılan, devlet aygıtlarının iktidarda bulunanlara istedikleri her şeyi yapabilme gücünü verdiği yanılığsı içinde’ olduğundan şikayet etmiştir.”)

anlamıştı. Etkili bir yönetime sahip olabilmesinin tek yolu sabırlı bir şekilde ikna edilmeleri gereken yardımcıları ve memurlarından geçiyordu.”⁵²

Buna paralel olarak, Amerikan başkanlık makamının detaylı bir araştırmacısı olan Clinton Rossiter, Birleşik Devletler Başkanı'nın gücünün sadece kamuoyu ve kongrenin gücü tarafından değil, bunlarla birlikte, teoride tamamı ile emri altında bulunan kendi yönetiminin üyeleri arasındaki ihtilaflar sebebi ile de keskin bir şekilde sınırlandığını anlatmaktadır.⁵³ Rossiter, “[Başkanlar] Truman ve Eisenhower'ın, resmi yaşamları tamamı ile Başkan'ın keyfine bağlı olan ve davranışlarını ve konuşmalarını yönetimin politikalarına uydurmak zorunda olan bazı özel kalem müdürlerini ikna etmek için verdikleri mücadeleleri” bu durumun bir örneği olarak gösterir.⁵⁴ En güçlü başkanlarımızdan biri olan Franklin D. Roosevelt şu şekilde yakınmıştır:

Hazine bakanlığı o kadar büyük ve geniştir ve kendi pratiklerine öylesine gömülmüş durumdadır ki, istediğim eylemleri ve sonuçları almayı neredeyse imkansız buluyorum... . Fakat Hazine,

---

⁵² Age., syf. 498.

⁵³ Rossiter, syf. 52-64.

⁵⁴ Age., syf. 64.

Dış İşleri Bakanlığı ile karşılaştırılmaz. Yalnızca kariyer diplomatlarının düşünüşlerinde, politikalarında ve eylemlerinde herhangi bir değişiklik yapmayı denemiş kişiler gerçek problemin ne olduğunu anlayabilir. Fakat Hazine ve Dış İlişkiler'in toplamı Donanma ile karşılaştırıldığında bir hiçtir. Amiraller geçinmesi çok zor kişilerdir—ve ben bunu tecrübelerime dayanak söylüyorum. Donanmada herhangi bir şeyi değiştirmek kuş tüyü bir yatağı yumruklamak gibidir. Tükenene kadar sağ ve sol elinizle yumruklarsınız ve sonunda kahrolası yatağın yumruklamaya başlamadan önceki haline geri döndüğünü 55 görürsünüz.⁵⁵

Roosevelt'in başkanlıktaki kabiliyetli halefi Harry S. Truman şunları söylüyor:

İnsanlar, bir Başkan'ın sahip olduğu güçler hakkında, yani en üst düzey yöneticinin sahip olduğu tüm güç ve bunlarla neler yapabileceği hakkında

---

⁵⁵ Age.

konuşurlar. Size tecrübelerimden birkaç şey söylememe izin verin!

Başkan, ona Anayasa tarafından bahşedilen birçok yetkiye ve Birleşik Devletler Kongresi tarafından yasalar yolu ile ona verilmiş olan muhtelif güçlere sahip olabilir; fakat Başkan'ın sahip olduğu en temel kudret, insanları bir araya getirmekten ve herhangi bir şekilde ikna edilmeden zaten yapmak zorunda oldukları şeyleri yapmaya ikna etmeye çalışmaktan ibarettir. Zamanımın çoğunda yaptığım şey budur. Başkanın yetkilerinin ederi budur.⁵⁶

Dolayısıyla, resmi gücün birkaç üst düzey liderde toplanması, Engels'in bahsettiği "bireysel iradeler arasındaki çatışmayı" önleyememektedir. Bazı kişiler, aynı durumun tek ve teorik olarak mutlak liderler tarafından yönetilen toplumlar için de geçerli olduğunu işittiklerinde şaşırabilirler.

• M.Ö. 200 yılından M.S. 1911 yılına kadar Çin Hanedanlıklarının tümü, "devletin tek yasa koyucusu, tek yürütme otoritesi ve en yüksek yargıç olan" imparatorlar tarafından yönetilmişlerdir.

---

⁵⁶ Age., syf 167-68.

“Söyledikleri sözler, kelimenin gerçek anlamıyla kanundu ve İmparatorun koyduğu kanunlar tarafından kısıtlanmayan tek kişi İmparator’un kendisiydi.”⁵⁷ İmparator’un “Konfüçyüsçü normlar ve resmi-ulemadan oluşan seçkinlerin temsil ettiği değerler ile”⁵⁸ sınırlandığı varsayılyordu. Fakat, açık olarak belirtilmiş düzenlemelerin ya da bunları uygulayacak mekanizmaların yokluğunda bu kısıtlamaların uygulanabilmesinin tek yolu, İmparator’un karşısına kendi inisiyatifi ile çıkabilecek cesareti gösterebilecek tebaaların varlığı idi; yine de İmparator, ısrar ettiği taktirde istediğini yapıyordu.”⁵⁹

Bu yüzden, İmparator’un tabi olduğu pratik sınırlar daha önemliydi. “Geniş bir hükümet aygıtının başı olarak, yetkilerini hükümet işlerinin rutini ile ilgilenen kişilere devretmek etmek zorundaydı. Daha önceki hanedanlardan miras kalan kurumlar politik sorumlulukları devrettiği temel araçlar konumundaydı.” Çünkü, “bu yakın geçmişe alternatifler aranırken, Çin dışında örnek alınabilecek bir model yoktu.”⁶⁰ Söylemeye gerek yok ki, bir imparator tarafından kullanılan gerçek güç, o makamı belirli bir zamanda işgal eden kişinin enerjisine ve kabiliyetine

---

⁵⁷ Mote, syf. 98.

⁵⁸ Age.

⁵⁹ Age.

⁶⁰ Age.

bağlıdır;⁶¹ fakat şurası açıktır ki, her halükarda bu güç, imparatorların sözlerinin kanun olmasının naif bir şekilde düşündüreceği kadar fazla değildir.

İmparatorun gücü üzerindeki sınırlara somut bir örnek vermek gerekirse: M.S. 1069 yılında İmparator Shenzong, siyasi düşünür Wang Anshin'in yeteneğini fark ederek onu yönetimden sorumlu Baş Danışman olarak atamış ve fikirlerini İmparator adına uygulaması için tam yetki ile donatmıştır.⁶² Wang, reformlarını çok detaylı bir çalışmaya dayandırmıştır; fakat ne o ne de İmparator yeni politikaların tehdit ettiği özel çıkarların sebep olabileceği keskin muhalefeti tahmin edebilmiştir.⁶³ "Kısa vadede dahi, reformların sebep olduğu bölücü hizipleşmelerin maliyeti felaket sonuçlara yol açmıştır."⁶⁴ Wang'e olan muhalefet o kadar yoğundu ki, 1076 yılında kesin olarak istifa etmek zorunda kaldı ve Shenzong'un 1085'deki ölümünü takip eden sekiz sene içerisinde reformların çoğu ya ilga edildi ya da köklü bir değişikliğe uğratıldı.⁶⁵ Daha sonra gelen iki imparator olan Zhezong (1093-1100 yılları arasında hüküm sürmüştür) ve Huizong (1100-1126

---

⁶¹ Bknz. age., syf. 99-100

⁶² Age., syf 139.

⁶³ NEB (2003), Vol. 16, "China," syf. 100. Mote, syf. 139-142.

⁶⁴ NEB (2003), agy.

⁶⁵ Mote, syf. 142. NEB (2003), agy.

yılları arasında hüküm sürmüştür) zamanında bazı reformlar tekrar yürürlüğü konmuştur; fakat “Wang’ın eski dava arkadaşları sahneden çekildiler ve onun politikaları, keskin siyasi savaş atmosferinde bir araç olarak kullanılmaktan başka bir şey ifade etmez oldular.”⁶⁶ “İmparator Huizong’un hükümdarlığında kimi reformların tekrar yürürlüğe konulduğu görülse de, sarayında hakim olan atmosfer yüksek bilince dayalı bir adanmışlık atmosferi değildi.”⁶⁷ Genel karakteristiğini “çürümüş siyasi davranışın” oluşturduğu bir atmosferdi.⁶⁸ “Önde gelen yetkililer birçok yolsuzluğa bulaştı” ve İmparator’un adamlarının açgözlülüğü “umutsuz bir şekilde onlara karşı silaha sarılan halkın şiddetli isyanlarına sebebiyet verdi.”⁶⁹ Kuzey Sung Hanedanı’nın 1126-27 yıllarında çöküşü Wang’ın reformlarından kalan son kırıntıların da sonu oldu.⁷⁰

• Norbert Elias, Avrupa’daki “Mutlakiyet Çağının” “mutlak” hükümdarlarının göründükleri kadar

---

⁶⁶ Mote, syf. 142. İmparatorların saltanat tarihleri için bkz. age., syf. 105, Şekil 2. Zhezong, teknik olarak 1085 yılında imparator oldu, fakat ülke 1093 yılına kadar bir vasi tarafından yönetildi.

⁶⁷ Age., syf. 207.

⁶⁸ Age., syf. 143.

⁶⁹ Age., syf. 207.

⁷⁰ Age., syf. 143.

mutlak olmadıklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.⁷¹ Örneğin Fransa kralı XIV. Louis, genellikle, mutlak hükümdarların en karakteristik örneği olarak görülür; herhangi bir kişinin kellesini uçurabilecek bir güce sahip olduğu muhtemeldir. Fakat bu gücü hiçbir koşul altında özgürce kullanamıyordu:

XIV. Louis'nin yönettiği devasa insan ağı onun saygı duymak zorunda olduğu bir momentuma ve ağırlık merkezine sahipti. İnsanlar ve gruplar arasındaki dengeyi korumak, gerilimler üzerinde oynamak, bütünü harekete geçirmek, devasa bir çaba ve kendini kontrol edebilme kabiliyeti gerektiriyordu.⁷²

Elias; XIV. Louis'nin, krallığına son derece dar sınırlar içerisinde “manevra” yaptırabildiğini ekleyebilirdi. Başka bir yerde Elias, “en mutlak hükümetin dahi toplumsal gelişmenin dinamikleri karşısında çaresiz olduğunun anlaşıldığından...” bahsetmektedir.⁷³

• Teorik anlamda mutlak bir imparator olan II. Joseph, 1780-1790 yılları arasında Avusturya'yı yö-

---

⁷¹ Elias, syf. 312-344.

⁷² Age., syf. 343-44.

⁷³ Age., syf. 38. Mutlak olmaya çok yakın iktidara sahip bir kralın karşılaştığı sınırlar hakkında bir fikir edinebilmek için bknz. Goldberg, syf. 44-45. (Ürdün kralı 2. Abdullah hakkında)

netmiş ve “ilerlemeci” (yani modernleştirici) anlamdaki büyük reformları yürürlüğe koymuştur. Fakat:

“1787 yılına gelindiğinde Joseph ve hükümetine karşı direniş yoğunlaşıyordu... . Direniş Avusturya Hollandası’nda patlama noktasındaydı...

“[1789 yılında] ... Türklere karşı savaş, Joseph’in politikasına karşı popüler bir muhalefetin kabından taşmasına sebep olmuş ve Avusturya Hollandası doğrudan bir devrime kalkışmıştı ve Galiçya’dan gelen sıkıntılı durum raporlarının sayısı artmıştı...

“Bu güçlükler ile karşılaşan Joseph, daha önce devreye soktuğu birçok reformu yürürlükten kaldırdı...

“ ... [II. Joseph] çok kısa zamanda çok fazla şey yapmaya çalıştı ve sonunda büyük bir hayal kırıklığına uğramış bir adam olarak öldü.”⁷⁴

Özellikle vurgulanması gereken nokta, II. Joseph’in, yaptığı reformların modernleştirici karakterine rağmen başarısız olmasıdır; bu reformlar sadece, Avusturya’nın gidişatını Avrupa tarihinde zaten var olan güçlü bir eğilim doğrultusunda hızlandırmak için yapılmıştı.

Hitler ve Stalin gibi 20. yüzyılın devrimci diktatörleri, muhtemelen, geleneksel “mutlak” hükümdarlardan daha fazla güce sahiptiler; çünkü

---

⁷⁴ NEB (2003), Vol. 14, “Austria,” syf. 518-520.

rejimlerinin devrimci karakteri, “meşru” hükümdarların güçlerini kısıtlayan birçok geleneksel, resmi ve gayri-resmi toplumsal yapıları ve geleneksel sınırlamaları ortadan kaldırmıştı. Fakat devrimci diktatörlerin gücü dahi pratikte mutlak olmaktan epey uzaktı.

• Hitler rejiminin beklenen savaş için Almanya’yı silahlandığı 1930’lu yıllarda işçi sınıfından gelen direniş, “sivil üretim silah üretimini ciddi bir şekilde etkilemesine rağmen hükümetin tüketici ürünleri üretimini azaltmasını engellemiştir.”⁷⁵

1938 yılından itibaren, rejime karşı direnişin Hitler’i öldürmeyi ya da başka bir şekilde iktidardan düşürmeyi içeren on civarı girişimde somutlaştığı söylenmektedir.⁷⁶ Bu girişimlerin en önemlisi, 20 Temmuz 1944 tarihli bir bombalı saldırı ile Führer’i havaya uçurup hükümeti ele geçirmeyi planlayan sivil liderler ve subayların bir komplosu olarak 1943 yılında başlatılmıştı. Suikast girişimi neredeyse başarılı olmuştu ve Hitler sadece şansının yardımı ile hayatta kalmayı başarabilmişti.⁷⁷ Komplocuların bir çoğunun motivasyonun, Hitler’in onları kaybedilen

---

⁷⁵ Dorpelan, syf. 418.

⁷⁶ Cebrian vd., syf 1058 (gazetecilik anlatısı).

⁷⁷ NEB (2003), Vol. 29, “World Wars,” syf. 1016. Gilbert, Second World War, syf. 551, 553, 555-59. Cebrian vd., syf. 1058-1063, ilginç detaylar vermektedir.

bir savaşa sürüklemelerinden ibaret olmadığı, aynı zamanda bu kişilerin Almanların Nazi liderliği altında Yahudilere, Slavlara ve diğer gruplara yaptığı zulümlerden tiksindikleri de anlaşılmaktadır.⁷⁸

• 1934-1941 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde Stalin rejimi kendi emek gücünü, “emeğe olan talebin ... rejimin emeği yasalar ile kontrol etme çabalarını boşa çıkaran bir durum yaratması” sebebi ile kontrol altına alamıyordu.⁷⁹ Hükümet doğal olarak, işçilerin gerektiği kadar işlerinde kaldığı istikrarlı bir iş gücü istiyordu; fakat pratikte işçiler “yüksek oranda iş değiştirmeye devam ediyorlardı.”⁸⁰ Yasaların arkasından dolanıyordu ya da yasalar basitçe

---

⁷⁸ Komplocular “hadiselerin felaket gidişatından ve Nazi rejiminin suçlarından dehşete kapılmışlardı.” NEB (2003, agy. Yüzbaşı Stauffenberg, “komplocuların lideridir. ... Alman işgalcilerinin Yahudilere ve Slavlara yönelik vahşi uygulamaları ile gerçeği görmüştür.” NEB (2010), Vol. 11, “Stauffenberg, Claus, Graf Schenk von,” syf. 226. Suikast girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra, komplocuların liderlerinden bir diğeri olan General Treschkow, intihar etmeden önce şunları söylemiştir: “Tanrı İbrahim'e, içinde 10 düzgün insan olması halinde Sodom'u atfedeceği sözünü vermişti. Umuyorum ki bizim yaptıklarımız sebebi ile Almanya'yı affedecek ve onu yok etmeyecektir.” Gilbert, Second World War, syf. 558.

⁷⁹ Thurston, syf. 169. Rejimin emek gücünü kontrol edememesi ile ilgili bkzn. age., syf. 167-172, 176, 184.

⁸⁰ Age., syf. 172.

göz ardı ediliyordu ve “işçilerin hareketliliğini yavaşlatmakta başarı sağlanamıyordu”⁸¹

Daha da önemlisi, 1930ların ikinci yarısındaki Terör, Stalin’in, yönetimine olan direnişi kırmak için organize ettiği hesaplanmış ve etkili bir şekilde kullanılmış bir yöntem değildi. Korkmuş bir diktatörün, başlattıktan sonra hızlıca kontrolünü kaybettiği bir süreçti. “Stalin, partiye ve ulusa boyun eğdirmek için planlar yapan soğukkanlı bir zeka değil, gelişmelere göre tepki gösteren ve harekete geçen bir adamdı.” “Stalin ve arkadaşlarının, gergin ve çirkin bir atmosferin oluşmasına yardım ettikleri, ancak [Terör sırasında] planlamadıkları ya da öngöremedikleri olaylara reaksiyon gösterdikleri anlaşılmaktadır.” “Avrupa’daki cadı avlarını andıran bir panik havası baş göstermişti...” “Stalin’in, tasfiyeler iddia edilen casusları ve Troçkistleri ortaya çıkarttıkça git-tikçe daha fazla endişelendiği izlenimi doğmaktadır. Sonunda onlara tutarlı olmayan bir şekilde saldırdı. 1937 ve 1938 yıllarında olaylar kontrolden çıkmıştı.” “Polis davaları uydurdu; Stalin’in direktiflerinde hedeflenmeyen insanlara işkence yaptı ve kendisi bir güç haline geldi.” “Terör, işleyişi bozacak tarzda sorumluluklardan kaçıldığı bir atmosfer yaratıyordu. Zirvede amaçlanan ne olursa olsun olaylar yine kont-

---

⁸¹ Age,. Syf. 171.

rolden çıkmıştı.” “[Stalin] olaylara reaksiyon ve aşırı reaksiyon gösterdi... . Yalanlardan ve bütün olmayan bilgilerden oluşan bir piramidin tepesinde oturuyordu...” “[Stalin]’in Terörü planlamadığı yönündeki kanıt günümüzde güçlüdür.”⁸²

Bir sistem içerisindeki astların direnişinden ve “bireysel iradeler arasındaki diğer çelişkilere” bağımsız olarak, saf teknik faktörler, sistem üzerinde teorik olarak mutlak güce sahip bir liderin önündeki seçenekleri dahi çok dar bir çerçeve içerisine hapsetmektedir.

• Frank Norris’in ölümsüz romanı *The Octopus*’ta -geçimleri demir yolu tarifelerinin yükselmesi ile mahvolan tahıl çiftçileri hakkındadır- romanın baş kahramanı Prestley, demir yolunun acımasız görünümü Başkan, iş adamı Shelgrim ile yüzleşir. Fakat Shelgrim ona şunları söyler:

“Tahıl ve demir yollarından bahsettiğinde genç adam, insanlar ile değil kuvvetler ile meşgulsün demektir. ... İnsanlar meselenin yalnızca küçük bir parçasıdır. ... Koşulları suçla; insanları değil.”

---

⁸² Age., syf. 17, 57, 90, 106, 112, 147, 227-28, 233.

“Fakat, fakat’ diye kekeledi Presley, ‘Sen işin başısın, demir yolunu kontrol ediyorsun.’

“Demir yolunu kontrol etmek mi!... İstersen şirketi iflasa sürükleyeyim. Ben demir yolunu işin gerekliliklerine göre idare ediyorum, [bunun dışında] hiçbir şey yapamam. Onu *kontrol edemem*.”⁸³

The Octopus kurgu bir eserdir, fakat dramatize edilmiş bir tarzda da olsa Norris’in hakkında yazdığı dönemin (19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başları) ekonomik gerçeklerini doğru bir şekilde yansıtmaktadır. O dönemde “demir yollarının emek ve malzeme” maliyetleri yükseldi ve “zaten ekonomik olarak zar zor hayatta kalmaya çalışan birçok Amerikan demir yolu tarifelerdeki düşüşe dayanamayacak durumdaydı.” “Adil ve ‘bilimsel’ tarifeleri belirlemenin yollarını arayan” Devlet Demir Yolları Komisyonu, “tarifelerin bilimsel tespiti” diye bir şeyin olmadığını keşfetti. “‘Kamuoyu yararını’ tanımlamanın ya da tarife meselesini ‘politika dışına’ çıkarmanın olağanüstü zor olduğunu keşfettiler. Tarifeleri belirlemek, bazı ekonomik öncelikleri tanımlamak demektir ve

---

⁸³ Norris, Book II, Chapter VIII, syf. 285-86. Noktalama ve yazılışta değişiklikler yaptım.

bunun sonunda birileri -sevk eden, taşıyıcı, tüketici-muhakkak zarar görür.”⁸⁴ Dolayısı ile, Shelgrim’inki gibi bir demir yolunun tarifeleri herkese karşı “adil” ve insani bir şekilde belirlemeye çalışıldığında iflas etmesi yüksek bir olasılıktır.

Şirketlerin acımasız davranışlarının, genel olarak, açgözlü bir yönetimin gönüllü bir kararı olmasından ziyade ekonomik gerçekliklerin zorlamasının bir ürünü olması, muhtemelen, doğrudur.

• ABD’de sanayi devriminin erken bir aşamasında, 1830’lu yıllarda, Massachusettsli tekstil üreticilerinin çalışanlarına davranışları çok iyi niyetliydi. O zamanki davranışlarının günümüzde “paternalist” olarak adlandırılacağına şüphe yoktur, fakat maddi açıdan işçiler kendilerini şanslı addedebilirlerdi. Çünkü çalışma şartları ve konut koşulları zamanın standartları ile değerlendirildiğinde çok iyi durumdaydı. Fakat 1840’lı yıllarda işçilerin durumu kötüleşmeye başladı. Maaşlar düştü, çalışma saatleri arttı ve işçilerden daha fazla efor sarf etmeleri istendi ve bunlar, işverenlerin açgözlülüğünün sonucu olarak değil, ekonomik rekabetten doğan piyasa koşullarının bir sonucu olarak gerçekleşti.⁸⁵ “Şirketler ulusal düzeye geldikçe, çeşitli üretim sahaları

---

⁸⁴ Patterson, syf. 65.

⁸⁵ Dulles, syf. 73-75.

arasındaki rekabet, maaşların ve ücretlerin yerel koşullar tarafından belirlenmediği bir durum yaratıyordu. Maaşlar ve ücretler, işverenlerin ve işçilerin kontrollerinin tamamı ile dışında olan ekonomik değişikliklerin bir sonucu olarak dalgalanıyordu.”⁸⁶

• Adam Davidson, kaleme aldığı yakın tarihli (2012) bir makale, ABD’deki işsizlik probleminin ardında yatan bazı sebepleri tartışmaktadır. Kendisinin bizzat incelediği bir şirketten bahseden Davidson şunları yazmaktadır: “Standard Motor Products’un sahiplerine bakıp, kalifiye olmayan işçilere destek çıkmalarını söylemenin bir cazibesi vardır. Maliyetleri daha az katı bir şekilde kısımlırlar, daha düşük kâr oranları ile çalışabilirler ya da hatta Amerikan’ın istihdam sorununun çözümüne küçük bir katkı yapabilirler.” Daha sonra Davidson, Standard Motor Products gibi bir şirketin maliyetleri katı bir şekilde kısımadığı ve dolayısı ile kârlı olduğu her durumda işçileri makineler ile değiştirmedeği bir durumda, rekabet ortamında neden hayatta kalamayacağını açıklamaktadır.⁸⁷ Burada yine, “iş adamının yalnızca, kendi kontrolü

---

⁸⁶ Age., syf. 99.

⁸⁷ Davidson, syf. 66ff.

dışındaki gelişmelerin ve ekonomik güçlerin bir nesnesi olduğunu” görüyoruz.⁸⁸

Son iki örnekte, organizasyonların liderleri önündeki seçenekler, sadece teknik faktörler sebebi ile kısıtlanmamaktadır; teknik faktörlerin organizasyon dışındaki rekabet ile harmanlamasının bir sonucu olarak da kısıtlanmaktadır. Fakat dışsal rekabetten ve sistem içerisindeki “irade çatışmalarından” bağımsız olarak dahi, teknik faktörler kendi başlarına sistemin liderleri önündeki seçenekleri büyük oranda kısıtlamaktadır. Diktatörler dahi bu sınırlamalardan azade değildir.

• *Encyclopaedia Britannica'nın* İspanya makalesinde şunlar yazıyor: “İspanya İç Savaşı'ndan sonraki yaklaşık 20 yıl boyunca Franco Rejimi, ulusal bir kendi kendine yeterlilik politikası uyguladı. İspanya'nın kendi kendine yeterlilik ile ilgili bu ekonomi politikası başarısızlık ile sonuçlandı ve 1950'lerin sonunda ülke ekonomisi çöküşün eşiğine geldi.”⁸⁹

İspanya ekonomisinin yirmi yılı için yalnızca yukarıdaki kısa pasaja güvenmek istemeyen bu kitabın yazarı, tarih kitaplarından ilgili sayfaların fotokopilerini gönderen mektuplaştığı bir İspanyol'a da-

---

⁸⁸ Heilbroner & Singer, syf. 84.

⁸⁹ NEB (2003), Vol. 28, “Spain,” syf 10.

nıŖtı.⁹⁰ *Britannica'nın* söylediklerinin -belki de kısaltılmıŖ olmasının verdiği kaçımlmazlık sebebi ile ciddi biçimde yanıltıcı olabilecek bir tarzda basitleŖtirilmiŖ olduğu anlaŖıldı. BaŖka Ŗeylerle birlikte, İspanya'nın uyguladığı kendi kendine yeterlilik politikasının ne ölçüde gönüllü bir tercih olduğu, ne ölçüde İkinci Dünya SavaŖı'nın yarattığı koŖulların ve savaŖ sonrasında Batı demokrasilerinin Franco'nun otoriter rejimine duyduğu dıŖmanlıđın bir dayatması olduğu açık değildir. Bu tarihin pek çok noktası ekonomi hakkında uzman bir bilgiye sahip olmayan bizlerin anlayıŖının uzağındadır, fakat bir nokta açık bir Ŗekilde ortaya çıkmaktadır: Ekonomik gerçekliğin kendisi, herhangi bir dıŖsal rekabetten ve içsel atıŖmadan bağımsız olarak, otoriter bir rejimin dahi bir ulusun ekonomisi üzerinde yapabileceklerine dar sınırlar çekmektedir. Bir diktatör ekonomiyi, bir generalin orduyu yönettiği gibi -yukarıdan emirler vererek- yönetemez. Çünkü ekonomi emirlere itaat etmez.⁹¹ BaŖka bir deyiŖle, Francisco Franco gibi

---

⁹⁰ Sueiro & Diaz Nosty, syf. 309-317. Suarez, syf. 231-33,418, 471-72, 483-88. Payne, syf. 16-23.

⁹¹ Bknz. Payne, syf. 17 (“[Franco ere] un ignorante del funcionamiento de la economia -como casi todos los dictadores- y creia que se podia lidiar con ella como lo hacia un general con su ejercito: dando ordenes y directrices desde arriba sobre como debia comportarse.”)

güçlü bir diktatör dahi, ekonomik kanunları çiğneyemez.

Ne de idealist duygu taşmaları bu yasaların üstünden gelebilir.

• 1956-59 yıllarındaki Küba Devrimi'ni takip eden senelerde ABD medya

propagandası, Fidel Castro'yu temel motivasyonu iktidar hırsı olan bir kişi olarak resmetmişti. Fakat gerçekte Castro, genel bir takım insani ve demokratik hedefler üzerine harekete geçmişti.⁹² Batista hükümetini devirdikten sonra, kişisel karizmasının ona bahsettiği geniş güce rağmen⁹³ önündeki seçeneklerin son derece kısıtlı olduğunu fark etti. Şartlar onu, demokrasi ile yapmak istediği köklü sosyal reformlar arasında bir seçim yapmaya zorladı; ikisini birden gerçekleştiremezdi. Temel hedeflerini sosyal programı oluşturduğu için, demokrasiyi bir kenara bırakarak bir diktatör haline gelmek ve Küba toplumunu militarize ve Stalinize etmek zorundaydı.⁹⁴

---

⁹² Matthews, syf. 79, 108. Horowitz, syf. 64, 127-28.

⁹³ Matthews, syf. 76, 96-97, 337. Horowitz, syf. 64, 127-28.

⁹⁴ Matthews, syf. 108, 201. Horowitz, syf. 41-84, 128, 130-32, 145, 157.

Küba devrimcilerinin idealist heyecanları üzerinde herhangi bir tereddüt olamaz⁹⁵ ve Castro, herhangi bir karizmatik diktatörün olabileceği kadar güce sahipti.⁹⁶ Buna rağmen devrimci rejim, Küba toplumunun gelişimini kontrol etme kabiliyetine sahip değildi: Castro, Küba'nın yönetim aygıtındaki bürokratik eğilimleri kısıtlamayı başaramadığını kabul etmiştir.⁹⁷ Rejimin ırkçılığa karşı güçlü ideolojik muhalefetine rağmen, “siyahları ve muhtelif Küba ırklarını hükümet ve Parti'deki liderlik pozisyonlarına yükseltmek” konusunda, Castro'nun da kabul ettiği gibi, kısmi bir başarı sağlanabilmiştir.⁹⁸ Gerçekte, Küba'nın ırkçılığa karşı mücadelesinin Birleşik Devletler'den daha başarılı olmadığı gözükmektedir.⁹⁹ Castro rejimi, Küba ekonomisini şekere olan mutlak bağımlılığından kurtarma ve ülkeyi sanayileştirme girişimlerinde cüzi bir başarıdan daha fazlasını elde edememiş-

---

⁹⁵ Matthews, syf. 83, 337-38. Horowitz, syf. 129-130, 133. Saney, syf. 19, 40 not 1.

⁹⁶ Örn., Matthews. 76, 254, 337; Horowitz, syf. 41, 46, 47, 56.

⁹⁷ Horowitz, syf. 120. Krş. Saney, syf. 20-21.

⁹⁸ Saney, syf. 112-13.

⁹⁹ Bu Saney, syf 100-121'den edinilen fikirdir. Krş. Horowitz, syf. 117.

tir.¹⁰⁰ Rejim, ekonomik olarak ayakta kalabilmek için, “sosyalizmi” (Küba’nın idealist liderlerinin tahayyül ettiği şekli ile) inşa etme çabalarını kısa sürede terk etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik gerçekliğe ideolojik açıdan acı verici tavizlerde bulunmanın bir zorunluluk olduğu anlaşılmıştır¹⁰¹ ve bu tavizlere rağmen Küba ekonomisi, kıt kanaat ayakta kalabilmiştir.¹⁰²

Küba’nın ekonomik başarısızlıklarına katkı yapan bir faktör, Birleşik Devletler’in uyguladığı ambargo olmuştur: ABD şirketlerinin Küba ile ticaret yapması yasaklanmıştır. Ancak bu faktör, Castro rejimine hayranlık duyanların düşünmek istediği kadar önemli ve belirleyici olmamıştır. Küba’nın ABD haricinde dünyanın ekonomik açıdan önemli pek çok ülkesi ile ticaret yapma imkanı bulunuyordu ve büyük ABD şirketleri ile dahi, diğer ülkelerde bulunan bağlantıları üzerinden dolaylı

---

¹⁰⁰ Saney, syf. 19-21. Horowitz, syf. 46, 48, 60, 77, 175. Steele, syf. 405 not 17. NEB (2003), Vol. 3, “Cuba,” syf. 773; Vol. 29, “West Indies,” syf. 735, 739.

¹⁰¹ Saney, syf. 19-20. Horowitz, syf. 129-134. Matthews, syf. 201 (“... [Castro] pek çok bakımdan, gerçek ihtiyaçlarının ‘ütöpik’ fikirlerini tatmin etmediğini fark etmiştir.”)

¹⁰² Bknz. USA *Today*, Sept 9, 2010, syf. 4A, May 10, 2011, syf. 6A, ve June 8-10, 2012, syf. 9A; *Time*, Sept. 27, 2010, syf. 11; *The Week*, April 29, 2011, syf. 8; Horowitz, syf. 175.

yollardan ticaret yapılabilirdi.¹⁰³ Ambargonun önemi, Küba'nın kendisini şekere olan aşırı bağımlılığından kurtaramamasından ve şeker endüstrisinin dahi verimli bir şekilde işletilememesinden çok daha düşük olmuştur.¹⁰⁴ Küba'nın ekonomik başarısızlığının bir diğer sebebi de Küba toplumundaki dayanışma eksikliği idi—Engels'in "pek çok bireysel irade arasındaki çatışma" olarak ifade ettiği durum. İşe gelmemek, üretim kotalarına pasif direniş ve "köylülerin vurdumduymaz bir direnişi" söz konusuydu.¹⁰⁵ "Bireysel" eğilimler; hırsızlığa, israfa ve hatta büyük suçlara sebep olabiliyordu.¹⁰⁶ Bunların yanında, Küba'nın iktidar-yapısının içinde çelişkiler söz konusuydu.¹⁰⁷ Ancak Küba'nın başarısızlığının belirleyici sebebi, neredeyse kesin olarak, Castro rejiminin ekonomik başarı için gerekli olan teknik yükümlülüklerle uymayı reddetmesiydi: Rejimin ideolojisinden verdiği taviz ancak hayatta kalmasını sağlayacak kadardı ve serbest pazar ve kapitalizmin güçlü bir gelişmeyi mümkün kılacak unsurlarını kabul etmeye yanaşmıyordu. Bu durumun asıl belirleyici faktör olması, saf anlamda sosyalist eko-

---

¹⁰³ Horowitz, syf. 111-12, 129, 158, 161-63, 174-75.

¹⁰⁴ Bknz age., syf. 175-76.

¹⁰⁵ Age., syf. 43, 77, 123.

¹⁰⁶ Saney, syf. 21.

¹⁰⁷ Horowitz, örn., syf.30 ,75-77, 120.

nomilerin dünyanın her yerinde başarısız olmaları gerçeği ile ortaya çıkmıştır.¹⁰⁸

IV. Bir toplumun kendi kendisini bu bölümün III. Kısmı'nın başında tanımlandığı şekli ile “yönlendirememesinin” başka bir sebebi -üstelik kritik önemde bir sebebi- daha vardır: Her karmaşık, geniş ölçekli toplum, toplum içerisinde mevcut sistemler üzerinde işleyen ve “doğal seçim” tarafından oluşturulan içsel gelişmelere tabidir. Bu faktör, İkinci Bölüm'de ayrıntılı olarak tartışılmaktadır; burada bu tartışmayı mümkün olan en kısa şekilde yapmaktayız.

Biyolojik evrime benzer bir süreç sonucunda, karmaşık, geniş ölçekli toplumlar bünyesinde, hayatta kalmak ve kendi varlığını devam ettirmek için mü-

---

¹⁰⁸ Küba'nın ekonomik başarısızlığının diğer sebepleri: (i) Adanın sınırlı doğal ve insan kaynakları. Saney, syf. 15, 19. Horowitz, syf. 145. Fakat Singapur çok sınırlı doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen muazzam güçlü bir ekonomi kurmakta başarılı olmuştur. İnsan kaynakları (yetişmiş teknik personel vb.) kısa bir zamanda oluşturulabilir, Meiji Restorasyonu'ndan sonra Japonya'da olduğu gibi. Kübalıların, en azından *makûl* bir şekilde işleyen bir ekonomiye sahip olabilmeleri için Singapurlular ya da Japonlar kadar çalışkan ve yetenekli olmalarına gerek yoktu. (ii) Küba'nın Sovyetler Birliği'ne olan ekonomik bağımlılığı. Saney, syf. 21; Horowitz, syf. 77, 99, 111, 120, 128, 147. Fakat Küba'nın bağımlılığı diğer başarısızlıklarının bir sonucudur. Ekonomisi belirli bir seviyede olan bir toplum tek bir yabancı güce topyekun bir bağımlılığı önleyebilecektir.

cadele veren, küçük ve büyük, kendini-koruyan ve kendini-yeniden-üreten sistemler ortaya çıkar. (Bunlara şirketler, politik parti ya da hareketler, yolsuzluğa bulaşmış yetkililerin oluşturduğu gizli ya da açık sosyal ağlar vb. dahildir.) Güç, hayatta kalmanın en temel aracı olduğundan, bu sistemler güç için rekabet halinde bulunurlar.

Doğal seçim yolu ile evrimleşen biyolojik organizmalar, biyolojik olarak hayatta kalmanın mümkün olduğu her köşeyi işgal ederler ve onları yok etmek için hangi yola başvurulursa başvurulsun, bazı organizmalar hayatta kalmanın bir yolunu bulurlar. Herhangi bir karmaşık ve geniş ölçekli toplumda, benzer bir süreç, her köşeyi işgal edecek kendini-yeniden-üreten sistemleri ortaya çıkarır ve bu sistemler onları bastırmak isteyen çabaları alt ederler. Bu sistemler herhangi bir hükümetin (ya da başka bir oluşumun), toplumun yönünü belirlemek ile ilgili amaçlarına bakmaksızın güç için mücadele ederler. Bizim argümanımız -kesin olarak kanıtlanması şu anda imkansızdır- bu kendini-yeniden-üreten sistemlerin, toplumu rasyonel olarak yönlendirme çabalarını boşa çıkartan kontrol edilemez güçler oluşturacakları yönündedir. Detaylar için İkinci Bölüm'e bakınız.

V. Bu bölümde ele aldığımız tüm argümanlara rağmen, bir toplumun içsel dinamiklerini kontrol et-

mekte kullanılacak tekniklerin günün birinde kadiri mutlak bir liderin (iyi niyetli olup diktatör yerine ona filozof-kral¹⁰⁹ diyeceğiz) -ya da grup içinde doğacak “bireysel iradelerin çatışmasından” azade olacak kadar az kişinin (<6?)- bir toplumu, yukarıda, III. Kısım’ın başında söylendiği şekilde yönlendirmesini mümkün kılacak seviyede geliştirilmesi gibi pek de gerçekçi olmayan bir varsayımda bulunalım.

Tek bir lidere ya da küçük bir grup lidere bağlı otoriter bir yönetim kavramı, modern, liberal demokrasi yönetimlerinde yaşayan insanlara görüldüğü kadar uzak bir ihtimal değildir. Şu anda dünyada birçok kişi, halihazırda, bir ya da birkaç kişinin otoritesi altında yaşamaktadır ve teknolojik toplum, gelecek on yıllarda çok muhtemel olduğu gibi, kendisini yeteri kadar ciddi bir belanın içerisine düşürdüğünde, liberal demokrasi taraftarları dahi bugün hiç düşünmedikleri çözümlerin peşinden koşacaklardır. 1930’lardaki Büyük Buhran sırasında pek çok Amerikalı -marjinal kaçıklar değil

---

¹⁰⁹ Plato ile birlikte ortaya çıkan filozof-kral fikri için (bknz. Buchanan: “The Republic,” Book V. P.493; Book VI) Muhtemelen kafasında sadece tek bir filozof-kral yoktu (age., Book VI, syf. 530-31), bu aynı zamanda bir filozoflar-oligarşisi de olabirdi. (age., Book VII, syf. 584: “...gerçek filozof-krallar, bir ya da birden fazlası, bir Devlette doğduklarında...”) Kadınlara duyduğumuz saygıdan, bu bölümün 5. Kısım’ında bahsedilen “filozof-kralın”, filozof-kraliçe de olabileceğini belirtelim.

sıradan insanlar- demokrasinden hayal kırıklığına uğrayarak¹¹⁰ bir diktatör ya da oligarşinin (bir süper-konsej ya da direktuvar)¹¹¹ yönetimini arzu etmiştir. Birçokları Mussolini hayranıydı.¹¹² Aynı dönemde birçok Britanyalı Hitler Almanya'sını takdir ediyordu. "Lloyd George'un Hitler'e reaksiyonu tipikti: 'Onun kalibresinde bir adama bugün İngiltere'de sahip olabilseydik.' demiştir."¹¹³

Varsayımsal diktatörümüze ya da adlandırmaya karar verdiğimiz gibi filozof-kralımıza geri dönelim. Ne kadar imkansız görünürse görünsün karmaşıklık problemlerinin, bireysel iradeler arasındaki çatışmanın, astların direnişinin ve geniş ölçekli her toplumda evrimleşecek güç peşindeki rekabetçi grup ve sistemlerin üstesinden geldiği varsayımında bulunalım. Bu gerçek dışı varsayımında dahi bazı temel zorluklar ile karşılaşacağız.

İlk problem şudur: Filozof-kralı kim seçecek ve iş başına kim getirecektir? Geniş ölçekli bir toplumdaki hedeflerin ve değerlerin muazzam farklılıkları düşünüldüğünde ("bireysel iradeler arasındaki çatışma"), herhangi bir filozof-kralın yönetiminin nüfusun çoğunluğunun, hatta elit bir kesiminin (en-

---

¹¹⁰ Leuchtenburg, syf. 26, 27.

¹¹¹ Age., syf. 30.

¹¹² Age., syf 30 not 43, 221-22.

¹¹³ Gilbert, *European Powers*, syf. 191-92.

telektüeller diyelim ya da bilim adamları, zenginler) hedefleri ve değerleri ile uyumlu olması dahi çok düşük bir olasılıktır—belki filozof kralın, gücü ele geçirdikten sonra, çoğunluğun değerlerini kendisi ile uyumlu hale getirmek için propaganda ve diğer insan mühendisliği tekniklerini kullanması ve bu konuda başarılı olması ihtimali haricinde. Pratik politikanın gerçekleri göz önüne alınırsa, filozof-kral olabilecek bir kişinin ya üzerinde uzlaşmış bir aday, dolayısıyla temel endişesi hiç kimseyi incitmemek olan etkisiz bir kişi ya da kendisine iktidar yolunu açan agresif bir kliğin acımasız bir lideri olması gerekir. Son durumda, ya tek amacı kendisi için güç biriktirmek olan düşüncesiz bir kişi (bir Hitler) ya da kendi davasının doğruluğuna inanmış bir fanatik (Lenin) olacaktır; her iki durumda da kendi hedeflerine ulaşmak için hiçbir şeyden kaçınmayacaktır.

Yani, filozof-kral fikrine sıcak bakan bir yurttaş, filozof-kralı kendisinin seçmeyeceği ve iktidara gelecek herhangi bir filozof-kralın muhtemelen kendi hayal ettiği ya da umduğu şekilde olmayacağı gerçeğini aklından çıkarmamalıdır.

Diğer bir problem, filozof-kral öldüğünde yerine kimin geçeceği sorunudur. Her filozof-kralın, hedefleri ve değerleri kendisinininki ile birebir aynı olan bir halefi güvenli bir şekilde seçme imkanı olmalı-

dır; aksi durumda, ilk filozof-kral toplumu bir yönde, ikinci filozof-kral başka bir yönde, üçüncü filozof-kral ise daha başka bir yönde vb. yönlendireceklerdir. Bunun sonucu, toplumun gelişiminin uzun vadede tutarlı bir yörüngede tutulması ya da toplumun istenen ve istenmeyen sonuçların neler olduğuna dair istikrarlı bir politikaya göre yönlendirilmesi değil, gelişigüzel bir şekilde salınması olacaktır.

Tarihsel olarak, herhangi bir mutlak monarşide -Roma İmparatorluğu uygun bir örnek oluşturmaktadır- makul derecede kabiliyetli ve bilinçli yöneticilerin birbirlerini takip etmelerini sağlamak dahi mümkün olmamıştır.

Kabiliyetli ve bilinçli yöneticiler; sorumsuz, yolsuz, zalim ve yeteneksiz olanlar ile değişmeli olarak başa geçmişlerdir. Sadece kabiliyetli ve bilinçli değil, aynı zamanda ardılları ile yaklaşık olarak aynı değerleri ve hedefleri paylaşan bir yöneticiler dizisinin kesintisiz birbirini takip etmesi olasılığına gelirsek—böyle bir olasılığı unutabilirsiniz. Tüm bu argümanlar sadece filozof-kralları değil aynı zamanda filozof-oligarşileri de kapsamaktadır—Engels’in “bireysel iradeler arasındaki çatışmalar” olarak adlandırdığı ihtilafların yaşanmayacağı küçüklükteki gruplar.

Fakat biz yine de, tek ve değişmez bir değerler sistemine göre yönetecek uzun bir filozof-krallar sil-

silesinin ardı sıra göreve gelmesinin bir şekilde mümkün olacağını varsayalım. Böyle bir durumda ... fakat bir dakika ... biraz duralım ve yaptığımız varsayımları bir gözden geçirelim. Başka şeyler dışında karmaşıklık problemlerinin, kaosun, astların direnişinin, bunların yanında liderlerin seçeneklerini kısıtlayan saf teknik faktörlerin ve doğal seçilimin etkisi altında bir toplumda evrimleşen güç peşindeki grupların bir toplumun rasyonel bir şekilde yönetimini mümkün kılacak tarzda üstesinden geldiğini ve böylece kadir-i mutlak bir liderin toplumu rasyonel bir şekilde yönetebileceğini varsayıyoruz; “bireysel iradeler arasındaki” çatışmanın, liderin rasyonel bir tarzda seçimini mümkün kılacak şekilde çözülmesinin mümkün olduğunu kabul ediyoruz; seçilmiş lideri mutlak güce sahip pozisyona getirmenin ve istikrarlı ve değişmez bir değerler sistemi ile yönetecek kabiliyetli ve bilinçli bir liderler silsilesinin başa geçmesini mümkün kılacak yöntemlerin bulunacağını varsayıyoruz. Ve toplumun rasyonel bir şekilde yönetiminin mümkün olduğu ile ilgili varsayım okuyucuya herhangi bir rahatlık sağlıyorsa, toplumun yönlendirilmesinde kullanılacak değerlerin kendisi tarafından en azından marjinal olarak kabul edilebilir olduğunu da bu varsayımlara eklemelidir—ki bu da oldukça cesur bir varsayımdır.

Şu anda hayal dünyasına doğru yelken açtığımız açıktır. Bir toplumu, anlamlı derecede uzun bir zaman dilimi için rasyonel bir şekilde yönlendirmenin mümkün olmadığını matematiksel bir kesinlikle ispat etmek olanaksızdır; fakat bu olasılığın mümkün olduğunu düşünmek için yaptığımız bir dizi varsayım o kadar olasılık dışıdır ki, pratik amaçlar için, toplumların gelişiminin sonsuza kadar rasyonel insan kontrolünün dışında kalacağı güvenli bir şekilde söylenebilir.¹¹⁴

VI. Muhtemelen bu bölüme yönlendirilecek temel eleştiri, yazarın “herkesin” bildiği bir gerçek üzerinde çok fazla mürekkep ve kağıt harcadığı olacaktır. Fakat maalesef toplumların gelişiminin hiçbir şekilde rasyonel bir kontrole tabi tutulamayacağı herkes tarafından bilinmemektedir ve bu prensibi soyut temelde kabul edecek birçok kişi somut durumlarda bu prensibi uygulamakta başarısız olmaktadır. Tekrar ve tekrar, dışarıdan zeki gözüken insanların, toplumun problemlerinin çözümü için ayrıntılı projeler önerdiklerini görüyoruz; bu projelerin hiç ama hiçbir zaman başarılı bir şekilde uygulanamadığı gerçeğinden bihaberdirler. Hayal

---

¹¹⁴ Ray Kurzweil ve Kevin Kelly gibi, teknolojinin kesin inançlıları, toplumun rasyonel yönlendirilmesi probleminde hiper teknolojik, futuristik çözümler önereceklerdir. Cevabımız için Ek 1’e bakınız.

dünyasına doğru yaptığı bir yolculuk sırasında ünlü teknoloji eleştirmeni Ivan Illich birkaç on yıl önce şunları yazmıştır: “Toplum, otonom bireylerin ve grupların katkısını, temel insan ihtiyaçlarını tatmin edecek ve aynı zamanda belirleyecek yeni bir üretim sisteminin bütünsel verimliliği için genişletecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır” ve “başkaları tarafından en az düzeyde kontrol edilen araçların yardımı ile üyelerine otonom bir eylemin olanaklarını sunacak bir ortak-yaşam toplumu tasarlanmalıdır.”¹¹⁵—sanki toplum bilinçli bir şekilde “yapılandırılabilir” ve “tasarlanabilirmiş” gibi. Buna benzer diğer olağanüstü aptallık örnekleri Arne Naes¹¹⁶ ve Chellis Glendinning¹¹⁷ tarafından sırasıyla 1989 ve 1990 yıllarında verilmiştir; bu örnekler mevcut eserin Üçüncü Bölüm’ünün IV. Kısmı’nda tartışılmaktadır.

Günümüze kadar (2013), daha iyisini bilmesi gereken insanlar toplumların gelişiminin hiçbir zaman rasyonel kontrole tabi tutulamayacağı gerçeğini göz ardı etmeye devam etmişlerdir. Bu sebeple, teknolojilerin şuna benzer absürt ifadelerini işitiyoruz: “İnsanlık kendi kaderinin kontrolünü elinde tutmak-

---

¹¹⁵ Illich, syf 10, 20.

¹¹⁶ Naes, syf. 92-103.

¹¹⁷ Glendinning, Alıntılanmış Eserler Listesinde geçtiği hali ile.

tadır”; “[kendi] evrimimizin kontrolünü elimize alacağız”; ya da “insanlık evrimsel sürecin kontrolünü eline alacak.”¹¹⁸ Teknoperverler, “toplumu iyileştirmek için teknolojik gelişmeye yön vermek isterler.” Güya “teknolojik gelişmenin getirdiklerini şekillendirecek ve toplumun bu gelişmenin sonuçları ile baş etmesini kolaylaştıracak” ve “yapay zekanın insana dost olmasını sağlayacak” “Tekillik Üniversitesi’ni” ve “Tekillik Enstitüsü’nü” kurmuşlardır.¹¹⁹

Teknoperverler, tabii ki “teknolojinin getirdiklerini şekillendiremeyeceklerdir”; “toplumun iyileşmesine katkı yapmasını” ya da insanın dostu olmasını sağlamayı başaramayacaklardır. Teknolojik gelişmeler, uzun vadede, teknolojiyi yalnızca rakipleri üzerinde avantaj elde etmek için geliştirecek ve uygulayacak rakip gruplar arasındaki tahmin edilemez ve kontrol edilemez güç mücadelelerin bir sonucu olarak “şekillendirilecektir” Bu kitabın İkinci Bölüm’üne bakınız.

Teknoperverlerin çoğunun, teknolojinin “gelişmesini şekillendirerek toplumu iyileştirmek” ile ilgili bu saçmalığa gerçekten inanıyor olmaları pek olası değildir. Tekillik Üniversitesi, temelde,

---

¹¹⁸ Grossman, syf. 49, süt.1, süt. 3. Vance, syf. 1.

¹¹⁹ Grossman, syf.48, süt. 3. Markoff, “Ay Robot!,” syf. 4, süt. 2, süt. 3 (Tamamı ile reklamdan oluşan sütunlar sayıya dahil edilmemiştir.)

teknoloji-odaklı iş adamlarının çıkarlarını savunmaya yaramaktadır;¹²⁰ “toplumu iyileştirmek” ile ilgili fanteziler ise radikal teknolojik gelişmelere karşı kamuoyunda olaşabilecek direnişi önlemek için bir propaganda aracı olarak kullanılır. Fakat bu tarz bir propagandanın etkili olabilmesi sokaktaki adamın bu fantezileri ciddiye alacak kadar naif olmasındandır.

Teknoperverlerin “toplumu iyileştirmek” ile ilgili planlarının arkasındaki gerçek motivasyonlar ne olursa olsun, diğer benzer planlar tartışmasız olarak samimidir. Yakın zamanlı örnekler için Jeremy Rifkin (2011)¹²¹ ve Bill Ivey’in (2012) kitaplarına bakınız.¹²² İlk başta Rifkin ve Ivey’inkinden daha sofistike görünen, fakat gerçekte uygulanması bir o kadar imkansız olan başka öneriler de mevcuttur. 2011 yılında yayımlanan bir kitapta Nicolas Ashford ve Ralph P. Hall,¹²³ “sanayileşmiş toplumlarda sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak bütünlüklü, disiplinler arası bir yaklaşım önermektedirler ...

---

¹²⁰ Bknz, örn., Vance, syf. 1 (Tekillik Üniversitesi “girişimcilerle umut vaat eden yeni teknolojileri tanıtmaya odaklanır ...,” vb.)

¹²¹ Rifkin, Alıntılanmış Eserler Listesinde geçtiği hali ile.

¹²² Ivey, Alıntılanmış Eserler Listesinde geçtiği hali ile.

¹²³ Ashford & Hall, Alıntılanmış Eserler Listesinde geçtiği hali ile.

Yazarlar; ekonomi, istihdam, teknoloji, çevre, sanayi gelişimi, ulusal ve uluslararası hukuk, ticaret, finans, kamu ve işçi sağlığı ve güvenliğini kapsayan sürdürülebilirlik problemlerinin çok amaçlı bir çözümlerinin tasarlanmasını salık vermektedirler.”¹²⁴¹²⁵

Ashford ve Hall, kitaplarının Plato'nun *Cumhuriyeti*¹⁵ ve Thomas More'un *Ütopyası* gibi soyut bir spekülasyon olmanın ötesinde pratik bir program sunmasını amaçlamaktadırlar.¹²⁶

Başka bir örnekte (2011) Naomi Klein, küresel ısınmayı kontrol altına alacak;¹²⁷ diğer bir çok çevre problemi konusunda bize yardımcı olacak;¹²⁸ aynı zamanda “gerçek demokrasiyi” getirecek; “şirketleri

---

¹²⁴ Yayıncının açıklaması 26 Mart 2016 itibari ile şu adreste bulunuyordu: <http://yalebooks.com/book/9780300169720/technology-globalization-and-sustainable-development>. Burada alıntılanan kısım kitabın içeriğini aslına uygun bir şekilde yansıtmaktadır.

¹²⁵ Plato “Cumhuriyetini” yalnızca soyut bir spekülasyon olarak görmemiştir. En azından kaba bir yakınsamayla pratik bir ihtimali tasvir ettiğini düşünüyordu. Bknz, Buchanan: “The Republic,” Book V, syf. 491-92; Book VI, syf. 530-31; Book VII, syf. 584. Fakat modern zamanlarda-bilebildiğim kadarıyla-Plato'nun “Cumhuriyeti” pratik bir olasılığın tasviri olarak değil, her zaman için teorik bir spekülasyon olarak değerlendirilmiştir.

¹²⁶ Ashford & Hall, syf. 1 (“Bu çalışmada tartışılan önerilerin ütöpic olarak değerlendirilmemesini umuyoruz.”)

¹²⁷ Klein, syf. 14-15.

¹²⁸ Age., syf. 14-17.

yola getirip”¹²⁹ işsizliği düşürecek;¹³⁰ zengin ülkelerdeki mürşif tüketimi azaltacak¹³¹ ve bunu yaparken fakir ülkelerin ekonomik kalkınmalarına devam etmesine izin verecek;¹³² “aşırı bireysellik yerine yardımlaşmayı, egemenlik yerine karşılıklılığı¹³³ ve hiyerarşi yerine işbirliğini destekleyecek”¹³⁴; “tüm bu mücadeleleri dünya üzerindeki yaşamı korumak ile ilgili tutarlı bir anlatıya zarif bir şekilde bağlayacak”¹³⁵ ve genel olarak “sağlıklı ve adil”¹³⁶ bir dünya yaratmak için “ilerlemeci” bir ajandayı¹³⁷ savunacak devasa, detaylı ve dünya çapında bir planlama¹³⁸ önermektedir.

İnsan; Ashford, Hall ve Klein gibilerinin önerilerinin iyi düşünülmüş birer şaka olup olmadığını kendisine sormadan edemiyor. Fakat hayır, bu yazarların önerileri gayet ciddi. Önerdikleri planların gerçek dünyada uygulanabileceğine nasıl oluyor da inanıyorlar? İnsan ilişkileri hakkında pratik bir ze-

---

¹²⁹ Age., syf. 15.

¹³⁰ Age., syf. 15, süt. 1.

¹³¹ Age., bknz. Syf. 18, süt. 1

¹³² Age., syf. 15, süt. 1, süt. 2; 16; 21, süt. 2.

¹³³ Age., syf. 16; 17, süt. 2.

¹³⁴ Age., syf. 16.

¹³⁵ Age., syf. 19, süt. 2.

¹³⁶ Age., syf. 20, süt. 1.

¹³⁷ Age.

¹³⁸ Age., syf. 20, süt. 2.

kadan bu kadar mı yoksunlar? Belki. Fakat daha makul bir açıklama, Naomi Klein'in kendisi tarafından farkında olmadan sunulmuştur: "Dünya görüşünün yıkılışını izlemektense gerçekliği reddetmek her zaman daha kolaydır..."¹³⁹ Entelektüeller de dahil olmak üzere üst-orta sınıfların çoğunun dünya görüşü, köklü bir şekilde organize edilmiş, kültürel olarak "ileri", yüksek seviyede bir toplumsal düzenin karakterize ettiği geniş-ölçekli bir toplumun mevcudiyetine derinden bağlıdır. Bu tip insanlar için, üzerinde felakete doğru gitmekte olduğumuz rotadan çıkmanın tek yolunun organize toplumun topyekun bir şekilde çökmesi ve böylece kaosa sürüklenmek olduğunu kabullenmek psikolojik olarak son derece zordur. Bu sebeple, yaşamlarının ve dünya görüşlerinin dayandığı bu toplumu korumayı taahhüt eden her türlü projeye, bunlar ne kadar gerçek dışı olursa olsun, can havliyle sarılırlar ve kişi, onlar için, dünya görüşlerine olan tehdidin yaşamlarına yönelik tehditten daha önemli olduğu kuşkusuna kapılır.

---

¹³⁹ Age., syf. 18, süt. 1.

İkinci Bölüm: Teknolojik Sistem Neden Kendi Kendisini Yok Edecek?

Yakın zamanda, ‘tarihin sonunun’ mutlak bir gelişi, demokratik mutluluğun azametli bir zaferi ile ilgili naif bir hikaye ile eğlendirildik; buna göre küresel düzenin nihai biçimine ulaşmış bulunuyorduk. Fakat hepimiz, çok daha başka bir şeyin, yeni bir şeyin ve muhtemel ki çok haşın bir şeyin gelmekte olduğunu görüyor ve sezinliyoruz.

—Aleksander Solzhenitsyn¹

Güç, doğada hakkın temel ölçüsüdür.

—Ralph Waldo Emerson²

I. Bu kitabın başka yerlerinde ortaya konan argümanların çoğu makul ölçüde sağlam temellere dayanmaktadır; fakat bu bölümde, çeşitli varsayımlarda bulunmak ve bu varsayımlardan sonuçlar çıkartmak konusunda biraz serbest davranacağız. Varsayımlarımızın ve çıkardığımız sonuçların, insan toplumunun geleceği hakkında bazı muhtemel sonuçlara ulaşmak için gerekli seviyede doğruluk payına sahip olduğunu düşünüyoruz; ancak düşüncelerimiz ile ilgili rasyonel bir görüş ayrılığının mümkün olduğunu kabul ediyoruz. Buna rağmen iki noktayı kesin olarak vurgulayabiliriz: İlk olarak, varsayımlarımızın ve sonuçlarımızın geniş ölçekli toplumların şimdiye kadar ki gelişimlerine uygulanması makul

---

¹ Solzhenitsyn'in Eylül 1993'te Vaduz Liechtenstein'da yaptığı bir konuşmadan. Remnick, syf. 21'de alıntılanmıştır. Solzhenitsyn burada Francis Fukuyama'nun meşhur makalesine atıf yapmaktadır. (Alıntılanmış Eserler Listesi'ne bakınız.)

² Emerson, "Self Reliance", syf. 30. Bu alıntıyı, doğada ya da herhangi bir yerde işleyen güç ile ilgili moral bir yargıda bulunmak amacı ile yapmıyoruz. Yalnızca güç ile ilgili ampirik bir gerçeği ifade ediyoruz.

derecede isabetli sonuçlar vermektedir; ikincisi, modern toplumun gelecekteki gelişmesini anlamak isteyen herhangi bir kişi bu bölümdeki argümanların ortaya koyduğu problemler hakkında dikkatli bir şekilde düşünmek zorundadır.

Burada, karmaşık toplumlarda işleyen doğal seçim³ ve rekabet süreçlerine odaklanmamıza rağmen, bizim bakış açımızı (şimdilerde geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiş) “Sosyal Darwinizm” adı verilen felsefe ile karıştırmamak önem arz etmektedir. Sosyal Darwinizm, doğal seçilime, toplumların gelişiminde bir faktör olarak dikkat çekmekle yetinmez; “en iyi uyum sağlayanların” hayatta kaldığı rekabette kazananların, aynı zamanda daha iyi, daha arzuların insanlar olduklarını da var sayar. Kaybedenler ise:

İş yaşamındaki rekabetçi mücadele, hayatta kalanların “en iyiler” olarak nitelendirildiği bir yarışma olarak görülmüştür—sadece iş adamları olarak değil, aynı zamanda medeniyetin kendisinin şampiyonları olarak. Böylece iş

---

³ Bknz. Kaczynski, syf. 280-85, 418-421. Orr, syf. 80’e göre “‘Darwin’s Dangerous Idea’ kitabında [Daniel] Dennett, doğal seçilimin ... beşeri kültürel değişimin dolambaçlarını açıklamaya yardımcı olduğunu iddia etmektedir.” Dennett’in kitabını ben görmedim ve mevcut bölümün Dennett’in kitabı ile ne ölçüde paralellik gösterdiğini ya da ona karşıt olduğunu bilmiyorum.

adamları, maddi üstünlüklerini moral ve entelektüel bir üstünlüğe dönüştürmüşlerdir. Sosyal Darwinizm, bazılarının güç kazanarak çıktığı ve bazılarının da fakirliğe gömüldüğü rekabetçi süreci meşrulaştıran ve açıklayan bir araç haline gelmiştir.⁴

Bizim buradaki amacımız doğal seçilimin toplumların gelişiminde oynadığı rolü açıklamaktan ibarettir. Güç mücadelesinin kazananları hakkında olumlu bir değer yargısında bulunma amacımız yok.

II. Bu bölüm, kendini-yeniden-üreten-sistemler ile ilgileniyor. Kendini-yeniden-üreten sistem ile kendi hayatta kalışı ve yayılması/gelişmesi yönünde bir eğilime sahip sistemleri kast ediyoruz. Bir sistem kendi kendisini aşağıdaki yollardan birisi ya da ikisi ile birden tekrar üretebilir: Sistem kendi büyüklüğü ve/veya gücünü sınırsız bir şekilde artırabilir ya da kendi niteliklerinden bazılarını sahip yeni sistemlerin doğuşuna sebep olabilir.

Kendini-yeniden-üreten sistemler ile ilgili en açık örnekler biyolojik organizmalardır. Biyolojik organizmaların oluşturduğu *gruplar da* kendini-yeniden-üreten sistemlerdir. (Örnek: kurt sürüleri

---

⁴ Heilbroner & Singer, syf. 26-27.

ya da arı kovanları.) Bizim amaçlarımız için özellikle önem arz eden kendini-yeniden-üreten sistemler, insan gruplarından oluşan kendini-yeniden-üreten sistemlerdir. Örneğin uluslar, şirketler, sendikalar, kiliseler ve politik partiler; aynı zamanda düşünce ekolleri, sosyal ağlar ve alt-kültürler gibi, kesin bir çerçeveye sahip olmayan ve resmi bir organizasyondan mahrum olan bazı gruplar da kendini-yeniden-üreten sistemlerdir. Tıpkı kurt sürülerinin ve arı kovanlarının kendi sürülerini ve kovanlarını devam ettirmek ile ilgili bilinçli bir kasıtları olmadan kendini-yeniden-üreten-sistemler olmaları gibi, bir insan grubunun da bu grubu oluşturan bireylerin kasıtlarından bağımsız olarak bir kendini-yeniden-üreten sistem olmaması için bir sebep yoktur.

Eğer A ve B herhangi iki sistem ise (kendini-yeniden-üreten ya da değil) ve A B'nin işleyen bir bileşeni ise A'yı B'nin *alt-sistemi* olarak tanımlıyoruz ve B'ye A'nın *üst-sistemi* adını veriyoruz. Örneğin, insanların oluşturduğu avcı-toplayıcı topluluklarda çekirdek aileler⁵ klanlara bağlıdır; klanlar ise genellikle kabileler içinde organize olmuşlardır. Çekirdek aile, klan ve kabilenin her birisi kendini-

---

⁵ “Çekirdek aile” anne, baba ve onların küçük çocuklarından oluşan temel insan ailesi birimidir.

yeniden-üreten sistemlerdir. Çekirdek aile klanın bir alt-sistemi, klan kabilenin bir alt-sistemi; kabile kendisine bağlı olan her klanın üst-sistemi ve her bir klan kendisine bağlı olan her çekirdek ailenin bir üst-sistemidir. Aynı zamanda her bir çekirdek ailenin kabilenin bir alt-sistemi olduğu ve kabilenin, kabileye bağlı olan klana bağlı her çekirdek ailenin üst-sistemi olduğu da doğrudur.

Doğal seçim prensibi sadece biyolojide geçerli değildir, aynı zamanda kendini-yeniden-üreten sistemlerin bulunduğu her çevrede işlerliktedir. Bu prensibi kabaca şöyle tarif edebiliriz:

Hayatta kalabilmek ve kendilerini yaymak/yeniden-üretmek konusunda en iyi özelliklere sahip kendini-yeniden-üreten sistemler, diğer kendini-yeniden-üreten sistemlere kıyasla hayatta kalmaya ve kendini-yeniden üretmeye daha fazla meyillidirler.

Bu tabii ki, açık bir totolojidir ve bize yeni bir şey söylemez. Fakat, dikkatimizi aksi durumda göz ardı edeceğimiz faktörlere çekmeye yarayabilir.

Şimdi, totoloji olmayan birkaç tespitte buluna-
cağız. Bu tespitleri kanıtlayamayız, fakat iç güdüsel olarak mantıklıdır ve biyolojik organizmalar ve insanlardan müteşekkil organizasyonlarda (resmi ya da gayrı-resmi) temsil edilen kendini-yeniden-üreten sistemlerin gözlemlenebilir davranışları ile tutarlı gö-

zükmetedirler. Kısacası, bu tespitlerin doğru olduğunu ya da mevcut amaçlar bağlamında doğruya ihtiyaç duyulan yakınlıkta olduklarını düşünüyoruz.

Tespit 1. Yeteri kadar zengin olan her çevrede kendini-yeniden-üreten sistemler ortaya çıkacaktır ve doğal seleksiyon, gittikçe daha karmaşık, güç algılanan ve hayatta kalmak ve kendini yaymak için sofistike araçlara sahip kendini-yeniden-üreten sistemlerin evrimleşmesine sebep olacaktır.

Doğal seçilimin, yalnızca, geyiklerin bacaklarını uzatıp daha hızlı koşmalarını sağlamak ya da kutuplarda yaşayan memelilere daha kalın kürkler vererek sıcak kalmalarını sağlamak gibi basit şekillerde çalışmadığını vurgulamak gerekir. Doğal seçim, insan gözü ve kalbi gibi karmaşık yapıların gelişimine ya da insan bağışıklık sistemi ve sinir sistemi gibi hala tam olarak anlaşılammış çok daha karmaşık sistemlere yol açabilir. Biz doğal seçilimin, insan gruplarından oluşan kendini-yeniden-üreten sistemlerde de eşit derecede karmaşık ve güç algılanan gelişmelere yol açtığını söylüyoruz.

Doğal seçim belirli zaman dilimlerine bağlı olarak çalışır. Sıfır Vakti dediğimiz verili bir noktadan başlayalım. Sıfır Vaktinden beş yıl sonra hayatta kalma ihtimali en yüksek olan kendini-yeniden-üreten sistemler (ya da hayatta kalan nesilleri olacak kendini-yeniden-üreten sistemler), sıfır vaktini

takip eden bu beş yıllık zaman periyodunda (diğer kendini-yeniden-üreten sistemler ile rekabet içindeyken⁶) hayatta kalmaya ve kendilerini devam ettirmeye en uygun kendini-yeniden-üreten sistemlerdir. Bunların, bu beş yıllık zaman zarfında rekabet olmadığı taktirde, Sıfır Vaktini otuz yıl takip eden zaman diliminde hayatta kalmaya ve kendini devam ettirmeye en uygun olacak kendini-yeniden-üreten sistemler ile aynı sistemler olması zorunlu değildir. Benzer şekilde, Sıfır Vaktini takip eden ilk otuz yıllık zaman dilimindeki rekabette hayatta kalmaya en uygun özelliklere sahip sistemlerin, ilk otuz yılda rekabet olmadığı taktirde, iki yüz yıllık bir zaman diliminde hayatta kalmaya ve kendini devam ettirmeye en uygun olacak sistemlerle aynı olması zorunlu değildir. Ve benzeri.

Örneğin, ormanlık bir bölgede küçük ve birbirine rakip krallıklar bulunduğunu düşünelim. Tarımda kullanmak üzere daha fazla alan açmak

---

⁶ “Rekabet” dediğimizde, bilinçli ya da kasti rekabetten bahsetmiyoruz. Kelimenin bizim kullandığımız anlamı ile rekabet, kendiliğinden olan bir şeydir. Örneğin, bitkilerin birbirleri ile rekabete girmek gibi bir kasıtları yoktur. Daha etkili bir şekilde hayatta kalan ve kendilerini yayan bitkilerin, bu konularda daha az başarılı olan bitkilerin yerlerine geçtikleri basit bir gerçekliktir. Kelimenin bu anlamıyla “rekabet”, rekabetin içinde bulunanların bilincinde olup olmamasından bağımsız olarak işleyen kaçınılmaz bir süreçtir.

için daha fazla ağaç kesen krallıklar daha fazla ekim yapabilecek ve böylece diğer krallıklardan daha büyük bir nüfusu besleyebileceklerdir. Bu durum onlara, rakipleri üzerinde askeri açıdan bir avantaj sağlar. Bir krallığın, uzun vadeli sonuçlarını düşünerek aşırı miktarda ağaç kesmekten kaçınması, bu krallığın kendisini askeri bir dezavantaj konumuna düşürmesine sebep olur ve bu krallık daha güçlü krallıklar tarafından elemine edilir. Böylece bölge, ormanlarını amansız bir şekilde kesen krallıkların egemenliği altına girer. Bu şekilde oluşan orman-sızlaşma sonunda ekolojik bir felakete yol açar ve böylece tüm krallıkların çöküşüne sebep olur. Burada kısa vadede hayatta kalmak konusunda bir krallığa avantaj sağlayan, hatta bu anlamda vazgeçilmez olan bir nitelik -düşüncesizce ağaçları kesmek- uzun vadede aynı krallığın sonunu getirir.⁷

---

⁷ Buna benzer fakat daha karmaşık bir durum, muhtemelen antik Maya toplumunda da yaşanmıştır. Bizim burada bahsettiğimiz rekabetin “Klasik” Maya medeniyetinin çöküşünün tek sebebi olması pek olası değildir, fakat bu çöküşü hazırlayan faktörlerden biri olması ve hatta en önemli faktör olması *ihimal* dahilindedir. Bknz. Diamond, syf. 157-177, 431. Sharer, syf. 355-57. NEB (2003), Vol. 7, “Maya,” syf. 970, Vol. 15, “Central America,” syf. 665; Vol. 26, “Pre-Columbian Civilizations,” syf. 17. “Temiz” tarihsel örnekler bulmak zordur, çünkü tarihsel olayların nedenleri karmaşık olma eğilimindedir ve tartışmaya açıktır. Maya bunun

Bu örnek, kendini-yeniden-üreten bir sistemin, uzun vadeli hayatta kalma ve kendini devam ettirme ile ilgili endişelere kapılıp öngörü ile hareket ettiği durumlarda⁸ kısa vadeli hayatta kalma ve kendini devam ettirme ile ilgili çabalarına bir sınırlama getirdiğini ve böylece bu sistemin, hayatta kalma ve kendini devam ettirme çabalarını yalnızca kısa vadeye odaklanarak sınırsız bir şekilde güden bir sisteme

---

iyi bir örneğidir. Tartışmanın devamı için bkz. Ek İki, Bölüm A.

⁸ “Öngörü” ile hareket etmekten ya da avantajları “kovalamaktan” bahsettiğimizde, yalnızca bilinçli ve akıllı bir öngöründen ya da avantajların peşinden kasıtlı bir şekilde koşmaktan bahsetmiyoruz. Bu davranışların “zeka” olarak tanımlanabilecek bir mekanizma ile yönlendirilip yönlendirilmemelerinden bağımsız olarak, öngörü ile hareket etmenin ya da avantajların peşinden koşmanın yaratabileceği sonuçları ortaya çıkaran tüm davranışları (bu kelimenin en geniş anlamı ile) kastediyoruz. (6. not ile karşılaştırınız.) Örneğin, kara hayvanlarına evrilme sürecinde olan herhangi bir omurgasız canlı, solungaçlarını (suya dönmek zorunda kalırlarsa onlara avantaj sağlayacaktır) korumaya “çalışmak” gibi bir “öngörüye” sahip olursa karada gereksiz olan bir organı korumuş olacaktır ve bu, biyolojik bir maliyet anlamına gelip onu dezavantajlı konuma getirecektir. Bu sebeple, denizden karaya çıkarken solungaçlarını kaybederek kısa vadeli avantajlarının “peşinde koşan” canlılar ile olan “rekabette” kaybedenler olmuşlardır. Sürüngenler, kuşlar ve memeliler solungaçlarını kaybederek atmosfere bağımlı hale gelmişlerdir. Bu sebeple günümüzde balinalar, deniz altında uzun süre kalmaya zorlanırlarsa boğulurlar.

kıyasla kendisini rekabetçi açıdan dezavantajlı bir konuma soktuğunu göstermektedir. Bunun sonucu olarak:

Tespit 2. Kısa vadede doğal seçim, yaptıklarının uzun vadeli sonuçlarını düşünmeden -ya da bunları çok az düşünerek- kısa vadeli çıkarlarının peşinde koşan kendini-yeniden-üreten sistemleri avantajlı konuma getirmektedir.

Tespit 2'nin bir sonucu olarak:

Tespit 3. Verili bir üst-sistemin kendini-yeniden-üreten alt-sistemleri, bu üst-sisteme ve bu üst-sistemde geçerli olan özel koşullara bağlı olma eğilimindedir.

Bu, üst-sistem ve ona bağlı olan kendini-yeniden-üreten alt-sistemler arasındaki ilişki tarzının, üst-sistemlerin yıkılması ya da üst-sistemde mevcut olan koşulların değişiminde köklü bir hızlanma meydana gelmesi durumunda, alt-sistemlerin hayatta kalamayacağı ve kendini devam ettiremeyeceği bir şekilde gelişmesi anlamına gelmektedir.

Yeterli öngörüye sahip kendini-yeniden-üreten bir sistemin, üst-sistemin olası çöküşü ya da destabilizasyonu durumuna karşı, kendisinin ya da nesillerinin hayatta kalabilmesini sağlayacak gerekli önlemleri alabilmesi gerekir. Fakat, üst-sistem varlığını koruduğu ve az ya da çok istikrarlı kalabildiği müddetçe doğal seçim, üst-sistemde bulunan

fırsatları kendi yararına sonuna kadar kullanan alt-sistemleri kollar ve üst-sistemin olası bir destabilizasyonuna hazırlık yapabilmek için kaynaklarının bir kısmını “boşa harcayan” alt-sistemleri cezalandırır. Bu koşullar altında kendini-yeniden-üreten sistemler, bağlı oldukları herhangi bir üst-sistemin destabilizasyonunda hayatta kalamayacak bir tarzda gelişirler.

Bu bölümdeki diğer tespitler gibi Tespit 3 de belirli bir sağduyu ile uygulanmalıdır. Eğer söz konusu üst-sistem zayıfsa ve çok sıkı bir organizasyona sahip değilse ya da alt-sistemlerinin içinde bulunduğu koşullar üzerinde kısıtlı bir etkiden daha fazlasına sahip değilse, bu durumda alt-sistemler üst-sistemlere sıkı bir şekilde bağlı olmayabilirler. Bazı ortamlardaki (hepsinde değil) avcı-toplayıcılarda çekirdek bir aile, bağlı olduğu klandan bağımsız olarak hayatta kalıp kendini devam ettirebilir. Avcı-toplayıcı kabileler sıkı olmayan bir tarzda örgütlendikleri için, çoğu durumda avcı-toplayıcı bir klanın bağlı bulunduğu kabileden bağımsız olarak hayatta kalması mümkün olabilir. Bir çok sendika, AFL-CIO gibi bir sendikalar konfederasyonunun çöküşünde hayatta kalabilir; çünkü böyle bir hadise bu sendikaların çalıştığı koşullarda köklü bir değişikliğe sebep olmaz. Fakat sendikalar, modern sanayi toplumunun çöküşünde hayatta kalamazlar; hatta sendikaların, bildiğimiz

tarzdaki faaliyetlerini devam ettirebilmelerini sağlayan yasal ve anayasal çerçevenin çöküşünde dahi hayatta kalmaları mümkün olmaz. Günümüzdeki birçok işletme de, modern endüstriyel toplum olmadan hayatta kalamaz. Evcil koyunlar, insan korumasından mahrum kalırlarsa yırtıcılar tarafından kısa sürede öldürülürler vb.

Bir sistemin hayatta kalmasının ve kendini devam ettirmesinin, sistemin farklı parçalarının birbirleri ile rahatça iletişim kuramadığı ve birbirine yardım edemediği durumlarda etkili bir şekilde organize edilemeyeceği açıktır. Kendini-yeniden-üreten bir sistemin belirli bir coğrafi bölgede verimli bir şekilde faaliyetlerini yürütebilmesi için, bu sistemin, o bölgenin her bir noktasından hızlı bir şekilde bilgi alabilmesi ve herhangi bir noktada hızlı bir şekilde eyleme geçebilmesi gerekir.⁹ Bunun sonucu olarak:

Tespit 4. Ulaşım ve haberleşme ile ilgili problemler, kendini-yeniden-üreten sistemin operasyonlarını

---

⁹ "Hızlı" kelimesi burada, kendini-yeniden-üreten sistemlerin içerisinde bulunduğu koşullar ve yaşanabilecek önemli hadiselerin gerçekleşme hızı ile orantılı olarak kullanılmaktadır. Avcı-toplayıcı bir kabile, bazı bölgelerden yılda bir kez haber alsa dahi, arazisi hakkında doyurucu bilgiye ulaşmış olur. Diğer uçta ise, gelişmiş bir teknolojik toplum, neredeyse anlık olarak gerçekleşmesi gereken uzun mesafeli iletişime ihtiyaç duyar.

yayabileceği coğrafi bölgenin genişliği üzerinde bir sınır dayatır.

İnsan tecrübesi göstermektedir ki:

Tespit 5. Kendini-yeniden-üreten insan gruplarının, operasyonlarını coğrafi bölgeler üzerinde yayması önündeki en önemli ve sürekli engel, mevcut ulaşım ve iletişim olanaklarının dayattığı sınırlardır. Başka bir deyişle, kendini-yeniden-üreten insan gruplarının hepsi, operasyonlarını maksimum genişlikteki bir bölgeye yayma eğilimi göstermezken, doğal seçim, eldeki ulaşım ve iletişim araçları ile ulaşılacak en geniş bölgeye yayılarak faaliyet gösteren *bazı* kendini-yeniden-üreten insan gruplarını ortaya çıkarma eğilimindedir.

Tespit 4 ve 5'in insan tarihi üzerinde işlediği görülebilir. İlkel klanlar ve kabileler, genelde, kendilerinin olan bölgelere "sahiptirler;" fakat bu alanlar, insan ayağının tek ulaşım aracı olduğu bu tarz toplumlarda bir hayli küçüktür. Buna nazaran, Kuzey Amerika'nın düzlüklerinde yaşayan yerliler gibi, ulaşım aracı olarak birçok ata sahip olan ve bu atların özgürce seyahat edebileceği açık arazilerde yaşayan ilkeller daha büyük bölgeleri ellerinde tutabilirler. Sanayi öncesi medeniyetler geniş topraklara yayılan imparatorluklar kurmuşlardır; fakat bu imparatorluklar, bunlara zaten sahip değillerse, görece olarak

hızlı ulaşım ve iletişim araçları geliştirmişlerdir.¹⁰ Bu imparatorluklar belirli bir coğrafi büyüklüğe kadar genişlemiş, daha sonra bu genişlemeleri durmuş ve bir çok örnekte istikrarsız bir hale gelmişlerdir; yani daha küçük politik birimlere bölünme eğilimi göstermişlerdir. Bu hipotezin kesin olarak kanıtlanması çok zor olsa da, bu imparatorlukların, mevcut ulaşım ve iletişim imkanları ile ulaşılabilecek en geniş sınırlara dayandıkları için genişlemelerinin durmuş olması ve istikrarsız hale gelmiş olmaları yüksek bir ihtimaldir.

Günümüzde, Dünya'nın herhangi iki noktası arasında hızlı ulaşım ve neredeyse anlık olduğu söylenebilecek iletişim imkanları bulunmaktadır. Bu sebeple:

Tespit 6. Modern zamanlarda doğal seçilim, operasyonları tüm dünyayı kapsayan kendini-yeniden-üreten insan gruplarını ortaya çıkarma eğilimindedir. Üstelik, gelecekte insan gruplarının yerlerini makineler ya da farklı varlıkların alması durumunda da, doğal seçilim, operasyonları tüm dünyayı kapsayan kendini-yeniden-üreten sistemleri ortaya çıkarma eğiliminde olmaya devam edecektir.

Mevcut tecrübe bu tespiti güçlü bir şekilde doğrulamaktadır: Küresel “süper-güçlere,” uluslara-

---

¹⁰ Bknz. Ek İki, Kısım B.

rası şirketlere, küresel politik hareketlere, küresel dinlere, küresel suç ağlarına şahit oluyoruz. Tespit 6'nın insanlığına has özelliklere bağlı olmadığını, fakat kendini-yeniden-üreten sistemlerin genel özelliklerine bağlı olduğunu ve bu tespitin, başka varlıkların insanların yerini alması durumunda dahi geçerliliğini koruyacağını iddia ediyoruz. Hızlı ve dünya çapında ulaşım ve iletişim imkanları bulunduğu sürece, doğal seçim, operasyonları tüm dünyayı kapsayan kendini-yeniden-üreten sistemleri ortaya çıkarmaya ya da bunları canlı tutmaya devam edecektir.

Bu sistemlere kendini-yeniden-üreten *küresel* sistemler adını verelim. Dünya çapındaki anlık iletişim, henüz hala yeni bir fenomendir ve kesin sonuçları henüz tam olarak ortaya çıkmamıştır; kendini-yeniden-üreten küresel sistemlerin gelecekte günümüzdekinden daha önemli bir role sahip olacakları beklenebilir.

Tespit 7. Günümüzde olduğu gibi, ulaşım ve iletişim imkanları ile ilgili problemlerin kendini-yeniden-üreten sistemlerin faaliyetlerini gerçekleştirdiği coğrafi bölgeler üzerinde etkili bir sınır oluşturmadığı durumlarda, doğal seçim, gücün çoğunlukla görece olarak az sayıdaki kendini-yeniden-üreten küresel sistemde yoğunlaştığı bir dünya düzeninin ortaya çıkmasına sebep olur.

İnsani tecrübe bu tespiti de doğrulamaktadır. Fakat bu tespitin neden herhangi bir insani özelliğten bağımsız olarak doğru olması gerektiğini görmek kolaydır: Doğal seçim, kendini-yeniden-üreten küresel sistemler arasında en fazla güce sahip olanlarını kollayacaktır; küresel ya da diğer geniş ölçekli kendini-yeniden-üreten sistemlerden daha zayıf olanları saf dışı edileceklerdir ya da boyunduruk altına alınacaklardır. Egemen kendini-yeniden-üreten küresel sistemler tarafından tek tek fark edilmelerini engelleyecek kadar fazla sayıda olan ya da fark edilmelerini güçleştiren özelliklere sahip küçük ölçekli kendini-yeniden-üreten sistemler az ya da çok ölçüde otonomilerini koruyabilirler; fakat her biri son derece sınırlı bir çevrede etkili olabilecektir. Küçük ölçekli kendini-yeniden-üreten sistemlerin oluşturduğu bir koalisyonun kendini-yeniden-üreten küresel sistemlere meydan okuyabileceği söylenebilir. Fakat küçük ölçekli kendini-yeniden-üreten sistemlerin dünya çapında etkiye sahip olacak şekilde bir koalisyon oluşturmaları, bu koalisyonun küresel ölçekte bir kendini-yeniden-üreten sistem olması anlamına gelecektir.

Dünyada var olan her şeyi, işlevsel ilişkileri ile birlikte kapsayan bir “dünya-sisteminden” bahsedebiliriz. Dünya-sisteminin, muhtemelen, kendini-yeniden-üreten bir sistem olarak değerlendirildi-

rilmemesi gerekir; ancak öyle olup olmadığı mevcut amaçlarımızın dışındadır.

Özetlemek gerekirse: Dünya-sistemi, görece az sayıdaki olağanüstü güçlü kendini-yeniden-üreten küresel sistemin egemen olacağı bir duruma doğru yaklaşmaktadır. Bu küresel sistemler güç için rekabet edeceklerdir -hayatta kalabilmek için yapmak zorunda oldukları gibi- ve güç için yapılacak bu rekabet, uzun-vadeli sonuçlar dikkate alınmaksızın, *kısa vadede* yapılacaktır (Tespit 2). Bu koşullar altında, mantığımız bize söylemektedir ki, kendini-yeniden-üreten küresel sistemler arasındaki bu amansız rekabet dünya-sistemini parçalayıp atacaktır.

Bu mantıksal çıkarsamayı daha açık bir şekilde formüle etmeye çalışalım. Yeryüzünde geçerli olan koşullar yüz milyonlarca yıl boyunca belirli bir istikrara sahip olmuşlardır; yani Dünya üzerindeki koşullar belirli bir oranda değişken olmalarına rağmen balıklar, amfibiler, sürüngenler, kuşlar ve memeliler gibi karmaşık yaşam formlarının evrimleşmesine izin verecek sınırlar içerisinde kalmışlardır. Yakın gelecekte, kendini-yeniden-üreten insan grupları ve bunlardan türeyen saf makine-temelli sistemler de dahil olmak üzere bu gezegendeki tüm kendini-yeniden-üreten sistemler, bu koşulların belirli sınırlar içerisinde kaldığı ya da bu sınırların

en fazla az biraz genişlediği koşullarda evrimleşmiş olacaklardır. Tespit 3 gereğince, Dünya üzerindeki kendini-yeniden-üreten sistemlerin hayatta kalabilmeleri, bu koşulların bu sınırlar içerisinde kalmaya devam etmesine bağlı olacaktır. Kendini-yeniden-üreten geniş ölçekli insan grupları ve saf makine-tabanlı kendini-yeniden-üreten sistemler, aynı zamanda, dünya-sisteminin organizasyonun şekillendiği yakın dönemde ortaya çıkan koşullara da bağımlı olacaklardır; örneğin ekonomik ilişkiler ile alakalı koşullar gibi. Bu koşulların değişme hızının belirli sınırlar içinde kalması gerekir, aksi halde kendini-yeniden-üreten sistemler hayatta kalamaz.

Bu, gelecekte koşulların ya da bu koşulların değişme hızının, bu sınırların bazısının biraz dışına çıkması durumunda, dünya üzerindeki tüm kendini-yeniden-üreten sistemlerin ölecekleri anlamına gelmez. Fakat koşullar, sınırların yeteri kadar ötesine giderse pek çok kendini-yeniden-üreten sistem ölecektir ve koşulların sınırların epey ötesine savrulduğu bir durumda, kesinliğe yakın bir olasılıkla, dünya üzerindeki kendini-yeniden-üreten karmaşık sistemler yeni bir nesil bırakmadan yok olacaklardır.

Modern teknolojinin devasa gücü ile donanmış ve uzun vadeli sonuçların neler olabileceği ile ilgili endişelere aldırmadan anlık güç için rekabet halinde

bulunan kendini-yeniden-üreten küresel sistemlerin varlığında, bu gezegendeki koşulların, Dünya üzerindeki karmaşık biyolojik organizmalar da dahil olmak üzere kendini-yeniden-üreten karmaşık sistemlerin hayatta kalma şanslarının sifıra yaklaşacağı bir şekilde daha önceki sınırların ötesine itileceği ve böylece gelişigüzel bir şekilde savrulacağı kesinliğe yakın bir şekilde iddia edilebilir.

Burada hayati öneme sahip yeni faktörün, kendini-yeniden-üreten küresel sistemlerin ortaya çıkmasını sağlayan hızlı, dünya çapında ulaşım ve iletişim imkanlarının mevcudiyeti olduğuna dikkat edin. Bu durumun dünya-sisteminde radikal bir bozulmaya sebep olacağını görmenin başka bir yolu daha vardır. Endüstriyel kazaları çalışanlar, felaket boyutlarında bir kaza yaşanmasının takip eden koşullar altında çok yüksek bir ihtimal olduğunu fark etmişlerdir: (i) Sistem çok karmaşık bir yapıya sahip olduğunda (yani küçük arızaların tahmin edilemeyen sonuçlara yol açabileceği durumlarda) ve (ii) sistemin parçalarının sıkıca iç içe geçtiği durumlarda (yani sistemin belirli bir noktasında çıkan bir arızanın hızlıca diğer noktalara yayılmasını mümkün kılan durumlar).¹¹ Dünya-sistemi uzun

---

¹¹ "Of toxic bonds and crippled nuke plants," *The Week*, Jan. 28, 2011, syf. 42. Harford, syf. 27. Perrow, *Normal Accidents*,

zamandır yüksek derecede karmaşık bir yapıdadır. Şu anda yeni olan durum, dünya-sisteminin aynı zamanda sıkı derecede iç içe geçmiş olmasıdır. Bu, dünya-sistemindeki bir arızanın, sistemin içerisindeki diğer parçalara hızla yayılmasını olanaklı hale getiren hızlı ve dünya çapındaki ulaşım ve iletişim imkanlarının mevcudiyetinin bir sonucudur. Teknoloji geliştikçe ve küreselleşme yayıldıkça, dünya-sistemi daha karmaşık ve parçalarının birbirleri ile daha sıkı bağlı olduğu bir hale gelmektedir; bu sebeple katastrofik bir çöküşün er ya da geç gerçekleşmesi beklenmelidir.

Kendini-yeniden-üreten küresel sistemler arasındaki rekabetin kaçınılmaz olmadığı iddia edilebilir: Kendini-yeniden-üreten tek bir küresel sistem tüm rakiplerini alt edebilir ve böylece dünyaya tek başına hakim olabilir; ya da, kendini-yeniden-üreten küresel sistemlerin sayısı az olacağı için, tehlikeli ve yıkıcı bir rekabetten kaçınmak üzere kendi aralarında bir anlaşmaya varmaları mümkün olabilir. Ancak böyle bir anlaşmadan bahsetmek kolay olsa da, gerçekte böyle bir anlaşmaya varılması ve bunun uygulanması son derece zordur. Günümüzde olanlara bakın: Dünyanın önde gelen güçleri, savaşı veya

---

syf. 89-100; "Black Swans," *The Week*, April 8, 2011, syf. 13'e de bakınız.

nükleer silahları ortadan kaldırmayı ya da karbondioksit salınımlarını sınırlandırma konusunda bir konsensüse varmayı başaramıyorlar.

Fakat yine de iyimser olalım ve dünyanın, rakiplerine galebe çalmış tek, birleşmiş bir kendini-yeniden-üreten sistemin, ya da aralarındaki tüm yıkıcı rekabetleri bir antlaşma ile ortadan kaldırmış birkaç kendini-yeniden-üreten sistemin birleşmesinden oluşan bir koalisyonun yönetimi altına girdiğini varsayalım. Sonuçta oluşan “dünya-barışı” üç ayrı sebeple istikrarsız olacaktır.

İlk olarak, dünya-sistemi yüksek derecede karmaşık ve iç içe geçmiş olmaya devam edecektir. Bu meseleleri çalışanlar, endüstriyel sistemlerin tasarımında “ayrıştırma” (*decoupling*) adı verilen güvenlik önlemlerini önermektedirler; bunlar, sistemin bir bölümünde oluşan bir hatanın diğer bölümlere yayılmasını engelleyen bariyerlerdir.¹² Bu önlemler, en azından teorik olarak, kimyasal bir fabrika, nükleer güç santrali ya da bankacılık sistemi gibi, dünya-sisteminin görece olarak sınırlı alt-sistemleri nezdinde işe yarayabilirler. Fakat Perrow¹³, bu sınırlı sistemlerin dahi, bireysel sistemler bünyesindeki arıza risklerini minimize edecek tutarlılıkta

---

¹² Harford, syf. 27. *The Week*, April 8, 2011, syf. 13.

¹³ Perrow, *Next Catastrophe*, Bölüm 9.

yeniden tasarlanması konusunda iyimser değildir. Bir bütün olarak ele alındığında, dünya-sisteminin gittikçe daha fazla karmaşıklaştığını ve iç içe geçtiğini vurgulamıştık. Bu süreci tersine çevirmek ve dünya-sistemini “ayrıştırmak,” dünya çapındaki ekonomik ve politik gelişmeleri yönetecek ayrıntılı bir planın tasarlanmasını, uygulanmasını ve sürdürülmesini gerektirecektir. Bu kitabın Birinci Bölüm’ünde detaylı bir şekilde anlatılan sebepler nedeniyle, böyle bir planın başarılı bir şekilde uygulanması imkansızdır.

İkinci olarak, “dünya-barışının” gelmesinden önce, kendini-yeniden-üreten (üst-sistem) küresel bir sistemin kendini-yeniden-üreten alt-sistemleri, üst-sistemlerine yönelik yakın dışsal tehditlere ve tehlikelere karşı birleşmiş bir cepheye karşı durmak ve böylece kendi hayatta kalma ve yayılma şanslarını artırmak adına aralarındaki ihtilafları bir kenara bırakacak ya da en azından bu ihtilafları daha düşük bir seviyeye indireceklerdir. (Çünkü bağlı buldukları üst-sisteme yönelik bu tehlikeler ve tehditler aynı zamanda kendilerine de yöneliktir.) Gerçekte, kendi bünyesindeki en güçlü kendini-yeniden-üreten alt-sistemlerin aralarındaki rekabete bir sınır çekmeyen üst-sistem, hiçbir zaman küresel bir kendini-yeniden-üreten sistem haline gelemeyecektir.

Fakat, kendini-yeniden-üreten küresel bir sistemin rakiplerini diskalifiye etmesi ya da diğer kendini-yeniden-üreten sistemler ile aralarındaki tehlikeli rekabeti sonlandıracak bir anlaşmaya varması durumunda, kendini-yeniden-üreten küresel sistemin alt-sistemleri arasındaki ihtilafları azaltacak ve ittifak yapmaları yönünde onları motive edecek *yakın* bir dışsal tehdit kalmayacaktır. Tespit 2 uyarınca -kendini-yeniden-üreten sistemlerin, uzun-vadeli sonuçlarına aldırmadan rekabetlerini sürdürdüğünü bize söyler- söz konusu kendini-yeniden-üreten küresel sistemin en güçlü alt-sistemleri arasındaki sınırsız ve dolayısı ile yıkıcı rekabet yeniden başlayacaktır.¹⁴

Benjamin Franklin, “dünyadaki önemli olayların, savaşların, devrimlerin vb. muhtelif gruplar tarafından harekete geçirilip gerçekleştirildiğini” söylemiştir. Franklin’e göre her bir “grup” kendi kolektif avantajının peşinden gider; fakat “bir grup genel amacına ulaştığı zaman” -ve böylece dışsal bir rakip ile yakın bir çatışma durumundan çıktığında- “grup içindeki her bir üye kendi özel çıkarı ile ilgilenmeye başlar,

---

¹⁴ Tabii ki bu argüman, en güçlü kendini-yeniden-üreten sistemlerin, dahil oldukları üst-sistemin verili bir durumunun ani bir dışsal tehdit anlamına gelip gelmediğini anlayacak kadar “zeki” olduklarını varsaymaktadır. Ancak bu varsayım, amaçlarımız ile ilgili bağlamlar için yüksek ihtimalle geçerli olacaktır.

bu diğerlerini de etkiler ve grup içinde bölünmeler ve dolayısı ile karışıklıklar ortaya çıkar.”¹⁵

Tarih, büyük insan gruplarını bir arada tutan yakın dışsal tehlikeler ortadan kalktığı zaman, bu grupların, uzun vadeli sonuçlarına aldırmandan kendi aralarında rekabet etmeye başlayan hiziplere ayrıldığını göstermektedir.¹⁶ Bizim burada iddia ettiğimiz şey, bu eğilimin yalnızca insan gruplarının bir özelliği olmadığı, doğal seçilimin etkisi ile evrimleşen tüm kendini-yeniden-üreten sistemlerin genel bir özelliği olduğudur. Bu sebeple bu eğilim, insanoğluna has bir karakter bozukluğundan bağımsızdır ve insanoğlu, sahip olduğu iddia edilen kusurlarından “arındırılrsa” ya da (birçok teknoperverin öngördüğü gibi) yerlerine akıllı makineler geçse dahi, bu eğilim varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Üçüncü olarak, küresel kendini-yeniden-üreten sistemin en güçlü alt-sistemlerinin, bağlı oldukları üst-sisteme yönelik tehditler ortadan kalktığında yıkıcı bir rekabete girmeyeceklerini

---

¹⁵ Silverman, syf. 103. (Vurgulama ve yazım, okunabilirliği kolaylaştırmak açısından güncellenmiştir.) Alinsky, syf. 149 ile karşılaştırınız. (güçlü gruplar arasındaki güç mücadelesi “yalnızca geçici ateşkeslere izin vermektedir ve o da ancak [güçlü gruplar] ortak bir düşman ile karşı karşıya olduklarında gerçekleşmektedir.”)

¹⁶ Bknz. Ek İki, Kısım C.

varsayalım. Bu durumda dahi bahsettiğimiz “dünya-barışının” istikrarsız olmasına neden olacak başka sebepler bulunmaktadır.

Tespit 1 uyarınca, “barışçıl” dünya-sisteminde yeni kendini-yeniden-üreten sistemler ortaya çıkacak ve doğal seçilimin etkisi ile, egemen kendini-yeniden-üreten küresel sistemler tarafından tespit edilmemek için -ya da tespit edilmeleri halinde ortadan kaldırılmamak için- gittikçe daha ince ve sofistike yöntemler geliştireceklerdir. Kendini-yeniden-üreten küresel sistemleri ilk başta ortaya çıkaran aynı süreç ile, gittikçe daha fazla güce sahip yeni kendini-yeniden-üreten sistemler ortaya çıkacak ve sonunda bunların bazıları, mevcutta bulunan egemen küresel kendini-yeniden-üreten sistemlere meydan okuyabilecek güce erişecektir ve böylece küresel düzeydeki yıkıcı rekabet devam edecektir.

Açık olabilmek adına süreci basitleştirilmiş bir şekilde tasvir ettik; tehlikeli rekabetin bulunmadığı bir dünya-sisteminin *ilk başta* ortaya çıkacağını ve bu ortamın, sonradan ortaya çıkan kendini-yeniden-üreten sistemler tarafından bozulacağını varsaydık. Fakat mevcut kendini-yeniden-üreten küresel sistemlere meydan okuyacak yeni kendini-yeniden-üreten sistemlerin sürekli olarak ortaya çıkmaya devam etmesi ve bu durumun, varsayı-

lan “dünya-barışının” ilk başta ortaya çıkmasını engellemesi daha olasıdır. Ki bunun gerçekleştiğine bizzat şahit oluyoruz.¹⁷ Bu (görece) yeni kendini-yeniden-üreten sistemlerin en açık örnekleri, terörist ağlar ve hacker grupları¹⁸ ya da herhangi bir politik motivasyonu olmayan ve yasalara ve düzene doğrudan meydan okuyan suç örgütleridir.¹⁹ Uyuşturucu kartelleri Meksika’daki siyasal hayatın normal akışını bozmuşlardır;²⁰ teröristler 11 Eylül 2011 saldırıları ile aynı şeyi ABD’de yapmışlardır ve Irak gibi ülkelerde çok daha ağır bir şekilde yapmaya devam etmektedirler. Kendini-yeniden-

---

¹⁷ Bknz. Ek İki, Kısım D.

¹⁸ Örnek: Gizli ve şu anda faaliyette olmayan LulzSec. *The Economist*, June 18, 2011, syf. 67-68; Aug.

6, 2011, syf. 49-50. Saporito, syf. 50-52, 55. Acohido, “Hactivist group,” syf. 1B, ve “LulzSec’s gone,” syf. 1B.

¹⁹ Örnek: Otoriteler motorlu İskandinav çetelerini kontrol altına almakta çok zorlanıyor gibidir. *The Week*, Aug. 20, 2010, syf. 15. Otoriteler, uzmanların dahi fark edemediği teknolojik açıdan karmaşık sahte kimlikler üreten Çin’li çeteler karşısında neredeyse tamamı ile çaresiz gibidirler. *USA Today*, June 11, 2012, syf. 1A; Aug. 7, 2012, syf. 4A. Yasadışı amaçlar için interneti kullanan siber-çeteler karmaşık teknolojilere sahiptirler ve durdurulmaları zordur. Acohido, “Hackers mine and strategies,” syf. 2B. Leger & Arutunyan, syf. 1A, 7A.

²⁰ Üçüncü Bölüm’ün 53 ve 54’üncü notlarına bakınız. Aynı zamanda: *The Week*, May 21, 2010, syf. 8; May 28; 2010, syf. 6; Aug 13, 2010, syf. 6 ; Dec. 24, 2010-Jan. 7, 2011, syf. 20. *USA Today*, Nov. 22, 2013, syf. 8A.

üreten sistemlerden hukukun tamamı ile dışında bulunanlar, uyuşturucu kartellerinin Kenya’da çok yaklaştıkları gibi, önemli ulusların kontrolünü ele geçirme potansiyeline dahi sahiplerdir.²¹ Siyasi “makinelere” suç örgütleri olarak sınıflandırılması zorunlu değildir; ancak bu tip örgütler, genelde, az ya da çok yolsuzluğa ve yasa dışı faaliyetlere bulaşmışlardır²² ve “meşru” hükümet yapılarına meydan okuyup onları ele geçirirler.

Yeni doğmakta olan kendini-yeniden-üreten sistemlerin muhtemelen günümüzde ve yakın gelecekte daha önemli olacak olanları, faaliyetlerini tamamı ile yasal metotlar ile sınırlandıran ya da amaçlarına ulaşmak için kullandıkları yasa dışı metotları minimum ile sınırlı tutan ve bu metotları, geniş kabul görmüş “demokrasi,” “sosyal adalet,” “refah,” “ahlak” ve dini prensiplerin gerçek-

---

²¹ Kenya bir “narko-devlet” olarak adlandırılmıştır, *The Week*, Jan 14, 2011, syf. 18 ve bunun gerçekten uzak olmadığını gösteren birçok kanıt söz konusudur. Gastrow, Dec. 2011, Chapt. One, özellikle syf. 24, 26, 28-34. “Elde olan bilgiler Kenya’yı ele geçirilmiş bir devlet ya da bir suç devleti olarak nitelendirmek için yeterli değildir, ancak ülkenin o noktaya doğru gitmekte olduğu açıktır.” Gastrow, Sept. 2011, syf. 10. Söz konusu uyuşturucu çetelerinin faaliyetleri uluslararasıdır ve diğer Afrika ülkelerinin hükümetlerini de muazzam bir şekilde yozlaştırmışlardır, Guinea-Bissau gibi. O’Regan, syf. 6.

²² Bknz. Patterson, syf. 9-10, 63.

leşmesi için gerekli olduğu iddiası ile meşrulaştıran kendini-yeniden-üreten sistemler olacaktır. İsrail’de aşırı-ortodoks sekt -tamamı ile legaldir- şaşkırtıcı bir şekilde güçlenerek, şimdiye kadar seküler kalabilmiş devletin amaçlarını ve değerlerini ciddi bir şekilde tehdit eder hale gelmiştir.²³ Bugün bildiğimiz şekliyle büyük şirketler, görece olarak yeni (ve tamamı ile legal) gelişmelerdir; bu organizasyonların Amerika’daki geçmişleri ancak 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir.²⁴ Sürekli olarak yeni şirketler kurulmakta ve bazıları eskilere meydan okuyacak kadar güçlenmektedir. Son yıllarda birçok şirket uluslararası bir hal almış ve güçleri ulus devletler ile rekabet edecek noktaya ulaşmıştır.²⁵

Bir devletin kendi amaçları için kurduğu ve ona bağlı olan bir sistem, o devletten bağımsız olarak kendi çıkarlarını gözetten bir kendini-yeniden-üreten sisteme dönüşebilir ve hatta o devlet üzerinde egemenlik kurabilir. Örneğin bürokrasiler, kamusal sorumluluklarını gerçekleştirmekten çok, kendi güçleri

---

²³ Vick, syf. 46-51. *The Economist*, Dec. 10, 2011, syf. 51.

²⁴ Heilbroner & Singer, syf. 58-60.

²⁵ Age., syf. 232-33, 239. Rothkopf, syf. 44. Foroohar, “Companies Are The New Countries,” syf. 21. Şirketler, ABD politik sistemi *içerisinde* de dominant bir güce sahiptirler. Çünkü sahip oldukları zenginlik, politikacılara, pratikte rüşvet işlevi gören yüksek meblağlardaki kampanya bağışlarında bulunmalarını sağlar. Bknz. *The Week*, Feb. 25, 2011, syf. 16.

ve güvenlikleri ile ilgilenirler.²⁶ “Her bürokrasi, kendini korumak, asalak bir şekilde kendini şişmanlatmak eğilimi gösterir. Aynı zamanda, devletlerin üzerindeki kontrolünü kaybettiği, otonom, kendi çıkarlarını savunan bir güce dönüşme eğilimleri de vardır.”²⁷ Bir ulusun askeri yapılanması, genellikle ciddi bir otonomi elde eder ve ülkedeki egemen siyasi güç olarak hükümetin yerine geçer. Günümüzde, açıktan yapılan bir askeri darbenin geçmişe nazaran daha az popüler olduğu gözükmektedir; bu sebeple, politik olarak daha rafine generaller, sivil bir hükümetin iş başında olduğu görüntüsünü koruyarak, iktidarı perde arkasında ellerinde tutmayı tercih etmektedirler. Generaller, açıktan müdahale etme gereği duyduklarında, “demokrasi” ya da benzer bir ideal uğruna hareket ettiklerini iddia ederler. Bu tarz bir

---

²⁶ “U.S. Supreme Court Yargıcı William O. Douglas, [Başkan] Franklin Roosevelt’e, on yıldan fazla ömre sahip hükümet kuramlarının lağvedilmesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü o noktadan sonra, görevlerinden çok imajları ile ilgilenir hale gelirler.” David Brower, “Foreword,” in Wilkinson, syf. ix. Bknz. Keefe, syf 42, Max Weber’den “bürokrasilerin güce olan ilgisini” alıntılıyor.

²⁷ Carillo, syf. 77-78. Carillo muhtemelen geniş bir genelleme yapmaktadır, fakat söylediklerinde yüksek bir doğruluk payı olduğu şüphesizdir.

askeri hakimiyet günümüzde Mısır ve Pakistan gibi ülkelerde görülmektedir.²⁸

---

²⁸ Pakistan: *Time*, May 23, 2011, syf. 41. *The Week*, Nov. 26, 2010, syf. 15. *The Economist*, Feb. 12, 2011, syf. 48; Feb. 26, 2011, syf. 65 (“General Ashfaq Kayani ... [Pakistan’daki] en güçlü kişi olarak görülmektedir.”); April 2, 2011, syf. 38-39; May 21, 2011, syf. 50 (“Hindistan’ın en kıdemli güvenlik yetkilileri, Pakistan’ın henüz hala temelde ordu tarafından yönetilen bir ülke olduğunu söylemektedirler”); July 18, 2011, syf. 47 (Pakistan ordusunu “ülkedeki en hakim kurum olarak adlandırmaktadır.”); July 30, 2011, syf. 79. *USA Today*, May 13, 2013, syf. 5A (“Seçim usulsüzlüğü sebepli protestolara rağmen. gözlemciler, Pakistan seçimlerini, askeri darbeler ile anılan bir ulus için tarihi bir demokratik deneme olarak adlandırmışlardır. .” Fakat: “London School of Economics’de Asya Araştırmaları Merkezi direktörü olan Athar Hussain . ‘Ordunun Pakistan’daki en güçlü odaklardan birisi olmaya devam edeceğini.’ söylemektedir.”).

Mısır’da yakın dönemde (2011) yaşanan hadiseler geniş bir biçimde kamuoyuna yansımıştır ve bu ülkede iplerin ordunun elinde olduğu okuyucunun malumudur. Örnek olarak, *USA Today*, Aug. 16, 2013, syf. 1A’dan alıntılıyoruz:

“Mısır ordusu, [Muhammed] Mursi’yi, milyonlarca kişi politikalarını yeni bir İslamcı diktatörlüğün tezahürü olduğu için protesto ettikten sonra görevden uzaklaştırmıştır. ... Mısırlı general Abdel Fatah al-Sisi, [Başkan] Obama’yı, Mursi’nin iktidardan uzaklaştırılmasını desteklemediği için eleştirmiştir. . Obama yönetimi Mursi’nin iktidardan uzaklaştırılmasını ‘darbe’ olarak adlandırmamıştır. .”

Ayrıca bknz. Age., syf 5A, 6A, ve age., Oct. 30, 2013, syf. 7A (“Politik bir boşluk ortamında ipler [Mısır’ın] en yetkili askerindedir.”)

ABD’de son yıllarda ortaya çıkan, rekabet halinde bulunan ve tamamı ile yasal olan iki kendini-yeniden-üreten sistem, politik doğrulukçu sol ve dogmatik sağdır. (Bunların, Amerika’da eski zamanlarda var olan liberaller ve muhafazakarlar ile karıştırılmaması gerekir.) Bu kitap, bu iki gücün mücadelesinin sonuçları hakkında spekülasyon yapılacak yer değildir; şunu söylemek yeterli olacaktır: Aralarındaki rekabet uzun vadede, barışçıl bir dünya düzeninin tesisine El Kaide’nin tüm bombalarından ya da Meksika’nın uyuşturucu kartellerinin cinayetlerinden çok daha büyük bir engel teşkil edebilir.

Acı gerçekler ile yüzleşmeyi zor bulan insanlar, yıkıcı rekabete sebep olan süreçlerin oluşmayacağı bir dünya-sisteminin tasarlanmasının ve inşa edilmesinin bir yolunu umarlar. Fakat Birinci Bölüm’de, böyle bir projenin pratikte neden başarılı bir şekilde uygulanamayacağını açıklamıştık. Şöyle bir itiraz getirilebilir: Memeli bir hayvan da (ya da herhangi bir karmaşık biyolojik organizma da) kendini-yeniden-üreten milyonlarca sistemden, yani bu organizmanın bedenini oluşturan hücrelerden müteşekkil bir kendini-yeniden-üreten sistemdir. Buna rağmen (hayvanın kanser olduğu durumlar haricinde) hayvanı oluşturan hücreler ya da hücre grupları arasında yıkıcı bir mücadele ortaya

çıkılmamaktadır. Tam aksine hücreler, sadık bir biçimde, bir bütün olarak hayvanın çıkarlarına hizmet etmektedirler. Üstelik, hücrelerin sadık bir şekilde görevlerini yerine getirmeleri için hayvanın dışsal bir tehdit ile karşılaşmasına gerek yoktur. Benzer şekilde, dünya-sisteminin de bir memelinin bedeni kadar iyi organize edilmemesi ve böylece kendini-yeniden-üreten alt-sistemleri arasında yıkıcı bir rekabetin doğmaması için hiç bir sebep yoktur.

Fakat bir memelinin vücudu milyonlarca yıllık evrimin bir ürünüdür. Bu, milyonlarca ardışık deneyi içeren bir deneme-yanılma sürecidir. Bir neslin ömrünü ifade eden süreyi A olarak adlandıralım; kendilerinden sonraki ikinci bir neslin ortaya çıkmasına katkı sağlayan birinci neslin üyeleri, yalnızca, A zamanındaki eleme sürecinden geçebilmiş üyelerdir. Üçüncü nesle kendini aktarmayı başaran soy ağaçları,²⁹ yalnızca, 2A zaman aralığındaki eleme sürecinden geçebilmiş olanlardır. Dördüncü nesle

---

²⁹ Meseleyi basitleştirmek adına bir soy ağacını **O2**'nin **O1**'den, **O3**'ün **O2**'den, **O3**'ün **O4**'ten ve böylece **ON**'e kadar türediği **O1, O2, O3, ...** On dizisinden oluşan bir organizmalar dizisi olarak tanımlıyoruz. Böyle bir soy ağacının N'inci nesle kadar hayatta kaldığını söylüyoruz. Eğer On'ü herhangi bir nesli olmazsa, bu durumda soy ağacı N+1'inci nesle kadar soyunu devam ettirememiş olur. Örneğin, eğer John Mary'nin oğlu ise, George John'un oğlu ve Laura George'un kızı ise, bu durumda Mary-John-George-Laura, dördüncü nesle kadar hayatını devam ettiren

kendini aktarmayı başaran soy ağaçları, yalnızca, 3A zaman aralığındaki eleme sürecinden geçebilmiş olanlardır vb. N'inci nesle kendini aktaran soy ağaçları, yalnızca, (n-1) A zaman aralığındaki ve aynı zamanda bundan daha kısa olan her bir zaman aralıklarındaki eleme süreçlerinden geçebilmiş olanlardır. Bu açıklama çok basitleştirilmiş olsa da, günümüze kadar hayatta kalabilmek adına organizmaların soy ağaçlarının eleme sürecini kısa, orta ve uzun olmak üzere tüm zaman aralıklarında ve milyonlarca kez geçmek zorunda olduklarını göstermektedir.

Başka bir deyişle, soy ağacının, çok değişken zaman aralıkları boyunca, sadece “en uygunların” (Darwinci anlamda) geçmesine izin veren milyonlarca filtreden geçmesi gerekmektedir. Memeli bir hayvanın bedeni ancak bu sürecin bir sonucu olarak kısa, orta ve uzun vadede hayatta kalmasını sağlayan muazzam derecede karmaşık ve ince mekanizmalar ile birlikte evrimleşebilmiştir. Bu mekanizmalara, hayvanın bünyesindeki hücrelerin ya da hücre gruplarının kendi aralarında yıkıcı bir mücadeleye girmesini engelleyenler de dahildir.

---

bir soy ağacıdır. Eğer Laura'nun çocuğu olmaz ise bu durumda soy ağacı beşince nesle kadar hayatta kalamamış olur.

Diğer bir önemli nokta, biyolojik bir organizmanın her bir neslinde yer alan bireylerin yüksek sayısıdır. Yok olmanın eşğine gelmiş bir türün sayısı, belirli bir zaman için birkaç bin kişiye düşmüş olabilir; fakat herhangi bir memeli tür, çok hücreli bir organizma olarak ortaya çıktığı ilk andan itibaren evrimsel tarihinin neredeyse tamamı boyunca, her nesilde aralarındaki “en iyilerin” seçildiği milyonlarca bireye sahip olmuştur.

Ancak kendini-yeniden-üreten sistemler küresel bir boyuta ulaştığında iki temel farklılık ortaya çıkmaktadır. İlk farklılık, aralarından “en iyilerin” seçilebileceği bireylerin sayısıdır. Küresel egemenlik yarışına katılabilecek büyüklükteki ve güçteki kendini-yeniden-üreten sistemlerin sayısı düzinelerce ya da muhtemelen yüzlerce olacaktır, ancak bunların sayısının milyonlarca olmayacağı kesindir. Aralarından “en iyilerin” seçilebileceği bu kadar az sayıda bireyin olması, doğal seçilimin, egemen kendini-yeniden-üreten sistemleri hayatta kalmak için en iyi özellikleri edinecekleri efektif bir seçme sürecine tabi tutmasını kısıtlamaktadır.³⁰ Biyolojik organizmalar arasında da, görece olarak az sayıdaki büyük bireylerin oluşturduğu türlerin, çok sayıda küçük bireylerden oluşan türlere göre

---

³⁰ Bknz. Ek İki, Kısım E.

yok olmaya daha meyilli oldukları vurgulanmalıdır.³¹ Biyolojik organizmalar ve insanlardan oluşan kendini-yeniden-üreten sistemler arasındaki analogi mükemmel olmaktan uzak olsa da, birkaç kendini-yeniden-üreten küresel sistemin egemen olduğu bir dünya-sisteminin dayanıklılığı pek iç açıcı değildir.

İkinci bir farklılık ise, dünya çapında hızlı ulaşım ve iletişim imkanlarının yokluğunda, küçük ölçekli kendini-yeniden-üreten sistemlerin yıkıcı faaliyetlerinin ya da arızalarının sadece yerel ölçekli etkilere sahip olmasıdır. Bu tarz bir kendini-yeniden-üreten sistemin aktif olacağı sınırlı alanın dışında, doğal seçilimin yönettiği evrim sürecinden geçmekte olan başka kendini-yeniden-üreten sistemler bulunacaktır. Fakat dünya çapında hızlı ulaşım ve iletişim imkanlarının kendini-yeniden-üreten küresel sistemlerin oluşmasına sebep olduğu durumlarda, böyle bir sistemin yıkıcı faaliyetleri ya da çöküşü tüm dünya-sistemini sarsabilecektir. Sonuç olarak, doğal seçilim yolu ile evrimi oluşturan deneme yanılma süreçleri sırasında “hata” ile sonuçlanan görece olarak az sayıdaki “deneme” dünya-sistemini çökertecek ya da dünya-sisteminin, daha büyük ve karmaşık kendini-yeniden-üreten sistemlerin hiçbirisinin

---

³¹ Sodhi, Brook & Bradshaw, syf. 515, 517, 519. Benton, syf. vii.

hayatta kalamayacağı tarzda zarar görmesine sebep olacaktır. Böylece, bu tarz kendini-yeniden-üreten sistemler için deneme-yanılma süreci sona ermiş olacaktır; doğal seçim yolu ile işleyen evrim süreci, kompleks biyolojik organizmalar bünyesinde yıkıcı rekabeti engelleyen karmaşık ve ince mekanizmalara sahip kendini-yeniden-üreten küresel sistemleri üretmek için gerekli uzun zaman dilimine sahip olamayacaktır.

Bu arada, kendini-yeniden-üreten küresel sistemler arasındaki amansız rekabet Dünyanın ikliminde, atmosferin bileşiminde, okyanusların kimyasında ve benzerlerinde öylesine köklü ve ani değişimlere sebep olacaktır ki, bunların biyosfer üzerindeki etkileri *yıkıcı* olacaktır. Mevcut bölümün IV. Kısımında bu temayı daha detaylı olarak işleyeceğiz: Teknolojik dünya-sisteminin gelişiminin mantıksal sonuçlarına ulaşmasına izin verilmesi halinde, yüksek bir olasılıkla, Dünya ölü bir gezegen haline gelecektir—yalnızca, olağanüstü koşullarda hayatta kalma becerisine sahip en basit organizmaların -bazı bakteriler, algler vb.- hayatta kaldığı bir gezegen.

* * *

Burada bahsedilen teori Fermi Paradoksu'na mantıklı bir açıklama sunmaktadır. Radyo dalgaları yayabilecek kapasitede bir teknolojik gelişme

evresine ulaşmış medeniyetlerin evrimleştiği ve bu radyo dalgalarının bize ulaşacağı kadar yakınımızda bulunan çok sayıda gezegenin var olması gerektiğine inanılmaktadır. Fermi Paradoksu; astronomların, zeki bir dünya dışı kaynaktan gelen hiçbir radyo sinyalini şu ana kadar tespit edememiş olmalarını ifade etmektedir.³²

Ray Kurzweil'e göre Fermi Paradoksu'nun olası bir açıklaması şu olabilir: "Radyo kabiliyeti seviyesine gelen bir medeniyet kendi kendisini yok etmektedir." Kurzweil şöyle devam ediyor: "Sadece birkaç medeniyetten bahsediyor olsaydık bu açıklama kabul edilebilirdi. Fakat [bu tipteki medeniyetler çok sayıda ise] her birinin kendini yok etmiş olması çok inandırıcı değildir."³³ Eğer

---

³² Kurzweil, syf. 344-49.

³³ Age., syf. 348. Kurzweil, gözlemleyebildiğimiz evrende teknolojik açıdan gelişmiş "milyarlarca" medeniyetin olabileceği tahminine atıf yapmaktadır; fakat makul bir şekilde, bu tahminin dayandığı varsayımların kesin olmadığını ve bir hayli iyimser olduklarını söylemektedir. (Bu kitabın yazarına göre aşırı derecede iyimserdir). Age., syf. 346-47, 357. Diğer yandan, Kurzweil'in 2005'te bunları yazmasından itibaren, Dünya'dan çok uzak olmayan noktalarda yaşamın olabileceği birçok gezegenin varlığına işaret eden keşiflerden bahseden çok sayıda haber çıkmıştır. Örn.: The Week, June 3, 2011, syf. 21; Sept. 30, 2011, syf. 23; Jan. 27, 2012, syf. 19. Time, June 6, 2011, syf. 18. The Economist, Dec. 10, 2011, syf. 90. USA Today, Feb. 7, 2013, syf. 5A; April 19-21, syf. 7A; Nov. 5, 2013, syf. 5A. Polish American Journal, July

bir medeniyetin kendi kendini yok etmesi sadece bir şans meselesi olsaydı Kurzweil haklı olabilirdi. Teknolojik açıdan gelişmiş her bir medeniyeti, istikrarlı bir şekilde kendi kendisini yok etmeye götüren bir süreç söz konusu ise Fermi Paradoksunun yukarıdaki açıklamasının doğru olmaması için hiçbir sebep yoktur. Biz böyle bir sürecin *olduğunu* iddia ediyoruz.

III. Kendini-yeniden-üreten sistemler ile ilgili tartışmamız, çevremizde somut olarak şahit olduğumuz olayları genel ve soyut terimler ile ifade etmektedir. Organizasyonlar, hareketler, ideolojiler amansız bir güç mücadelesi içerisindeyler. Başarılı bir şekilde mücadele edemeyenler saf dışı edilmekte ya da boyun eğmeleri sağlanmaktadır.³⁴ Mücadele neredeyse tamamı ile kısa vadeli güç içindir;³⁵

2013, syf. 7. Lieberman, syf. 36-39. Dolayısı ile astronomlarımızın, Dünya dışı yaşam ile ilgili *hiçbir* işaret bulamamaları gerçeğinin bir açıklaması olması gerekir. Bknz. Kurzweil, syf. 357. Kurzweil'in bu bağlamda "antropik ilkeyi" iğrenç bir şekilde suistimal ettiğini vurgulamak gerekir. Age.

³⁴ Bu bölümün birinci kısmında Sosyal Darwinizm üzerine yaptığımız yorumlardan, buradaki amacımızın rekabeti yüceltmek ya da rekabeti arzu edilir bir şey olarak resmetmek olmadığı açık olmalıdır. Amacımız yalnızca, bunlar ne kadar rahatsız edici olursa olsun, gerçekleri vurgulamaktır.

³⁵ Örn.: "[Barbara] Tuchman'ın vurguladığı gibi ..., 'Politik aptallığı etkileyen en önemli faktör iktidar hırsıdır. .' Diamond, syf. 431.

mücadelenin içindekiler, insan ırkı ya da biyosferin refahını geçelim, kendi uzun vadeli hayatta kalma şanslarına dahi çok az önem atfetmektedirler.³⁶ Bu sebeple, nükleer silahlar yasaklanamamış, karbon-dioksit salınımı güvenli bir seviyeye çekilememiştir; Dünyanın kaynakları tamamı ile sorumsuz bir şekilde sömürülmeye devam etmektedir ve güçlü fakat tehlikeli teknolojilerin geliştirilmesine herhangi bir engel getirilmemiştir. Burada yaptığımız gibi, süreci genel ve soyut terimler ile ifade etmekteki amaç, dünyamızın başına gelenin bir kaza olmadığını göstermektir; bu gelişmelerin sebebi belirli tarihsel koşulların gelişigüzel bir şekilde bir araya gelmesi ya da insanogluna özgü bir karakter bozukluğu değildir. Kendini-yeniden-üreten sistemlerin genel doğası düşünüldüğünde, günümüzde şahit olduğumuz yıkıcı süreç iki faktörün kombinasyonu ile kaçınılmaz hale gelmiştir: Modern teknolojinin

---

³⁶ Örn.: “Hükümetler ... genelde kısa vadeli bir bakış ile çalışırlar; yalnızca patlama noktasındaki problemlere ilgi gösterirler. Örneğin, mevcut federal yönetime [George W. Bush] çok yakın bir arkadaşımın bana söylediğine göre, Washington’u 2000 yılındaki ulusal seçimlerden sonra ilk kez ziyaret ettiğinde, hükümetteki yeni liderlerin 90 günlük bir bakışa sahip olduklarını fark etmiştir. Yalnızca önümüzdeki 90 günlük süreçte felakete yol açabilecek potansiyele sahip olaylar ile ilgilenmektedirler.” Age., syf. 434.

muazzam gücü ve dünyanın herhangi iki noktası arasındaki hızlı ulaşım ve iletişim imkanları.

Bu gerçeğin fark edilmesi, mevcut problemlerimizin çözümüne yönelik naif uğraşlar ile vakit kaybedilmesini önleyebilir. Örneğin, insanları enerji ya da kaynak tasarrufuna sevk etmeye çalışan çabalar gibi. Bu çabaların hiçbir şeye faydası yoktur.

Enerji tasarrufunu salık verenlerin bunun neyle sonuçlandığını fark etmemeleri inanılmazdır: Tasarruf sonucu belirli miktar enerji serbest hale geldiğinde, bu enerji teknolojik dünya-sistemi tarafından anında yutulmakta ve sistem her defasında daha fazlasını talep etmektedir. Ne kadar fazla enerji üretilirse üretilsin, sistem çabucak mevcut enerjinin tümünü tüketecek tarzda genişlemekte ve sonrasında daha fazlasını talep etmektedir. Aynısı diğer kaynaklar için de geçerlidir. Teknolojik dünya-sistemi, kaçınılmaz olarak, kaynakların yetersizliğinin dayattığı sınırlara kadar genişlemekte ve sonuçlarına aldırmaksızın bu sınırların ötesine geçmeye çalışmaktadır.

Kendini-yeniden-üreten sistemler teorisi bu duruma bir açıklama getirmektedir: Çevreye duydukları saygının, şimdi ve burada güç peşinde koşmalarını kısıtlamasına en az izin veren organizasyonlar (ya da diğer kendini-yeniden-üreten sistemler), bundan 50 yıl hatta 10 yıl sonra çevrenin başına

geleceklerden endişe eden ve bu yüzden güç peşindeki çabalarını sınırlayan organizasyonlara kıyasla daha fazla güç biriktirme eğiliminde olmaktadır (Tespit 2). Doğal seçilimin yönlendirdiği bu süreçle, dünya, uzun vadeli sonuçlarına aldırmadan kendi güçlerini artırmak için mevcut olan tüm kaynakları mümkün olan maksimum düzeyde kullanan organizasyonların hakimiyetine girmektedir.

Çevreci iyi niyetliler şöyle bir itiraz getirebilirler: Kamuoyu çevre problemlerini ciddiye alacak şekilde ikna edilirse yurttaşlar çevreye zarar veren organizasyonlara direniş gösterecektir ve böylece bir organizasyonun çevreyi tahrip etmesi onun doğal seçim sürecinde dezavantajlı hale gelmesine sebep olacaktır. Mesela insanlar, çevreyi tahrip eden firmaların ürünlerini satın almayı reddedebilirler. Fakat insan davranışları ve tavırları maniple edilebilir. Çevreye olan zarar, belirli bir noktaya kadar, kamuoyundan gizlenebilir; halkla ilişkiler firmalarının yardımı ile, bir şirket, çevre konusunda duyarlı olduğuna insanları ikna edebilir; reklamcılık ve pazarlama teknikleri, bir şirketin ürünlerine sahip olma konusunda öylesine güçlü bir arzu yaratabilir ki, çok az kişi bu ürünleri çevre duyarlılıkları sebebi ile satın almayı reddedebilir; bilgisayar oyunları, elektronik sosyal ağlar ve diğer kaçış teknikleri kullanılarak insanlar, çevre problemleri ile ilgilenemeyecekleri bir şekilde

hedonist faaliyetler içerisinde hipnotize edilebilirler. Daha da önemlisi, insanlar, şirketler tarafından sağlanan hizmetlere ve ürünlere tamamı ile bağlı olduklarını hissettikleri bir duruma getirilmişlerdir. İnsanlar, muhtaç oldukları ya da muhtaç olduklarını hissettikleri hizmetleri ve ürünleri alabilmek için para kazanmak ve çalışmak zorundadırlar; bu sebeple, bir işe sahip olmak ihtiyacı içerisinde olduklarıdır. Ekonomik gelişme istihdam yaratılması için zorunludur; dolaşımı ile çevresel zarar, ekonomik gelişme için ödemesi gereken zorunlu bir bedel olarak gösterildiğinde insanlar bunu kabul etmektedirler. Milliyetçilik de şirketler ve hükümetler tarafından oyuna dahil edilir. Yurttaşlar dışarıdaki güçlerin onları tehdit ettiğine inandırılırlar: “Ekonomik büyümemizi artırmazsak Çinliler bizi geçecekler. Teknolojimizi ve silahlarımızı hızlı bir şekilde geliştirmesek El Kaide bizi havaya uçuracak.”

Bunlar şirketlerin, çevrecilerin kamuoyunda bilinç oluşturma çabalarına karşı kullandıkları araçlardan bazılarıdır; benzer araçlar, organizasyonların güç arayışlarına gösterilen diğer direnişleri etkisiz kılmakta kullanılabilir. Güç arayışlarına yönelik kamuoyu direnişini etkisiz hale getirmekte en fazla başarılı olan organizasyonlar bu konuda daha az başarılı olanlara göre güçlerini daha fazla artırılırlar. Böylece, doğal seçim yolu ile, çevreye verdikleri zarar

ne kadar büyük olursa olsun güç arayışlarına yönelik direniş etkisiz hale getirmekte daha karmaşık ve etkili yollar geliştiren organizasyonlar ortaya çıkar. Bu organizasyonların emrinde muazzam bir servet olduğu için, çevrecilerin bu organizasyonlar ile propaganda savaşında rekabet edebilecek kaynakları yoktur.³⁷

İnsanlara çevre sorumluluğu aşılama konusunda çabaların, çevrenin tahrip edilmesini yavaşlatmakta çok az başarılı olabilmesinin sebebi ya da bu sebebin en önemli parçası budur.³⁸ Ve -bu noktaya dikkat edin- bahsettiğimiz süreç şans eseri bir araya gelmiş koşullardan ya da insan karakterindeki bir eksiklikten yine bağımsızdır. Gelişmiş teknolojinin varlığında, bu süreç, doğal seçilimin kendini-yeniden-üreten sistemler üzerindeki etkisine kaçınılmaz olarak eşlik etmektedir.

IV. Dünyanın biyolojik geçmişi hakkında bilgi sahibi olan ve teknolojik sistemin gezegenimize yaptıklarını gören insanlar, şu anda yaşanmakta olan bir “altıncı yok oluş” bahsetmektedirler. Görünüşe göre, Kretase döneminin sonunda yaşanan ve dinazorların yok olduğu süreç benzeri bir olayı düşünmektedirler. Bir çok karmaşık organizmanın

---

³⁷ Bknz. Ek İki, Kısım F.

³⁸ Diğer sebepler için, bknz. Kaczynski, syf. 263-64, 300-02, 311-19, 323-24, 326.

hayatta kalacağını ve tıpkı dinozorların yerini memelilerin alması gibi, yok olan türlerin yerini diğer karmaşık organizmaların alacağını varsaymaktadırlar.³⁹ Biz bu (görece) iyimser varsayımın geçerli olmadığını, çünkü şu anda başlamış olan yok oluş sürecinin daha önce bu gezegende yaşanmış kitlesel yok oluş süreçlerinden köklü bir şekilde farklı olduğunu iddia ediyoruz.

Bilindiği kadarı ile, daha önceki kitlesel yok oluş süreçleri bir büyük bozucu faktörün etkisi ile ya da en fazla iki ya da aç benzer faktörün etkisi ile gerçekleşmişlerdir.⁴⁰ Mesela dinozorların, devasa toz bulutları kaldıran bir asteroit çarpması sonucu yok olduğuna inanılmaktadır. Bu durum, güneş ışınlarını engellemiş; gezegenin soğumasına sebep olmuş ve fotosenteze müdahale etmiştir.⁴¹ Bu şartlar altında memeliler, muhtemelen, dinozorlara nazaran daha kolay hayatta kalmışlardır. Bazı paleontologlar, kimi dinozor türlerinin, asteroit çarpmasından sonra bir milyon yıl gibi uzun bir süre hayatta kaldıklarını, bu sebeple Kretase sonunda yaşanan yok oluşun yalnızca bir asteroit çarpması ile oluşamayacağına inanılmaktadır.

---

³⁹ Bu varsayım, örneğin Benton, syf. vi, viii; McKinney & Lockwood, syf. 452; Feeney, syf. 20-21'de de ima edilmektedir.

⁴⁰ Bknz. Benton, syf. vii.

⁴¹ Age., syf. iv. NEB (2007), Vol. 4, "dinosaur," syf. 104; Vol. 17, "Dinosaurs," syf. 317-18.

cağını söylemektedirler. Dinozorların başka bir faktörün etkisi ile yok olduklarını iddia etmektedirler— atmosferi uzun süre karatmaya devam eden olağan dışı bir volkanik faaliyet gibi.⁴² Fakat her halükarda hiç kimse, dinozorların yok oluşunda ya da geçmişteki diğer kitlesel yok oluşlarda bir kaç faktörden -hepsi de basit, kör faktörler- daha fazlasının etkili olduğunu iddia etmemektedir.

Geçmişte yaşanan bu hadiselerin aksine, günümüzde yaşanan yok oluş süreci tek bir kör gücün veya iki, üç ya da buna benzer on gücün sebep olduğu bir olay değildir. Aksine, bir çok akıllı, yaşayan gücün eylemlerinin bir toplamıdır. Bunlar, faaliyetlerinin uzun vadeli sonuçlarına aldırmandan kısa vadeli amaçlarının peşinde hırsla koşan insan organizasyonlarının oluşturduğu, kendini-yeniden-üreten sistemlerdir. Güç peşinde hırsla koşarken her taşı kaldırır, araştırılmamış hiç bir alan bırakmaz ve her imkanı değerlendirirler.

Bu biyolojide gerçekleşen şeye benzetilebilir: Evrim sürecinde organizmalar, her fırsatı sömürecek, her kaynağı kullanacak ve yaşamın bir şekilde mümkün olduğu her köşeyi işgal edecek araçlar geliştirirler. Bilim adamları, yaşadıkları ortamlarda kendilerini desteklemek için kullana-

---

⁴² Bknz. not 41.

bilecekleri hemen hemen hiçbir şeyin olmadığı yerlerde canlı organizmaların yaşayabildiklerini, hatta buralarda bu canlıların bolca bulunduğunu keşfettiklerinde şaşırılmışlardır. Bakteri, solucan, yumuşakçalar ve kabuklu toplulukları, gün ışığının ulaşmadığı ve yüzeyden süzülen gıdaların kesinlikle yeterli olmadığı okyanus derinliklerinde yer alan hidrotermal bacalarda bol miktarlarda bulunmaktadır. Bu yaratıklardan bazıları hidrojen sülfürü-organizmaların çoğu için öldürücü bir zehirdir- bir enerji kaynağı olarak kullanırlar.⁴³ Başka yerlerde, deniz zeminin otuz metre aşağısında, neredeyse gıdadan tamamı ile yoksun şartlarda yaşayan bakteriler bulunmaktadır.⁴⁴ Başka bazı bakteriler, okyanus yüzeyinin 2,7 km altındaki derinliklerde yalnızca “çıplak kaya ve su” ile beslenmektedirler.⁴⁵ Başka organizmaların bünyesinde yaşayan ve parazit adı verilen organizmaların varlığından herkes haberdardır. Fakat birçok insan, diğer parazitlerin içinde ya da üstünde yaşayan parazitlerin varlığını öğrendiğinde şaşırabilir; gerçekte parazitin, parazitinin parazitleri bulunmaktadır.⁴⁶ (Bu insanın

---

⁴³ Duxbury & Duxbury, syf. 111-12, 413,14. Zierenberg; Adams & Arp. Beatty vd.

⁴⁴ *The Week*, June 8, 2012, syf. 21.

⁴⁵ Kerr, syf. 703.

⁴⁶ *Popular Science*; June 2013, syf. 97.

aklına Samuel Butler'ın cümlesini getirir: “Tüm büyük pireleri ısırın küçük pireler vardır ve bu küçük pirelerin daha küçükleri ve böylece sonsuza kadar.”⁴⁷⁾

Söylemeye gerek yok ki, yaşamın devam edebileceği koşulların belirli sınırları vardır. Örnek: “100 derecenin üzerindeki sıcaklıklarda proteinleri istikrarlı ve işlevsel kılabacak genel mekanizmaların” var olup olmadığı sorgulanmıştır.⁴⁸ 113 derecede yaşayabilen kimi organizmalara rastlanmış olsa da, bunun üzerindeki sıcaklıklarda hayatta kalabilen ve üreyebilen organizmalara rastlanmamıştır.⁴⁹

Biyolojik organizmalar gibi, dünyanın önde gelen insan tabanlı kendini-yeniden-üreten sistemleri de her fırsatı kullanır, her kaynağı sömürür ve bitmeyen güç arayışlarında işlerine yarayabilecek bir şey bulabilecekleri her köşeyi işgal ederler. Ve teknoloji geliştikçe, geçmişte yararsız görünen şeylerden gittikçe daha fazlasının aslında yararlı olduğu ortaya çıkar ve böylece gittikçe daha fazla kaynak kullanılır, gittikçe daha fazla köşe işgal edilir ve sonuç olarak gittikçe daha yıkıcı sonuçlar ortaya çıkar. Örneğin:

---

⁴⁷ Samuel Butler, Hudibras.

⁴⁸ Zierenberg, Adams & Arp, syf. 12962.

⁴⁹ Kerr, syf. 703

İnsanların meteorlardan elde ettikleri demir ya da şans eseri buldukları altın ve bakır parçaları haricinde metal kullanmadıkları günlerdeki tek madencilik faaliyeti, alet yapımında kullanılan çakmak taşı ve obsidyen gibi taşların kazılmasından ibaretti. İnsanlar bir kez geniş ölçekli olarak metalleri kullanmayı öğrendiklerinde, madenciliğin yıkıcı etkileri ortaya çıkmaya başladı. 16. yüzyıl sırasında ya da muhtemelen çok daha önceleri, madenciliğin dere ve pınarları zehirlediği ve bulunduğu bölgeyi mahvettiği açık olarak anlaşılmıştı.⁵⁰ Fakat o günlerde madencilik, görece yüksek kalite cevherin bulunduğu bilinen birkaç bölgeyi etkiliyordu ve muhtemelen başka bölgelerde yaşayan insanlar metallerin çıkartılmasının yol açtığı zararlar ile hiç ilgilenmiyordu. Ancak son yıllarda, değerli maden rezervlerinin tespit edilmesinde⁵¹ daha etkili yöntemler geliştirilmiştir; aynı zamanda, daha önceleri orada bulunan madeni çıkartmanın zor olması sebebi ile işletilmesi karlı olmayan ve bu sebeple kullanılmayan düşük kalite cevherlerin bulunduğu rezervlerin de karlı olarak işle-

---

⁵⁰ Klemm; syf. 147-48.

⁵¹ Örnek: 1980'li yıllarda, Lincoln, Montana yakınlarındaki dağlarda bazı numaralandırılmış kazıklara rastladım. Kazıkların, eser miktarda değerli metal (altın vb. gibi bu şekilde yerinin tespit edilebileceği mineral cevherleri) içerip içermediğine bakılacak toprak örneklerinin yerini belirttiğini öğrendim.

tilmesini sağlayan daha sofistike araçlar bulunmuştur.⁵² Bu gelişmelerin sonucunda madencilik faaliyetleri sürekli olarak yeni alanları işgal etmiştir ve ağır çevresel zararlar bunu takip etmiştir.⁵³ Eski maden sahalarından akmaya devam eden sular zehirli metaller ile öylesine kirlenmiştir ki, bu suların zehirli metallere arındırılabilmesi için “sonsuz” kadar işlem görmesinin zorunlu olduğu söylenmekte-

---

⁵² Örnek: Madenciler, altını topraktan ya da ezilmiş kayalardan ayırmak için, bir hayli zehirli olan siyanür ve cıva solüsyonlarını kullanmayı öğrenmişlerdir. Zimmermann, syf. 270-71, 276. NEB (2002), Vol. 21, “Industries, Extraction and Processing,” syf. 491-92. Siyanürle yapılan süzme işleminde, bir tonluk malzemede eser miktarda altın olsa dahi, bu işlem karlı bir şekilde yapılabilmektedir. Diamond, syf. 40. Demirde ise, düşük kalite taconite cevherlerini kullanmak için bile metodlar geliştirilmiştir. NEB (2003), Vol. 29, “United States of America,” syf. 372. Bknz. Zimmermann, syf. 271-73. Bazı demir cevherleri aşırı miktarda fosfor içermektedir. Bu durum, cevheri çelik üretiminde “neredeyse kullanılmaz kılmaktadır.” Age., syf. 284. Manchester, syf. 32. Bu cevherlerin kullanılabilmesi 1875 ve 1879 arasında (kaynaklar tam tarih konusunda çelişkilidir) yüksek fosforlu cevherden düşük fosforlu çelik üretmekte kullanılan Thomas-Gilchrist sürecinin bulunması ile mümkün olmuştur. Zimmermann, syf. 284. NEB (2003), Vol. 5, “Gilchrist, Percy (Carlyle),” syf. 265; Vol.11, “Thomas, Sidney Gilchrist,” syf. 716; Vol. 21, “Industries, Extraction and Processing,” syf. 420, 422, 447-48.

⁵³ Örnek: Watson, syf. 1A (eski maden faaliyetleri kaynaklı geniş cıva kirliliği); Diamond, syf. 36-37, 40-41, 453-57.

dir.⁵⁴ Tabii ki sular sonsuza kadar işlem görmeyecektir ve suların işlemden geçirilmesi sona erdiğinde, nehirler geri döndürülemez bir tarzda zehirleneceklerdir.

Madencilik faaliyetleri başka alanları da işgal etmektedir, çünkü birkaç on yıl önce pratik bir kullanımı olmayan elementlerin yeni kullanımları keşfedilmektedir. “Nadir toprak elementlerinin” bir çoğunun 20. yüzyılın ortalarından önce çok kısıtlı bir kullanımları mevcuttu, fakat günümüzde birçok amaç için vazgeçilmez hale gelmişlerdir.⁵⁵ Nadir toprak elementlerinden biri olan neodimyum örneğin, rüzgar santrallerinde kullanılan hafif sürekli mıknatısların üretimi için yüksek miktarlarda gereklidir.⁵⁶ Nadir toprak rezervlerinin çoğu, maalesef, radyoaktif toryum içermektedir; bu sebeple, bu metallerin çı-

---

⁵⁴ Diamond, syf. 455-56.

⁵⁵ Nadir toprak elementlerinin günümüzdeki vazgeçilmezliği: Folger, syf. 138, 140. Nadir toprak elementlerinin eski dar kullanım alanları: NEB (2007), Vol. 15, “Chemical Elements,” syf. 1016-17. Seryum ve lantan gibi, önemli kullanımları olan nadir toprak elementleri dahi, muhtemelen yalnızca düşük miktarlarda kullanılıyordu. Örneğin yalnızca %10 (age.) ya da %1 (Zimmermann, syf. 400) oranında seryum ve %90 ya da %99 oranında toryum (nadir toprak elementi değildir) içeren nitrat çözeltileri, gaz lambalarının gömleklerinin işlenmesinde kullanılıyordu ve bu işlem için az miktarda çözelti yeterli oluyordu.

⁵⁶ Margonelli, syf. 17. Folger, age. (tek bir rüzgar türbini için yüzlerce kilo neodimyum gereklidir.)

karılması radyoaktif atık üretilmesine sebep olmaktadır.⁵⁷

Nükleer silahların ve nükleer güç santrallerinin geliştirilmesinden önce uranyum, en azından miktar olarak, düşük bir öneme sahipti; fakat günümüzde uranyum yaygın bir şekilde çıkarılmaktadır. Görece olarak düşük miktarlarda arsenik tıbbi uygulamalar, fare zehri üretimi ve resim yapımında kullanılan pigmentlerin üretiminde yeterli idi. Fakat günümüzde arsenik, kurşun bileşimlerini sertleştirmek ve ahşap koruyucusu olarak kullanılmak gibi amaçlarla yüksek miktarlarda üretilmektedir. Arsenik ile işlem görmüş bahçe direkleri ABD'nin batısında geniş bir yaygınlığa sahiptir⁵⁸—bunlardan milyonlarca bulunduğu söylenebilir. Bu direkler, işlem görmemiş direklere nazaran çok daha uzun süre dayanırlar; fakat bunlar da yok edilemez değildir. Eninde sonunda parçalanacaklardır ve parçalandıklarında ihtiva ettikleri arsenik çevreye yayılacaktır. Benzer şekilde, geniş ölçekli madencilik faaliyetleri; cıva, kurşun, kadmiyum gibi diğer zehirli ve/veya kanserojen elementlerin kullanımı, bu tarz maddeleri her yere yaymaktadır. Problemin büyüklüğü ile karşılaştırıl-

---

⁵⁷ Margonelli, syf. 18. Folger, syf. 145. NEB (2007), age.

⁵⁸ Lincoln, Montana yakınındaki, çitleri arsenik ile işleyen Bouma çit firması, yazarın o bölgedeki 25 yıllık ikameti boyunca faaliyetlerine devam etmiştir.

diğında temizleme çabaları öylesine önemsizdir ki, bir şakadan daha fazlası değildirler.

Diğer kaynakların çıkarılması ve işlenmesi de benzer aşamalardan geçmiştir. Petrol, uzun bir dönem boyunca, çeşitli yerlerde zeminden sızan bir madde olarak bilinmiştir ve ilk başlarda kullanım alanı oldukça sınırlı olmuştur. Fakat 19. yüzyılda, petrolden distile edilen kerosenin aydınlatma amaçlı lambalarda yakılabileceği ve kerosenin bu bu tarz bir kullanım için balina yağından çok daha iyi olduğu keşfedilmiştir. İlk petrol kuyusu, bu keşfin bir sonucu olarak, 1859 yılında Pennsylvania'da açılmıştır ve diğer yerlerdeki kuyular bunu takip etmiştir. Petrol endüstrisi o yıllarda ağırlıklı olarak kerosene bağlıydı, doğal gaz ve benzin gibi diğer petrol ürünlerine olan talep çok azdı. Fakat sonrasında doğal gaz ısınma, pişirme ve aydınlatma için geniş ölçekte kullanılmaya başlandı ve 20. yüzyılın başlarında benzin ile çalışan otomobilin gelişinden sonra petrol endüstrisi, sanayileşmiş dünyanın ekonomisinde merkezi bir önem kazandı. Bu noktadan sonra, petrol ürünlerinin sürekli olarak yeni kullanımları keşfedildi. Buna ek olarak, daha önceleri kullanımları olmayan petrol türevlerini yararlı ürünlere dönüştürebilen ve arzu edilmeyen özellikleri nedeniyle (yüksek oranda sülfür içermesi gibi) işletmeye değer görülmeyen petrol rezervlerini

değerli hale getiren yeni hidrokarbon dönüştürme teknikleri geliştirildi.⁵⁹

Petrol şirketleri, yeni rezervlerin tespitinde sürekli olarak daha sofistike yöntemler geliştirmektedirler ve bu, “bilinen petrol yataklarının” tahmin edilen miktarlarının sürekli olarak artmasının sebeplerinden birisidir. Petrol yataklarının tahmin edilen miktarının artmasının bir diğer sebebi, daha önce ulaşılamaz nitelikte olan petrolün (ve doğal gazın da), ulaşılması gittikçe daha güç noktalardan yeni teknolojiler ile karlı olarak çıkarılmasını mümkün kılan gelişmelerdir. Kazıcılar, yer kabuğunun gittikçe daha derinlerine ulaşmakta ve hatta yatay olarak dahi kazabilmektedirler; “kırma” tekniği (hidrolik kırma) yeni petrol rezervlerini, özellikle şeyl katmanlarında bulunan kaya gazını ortaya çıkarmaktadır; okyanus tabanında bulunan devasa metan hidrat rezervlerini kullanmak adına yeni teknikler geliştirilmektedir.⁶⁰ Tüm bu teknik

---

⁵⁹ Tüm bu paragraf için bkz. Zimmermann, syf. 323-24, 401-07; NEB (2002), Vol. 21, “Industries, Extraction and Processing,” syf. 515, 520, 523-28; Krauss, syf. B8. Allan Nevins’in yazmış olduğu John D. Rockefeller biyografisi de (Alıntılanmış Eserler Listesine bakınız) bu bağlamda konu ile alakalıdır.

⁶⁰ Bu noktaya kadar tüm bu paragraf için bkz. NEB (2002), Vol. 21, “Industries, Extraction and Processing,” syf. 515-19; Mann, syf. 48-63; Walsh, “Power Surge,” syf. 36-39; Reed; syf. B6; Rosenthal, syf. B6, Johnson & Gold, syf. A1, A6; *USA To-*

gelişmeler sonucunda Dünya yüzeyinin gittikçe daha fazla bölümü petrol endüstrisinin tecavüzüne uğramakta ve bu sürecin önüne çıkan insanları ise acı bir kader beklemektedir. Örneğin hidrolik kırma zararsız bir teknik değildir;⁶¹ bundan etkilenen bir kadın, hayatının mahvolduğunu söylemektedir.⁶²

Teknolojik dünya-sisteminin fosil yakıtları (bu yakıtlar var olmayı sürdürdüğü müddetçe) kullanmayı bırakacağını düşünen birisi hayal görüyor demektir.⁶³ Fakat sistem bu yakıtları kullanmayı bıraksa da bırakmasa da başka yıkıcı enerji kaynakları da kullanılacaktır. Nükleer güç santralleri radyo-

---

day, May 10, 2011, syf. 2A, Nov. 23, 2012, syf. 10A, Nov 4, 2013, syf. 3B, ve Nov. 14, 2013, syf. 1A.

⁶¹ Bknz., örn., Walsh, “Gas Dilemma,” syf. 43, 45-46, 48.

⁶² Age., syf. 42.

⁶³ Bu sonuç, bu bölümde açıklanan doğal seçim teorisinden çıkmaktadır. Aynı zamanda sistemin, çözüm için dünya çapında bir işbirliği ve rekabetçi çıkarlardan vazgeçilmesini gerektiren diğer problemleri (örn., savaşların ya da nükleer silahların ortadan kaldırılamaması) çözmekte başarısız olması ile de ampirik olarak desteklenmektedir. Bknz. İklim değişikliği Kopenhag zirvesinin başarısızlığı, USA *Today*, Nov. 16, 2009, syf. 5A ve Cancun, *The Week*, Dec. 10, 2010, syf. 23, “İklim değişikliği: Boşvermişlik galip geldi” (“Yeşilin büyük guruları, 192 ülkeyi karbon emisyonlarını kesmeyi taahhüt eden bir antlaşmayı ikna edebilecekleri konusunda kendilerini kandırmışlardı. ‘Küresel ısınmayı sınırlamak ile ilgili mücadele ... böylece bitmiştir’. Şimdi ısınmakta olan gezegen ile ilgili tek soru ‘bununla nasıl yaşanabileceğidir’. yükselen deniz seviyesi, kuraklık ve gıda krizleri . . .”)

aktif atık üretir, bu atıkların güvenli bir şekilde yok edilmesinin bir yolu henüz bulunamamıştır⁶⁴ ve dünyanın önde gelen kendini-yeniden-üreten sistemlerinin biriken radyoaktif çöpe kalıcı bir ikamet bulmaya çalıştıkları söylenemez.⁶⁵ Tabii ki, kendini-yeniden-üreten sistemlerin enerjiye duydukları ihtiyaç şimdi ve buradaki güçlerini muhafaza etmek içindir; ancak radyoaktif atıklar yalnızca gelecek için bir tehdit oluşturur ve vurguladığımız gibi, doğal seçim, uzun vadeli sonuçlarını düşünmeden kısa vadede güç için mücadele eden kendini-yeniden-üreten sistemleri avantajlı konuma getirir. Dolayısı ile, kullanılmış yakıtlar ile ne yapılacağı sorusu göz ardı edilirken, nükleer güç istasyonları inşasına devam edilir. Ki nükleer atık problemi, tamamı ile yönetilemez bir noktaya doğru gitmektedir; çünkü büyük ve az sayıdaki eski tip reaktörler yerine, yakında küçük ve çok sayıda reaktör (mini-nukes) inşa edilecektir.⁶⁶ Böylece her küçük kasaba, kendi

---

⁶⁴ Bknz. Kaczynski, syf. 314-15, 417-18; Wald, "Nuclear Industry Seeks Interim Site," syf. A1, A20, ve "What Now for Nuclear Waste?," syf. 48-53.

⁶⁵ Bknz., örn., "Radioactive fuel rods: The silent threat," The Week, April 15, 2011, syf. 13. Temizleme faaliyetlerine girilse dahi, genellikle beceriksizlik ve verimsizlikle maluldürler. Bknz., örn., USA Today, Aug. 29, 2012, syf. 2A.

⁶⁶ Carroll, syf. 30-33. Koch, syf. 4B.

nükleer reaktörüne sahip olabilecektir.⁶⁷ Büyük ve eski tip reaktörlerde radyoaktif atıklar, en azından, görece az sayıdaki noktada toplanıyordu; fakat küçük, mini-reaktörlerin kullanılmaya başlanması ile radyoaktif atıklar dünyanın her yerine yayılmış olacaklar. Her bir küçük kasabanın nükleer atığını sorumlu bir şekilde yöneteceğine inanmak için, ya aşırı derecede saf olmak ya da muazzam bir kendini kandırma yeteneğine sahip olmak gerekir. Gerçekte radyoaktif malzemenin büyük kısmı çevreye sızacaktır.

“Yeşil” enerji kaynakları, sistemin fosil yakıtlara ve nükleere olan bağımlılığını azaltmayacaktır. Fakat azaltsalar dahi, yeşil enerji kaynakları yakından incelendiklerinde o kadar da yeşil gözükmemektedirler. Doğal Kaynakları Koruma Konseyi direktörü, “Mesele enerji ihtiyaçlarımızı gidermeye geldiğinde bedava ekmek” olmadığını söylüyor. “Enerji elde etmek için, çeşitli etkileri olacak şeyleri yapmak zorundayız.”⁶⁸

Rüzgar santrallerinin inşası radyoaktif atıkların oluşmasına sebep olmaktadır; çünkü belirttiğimiz gibi, rüzgar türbinlerindeki hafif sürekli miknatıslar nadir toprak elementi neodimiyuma ihtiyaç

---

⁶⁷ Carroll, syf. 33 (“Alaska’daki izole Galena kasabası mini-nuke almak için Toshiba ile müzakereler içerisinde.”)

⁶⁸ Matheny, syf. 3A.

duymaktadır. Bununla birlikte, rüzgar santralleri, türbinlerin “pervanelerine” doğru uçan çok sayıda kuşu öldürmektedir.⁶⁹ ABD, Çin ve muhtemelen diğer ülkelerde de, çok sayıda yeni rüzgar santrali planlanmaktadır;⁷⁰ muhtemel sonuç birçok kuş türünün yok edilmesi olacaktır. “Davis, Kaliforniya’da bir ekolojist ve araştırmacı olan Shaun Smallwood [şunları söylemektedir]: ‘Yalnızca bahsettiğimiz türbinlerin olağanüstü sayısı—fikrime göre o kadar çok yırtıcı kuşu öldüreceğiz ki, sonunda hiç yırtıcı kuş kalmayacak.’⁷¹ Yırtıcı kuşların kemirgen nüfusunun kontrolünde önemli bir rolü vardır, yırtıcı kuşlar yok olduğunda kemirgenleri öldürmek için daha fazla tarım ilacı kullanılması zorunlu olacaktır.

Birleşik Devletler, EATR adı verilen ve yeşil enerji ile çalışan bir askeri robot geliştirmektedir; “enerji ihtiyacını, çevresinde bulduğu herhangi bir biyokütleyi” -yenilenebilir bir kaynak- “yiyerek karşılamaktadır.”⁷² Yakıt elde etmek için önüne gelen biyokütleyi yutan robotlardan oluşan orduların arasındaki savaşın doğuracağı yıkımı hayal edebilirsiniz. Üstelik, biyokütle yiyici teknolojinin sivil kullanıma adapte edilmesi durumunda, sistemin

---

⁶⁹ Welch, syf. 3A. The Week, Mart 23, 2012, syf. 14.

⁷⁰ Welch, syf. 3A. MacLeod, syf. 7A.

⁷¹ Welch, syf. 3A.

⁷² The Economist, April 2, 2011, syf. 65.

sürekli olarak artacak enerji ihtiyacını karşılamakta kullanılacak her türlü canlının yaşamı tehlikeye girecektir.

Fakat güneş enerjisi zararsızdır öyle değil mi? Pek sayılmaz. Çünkü güneş panelleri, diğer biyolojik organizmalar ile güneş ışığı için rekabete girer. Daha önce vurguladığımız bir noktayı hatırlayalım: Teknolojik sistem, kaçınılmaz olarak, elde bulunan tüm enerji kaynaklarını kullanana kadar genişler ve daha fazlasını talep eder. Fosil yakıtlar ve nükleer güç sistemin sürekli artan enerji ihtiyacını karşılayamayacaksa⁷³ güneş panelleri güneş ışığının toplanabildiği her noktaya yerleştirilmeye başlanacaktır. Bu, başka

---

⁷³ Burada füzyon reaktörlerinin günün birinde sınırsız miktarda (iddia edildiği gibi) ve temiz (iddia edildiği gibi) enerji sunacağı ihtimalini hesaba katmıyoruz. Bilebildiğim kadarı ile kontrollü füzyonun gerçekleştirilmesi konusunda kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır. Kontrollü füzyonun yol açabileceği muhtemel çevresel problemler ile ilgili bilgiye de sahip değilim. Şunu söyleyebilirim ki, kontrollü füzyonun (eğer başarılabilirse) “İş, enerji ihtiyaçlarımızı gidermeye geldiğinde bedava ekmek yoktur” kuralına istisna teşkil edeceğinden şüpheliyim. (bknz. Not 68) Bu “sınırsız” enerji kaynağı ne kadar büyük olursa olsun, gerçekte sınırlıdır. Eğer bir gün gerçekleşirse, sistemin enerji tüketiminin belirli bir sınıra ulaşana kadar eksponansiyel olarak artması beklenebilir. Başka hiçbir olumsuz etkiye sebep olmasa dahi, sadece santrallerin çalışması ile ortaya çıkacak ısı -herhangi bir sera etkisinden bağımsız olarak- sonunda katlanılmaz bir küresel ısınmaya sebep olacaktır.

şeylerle birlikte, güneş panellerinin canlıların yaşam alanlarını artan bir düzeyde işgal etmesi, onları güneş ışığından mahrum bırakması ve birçoğunu öldürmesi anlamına gelir. Bu bir spekülasyon değildir—bu süreç çoktan başlamıştır. “Kaliforniya’nın, Arizona’nın, Nevada’nın ve Batının diğer çöllerinde devasa güneş enerjisi santralleri kurulması” planları vardır. Çöller, tehlike altındaki bitki ve hayvanların en önemli habitatlarından birisidir.”⁷⁴ Western Lands Project direktörü Janie Blaeloch şunları söylemektedir: “Bu [güneş enerjisi] santraller topraklarımıza ve yaşam alanlarımıza çok büyük zararlar verecektir.”⁷⁵ Ve unutmayın, sistemin enerjiye olan ihtiyacı hiçbir şekilde giderilemez: Güneş panellerinin yayılması, büyük bir olasılıkla, sistemin kendi amaçları için yetiştirdiği evcilleştirilmiş ekinler dışındaki canlı organizmaların tüm yaşam alanları güneş panelleri ile doldurulana kadar devam edecektir.

Fakat değerlendirilmesi gereken başka bir çok şey söz konusudur. Ray Kurzweil, gelecekteki teknolojik ütopya hakkındaki fantezilerinin saçmalığı

---

⁷⁴ Matheny, syf. 3A.

⁷⁵ Age. Bknz. Walsh, “Power Surge,” syf. 34-35. Güneş panellerinin üretimi, aynı zamanda, dolaylı olarak radyoaktif atığa sebep olmaktadır; çünkü panellerde nadir toprak elementleri kullanılmaktadır. “Relying on China is a big mistake.” *The Week*, Oct. 22, 2010, syf. 18.

dışında, kimi konularda kesinlikle haklıdır. İsaetli bir şekilde vurguladığı gibi, çoğu insan, gelecek hakkında düşünürken şu iki hataya düşmektedir: (i) “Günümüz dünyasında tek bir eğilim (ya da halihazırda göz önünde olan bir kaç özel eğilim) sonucunda ortaya çıkan dönüşümleri başka hiçbir şey değişmeyecekmiş gibi değerlendirmekte”⁷⁶ ve (ii) teknolojik gelişmenin sonsuz *ivmelenmesini* göz ardı ederek, “mevcut gelişme hızının gelecekte de aynı şekilde devam edeceğini” varsaymaktadırlar.⁷⁷ Bu hatalara düşmemek için, doğaya yönelik gelecekte gerçekleşecek saldırıların, şu *anda* bilinen ve gözlenen saldırılardan ibaret olmayacağını hatırlamamız gerekir. Petrol türevlerinin içten yanmalı motorlarda kullanımı 1860 öncesinde nasıl hayal edilmediyse,⁷⁸ nükleer fisyonun 1938-39 yılındaki keşfinden önce uranyumun yakıt olarak kullanılması nasıl hayal edilmediyse⁷⁹ ve çoğu nadir toprak elementinin kullanımı bir kaç on yıl öncesine kadar hayal edilmediyse, aynı şekilde gelecekte

---

⁷⁶ Kurzweil, syf. 13. Kimi önemli açılardan Kurzweil’in kendisi de bu hataya düşmektedir.

⁷⁷ Age., syf. 12.

⁷⁸ Zimmenmann’a göre, syf. 323, ilk çalışan içten yanmalı motor (yakıt olarak gaz kullanan) 1860 yılında üretilmiştir. Benzin ve kerosen kullanan içten yanmalı motorlar sonraki yıllarda ortaya çıkmıştır.

⁷⁹ NEB (2003), Vol. 29, “War, Technology of,” syf. 575.

de kaynakların yeni kullanımları, çevrenin yeni sömürülme teknikleri, günümüzde hayal edilmeyen yeni köşelerin teknolojik sistem tarafından işgal edilmesi söz konusu olacaktır. Çevremize yönelik yaklaşmakta olan tahribatı tahmin etmek için, çevresel zararların günümüzde bilinen sebeplerinin etkilerinin gelecekte ne olacağını düşünmekle yetinemeyiz; çevresel zararlara sebep olacak ve şu anda kimsenin hayal dahi etmediği etkilerin gelecekte ortaya çıkacağını hesaba katmak gerekir. Üstelik, teknolojinin gelişmesinin ve bu gelişmeyle birlikte çevremize olan zararının boyutlarının da gelecek on yıllarda hızlı bir şekilde ivmeleneceğini hatırlamamız gerekir. Tüm bunlar göz önüne alındığında şu sonuca varmak kaçınılmaz olmaktadır: Teknolojik sistemin, gezegenimizde köklü bir şekilde bozguna uğratmadığı pek bir şey kalmayacaktır.

Pek çok insan atmosferi verili olarak kabul eder. Sanki Allah tarafından havanın %75 nitrojen, %21 oksijen ve %1 oranında da diğer gazlardan oluşması emredilmiş gibi. Gerçekte atmosfer, şimdiki haline, yaşayan varlıkların faaliyetleri sonucu ulaşmıştır ve bu halde yine onların faaliyetleri tarafından tutulmaktadır.⁸⁰ Atmosfer, ilk başlarda, bugün

---

⁸⁰ NEB (2003), Vol. 14, "Atmosphere," syf. 317, 321-22, 330-31 ve "Biosphere," syf. 1155.

olduğundan çok daha fazla karbondioksit ihtiva ediyordu⁸¹ ve bu sebeple kendimize şu soruyu sorabiliriz: Sera etkisi, Dünya'nın yaşamı imkansız kalacak kadar ısınmasına neden sebep olmamıştır? Bu sorunun cevabı, muhtemelen, Güneşin o zamanlarda şimdikinden çok daha az miktarda enerji

---

⁸¹ Age., "Biosphere," syf. 1155, Dünya'nın atmosferinin bir zamanlar "büyük oranda karbondioksitten oluştuğunu" söylemektedir; fakat bu pek ihtimal dahilinde değildir, çünkü age., "Atmosphere," syf. 321 "[3.5 milyar] yıl önceden günümüze kadar atmosferik CO2 miktarında gerçekleşen yaklaşık yüz kat bir düşüşten" bahsetmektedir. Günümüzde atmosfer, kabaca, milyonda 400 parça ya da %0,04 oranında CO2 içermektedir. Kunzig, syf. 96 (chart). Dolayısı ile 3,5 milyar yıl önceki atmosferin $100 \times 0,04\% = \%4$ oranında CO2 içermesi gerekir. (Bizim amaçlarımız açısından 3,5 milyar yıl öncesi, Dünya'nın "başlangıcı" olarak alınabilir. Bknz. NEB (2003), Vol. 19, "Geochronology," syf. 783)

yaymasıdır.⁸² Her halükarda, fazla karbondioksidi sonunda atmosferden çekip alan biyosfer olmuştur:

İlkel bakteri ve siyanobakteri, fotosentez ya da benzer yaşam süreçleri ile atmosferik karbonu yakalayıp deniz zemininde depoladıkça, karbon atmosferden çekilip alınmıştır.

Aynı zamanda siyanobakteriler, suyu bir elektron kaynağı olarak kullanan ve hidrojeni fotosentez sürecinde kullanan ilk

---

⁸² Güneş'in günümüzde, 3,5 milyar yıl önce olduğundan en az %25 daha fazla enerji saçtığı düşünülmektedir. NEB (2003), Vol. 14, "Biosphere," syf. 1155. Muhtemelen %33 daha fazla olması gerekir, çünkü "Güneş dört milyar yıldır ışık saçmaktadır. ... Model hesaplamaları Güneşin her bir milyar senede yüzde 10 daha fazla ışık yaydığı sonucuna varmaktadırlar. Bu sebeple günümüzde, gezegenlerin olduğu zamanlarda olduğundan yüzde 40 daha fazla ışık yayması gerekir." Age., Vol. 27, "Solar System," syf. 457. Bu her bir milyar yılda gerçekleşen yüzde 10 enerji artışının basit faiz hesaplar gibi hesaplandığını varsayıyorum, çünkü bileşik faiz gibi hesaplanması durumunda dört milyar yılda parlaklıkta gerçekleşen toplam artış %40 değil %46,4 olmalıydı. Bu varsayıma göre, 3,5 milyar yılda gerçekleşen parlaklık artışı, 3,5 milyar yıl öncesinin %33'ü kadar fazla olmalıdır. Diğer yandan %10 kuralına karşıt olarak "Güneş, 5 milyar yıllık mevcudiyetinin yaklaşık olarak son yüzde 20'sinde mevcut parlaklığında ışıkmaktadır," yani, yaklaşık son bir milyar senedir. Age., Vol. 28, "Stars and Star Clusters," syf. 199. Bu tutarsızlıklar geçmiş koşullar ile ilgili bu tarz tahminlerin belirsizliğini gözler önüne sermektedir.

organizmalardır. Bu reaksiyonun bir sonucu olarak serbest oksijen ortaya çıkmış ve atmosferde birikmeye başlayarak oksijen tabanlı yaşam formlarının evrimleşmesine olanak sağlamıştır.⁸³

Biyolojik süreçler atmosferdeki metan miktarını da etkiler⁸⁴ ve metanın küresel ısınmaya etkisinin karbondioksit ile kıyasla çok daha fazla olduğunu unutmamalıyız.⁸⁵ Bununla birlikte kimi uzmanlar, 3,7 milyar yıl önce bazı mikropların, Dünya'yı ısıtmak yerine güneş ışınlarını uzaya geri yansıtarak *soğumasına* sebep olacak bir bulut tabakası oluşturacak kadar yüksek miktarda metan ürettiklerini söylemektedirler. Buna göre Dünya, yaşamın imkansız hale geleceği kadar soğumaktan kıl payı kurtulmuştur.⁸⁶ Ne olursa olsun, biyosferde yaşanacak radikal bir bozulmanın atmosferik bir felakete yol açacağı kesindir: Oksijen yokluğu, metan ya da amonyak gibi zehirli gazların birikimi, gezegenimizin yaşamı destekleyemeyeceği kadar

---

⁸³ Age., Vol. 15, "Biosphere," syf. 1155. Aynı zamanda bknz., age., "Atmosphere," syf. 330.

⁸⁴ Age., syf. 321. Mann, syf. 56.

⁸⁵ Örn., Mann, syf. 62.

⁸⁶ Ward, syf. 74-75.

ısınmasına ya da soğumasına sebep olacak miktarda karbondioksit fazlalığı ya da azlığı vb.

Günümüzdeki en yakın tehlike, atmosferdeki karbondioksit ve muhtemelen metan fazlası sebebi ile Dünya'nın aşırı ısınması olasılığıdır.⁸⁷ İnsanlar fosil yakıtları tüketmeye devam ettiği müddetçe Dünya ne kadar ısınacak? Yaklaşık 56 milyon yıl önce atmosferdeki karbondioksit miktarında muazzam bir artış yaşanmıştı; bu artışın, "Dünya'daki tüm kömür, petrol ve doğal gaz"⁸⁸ rezervlerinin tüketilmesi halinde atmosfere eklenecek miktar ile hemen hemen aynı olduğu tahmin edilmektedir. Sonuç, yeryüzü koşullarında yaşanan radikal bir değişiklik olmuştur; ortalama sıcaklıkların 5°C yükselmesi⁸⁹ ve kıtaların önemli bir bölümünün sular altında kalması yaşanan bu değişikliklerdendir.⁹⁰ Kitlesele yok oluşlar gerçekleşmemiştir⁹¹ fakat bu, biyosferin gelecekte de güvende olacağı konusunda bize bir garanti vermez. Çünkü, atmosfere günümüzde eklenen belirli mik-

---

⁸⁷ Metan ile alakalı bkz. örn., *USA Today*, March 5, 2010, syf. 3A ("Metan . Arktik Okyanusu'nun tabanından atmosfere sızıyor gibidir."); Mann, syf. 56, 62.

⁸⁸ Kunzig, syf. 94.

⁸⁹ Age., syf. 96 (grafik başlığı)

⁹⁰ Age., syf 90-91.

⁹¹ Age., syf. 94.

tarda karbondioksidin, 56 milyon yıl önce yaşanan süreç ile aynı sonuçları üreteceğini varsayamayız.⁹²

56 milyon yıl önce atmosfere eklenen karbondioksit, muhtemelen görece yavaş bir şekilde, binlerce yıllık bir süreçte atmosfere salınmıştır.⁹³ Eğer insanlar günümüzde tüm fosil yakıtları tüketeceklerse bunu binlerce yıldan çok daha az bir sürede yapacaklarına şüphe yoktur, bu sebeple canlı organizmaların değişen koşullara adapte olmak için çok az şansları olacaktır. Üstelik, günümüzde atmosfere salınacak karbondioksit miktarı ile 56 milyon yıl önce salınan miktar arasında varsayılan eşitlik, büyük bir olasılıkla, fosil yakıt rezervlerinin miktarı ile ilgili çok düşük bir tahmine dayanmaktadır. Çünkü sürekli olarak yeni ve beklenmedik rezervler keşfedilmekte ve rezerv miktarları ile ilgili tahminler sürekli olarak artırılmaktadır. İnsanların başka yollardan atmosfere saldığı karbondioksit de hesaba katılmalıdır. Örneğin muazzam miktarlarda kalker, kireç ve Portland çimentosu elde etmek için yakılmaktadır: $\text{CaCO}_3 = \text{CaO} + \text{CO}_2$. Karbondioksidin (CO_2) ne kadarının kireç (CaO) tarafından tekrar yakalandığı ya da bunun ne kadar sürdüğü belli değildir.

---

⁹² Age., syf. 109 (“Bu süreç [gezegenin kalan fosil yakıt kaynaklarını tüketirsek] Dünya’daki yaşama ne olacağının cevabını vermektedir.”).

⁹³ Age., syf. 105-08.

Dünya günümüzde, 56 milyon yıl önce ısındığından daha fazla ısınmasa dahi, her halükarda iklim değişikliğinin sonuçları toplumumuzdaki güç sahibi sınıflar nezdinde kabul edilemez olacaktır ve dünyanın egemen kendini-yeniden-üreten sistemleri “jeo-mühendisliğe” başvuracaklardır. Bu, sıcaklıkları belli seviyelerde tutmak adına atmosferin suni bir manipülasyon sistemine tabi tutulması anlamına gelmektedir.⁹⁴ “Jeo-mühendislik” uygulamaları çok yakın ve olağanüstü riskler⁹⁵ içerecektir; bu uygulamalar anında bir takım afetlere sebep olmasalar dahi, sonuçta yaşanacaklar felaket olacaktır.⁹⁶

Tüm bunlar yalnızca sera etkisi ile alakalıdır. Bunlara, biyosferi bozma eğiliminde olan başka birçok faktörü eklememiz gerekir. Gördüğümüz gibi, canlı organizmalar, sistemin güneş enerjisi uygulamalarının genişlemesi ile birlikte güneş ışığından mahrum bırakılacaklardır. Çevrenin radyoaktif atıklar, kurşun, arsenik, cıva, kadmiyum⁹⁷ gibi zehirli elementler ve çeşitli zehirli kimyasal bileşenler

---

⁹⁴ Bknz. Wood, syf. 70-76; Sarewitz & Pielke, syf. 59; *Time*; March 24, 2008, syf. 50.

⁹⁵ Wood, syf. 72, 73, 76.

⁹⁶ Bknz. Ek Dört.

⁹⁷ Örn., *Science News*, Vol. 163, Feb. 1, 2003, syf. 72 (mercury); Batra (cadmium); *The Week*, May 14, 2010, syf. 18, “India: The world’s garbage dump for toxins.”

ile⁹⁸ kirlenmesinin bir sınırı olmayacaktır. Zaman zaman petrol sızıntıları olacaktır, çünkü petrol endüstrisinin aldığı güvenlik önlemleri hiçbir zaman yeterli değildir⁹⁹ ve dünyanın bazı bölgelerinde petrol endüstrisi sızıntıları önlemek için herhangi bir ciddi çaba dahi sarf etmez.¹⁰⁰ Kloroflorokarbonların yasaklanması, canlı organizmaları Güneş'in ultraviyole radyasyonundan koruyan ozon tabakasının maruz kaldığı tahribatın sona ermesini ve ozon tabakasının kendini toplamasını sağlayacaktır. Fakat bu toparlanma (eğer gerçekleşiyorsa) on yıllar sürecektir¹⁰¹ ve dolayısıyla bu süre zarfında ultraviyole

---

⁹⁸ Bknz. Birinci Bölüm not 17, 18 ve örn., *Vegetarian Times*, May, 2004, syf. 13 (Los Angeles Times, Jan.13, 2004'ten alıntılıyor); *US News & World Report*, Jan. 24, 2000, syf. 30-31. Siyanür hakkında bknz. yukarıda notlar 52 & 53.

⁹⁹ Meksika Körfezi'ndeki 2010 petrol sızıntısının etkileri hakkında bknz. *Time*, Sept 27, 2010, p. 18; *The Week*, Sept. 24, 2010, syf. 7.

¹⁰⁰ *The Week*, June 18, 2010, syf. 12.

¹⁰¹ Örn. *The Week*, April 22, 2011, syf. 23. Ayrıca bknz. NEB (2003), Vol. 19, "Geochronology," syf. 783. Ete kasaptayken soğan doğramayalım, Ozon tabakasını kurtarmak ile ilgili çabalar umduğumuz kadar etkili olmayabilirler. İlk olarak, ozon tabakasına zarar veren insan-kaynaklı tek gaz kloroflorokarbonlar değildir. Mesela, roket yakıtlarında kullanılan amonyum perklorat, ozon tabakasına zarar veren klorin bileşenleri üretmektedir. Diğer açıdan, kloroflorokarbonları kullanımdan kaldırmak ile ilgili uluslararası anlaşma, bu gazların düşük bir ekonomik öneme sahip olması sebebiyle gerçekleşebilmiştir. Kloroflorokarbonların eko-

radasyonun biyosfere vereceği zararın da hesaba katılması gerekir.

Teknolojik sistemin yukarıda sayılan etkilerinin zararlı olduğu uzun bir süredir tespit edilmiş durumdadır. Fakat şüphe yok ki, bugün zararlı oldukları fark edilmeyen birçok etkinin yarın zararlı oldukları ortaya çıkacaktır; tıpkı geçmişte sık sık yaşandığı gibi.¹⁰² “Nehirlerden Atlas Okyanusu’na akan alüvyon miktarının, insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak, tarih öncesi zamanlara göre dört ya da beş kat arttığı tahmin edilmektedir.”¹⁰³ Bu durum, uzun vadede, okyanus yaşamını nasıl etkileyecek? Bilgisi olan var mı? Genetik olarak değiştirilmiş organizmaların genlerinin vahşi bitkilere ve hayvanlara geçme ihtimali vardır ve şüphe yok ki bu gerçekleşecek-

---

nomik önemini artıracak yeni kullanım alanları keşfedilirse, bu anlaşma devam etmeyebilir.

¹⁰² Örnekler: Yapay ışıklandırmanın ateş böceği popülasyonlarındaki dramatik düşüşün sebebi olduğu düşünülmektedir, *National Geographic*, June 2009, “ENVIRONMENT: Dimming Lights,” numarasız sayfa. Binlerce test edilmemiş kimyasal çevreye karışmaktadır, *The Week*, March 12, 2010, syf. 14 ve Dec. 2, 2011, syf. 18; *Time*, April 12, 2010, syf. 59-60, ve bunların zaman zaman öngörülmemiş zararlı etkileri ortaya çıkmaktadır, örn., “Shrimp on Prozac,” *The Week*, Aug. 6, 2010, syf. 19. Bir bölgeye zararlı olmayacağı düşüncesi ile getirilen egzotik türler, genelde kontrolsüz olarak çoğalıp muazzam zararlar verirler. Bknz. Ek İki, Not. 36.

¹⁰³ NEB (2003), Vol. 26, “Rivers.” Syf. 860.

tir.¹⁰⁴ Bu “genetik kirliliğin” biyosferde yaratacağı sonuçlar neler olacak? Kimse bilmiyor. Bu sayılanlar ve bunlara benzer diğer etkiler, tek tek değerlendirildiğinde zararsız bile çıksalar sistemin “zararsız” faaliyetlerinin bir bütünü biyosferde büyük değişikliklere yol açacaklarına şüphe yoktur.

Burada yüzeyi kaşımaktan daha fazlasını yapmadık. Teknolojik dünya-sisteminin işleyişinin günümüzde biyosferi hangi şekillerde tehdit ettiği ile ilgili bütünlüklü bir değerlendirme devasa bir araştırma gerektirecektir ve sonuçlar birkaç cildi dolduracaktır. Tüm bu faktörlerin toplamının biyosferde gerçekleştireceği bozulma, atmosferin günümüzdeki kompozisyonunu koruyan faaliyetlerini gerçekleştirmesini engelleyecek kapsamda olacak mıdır? Tahmine açık bir soru. Fakat hepsi bu kadarla sınırlı değildir: Günümüzde teknolojik sistemin, gelecek on yıllarda ulaşacağı nokta ile karşılaştırıldığında hala bebeklik çağında olduğunu unutmamalıyım. Dünya'nın önde gelen kendiniyeniden-üreten sistemlerinin, hızlı bir şekilde artan ivmelenmeyle ve henüz kimsenin tahmin edemediği şekillerde, sömürmek için gittikçe daha fazla fırsat, çıkarmak için gittikçe daha fazla kaynak, işgal etmek için gittikçe daha fazla köşe bulacağını ve

---

¹⁰⁴ Örn., Denver Post, Aug. 23, 2005, syf. 2B.

sonunda bu gezegendeki hiçbir şeyin teknolojik müdahaleden azade kalmadığı bir duruma geleceğimizi söyleyebiliriz—üstelik bu müdahaleler, gücü hemen ve burada artırmak için yapılacak çılgın arayış kapsamında, uzun vadeli sonuçların neler olacağına aldırmadan yapılacak. Yazarın fikrine göre, -eğer doğrudan yok edilmezse- biyosfer büyük bir olasılıkla atmosferin günümüzdeki koşullarını oluşturan fonksiyonlarını yerine getiremediği bir hale getirilecektir—ki atmosferin günümüzdeki koşulları olmadan bu gezegendeki hiçbir karmaşık yaşam formu hayatta kalamaz.

Olası sonuçlardan bir tanesi, Dünya'nın Venüs gezegenine benzer bir hale gelmesidir:

Dünya'nın ikliminin sonuçta istikrarsız bir yapıya ulaşabileceği iddia edilmiştir. Isıyı hapseden gazların atmosfere eklenmesi H₂O salınımını hızlandırabilir ve sıcaklığı okyanusların buharlaştığı bir noktaya kadar yükseltebilir... . Bazıları bu gelişmelerin Venüs'te daha önce yaşanmış olabileceğini düşünmektedir... . Venüs, sera etkisinin önemini çarpıcı bir örneğidir. Atmosferinde yüksek miktarda CO₂ [=karbondi oksit] bulunmaktadır... . Venüs'ün yüzey sıcaklığı

Dünya'dan çok daha yüksektir -yaklaşık 780°K [507°C ya da 944°F]- ve bu, tüm yüzeyini kaplayan bulut tabakası nedeniyle Venüs'ün Güneş'ten çok daha az enerji absorbe etmesine rağmen böyledir... .105

Bu bölümde ortaya konan tezleri özetlemek gerekirse şunlar söylenebilir: Teknolojik dünya-sisteminin gelişmesinin mantıksal sonuçlarına ulaşmasına izin verilmesi halinde Dünya, yüksek bir olasılıkla, günümüzde bildiğimiz anlamıyla karmaşık yaşam formlarının tümü için yaşanılmaz bir gezegene dönüşecektir. Bu tabii ki kesin olarak kanıtlanamaz ve yazarın kişisel görüşüdür. Fakat burada ortaya konan gerçekler ve fikirler, bu görüşün mantıklı bir hipotez olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir ve şu anda içinde bulunduğumuz problemin, Dünya'nın tarihinde daha önce gerçekleşmiş kitlesel yok oluşlardan daha kötü olmayacağını elde başka kanıt olmadan varsaymak acele bir kabul olacaktır.

Kesin olarak kabul edilebilecek şey -teknolojik sistemin mantıki sonuçlarına ulaşmasına izin verilmesi *halinde*- sonuçların biyosfer için tamamı ile yıkıcı olacaktır. Eğer Kretase sonunda dinozorların ortadan kalktığı yok oluştan daha kötü olmayacaksa

bundan daha iyi olacağı da söylenemez; insanlar hayatta kalmayı başarabilirlerse sayıları oldukça az olacaktır ve teknolojik sistemin kendisi de ölmüş olacaktır.

Fakat yukarıdaki ifadede yer alan koşula dikkat edelim: “Teknolojik sistemin mantıki sonuçlarına ulaşmasına izin verilmesi halinde.” Yazara çeşitli vesileler ile sorulmaktadır: “Eğer sistem kendi kendini yok edecekse neden onu yıkmakla uğraşalım?” Cevap elbette şudur: Eğer teknolojik sistem *şimdi* ortadan kaldırılırsa hâlâ çok fazla şey kurtarılabilir. Sistemin gelişmesine ne kadar fazla süre izin verilirse biyosfer ve insan ırkı için sonuçlar o kadar kötü olacak ve Dünya’nın ölü bir gezegen haline gelme riski o kadar artacaktır.¹⁰⁵¹⁰⁶

V. *Teknopesterlerin ıslak rüyaları.* Pek çok teknoperveri bilimin alanından çıkarıp bilimkurguya doğru sürekleleyen bir düşünce akımı söz konusudur.¹⁰⁷ Bu akımda sürüklenenleri, kolaylık olması açısından, “teknoperest” olarak adlandıralım. Bu

---

¹⁰⁵ NEB (2003), Vol. 14, “Atmosphere,” syf 331.

¹⁰⁶ Bu bölümde geliştirilen teori bağlamında küçük adalar ile ilgili bazı yorumlar için bkz. Ek İki, Kısım G.

¹⁰⁷ Teknopester peygamberlerin en bilinenlerinden Ray Kurzweil’in bir bilim-kurgu aşığı olarak bu işlere başlaması önemlidir. Kurzweil, syf. 1. Nanoteknolojinin peygamberi Kim Eric Drexler “uzay yolculuğu ve uzay kolonizasyonu teorilerinde uzmanlaşarak” işe başlamıştır. Keiper, syf. 20.

akım çeşitli kanallardan oluşmaktadır ve tüm teknoperestler aynı şekilde düşünmemektedir. Ortak noktaları, teknolojinin geleceği ile ilgili bir hayli spekülâtif olan iddiaları kesinliğe yakın gerçekler olarak kabul etmeleri ve bu temele dayanarak önümüzdeki birkaç on yılda teknolojik bir ütopyanın geleceğini muştulamalarıdır. Teknoperestlerin bazı fantezileri şaşkırtıcı derecede olağanüstüdür. Örneğin Ray Kurzweil, “yüzyıllar içerisinde insan zekasının gezegeni yeniden programlayacağına ve evrendeki tüm maddeyi kapsayacağına” inanmaktadır.¹⁰⁸ Kevin Kelly’nin (başka bir teknoperest) yazıları o kadar belirsizdir ki anlamsızlığın sınırlarında gezmektedir. Fakat, evrenin insanlar tarafından fethedilmesi hakkında söyledikleri Kurzweil ile benzerlik gösteriyor gibidir: “Evren neredeyse boştur çünkü yaşamın ve tekniyumun ürünleri ile dolmayı beklemektedir...”¹⁰⁹ Kelly, “tekniyum” kelimesini insanların dünyada oluşturdukları teknolojik dünya-sistemini adlandırmak için kullanmaktadır.¹¹⁰

Teknolojik ütopyanın çoğu versiyonu, diğer başka bir takım harikalar ile birlikte ölümsüzlüğü de (en azından teknoperestler için) içermektedir.

---

¹⁰⁸ Grossman, syf. 49, süt. 2. Kurzweil, syf. 351-368.

¹⁰⁹ Kelly, syf. 357.

¹¹⁰ Age., syf. 11-12.

Teknoperestler, kaderleri olduğuna inandıkları ölümsüzlüğü aşağıdaki üç biçimde hayal etmektedirler:

- i. İnsan bedeninin günümüzdeki hali ile sonsuza kadar korunması,¹¹¹
- ii. İnsanların makineler ile kaynaşması ve ortaya çıkan insan-makine melezlerin sonsuza kadar hayatta kalmaları,¹¹²
- iii. İnsan zihninin robotlara ya da bilgisayarlara “yüklenmesi” ve sonrasında, yüklenen zihinlerin bu makinelerde sonsuza kadar yaşaması.¹¹³

Tabii ki, teknolojik dünya-sistemi, olması gerektiğini iddia ettiğimiz gibi çok uzak olmayan bir gelecekte çökerse bu durumda hiç kimse herhangi bir şe-

---

¹¹¹ Grossman, syf. 47. Kurzweil, syf. 320.

¹¹² Grossman, syf. 44, süt. 3. Kurzweil, syf. 194-95, 309, 377. Vance, syf. 1, süt. 3; syf. 6, süt. 1.

¹¹³ Grossman, syf. 44, süt. 3; syf. 48, süt. 1; syf. 49, süt. 1. Kurzweil, syf. 198-203, 325-26, 377. Teknoperestler kendi bilinçlerinin bu yükleme sürecinden sağlam çıkacağını düşünüyor gibidirler. Kurzweil bu konuda bazı kuşkulara sahip gibidir. Fakat o da sonuç olarak, beyninin biyolojik olmayan bileşenlerle birleştirilmesinin, bir anda ve bütün olarak değil fakat zaman içinde ve parça parça gerçekleştirilmesi halinde bilincinin hayatta kalacağını düşünmektedir. Kurzweil, syf. 383-86.

kilde ölümsüz olamayacaktır. Fakat iddiamızın yanlış olduğu ve teknolojik dünya-sisteminin sonsuz bir süre ayakta kalacağı varsayımında bulunsak dahi, teknoperestlerin ölümsüzlük rüyaları yine de bir illüzyondur. İnsan bedeninin ya da bir insan-makine melezin bedeninin sonsuza kadar hayatta tutulmasının gelecekte teknik olarak mümkün hale gelmesinden şüphe duymamız zorunlu değildir. İnsan beyninin elektronik bir biçime, “yüklenen” varlığın orijinal beynin işleyen bir kopyası olarak değerlendirilebileceği bir tarzda yüklenip yüklenemeyeceği ise ciddi bir biçimde şüphelidir. Yine de, aşağıda yaptığımız tartışmada (i), (ii) ve (iii)’te belirtilen çözümlerin her birinin önümüzdeki birkaç on yıl içerisinde teknik olarak mümkün hale geleceğini varsayacağız.

Arzu edilebilir gördükleri her şeyin teknik olarak mümkün hale geldiğinde gerçekleştirileceğini düşünmek teknoperestlerin kendilerini kandırmalarının bir göstergesidir. Günümüzde ve epey uzun bir süredir birçok muhteşem şey teknik olarak mümkün olmasına rağmen bunlar gerçek hayatta uygulanmamaktadır. Zeki insanlar tekrar tekrar şunu söylemekte: “İnsanlar her şeyi ne kadar kolay bir şekilde şu anda olduğundan çok daha iyi yapabilirler—sadece bunu

yapmayı hep beraber deneseler!”¹¹⁴ Fakat insanlar hiçbir zaman “hep beraber denemezler.” Çünkü doğal seçim prensibi, kendini-yeniden-üreten sistemlerin, diğer kendini-yeniden-üreten sistemler ile içerisinde buldukları hayatta kalma ve kendilerini sürdürme mücadelesinde sadece kendi kısa vadeli çıkarları peşinde koşmalarına ve insani amaçlar için kendi avantajlarından feragat etmemelerine yol açar.¹¹⁵

Teknoperestlerin hayaline göre ölümsüzlük, teknik olarak mümkün hale geleceği için, mensup oldukları sistemin onları sonsuza kadar canlı tutabileceğine ve tutacağına ya da kendilerini sonsuza kadar canlı tutmaları için gerekli şeyleri onlar için sağlayacağına kesin gözüyle bakarlar. Gün-

---

¹¹⁴ Winston Churchill, Sept. 15, 1909, alıntı Jenkins, syf. 212. Diğer örnekler: “... özgürlük, hoşgörü, fırsat eşitliği, sosyalizm ... eğer toplum ya da dünya bunları gerçekleştirmek konusunda bir amaç birliğine sahipse, bunların gerçekleşmemesi için hiçbir sebep yoktur. Bury, syf. 1 (ilk olarak 1920 yılında yayınlanmıştır, bkz. age., syf. xvi). 22 Temmuz 1944’te John Maynard Keynes, kırk dört ülkenin “birlikte çalışmayı” öğrenmekte olduğunu söylemiştir. Şunu eklemiştir: “Eğer bu şekilde devam edebilirsek ... insanlığın kardeşliği sadece laftan daha ötesi olacaktır.” (Bol şans!) Skidelsky, syf. 355.

¹¹⁵ Bu tabii ki, kendini-yeniden-üreten sistemlerin *hiçbir* zaman kendi çıkarları hilafına hayırlı bir şey yapmadığı anlamına gelmez. Fakat istisnalar nadirdir. Görünürde hayır için yapılan çok sayıda faaliyetin, aslında bunları gerçekleştiren kendini-yeniden-üreten sistemlerin faydasına olduğunu unutmayın.

müzde, dünya üzerinde yaşayan her insanın gıda, giyinme, barınma, şiddetten korunma ve günümüz standartlarında yeterli olarak kabul edilen tıbbi hizmetlerden yararlanma ihtiyaçlarını karşılamının teknik açıdan mümkün olduğuna şüphe yoktur—bunun için dünyanın önemli kendini-yeniden-üreten sistemlerinin kendilerini bu işe çekincesiz olarak adanmaları yeterlidir. Fakat bu hiçbir zaman olmaz; çünkü kendini-yeniden-üreten sistemler, esas olarak, sonu gelmez güç savaşına odaklanmışlardır ve sadece kendi çıkarları söz konusu olduğunda insani faaliyetlerde bulunurlar. Bu yüzden dünyada milyarlarca insan açlık çekmekte, şiddete maruz kalmakta ya da gerekli sağlık hizmetlerinden mahrum kalmaktadır.

Tüm bunlar dikkate alındığında, teknolojik dünya-sisteminin yedi milyar insana sonsuza kadar hayatta kalmaları için gerekli tüm şeyleri sağlayacağını düşünmek saçmalaktır. Bu hayal edilen ölümsüzlük mümkün olsa bile bu ancak yedi milyar insanın çok küçük bir bölümü için geçerli olabilir—elit bir azınlık. Teknoperestlerin bazıları bunu itiraf etmektedir.¹¹⁶ Pek çoğunun bunu fark ettiği fakat açıkça ifade etmekten çekindiği

---

¹¹⁶ Grossman, syf. 48, süt. 3 (“Kimin ölümsüz olacağına kim karar verecek?”). Vance, syf. 6. Süt. 1.

sezilmektedir; çünkü kamuoyuna, ölümsüzlüğün sadece elit bir azınlık için geçerli olacağını ve sıradan insanların dışarıda kalacağını söylemek pek ihtiyatlı olmayacaktır.

Tabii ki teknoperestler, sonsuza kadar canlı tutulacağı varsayılan elit azınlığa dahil olacaklarını düşünmektedirler. Fakat gözden kaçırdıkları bir nokta, kendini-yeniden-üreten sistemlerin uzun vadede insanogluna -elit azınlığın üyelerine bile- bu yalnızca sistemin avantajına olduğu müddetçe bakacaklarıdır. İnsanlar, egemen kendini-yeniden-üreten sistemler için faydasız hale geldiklerinde -elit olsunlar ya da olmasınlar- ortadan kaldırılabileceklerdir. Hayatta kalabilmek için yalnızca faydalı olmaları yeterli olmayacaktır; gördükleri faydanın onları hayatta tutmanın maliyetinden daha fazla olması gerekir—başka bir deyişle, yerlerini alacak herhangi bir insan dışı varlığa göre daha iyi bir fayda-maliyet dengesi sunmak zorundadırlar. Bu epey zordur. Çünkü insanı hayatta tutmanın maliyeti, makinelere oranla çok daha fazladır.¹¹⁷

---

¹¹⁷ İnsanların beslenmeye, giyinmeye, konuta, eğitime, eğlenmeye, disipline ve sağlık hizmetlerine ihtiyacı vardır. Bunun yanı sıra makineler, nadir bakım faaliyetlerinin haricinde, devamlı olarak çalışabilir; insanlar uzun vakitlerini uyumaya ve dinlenmeye ayırmak zorundadır.

Birçok kendini-yeniden-üreten sistemin - hükümetler, şirketler, sendikalar vb.- kendilerine hiçbir faydası olmayan çok sayıda bireye sahip çıktığı söylenecektir: Yaşlılar, ağır bir fiziki ya da zihni engeli bulunanlar, hatta ömür boyu hapis cezasını çeken mahkumlar. Fakat bu, sistemin işlevlerini sürdürebilmek adına henüz hâlâ nüfusun çoğunluğuna ihtiyaç duymasındandır. İnsanların şefkat duyguları evrimsel süreçte ortaya çıkmıştır, çünkü avcı-toplayıcı kabilelerin hayatta kalma şansları üyeleri birbirlerine yardım ettiğinde ve ilgi gösterdiğinde artar.¹¹⁸ Kendini-yeniden-üreten sistemler insanlara ihtiyaç duyduğu müddetçe, yararsız azınlığa acımasız bir muamelede bulunarak faydalı çoğunluğun şefkat duygularını incitmek sistemin zararına olacaktır. Fakat şefkatten daha önemlisi bireylerin kendi kişisel çıkarlarıdır: İnsanlar, yaşlandıklarında ya da sakat kaldıklarında kendilerini çöpe atacak bir sisteme pek iyi gözle bakmayacak ve ona düşmanlık besleyeceklerdir.

Ancak insanların *tümü* faydasız hale geldiğinde, kendini-yeniden-üreten sistemler insanlar ile ilgilenmekte hiçbir avantaj görmeyeceklerdir.

---

¹¹⁸ Aynı zamanda modern toplumlar, insanların şefkat duygularını propaganda yolu ile harekete geçirmeyi kendi çıkarları için bir avantaj olarak görürler. Bknz. Kaczynski, syf. 157, 160, 200-01.

Teknoperestlerin kendisi makinelerin insan zekasını geçeceğiinde ısrarlıdır.¹¹⁹ Bu gerçekteştiğinde, insanoglu faydasız hale gelecek ve dogal seçilim insanları elemine eden kendini-yeniden-üreten sistemleri avantajlı konuma geçirecektir— insanların ortadan kaldırılması bir anda gerçekteştirilmezse,

---

¹¹⁹ Grossman, syf. 44-46. Kurzweil, syf. 135ff ve çeşitli yerler. İnsan zekasını geçecek makinelerin bugün bildiğimiz hali ile dijital bilgisayarlar olması zorunlu değildir. Kuantum-teorik fenomenlere bağılı olabilirler ya da biyolojik sistemlerin yaptığı gibi karmaşık molekül yapılarını kullanmak zorunda kalabilirler. Bknz. Grossman, syf. 48, süt. 2; Kurzweil, syf. 111-122. Gerekli kaynakların bu iş için gerekli süre zarfı boyunca kullanılması ile insanlardan daha üstün bir genel zeka seviyesine sahip (“güçlü yapay zeka,” ya da “güçlü AI,” Kurzweil, syf. 260) yapay araçlar geliştirmenin teknik olarak mümkün olacağından bu kitabın yazarı çok az şüphe duymaktadır. Güçlü yapay zekanın Kurzweil’in (syf. 262) tahmin ettiği çabuklukta gerçekteleşip gerçekteleşmeyeceği başka bir meseledir. Üstelik, dünyanın önde gelen kendini-yeniden-üreten sistemlerinin güçlü yapay zekaya ihtiyaç duyacakları bir hayli şüphelidir. Eğer böyle bir ihtiyaç duymazlarsa bunun gerçekteştirilmesi için gerekli kaynakları bu işe ayırmalarını beklemek için bir sebep yoktur. Bknz. Somers, syf. 93-94. Contra: *The Atlantic*, July/Aug. 2013, syf. 40-41; *The Week*, Nov. 4, 2011, syf. 18. Güçlü yapay zekanın yakın bir gelecekte ortaya çıkmasına yönelik varsayım Kurzweil’in vizyonunda önemli bir rol oynamaktadır, dolayısı ile bu varsayımı kabul edip Kurzweil’in vizyonunu *reductio ad absurdum* ile çökterebildik. Fakat bu bölümün V. Kısmı’ndaki argüman güçlü yapay zekanın gelecekte ortaya çıkmasından bağımsızdır.

ayaklanma ihtimalini önlemek adına bu işlem evreler halinde gerçekleştirilecektir.

Günümüzde teknolojik dünya-sistemi yüksek sayıda insana ihtiyaç duymaya devam etmektedir, ancak günümüzdeki gereksiz insan sayısı eskisinden daha fazladır. Çünkü makineler birçok iş kolunda insanların yerini almıştır ve geçmişte insan zekasının zorunlu olduğu düşünülen birçok alana da yavaş yavaş girmektedirler.¹²⁰ Bunun sonucunda dünyanın egemen kendini-yeniden-üreten sistemleri, ekonomik rekabetin baskısı altında, gereksiz bireylere olan davranışlarına belirli dozda acımasızlığın karışmasına halihazırda izin vermektedirler. ABD ve Avrupa’da emekli maaşları ve emeklilerin diğer hakları; engelli, işsiz ve diğer üretken olmayan kişilerin faydalandık-

---

¹²⁰ Örn.: *The Week*, Sept. 30, 2011, syf. 14 (“Kapitalizm orta sınıfı öldürüyor”); Feb. 17, 2017, syf. 42 (“Üretimi öncelemek için bir sebep yok”); April 6, 2012, syf. 11; May 4, 2012, syf. 39 (“Yazılım mühendislerinin yarı-ömürleri”). *USA Today*, July 9, 2010, syf. 1B-2B (borsa oyuncularını olarak makineler); April 24, 2012, syf. 3A (makalelerin bilgisayarlar ile puanlandırılması); Sept. 14, 2012, syf. 4F. *The Economist*, Sept. 10, 2011, syf. 11 ve “Special Report: The future of jobs”; Nov. 19, 2011, syf. 84. *The Atlantic*, June 2013, syf. 18-20. *Wall Street Journal*, June 13, 2013, syf. B6. *Popular Science*, June 2013, syf. 28 (yol arkadaşı olarak robotlar). Davidson, syf. 60-70. Carr, syf. 78-80. Foroohar, “What Happened to Upward Mobility?,” syf. 29-30, 34. Markoff, “Skilled Work Without the Worker.” Syf. A1, A19. Lohr, Syf. B3. Rotman (tüm makale)

ları sosyal haklar ciddi derecede törpülenmiştir;¹²¹ en azından ABD’de fakirlik artmaktadır¹²² ve bu

---

¹²¹ Örn.: *USA Today*, July 20, 2011, syf. 3A (“Painful plan in R.I.”); Sept. 29, 2011, syf. 1A, 4A; Sept. 14, 2012, syf. 5A (İspanya); Sept. 24, 2012, syf. 6B (çeşitli Avrupa ülkeleri); Sept. 14, 2012, syf. 5B (İspanya); Aug. 5, 2013, syf. 3A. *The Economist*, June 11, 2011, syf. 58 (İsveç). *The Week*, July 29, 2011, syf. 12 (“Haklar çağının sonu”). Drehle, syf. 32. Yazarın bir arkadaşı 3 Ekim 2012’de şöyle yazmaktadır: “[Ebeveynlerimin] uzun dönemli bakım için bir planları yok ... ve bu noktada birçok eyalet ... tasarruf önlemi denen şeyleri uygulamakta, bunun anlamı eğer babam huzurevine giderse ... gazi maaşı, sosyal sigortası ya da emekli maaşı bunun masrafını karşılamaya gidecek, bu yüzden annemin hayatımı devam ettirecek geliri olmayacak ... ya da farklı bir senaryoda Medicaid, evlerine ipotek koyacak ve babam öldüğünde annem, Medicaid babamın bakımını üstlendiği için, şansımı kaybedecek - ki evin satılmasına karşılık bu bakım çok düşük bir miktar anlamına gelmektedir.” Ölümsüzlüğü kovalayan insanların görecekları muhtemel muamale ile bağlantılı olarak: “Baseball efsanesi Ted Williams’ın dondurulmuş kafasına pek iyi bakılmamıştır ... . Bir noktada, oyuncunun gelecekte tekrar diriltilmesi ümidi ile dondurulmasını istediği kafası ton balığı kabı ile desteklenmiş ve bu kaba sıkışmıştır. Bu kaptan çıkartmak için görevliler kabı İngiliz anahtarları ile dövmüş ve donmuş kafanın parçacıkları odanın içine dağılmıştır.” *The Week*, Oct. 16, 2009, syf. 14.

¹²² Örn.: *USA Today*, Sept. 29, 2011, syf. 1A-2A. *The Week*, Sept. 30, 2011i syf. 21 (“Poverty: Decades of progress, slipping away”); July 27, 2012, syf. 16 (“Why the poor are getting poorer”). Kiviat, syf. 35-37. Ayrıca: “ABD işçilerinin tamamının yarısı, 2010 senesinde 26.364 dolardan az kazanmıştır—1999’dan beri enflasyon etkisinden arındırılmış en düşük ortalama maaş.” *The Week*, Nov. 4, 2011, syf. 18. “Ortalama bir Amerikan ailesinin

gibi gelişmeler, şüphesiz iniş ve çıkışlar olacaksa da gelecekteki genel eğilimin habercileri olabilirler.

Şu gerçeğin anlaşılması önemlidir: İnsanların gereksiz hale gelmesi için makinelerin insanları genel zeka anlamında geçmeleri zorunlu değildir, sadece belirli ve özel zihni faaliyetler için bunun gerçekleşmesi yeterlidir. Örneğin makinelerin sanat, müzik ya da edebiyattan anlamaları ya da bu alanda eser vermeleri gerekmez; zeki, teknik olmayan bir diyalogu devam ettirebilmelerine gerek yoktur (“Turing testi”¹²³); anlayışlı olmalarına ya da insan doğasını anlamalarına gerek yoktur. Çünkü bu yetenekler, insanlar ortadan kaldırılacaksa zaten gereksiz olacaktır. Makinelerin insanları gereksiz hale getirmeleri için yalnızca egemen kendini-yeniden-üreten sistemlerin kısa vadeli hayatta kalma ve kendilerini devam ettirme amaçları için gerekli olacak teknik kararların alınmasında insanları geçmeleri yeterli olacaktır. Yani, gelecekteki makinelerin sahip olacağı zeka seviyesi hakkında teknoperestler kadar uçuk

---

net değeri ... 2007 ve 2010 arasında neredeyse yüzde 40 oranında düşmüştür.” Age., June 22, 2012, syf. 34.

¹²³ NEB (2003), Vol. 12, “Turing test.,” syf. 56. NEB, Turing testi konusunda Kurzweil’inkinden (syf. 294) daha doğru bir tanım yapmaktadır: Testi geçebilmek için makinelerin “insan zekasının esnekliğini, inceliğini ve kıvraklığını taklit etmesi gerekmez.” Bknz, örn., The Week, Nov. 4, 2011, syf. 18.

tahminlerde bulunmadan dahi insanların son kullanma tarihlerinin geleceği sonucuna varmak durumundayız. (i). maddede anlatılan tarzda bir ölümsüzlük -insan bedeninin günümüzde var olduğu hali ile sonsuza kadar korunması- bir hayli olasılık dışı gözükmektedir.

Teknoperestler, insan bedeni ve beyninin son kullanma tarihi geçse bile (ii) tipindeki bir ölümsüzlüğün hala gerçekleştirilebilir olduğunu iddia edeceklerdir. İnsan-makine melezleri faydalı olma özelliklerini sonsuza kadar koruyacaklardır. İnsanlar (ya da onlardan geriye kalan her ne olacaksa) kendilerini, gittikçe daha kudretli makinelere bağlayarak, saf makineler ile rekabet halinde kalabileceklerdir.¹²⁴

Fakat, insan-makine melezlerinin insanlardan türeyen biyolojik bir bileşeni ihtiva etmeye devam etmesi, ancak insan-tabanlı biyolojik bileşenin faydalı kalmaya devam etmesi ile mümkün olacaktır. İnsan-tabanlı biyolojik bileşenlere göre daha iyi bir fayda-maliyet dengesine sahip saf yapay bileşenler ortaya çıktığında insan-tabanlı bileşenler kullanılmayacak ve insan-makine melezleri tamamı ile yapay hale gelerek insani boyutla-

---

¹²⁴ Grossman, syf. 44, süt. 3. Vance, syf. 6, süt. 4. Kurzweil, syf. 24-25, 309, 377. İnsan makine melezleri de “cyborg” olarak adlandırılmaktadır.

rını kaybedeceklerdir.¹²⁵ İnsan-tabanlı biyolojik bileşenler korunsa dahi, onları yararlı olmaktan alıkoyan insani özelliklerinden peyderpey arındıracaklardır. İnsan-makine melezlerin bağlı olduğu kendini-yeniden-üreten sistemler sevgi, şefkat, etik duygular, estetik duyarlılık ya da özgürlük arzusu gibi insani zayıflıklara ihtiyaç duymayacaklardır. Genel olarak insani duygular, insan-makine melezlerin kendini-yeniden-üreten sistemlere faydalı olmalarının önünde bir engel teşkil edeceklerdir. Bu melezlerin rekabetçi kalmaları isteniyorsa insani duygularının ortadan kaldırılması ve bu duyguların yerine başka motivasyonların koyulması gerekecektir. Kısacası, insan ırkının biyolojik kalıntılarının insan-makine melezlerde korunması gibi düşük bir ihtimalde dahi, bunlar, bugün bildiğimiz anlamdaki insanoğlundan tamamı ile yabancı bir hale dönüştürüleceklerdir.

Aynı durum, insan zihninin makinelere “yüklenmesi” varsayımı için de geçerlidir. Yüklenmiş zihinler yararlı (yani insanlardan türetilmemiş diğer bileşenlerden daha yararlı) olamadıkları noktadan sonra tolere edilmeyeceklerdir ve faydalı kalabilmeleri için, insan zihninin bugünkü hali ile hiçbir alakalarının kalmayacağı tarzda değiştirilmeleri gerekecektir.

---

¹²⁵ Kurzweil, syf. 202, katılıyor gibidir.

Bazı teknoperestler bunu kabul edilebilir bulabilir. Fakat, ölümsüzlük hayalleri yine de bir illüzyondur. İnsanoglundan türeyen varlıklar arasındaki hayatta kalma mücadelesi (bunlar insan-makine melezleri, bu melezlerden evrimleşen saf yapay varlıklar ya da makinelere yüklenen insan zihinleri olabilir) ya da insandan türeyen varlıklar ile makineler ya da insanlardan türemeyen diğer varlıklar arasındaki mücadele, bu varlıkların çok küçük bir yüzdesi dışında hepsinin elemine olması ile sonuçlanacaktır. Bunun insanogluna ya da onların makinelerine has bir özellikle alakası yoktur; bu, doğal seçim ile ilerleyen evrimin genel bir prensibidir. Biyolojik evrime bakın: Dünya üzerinde var olmuş tüm türlerin yalnızca çok küçük bir yüzdesinin şu anda yaşamaya devam eden nesilleri bulunmaktadır.¹²⁶ Bu bölümde

---

¹²⁶ “Türler sürekli olarak ortaya çıkıp yok olmaktadır—daha önce yaşamış türlerin yüzde 99,9’unun soyu tükenmiştir.” Benton, syf. ii. Bunun, yüzde 99,9’unun bugün yaşamakta olan doğrudan bir nesil bırakmadığı anlamına geldiğini varsayıyoruz. Bu varsayımdan bağımsız olarak, evrimin genel şeması açık bir şekilde gösteriyor ki, daha önce yaşamış tüm türlerden çok küçük bir bölümünün günümüzde yaşayan nesilleri olabilir. Bknz., örn.: NEB (2003), Vol. 14, “Biosphere,” syf. 1154-59; Vol. 19, “Fishes,” syf. 198, ve “Geochronology,” özellikle syf. 75052, 785, 792, 794-95, 797, 802, 813-14, 819, 820, 825-27, 831-32, 836, 838-39, 848-49, 858-59, 866-67, 872. Yok oluşlar hiçbir şekilde birkaç büyük “yok oluş hadisesi” ile sınırlı değildir; zaman içinde bir hayli değişken oranlarda olsa da evrim süreci boyunca sürekli olarak yaşanmak-

söylediğimiz diğer her şeyi göz ardı edip, sadece bu prensip üzerinde dursak dahi, bir teknoperestin sonsuza kadar yaşama ihtimali çok düşüktür.

Teknoperestler, neredeyse tüm biyolojik türlerin *eninde sonunda* yok olacak olmasına rağmen birçok türün binlerce hatta milyonlarca yıl hayatta kalabildiklerini, bu sebeple teknoperestlerin de binlerce ya da milyonlarca yıl hayatta kalmasının mümkün olabileceğini söyleyeceklerdir. Fakat, biyolojik türlerin yaşadıkları ortamda köklü ve hızlı değişiklikler olduğunda, hem yeni türlerin ortaya çıkma hızı hem de mevcut türlerin yok oluş hızı büyük ölçüde artmaktadır.¹²⁷ Teknolojik gelişmenin hızı sürekli olarak ivmelenmektedir ve Ray Kurzweil gibi teknoperverler bu hızın yakında patlama seviyesine geleceğini söylemektedirler.¹²⁸ Bunun sonucunda, değişimler gittikçe daha hızlı bir şekilde olacak, her

---

tadırlar. Bknz. Benton, syf. ii; NEB (2003), Vol. 18, "Evolution, Theory of," syf. 878-79; NEB (2007), Vol. 17, "Dinosaurs," syf. 318.

¹²⁷ Sodh, Brook & Bradshaw, syf 518'de bir miktar desteklenmiş de, bu ifade için açık bir otoriteye sahip değiliz. Bu ifadeyi, yalnızca sağ duyu ile örtüştüğü ve evrimin gerçekleri ile genel olarak tutarlı olduğu için kullanıyoruz. Evrim biyologlarının çoğunun, çeşitli çekinceler ifade etseler de, bu ifade ile hem fikir olacaklarını iddia ediyoruz.

¹²⁸ Grossman, syf. 44-46, 49. Vance, syf. 6, süt. 3-5. Kurzweil, örn., syf. 9, 25 ("bir saatte yüz yıllık gelişme kaydedilecektir").

şey gittikçe daha hızlı bir şekilde gerçekleşecek, kendini-yeniden-üreten sistemler arasındaki rekabet gittikçe daha da yoğunlaşacak ve süreç hızlandıkça hayatta kalma mücadelesinde kaybedenler daha hızlı bir şekilde elemine edileceklerdir. Dolayısı ile, teknoperestlerin teknolojik gelişmenin eksponansiyel hızlanması ile ilgili kendi inançları uyarınca, insan-makine melezleri ve makinelere yüklenmiş insan zihinleri gibi insandan türeyen varlıkların yaşam beklentilerinin gerçekte oldukça kısa olacağı söylenebilir. Bazı teknoperverlerin gözünü kestirdiği¹²⁹ yedi yüz ya da bin yıllık yaşam süreleri bir rüyadan başka bir şey değildir.

Birinci Bölüm'ün VI. Kısmı'nda bahsettiğimiz Tekillik Üniversitesi'nin kurulma amacı, güya, teknolojinin “toplumu iyileştirmesini” sağlamak için teknoperverlerin “araştırmaları yönlendirmelerine” ve “gelişmeleri şekillendirmelerine” yardımcı olmaktı. Biz, Tekillik Üniversitesi'nin gerçekte, teknoloji alanında çalışan iş adamlarının çıkarlarını savunmaya yaradığını söylemiştik ve teknoperverlerin çoğunun, “gelişmeleri şekillendirmek” ve “toplumu geliştirmek” gibi saçmalıklara gerçekten inandıklarının şüpheli olduğunu belirtmiştik. Ancak *teknoperestler*,

---

¹²⁹ Vance, syf. 7, süt. 1 (700 yıl). “Mr. Immortality,” The Week, Nov. 16, 2007, syf. 52-53. (1000 yıl).

-mevcut bölümün V. Kısmı'nın başında tanımladığımız, teknoperverlerin bir alt-kümesi- Tekillik Üniversitesi gibi organizasyonların,¹³⁰ teknolojinin gelişmesini şekillendirmek ve teknolojik toplumun rotasını ütöpik bir gelecek yolunda tutmak konusunda kendilerine yardım edecek olmasına samimi bir şekilde inanıyor gibidirler: Böylece, teknoperestleri bin yıllık ömürlerinden mahrum bırakacak rekabetçi süreçleri içermeyen ütöpik bir gelecek mümkün olacaktır. Fakat Birinci Bölüm'de, toplumun gelişiminin rasyonel bir kontrole tabi tutulamayacağını göstermiştik: Teknoperestler teknolojinin gelişmesini “şekillendiremeyecek”, teknik ilerlemeyi yönlendiremeyecek ya da teknoperestlerin neredeyse tamamını kısa sürede ortadan kaldıracak yoğun rekabeti önleyemeyeceklerdir.

Şu ana kadar söylediklerimizin tamamı düşünüldüğünde ve teknoperestlerin gelecek vizyonunun tamamı ile spekülasyondan ibaret olduğu ve hiçbir kaniyata dayanmadığı¹³¹ göz önüne alındığında kişi ken-

---

¹³⁰ Buna benzer diğer organizasyonlardan birisi Foresight Institute'tur, Keiper, syf. 29; Kurzweil, syf. 229, 395, 411, 418-19, ve Tekillik Enstitüsü, Grossman, syf. 48, süt. 3; Kurzweil, syf. 599 not 45.

¹³¹ Teknoperestlerin bazı özel teknolojik gelişmeler ile ilgili inançlarını destekleyen kanıtlar tabii ki bulunmaktadır; örn., bilgisayarların sürekli artan bir hızda güçlenecek olması, ya da insan

disine Şu soruyu sormalıdır: Bu tarz bir Şeye nasıl inanabilmektedirler? Bazı teknoperestler (Kurzweil gibi) gelecek ile ilgili beklentilerinin gerçekteşmesi konusunda küçük bir ihtiyat payı bırakmaktadırlar.¹³² Fakat bu, Őüphecilerin önüne attıkları bir sus payından başka bir Şey değil gibi gözükmektedir; rasyonel insanların gözünde kendilerini tamamı ile komik duruma düşürmemek için vermek zorunda oldukları bir taviz. Bıraktıkları bu formalite icabı ihtiyata rağmen, çoğu teknoperestin, sonsuza kadar değilse bile en azından yüzlerce yıl ütopya olarak hayat edilen bir dünyada yaşamayı kendilerinden emin bir Şekilde bekledikleri görölmektedir.¹³³ Kurzweil

---

bedenini sonsuza kadar canlı tutmanın teknik olarak mümkün hale gelmesi gibi. Fakat teknoperestlerin toplumun geleceği ile ilgili inançlarını destekleyen hiçbir kanıt yoktur. Örn.; toplumumuzun bazı insanları yüzlerce yıl canlı tutacağı ya da tüm evrene yayılmak ile ilgili bir motivasyona sahip olacağı gibi.

¹³² Grossman, syf. 48, süt. 3; syf. 49, süt. 1 (“Tekillik’ten ötedeki gelecek bilinemezdir”). Vance, syf. 7, süt. 4. Bknz. Kurzweil, syf. 420, 424.

¹³³ “Bazı insanlar bilgisayar teknolojisinin geleceğini bir tür cennet gibi görmektedirler.” Christian, syf. 68. Teknoperest insanının ütöpik yönü Keiper’ın dergisinin adına yansımaktadır, *The New Atlantis*. Bu, Francis Bacon’un 1623 yılında yazdığı ve teknolojik “ideal devleti” anlattığı tamamlanmamış eserinin adıdır. Bury, syf. 59-60 & not 1. Muhtemelen teknoperestlerin çoğu bir ütopya beklediklerini reddedeceklerdir; fakat bu, hayallerini daha az ütöpik yapmamaktadır. Örneğin Kelly, syf. 358, Şöyle yazı-

açıkça şunları söylemektedir: “İstedığımız kadar yaşayabileceğiz... .”¹³⁴ Bu cümlede hiçbir ihtiyat payı yoktur. Hiçbir “muhtemelen”, hiçbir “eğer beklediğimiz gelişmeler olursa” yoktur. Kitabının tamamı, ölümsüz bir makine olarak evreni fethe çıkacağı bir gelecek vizyonu ile gözü dönmüş bir adamı ortaya sermektedir. Gerçekte, Kurzweil ve diğer teknoperestler bir fantezi dünyasında yaşamaktadırlar.

Teknoperestlerin inanç sistemi, en iyi şekilde, “Tekniyet” olarak adlandırılabilir bir dini fenomen¹³⁴¹³⁵ olarak açıklanabilir. Günümüzde

---

yor: “Tekniyum ... bir ütopya değildir.” Fakat hemen takip eden sayfada ütöpik serenatlara başlıyor: “Tekniyum ... hayatın temel iyiliğini genişletmektedir. ... Tekniyum ... zihnin temel iyiliğini genişletmektedir. Teknoloji ... sonsuzluğu algılamının tüm hayal edilebilir yönleri ile birlikte dünyayı kapsayacaktır.” vb. Kelly’nin kitabı, bir bütün olarak, bir inanç deklarasyonunu şeklinde tanımlanabilir.

¹³⁴ Kurzweil, syf. 9.

¹³⁵ Çeşitli gözlemciler teknoperestlerin inançlarının dini karakterini fark etmişlerdir. Grossman, syf. 48, süt. 1. Vance, syf. 1, süt. 4. Markoff, “Ay Robot!,” syf. 4, süt. 2 (reklamların kapladığı sütunlar sayıya dahil edilmemiştir). Keiper, syf. 24. Kurzweil, syf. 370, bu tarz bir gözlemcinin yorumunu kabul etmekte, sonrasında şu şekilde omuz silmektedir, “Mevcut perspektifime, gelecekteki inanca bir alternatif arayışı sonucunda ulaşmadım.” Fakat bu, konu ile alakasızdır. Aziz Paul -İncil’de yazdığına göre- dinden dönüşlerin en meşhurunu yaşadığında yeni bir inancın peşinde değildi. Tam tersine, İsa’nın -iddia edildiği gibi- onunla konuştuğu ana dek Hristiyanları enerjik bir şekilde cezalandırıyordu. Acts 9:

Tekniyet'in kelimenin tam anlamıyla bir din olmadığı doğrudur; çünkü henüz, bütünsel bir doktrin geliştirmemiştir ve teknoperestlerin inançları birbirinden farklıdır.¹³⁶ Bu açıdan Tekniyet, diğer birçok dinin başlangıç aşamalarını andırmaktadır. Ancak Tekniyet şimdiden apokaliptik ya da binyılcı bir kültürün ipuçlarını vermektedir: Çoğu versiyonunda, belirli bir noktadan sonra teknolojik ilerlemenin bir patlamaya dönüşeceği büyük olayı, Tekillik¹³⁷ beklemektedirler. Bu Hristiyan mitolojisinin Mahşer Günü'nü¹³⁸ ya da Marksist mitolojinin Devrim'ini andırmaktadır. Bu büyük olayı, güya,

---

1-31. Saul = Paul, Acts 13: 9. Din konusunda bir "aydınlanma" yaşayan birçok kişi, belki de çoğunluk, bunu bilinçli olarak kovaladıkları için yaşamazlar; bu basitçe, öylesine başlarına gelir.

Kurzweil gibi bir çok teknoperest, Tekniyet'ten kazanç elde etmek isterler. Fakat bir dine, ondan kar ederken de samimi olarak inanmaya devam etmek tamamı ile mümkündür. Bknz., örn., *The Economist*, Oct. 29, 2011, syf. 71-72.

¹³⁶ Örn., Grossman, syf. 46, süt. 2.

¹³⁷ Grossman, syf. 44-46. Kurzweil, syf. 9. Tekillik'in bir başka versiyonu, nanoteknoloji hastalarının öne sürdüğü "montaj atılımıdır". Keiper, syf. 23-24.

¹³⁸ Mahşer Günü ve İsa'nın İkinci Gelişi'nin aynı zamanda mı olacağı ya da aralarında bin yıl mı olacağı belli değildir. Karşılaştığımız Relevation 20: 1-7, 12-13 ve NEB (2003), Vol. 17, "Doctrines and Dogmas, Religious," syf. 406 ("İsa'nın yaşayanları ve ölüleri yargılamak için İkinci Gelişi'nden" bahsetmektedir) ve age., Vol 7, "Last Judgment," syf. 175. Fakat bizim amaçlarımız açısından bunun pek önemi yoktur.

teknö-ütopyanın geliŒi takip edecektir (Tanrı'nın Krallığına ya da İşçi Cennetine benzer bir Œekilde). Tekniyet bir azınlığı -SeçilmiŒler-, teknoperestlerden oluŒan bir azınlığı el üstünde tutar (Hristiyanlık'taki Kesin İnançlılar ya da Marksizmdeki Proletarya gibi¹³⁹). Tekniyetin SeçilmiŒleri, Hristiyanlık'ta

---

¹³⁹ Bir mektup arkadaŒım (muhtemelen proletaryanın tüm aŒağı sınıfları kapsadığı yanılıgı ile) proletaryanın bir azınlık olmadığı Œeklinde bir itirazda bulunmuŒtur. Bizim amaçlarımız ağısından, Marksist Mitoloji'nin SeçilmiŒleri'nin ya da proletaryanın nüfusta bir azınlık teŒkil edip etmediğinin önemi yoktur. Dolayısı ile bu konu hakkında zaman kaybetmenin anlamı yoktur. Œunu söylemek yeterlidir: Marksist literatür kimin proletaryaya dahil olduğu konusunda tutarlı değıldir. Örneğın Lenin, 1899 yılında, fakir köylülerin “kırsal proletaryayı” oluŒturduğunu söylemiŒtir. Bknz. “The Development of Capitalism in Russia,” örn., Conclusions to Chapter II, section 5; Christmas, syf. 19. Fakat 1917 yılında Lenin, fakir köylüler de dahil olmak üzere köylülerin proletaryaya dahil olmadığını açık bir Œekilde ima etmiŒtir. Proletaryayı “tüm sömürölenlerin ve tüm emekçilerin silahlı öncöleri” olarak tanımlamıŒtır.” Bknz. “The State and Revolution,” Chapt. II, section 1; Chapt III, sections 1 & 3; sırasıyla Christmas syf. 287-88, 299, 307. Marksist mitolojinin SeçilmiŒlerinden bahsettiğimize aklımızda olan proletarya budur—“tüm emekçilerin öncöleri.” Marksist teoride de proletaryanın bu anlamda -tamamı ile olmasa da genel olarak-endüstri işçilerinden oluŒtuđu açıktır. Örneğın Lenin 1902 yılında Œöyle yazmıŒtır: “modern [sosyalist] hareketin gücü kitlelerin uyanıŒından gelmektedir (temel olarak endüstriyel proletarya) ... “(italikler eklenmiŒtir.) “What is to be Done?,” Chapter II, ilk paragraf; Christmas'da syf. 72-73. Ayrıca bknz. NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 933 (proletaryayı

olduğu gibi, sonsuz yaşama yazgılıdırlar; gerçi bu husus Marksizm’de bulunmamaktadır.¹⁴⁰

Binyılcı kùltler tarihsel olarak “büyük toplumsal değişimlerin ya da krizlerin”¹⁴¹ olduğu zamanlarda ortaya çıkma eğilimi gösterirler. Bu, teknoperestlerin inançlarının teknolojiye duydukları samimi bir güvenden kaynaklanmadığını, bilakis, teknolojik toplum ile ilgili kendi endişelerinin bir tezahürü olduğunu göstermektedir—yarı dinsel bir mit yaratarak kaçmaya çalıştıkları endişeler.

“endüstriyel işçi sınıfı” olarak tanımlıyor.) Endüstriyel işçiler, hemen hemen kesinlikle, hiçbir ülkede hiçbir zaman çoğunluk olmamışlardır. Bertrand Russell’ın Marksizm hakkındaki görüşleri ile karşılaştırınız, NEB (2003), Vol. 17, “Doctrines and Dogmas, Religious,” syf. 408.

¹⁴⁰ Apokaliptik ve binyılcı kùltler hakkında bkz. NEB (2003), Vol. 1, “apocalyptic literature” ve “apocalypticism,” syf. 482; Vol. 17, “Doctrines and Dogmas, Religious,” Syf. 402, 406, 408. Ayrıca bkz. the Bible, Revelation 20.

¹⁴¹ NEB (2003), Vol. 8, “millennium,” syf. 133. Ayrıca bkz. Vol. 17, “Doctrines and Dogmas, Religious,” syf. 401 (“Eskatolojik temalar özellikle kriz durumlarında ortaya çıkarlar.”). Örnek: Yuan hanedanının parçalanması sırasında Çin’de ortaya çıkan binyılcı kùltler. Mote, syf. 502, 518, 520, 529, 533.

Üçüncü Bölüm: Toplum Nasıl Dönüştürülür: Kaçınılması Gereken Hatalar

Bir ya da ikiden fazla çelişki içeren karmaşık bir süreci izlerken, tüm çabamızı süreçteki temel çelişkiyi bulmaya adanmalıyız. Bu temel çelişki bulunduğunda, tüm problemler çözülebilir.

—Mao Zedong¹

Bu bölümde, bir toplumda radikal değişiklikler gerçekleştirmek isteyen herkesin dikkat etmesi gereken bazı kurallardan bahsedeceğiz. Bu kuralların

---

¹ Mao, syf. 112.

hepsi basitçe uygulanabilecek netlikte değildir ve bazıları her durumda kullanılamayabilir. Fakat radikal bir hareket bu kurallara dikkat etmediği takdirde başarı şansını boşa harcama tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

Bu bölümün birinci kısmında kuralların kısa ve basit bir açıklamasını vereceğiz. Daha sonra kuralların anlamlarını inceleyeceğiz, örnekler ile açıklayacağız ve uygulanabilirliklerinin sınırlarını tartışacağız. Bölümün son kısmında, kurallardan bihaber olmanın, çevrenin mahvedilmesi de dahil olmak üzere modern teknolojinin yarattığı problemler ile baş etmeye çalışan günümüzdeki çabaları nasıl başarısızlığa mahkum ettiğini göstereceğiz.

I. *Önermeler ve Kurallar*

Dört önerme ile başlıyoruz. Önermelerin doğruluğu ile ilgili tartışmayı sonraya bırakıyoruz.

Önerme 1. Bir toplumu belirsiz ya da soyut amaçların peşinden koşarak değiştiremezsiniz. Açık ve somut bir hedefe sahip olmalısınız. Tecrübeli bir aktivistin söylediği gibi: “Belirsiz ve fazla genel hedeflere genelde ulaşılamaz. Mesele, topluluğunuzu yönlendirmek isteyeceğiniz noktaya doğru kaçınıl-

maz olarak ivmelendirecek spesifik bir gelişmeyi kurgulamaktır.”²

Önerme 2. Sadece vaazda bulunmak -yalnızca fikirlerin savunulması-, çok küçük bir azınlık dışında insanların davranışları üzerinde önemli, uzun vadeli değişimler gerçekleştirilemez.³

Önerme 3. Herhangi bir radikal hareket, samimi olabilecek fakat amaçları hareketin amaçları ile yalnızca gevşek bir bağa sahip birçok insanı kendine çeker.⁴ Sonuç, hareketin gerçek hedeflerinin, eğer tamamı ile orijinal halinden sapmazsa, belirsiz hale gelmesidir.⁵

Önerme 4. Büyük bir güce erişen her radikal hareket, en geç orijinal liderleri (bunlar harekete henüz görece olarak zayıfken katılanlardır) öldüğünde ya da politik hayattan çekildiklerinde yozlaşır. Hare-

---

² Huenefeld, syf. 6.

³ “Propagandacı, ne rasyonel argümanların ne de zeki sloganların, kendi başlarına, insan davranışını etkilemek konusunda pek bir gücü olmadığını fark etmelidir.” NEB (2003), Vol. 26, “Propaganda,” syf. 175.

⁴ Bknz. Smelser, syf. 345 not 5, 356-57

⁵ Bknz. NEB (2003), Vol. 16, “Collective Behavior,” syf. 563. Şüphesiz, *Britannica*’nın hareketin amacının zaman içinde bulaşıklaştığı ile ilgili söylediklerinde yüksek bir doğruluk payı vardır. Yine de, *Britannica*’nın söylediklerinin mevcut bölümde tartışılan örnekler ile tamamı ile örtüşmediği söylenmelidir. *Britannica*’nın çok geniş bir genellemede bulunduğu söylenebilir.

ketin yozlaşmasından kastımız, hareketin üyelerinin ve özellikle liderlerinin, kendilerini tamamı ile hareketin ideallerine adayacakları yerde kendi şahsi çıkarları (para, güvenlik, toplumsal statü, güce sahip makamlar ya da kariyer gibi) peşinde koşmalarıdır.

Bu önermeleri kullanarak, her radikal hareketin yakın bir şekilde dikkat etmesi gereken belirli kurallar çıkarabiliriz.

Kural (i) Hareket, bir toplumu belirli bir tarzda değiştirmek için, ulaşıldığında arzu edilen değişimin gerçekleşeceği tek, açık, basit ve somut bir hedef seçmelidir.

Önerme 1'den, hareketin hedeflerinin açık ve somut olması gerektiği çıkmaktadır. Önerme 3'e göre, hareketin hedeflerinin belirsizleşme ya da orijinal halden sapma eğilimi olacaktır; bu eğilime karşı en iyi önlem basit, açık ve somut bir hedefe sahip olmaktır. Epigrafta görüldüğü gibi Mao, "belirleyici çelişkinin" tespit edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu "belirleyici çelişki," genellikle, bir toplumu değiştirmek için hareketin ulaşması gereken temel ve tek hedefi işaret edecektir.

Zaferin kesin olmadığı herhangi bir çatışma durumunda, tüm çabanın kritik öneme sahip tek bir hedefe yönlendirilmesi her zaman için hayati öneme sahiptir. Napolyon ve Clausewitz gibi askeri teorisyen ve savaşçılar, güçlerin kritik önemdeki noktaya

yoğunlaştırılmasının önemini fark etmişlerdir⁶ ve Lenin bu prensibin savaşta olduğu kadar politikada da önemli olduğunu vurgulamıştır.⁷ Fakat bunu bilmek için Napolyon, Clausewitz ya da Lenin'e ihtiyacımız yoktur—bu sağduyu gereği bilenebilecek bir olgudur: Zor bir mücadele ile yüz yüze kaldığımızda ve boşa harcayacak gücünüz kalmadığında, gücünüzü en iyi sonuçların alınacağı yerde, kritik öneme sahip tek bir hedefin üzerinde toplamak en mantıklısıdır.

Kural (ii) Eğer bir hareket bir toplumu değiştirmek istiyorsa hareket tarafından seçilen hedef öyle bir nitelikte olmalıdır ki, hedefe bir kez ulaşıldığında oluşan yeni durum geri döndürülemez mahiyette olsun. Bunun anlamı, toplumun hedefe ulaşılması ile birlikte değişen yeni durumunun, hareketin ya da başka birilerinin herhangi bir çabası olmaksızın değiştirilmiş halini kendi kendine muhafaza etmeye devam etmesidir.

Bir toplumu dönüştürebilmek için hareketin muazzam miktarda güce erişmesi gerekecektir, Önerme 4'e göre bu duruma ulaşan hareket kısa sürede yozlaşacaktır. Bu gerçekleştiğinde, hareketin üyeleri ya da onların halefleri, toplumun hareketin idealleri doğrultusunda değişen koşullarını korumak

---

⁶ NEB (2003), Vol. 29, "War, Theory and Conduct of," syf. 649.

⁷ Trotsky, Vol. Three, syf. 179.

yerine şahsi kazanç elde etmek ve onları korumak ile meşgul olacaklardır. Bu sebeple toplum, eğer dönüşüm geri döndürülemez mahiyette değilse dönüştürülmüş biçimini koruyamayacaktır.

Kural (iii) Bir hedef seçildikten sonra, küçük bir azınlık, hedefi yalnızca fikirlerin vaaz edilmesi ve savunulmasından daha etkili bir şekilde kovalamaları adına ikna edilmelidir. Başka bir deyişle, azınlık kendisini pratik eylem için organize etmelidir.

Önerme 2’de söylendiği gibi, sadece fikirlerin vaaz edilmesi, toplumu dönüştürmekte yeterli olmaz. Fikirlerin savunulmasından daha etkili yöntemlerin uygulanabilmesi için bir grup insanın organize edilmesi gereklidir. En azından başlangıçta bu grup, normal şartlar altında çok küçük bir azınlıktan oluşacaktır. Çünkü, yine Önerme 2 uyarınca, fikirlerin vaaz edilmesinden ibaret metotlardan daha etkili yöntemlerin uygulanmasından önce sadece çok küçük bir azınlık harekete geçmeye ikna edilebilir.

Kural (iv) Radikal bir hareket, hedefine sadık kalabilmek için, kendi saflarına katılabilecek uygunsuz kişileri bünyesinden uzaklaştıracak yöntemler geliştirmelidir.

Bu önemli olabilir; çünkü Önerme 3’ün söylediği gibi, uygun olmayan kişilerin harekete kabul edil-

mesi hareketin hedeflerinin belirsizleşmesine ya da saptırılmasına sebep olabilir.

Kural (v) Devrimci bir hareket hedeflerini gerçekleştirecek güce ulaştıktan sonra, hedeflerini olabildiğince çabuk bir şekilde -orijinal devrimcilerin (harekete henüz zayıfken katılanlar) ölmesinden veya politik hayattan çekilmelerinden önce- gerçekleştirmelidir.

Daha önce belirttiğimiz gibi, hareket hedefine ulaşmak için oldukça güçlü hale gelmek zorundadır. Böylece, Önerme 4'e göre hareket kısa zamanda yozlaşacaktır. Yozlaştığında hedefine olan bağımlı yitirecektir. Dolayısı ile eğer hedefe ulaşılacaksa bunun hareket yozlaşmadan önce olması gerekir.

II. Önermelerin İncelenmesi

Önermeleri dikkatli bir şekilde inceleyelim ve ne kadar doğru olduklarını kendimize soralım.

Önerme 1. Bu önermenin doğruluğunu görebilmek için yukarıda alıntılanan tecrübeli aktivistin fikrine bel bağlamamıza gerek yoktur. Belirsiz ya da soyut hedeflerin etkili bir eylemliliğin temelini oluşturamayacağı açık olmalıdır.

Örneğin “özgürlük” kendi başına bir hedef olmaz, çünkü farklı insanların özgürlükten anladığı

şey ve özgürlüğün farklı veçhelerine verdikleri önem farklıdır. Bu sebeple, belirsiz bir özgürlüğe ulaşmak adına etkili ve istikrarlı bir işbirliği yapılması imkansızdır. Aynı şey “eşitlik”, “adalet”, “çevreyi korumak” gibi belirsiz hedefler için de geçerlidir. Etkili bir dayanışmayı sağlamak için, katılan herkesin hedefin ne olduğu ile ilgili aşağı yukarı aynı anlayışa sahip olacağı açık ve somut bir hedef gereklidir.

Üstelik, hedef belirsiz ve soyut olduğunda, gerçekte başarılan pek bir şey olmasa da hedefe ulaşıldığı ya da ulaşılması yönünde gelişme kaydedildiği kolaylıkla iddia edilebilir. Örneğin Amerikalı politikacılar, bu ülkedeki günlük yaşamın gerçekliğinden bağımsız olarak “özgürlüğü” Amerikan yaşam tarzı ile aynı şey olarak görürler. Yurt dışında Amerikan çıkarlarını korumak ile ilgili yapılan her şey “özgürlüğü korumak” olarak adlandırılır ve muhtemelen çoğunluğu oluşturan pek çok Amerikalı bu tanımlamayı kabul eder.

Bahsedilen bu sebepler nedeniyle, radikal bir hareketin belirsiz ve soyut hedefleri başarılı bir şekilde kovalayamayacağı genellikle doğrudur. Peki bu *her zaman* için doğru mudur? Muhtemelen hayır. Örnek olarak Amerikan Devrimi’ne bakın. En geç 1776 Mayısında, Amerikan devrimcilerinin büyük çoğunluğu Britanya’dan bağımsız olmayı en yüksek önce-

likli hedefleri olarak belirlemişlerdi.⁸ Bu hedef açık ve somuttu ve hedefe başarılı bir şekilde ulaşılmıştı. Fakat bağımsızlık devrimcilerin tek hedefi değildi: Aynı zamanda Amerika’da “Cumhuriyetçi” bir hükümet kurmak istiyorlardı.⁹ Çok farklı hükümet biçimleri cumhuriyet olarak adlandırılabilirdi için bu, kesinlikle açık ve somut bir hedef değildi. Bu sebeple, bağımsızlık kazanıldıktan sonra, kurulacak “cumhuriyetin” nasıl olması gerektiği konusunda devrimciler arasında ateşli tartışmalar yaşanmıştır.¹⁰ Yine de devrimciler, cumhuriyet olduğu tartışılmayacak bir hükümeti kurmayı başarmışlar ve bu cumhuriyet günümüze kadar ayakta kalabilmiştir.

Ancak yine de, devrimcilerin başarılı bir cumhuriyet hükümetini kurmayı Britanya’dan bağımsızlıklarını kazandıktan sonra ve dolayısı ile katı bir muhalefet ile karşı karşıya değilken başarabildiklerini göz ardı etmemek gerekir. Üstelik Amerikan devrimcileri bazı özel avantajlara sahiptiler: Model olarak yarı yarıya cumhuriyetçi bir model olan İngiliz modeli zaten önlerinde duruyordu. (Jefferson, İngiliz Anayasası’nı monarşi ve “özgürlük” arasında

---

⁸ Bknz. Currey, syf. 344; W.S. Randall, syf. 215, 250, 262.

⁹ Örn., syf. 374-381, 397-98. W.S. Randall, syf. 480-83. Chernow, syf. 227-239, 243-44, 261-68.

¹⁰ Age., syf. 374-381, 397-98. W. S. Randall, syf. 480-83. Chernow, syf. 227-239, 241, 243-44, 261-68.

“hedefin yarısına ulaşmış” bir biçim olarak tanımlamıştı.¹¹⁾ Devrimciler, İngiliz geleneğinden ve Aydınlanma filozoflarının eserlerinden miras aldıkları “ilerici” politik fikirleri paylaşıyorlardı.¹² Üstelik İngiltere, uzun süredir temsili demokrasi yönünde ilerliyordu. Yani Amerikan devrimcileri, zaten var olan tarihsel bir eğilimi hızlandırmış oluyorlardı. Üstelik bu eğilimi çok da hızlandırdıkları söylenemez, çünkü kurdukları rejim tam olarak demokratik olmaktan uzaktı.¹³

Bu bölümün III. Kısmı’nda, belirsiz ve soyut hedeflere ulaşmakta başarı gösteren hareketlerin diğer örneklerine bakacağız. Fakat biz, açık ve somut bir hedefe sahip olmayan bir hareketin, güçlü bir muhalefet ile karşılaştığı ve halihazırda mevcut tarihsel eğilimler tarafından desteklenmediği durumlarda başarılı olduğu açık ve iyi tanımlanmış örnekleri bilmiyoruz.

---

¹¹ W. S. Randall, syf. 512.

¹² Age., syf. 201.

¹³ Cumhuriyet’in ilk yıllarında Başkan’ı seçen Seçiciler Kurulu’nun halk tarafından seçilmesi gerekmiyordu; bu kişiler birçok eyalette yasama meclisi tarafından atanıyorlardı. Age., syf. 544. NEB (2003), Vol. 29, “United States of America,” syf. 223. Ve 1913 yılına kadar Senatörler de halk tarafından seçilmiyor, eyaletlerin yasama meclisleri tarafından atanıyorlardı. *Constitution of the Unites States*, Article I, Section 3; Amendment XVII. Ayrıca bknz., Haraszti, syf. 32-33.

Bir hareketin, açık olmayan ve soyut hedefleri, güçlü bir muhalefete karşı ve hali hazırda işlemekte olan tarihsel bir eğilimin yardımı olmadan *hiçbir zaman* gerçekleştiremeyeceği kesin olarak söylenemez. Fakat, açık ve somut bir hedefe sahip olmayan hareketin büyük bir dezavantaja sahip olacağı gerçeği bakidir. Hareketin karşı koyması gereken muhalefet ne kadar güçlü ise hareketin birlik olması ve tüm enerjisini tek bir hedef üzerinde yoğunlaştırması o kadar gereklidir ve bunun başarılabilmesi için açık biçimde tanımlanmış bir hedef gereklidir.

Yine de Önerme 1, açık ve somut bir hedefe duyulan ihtiyacın çok yüksek olduğu durumlarda dahi soyut hedeflerin tamamı ile faydasız olduğu anlamına gelmez. Soyut hedefler, çoğu zaman hareketin somut hedefinin meşrulaştırılmasında ve motivasyonunda etkili bir rol oynar. Kaba bir örnek vermek gerekirse, “özgürlük” ile ilgili özlemler bir diktatörü alaşağı etmeye çalışan bir hareketi motive edebilir ve onu meşrulaştırabilir.

Önerme 2, genel ve gündelik tecrübeler ile ilgilidir. Sadece onlara bir şeylerin vaaz edilmesi ile insanların fikrini değiştirmenin ne kadar zor olduğunu hepimiz biliriz—genel anlamda. Gerçekte, Önerme 2'nin bazı önemli istisnaları bulunmaktadır. Fakat bunları tartışmadan önce, istisna gibi gözüken kimi

durumların aslında pek de istisna olmadıkları vurgulanmalıdır.

Örneğin İsa Mesih'in öğretilerinin insan davranışlarını yönlendirmede etkili olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. İlk dönem Hristiyanların İsa'nın öğretilerine göre (bunları yorumladıkları şekliyle) yaşamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır, fakat bu evrede Hristiyanlar çok küçük bir azınlığı oluşturuyorlardı. Hristiyan yaşam tarzı, Hristiyanların sayısının artması ile birlikte zamanla yoğunluğunu kaybetmiştir¹⁴ ve Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nda egemen hale geldiğinde çok az sayıda Hristiyan M.S. birinci yüzyılda yaşamış Hristiyanlar gibi yaşıyordu. Dünyada işler eskiden olduğu gibi devam ediyordu; savaşlar, şehvet, açgözlülük ve aldatmanın bolca bulunduğu bir dünya.

Tabii ki gerçekte olan şey, Hristiyan doktrinlerin tarihin belirli bir döneminde bulunan bir toplum biçimine uyacak şekilde yeniden yorumlanmasıdır. Batı Avrupa'da para ekonomisinin olmadığı Karolenj devrinde, İncil'in "faizi"¹⁵ yasaklayan buy-

---

¹⁴ Bknz., NEB (2003), Vol. 16, "Christianity," syf. 258- 262; erken Hristiyanların ahlaki katılığı ve sonraki tedrici gevşeme hakkında.

¹⁵ Exodus 22:25. The *King James Version* "faiz" (usury) kelimesini kullanmaktadır. The *New English Bible*, the *Revised English Bible* ve the *New International Version* bu kelimeyi kullanma-

rukları faizle borç vermenin her türünü kapsayacak şekilde yorumlanıyordu.¹⁶ Fakat bu yasak ekonomik gelişmeyi engellemeye başlayınca esnetilmiştir ve günümüzde faizle borç vermenin din tarafından yasaklandığını iddia eden bir Hristiyan'a rastlamak çok nadir bir durum olacaktır. İsa'nın kendisi -İncil'in onun fikirlerini doğru bir şekilde yansıttığını kabul edersek- *her türlü* mülk biriktirmeye karşıydı.¹⁷ Erken dönem Hristiyanları muhtemelen buna uygun yaşamaya çalışmışlardı, çünkü "ev ve toprak sahibi olan kim varsa bunları sattı ve buradan elde ettikleri paraları getirdiler ve bunları havarilerin ayakları altına serdiler ve bunları her insanın ihtiyacına göre paylaştılar."¹⁸ Fakat bu davranış, Hristiyanlık yaygın bir hale geldikten sonra pek sürmedi.

İsa'nın "öldürmeyin" emri, hiçbir zaman *tüm* öldürme şekillerini yasaklamak amacıyla olmamıştır; sadece "cinayeti," yani *meşru olmayan* öldürmeyi yasaklıyordu.¹⁹ Hristiyan toplumlar, tıpkı İsa'nın hiç

---

maktadır. Tüm bu versiyonlarda İncil, yalnızca "fakir" ve "ihtiyaç sahiplerinden" faiz alınmasını yasaklamaktadır.

¹⁶ Pirenne, syf. 251-52 & not 4. Ayrıca bkzn., NEB (2003), Vol. 12, "usury," syf. 216.

¹⁷ Örn., Matthew 6:19-24, 19:21-24; Luke 6:20-25, 12:15-21.

¹⁸ Acts 4:34-35. (*King James Version*)

¹⁹ *King James Version*, Exodus 20:13 şöyle söylemektedir; "Cinayet işlemeyeceksin" ve Mark 10:19 İsa'yı şöyle konuşturmuştur: "Cinayet işleme," fakat Matthew 19:18'de ise İsa, "Öldürme-

var olmadığı durumda olacağı gibi, meşru olmayan öldürmenin ne anlama geldiğini kendi ihtiyaçlarına göre yorumlamışlardır. Bu sebeple, İsa'nın bu konudaki öğretilerinin herhangi bir elle tutulur etkisinin olduğu görülmemektedir.

Başka bir örnek için Karl Marx'a bakalım. Marx bir devrimci olarak yalnızca on iki yıl aktif olmuştur (1848-1852, 1864-1872) ve bu anlamda pek başarılı olduğu söylenemez.²⁰ Oynadığı rol, temel olarak bir teorisyen, fikir savunucusu olmuştur. Fakat kimi zaman Marx'ın 20. yüzyıl tarihinde derin bir iz bıraktığı söylenir. Gerçekte derin iz bırakan kişiler eylem adamlarıdır. (Lenin, Trotsky, Stalin, Mao, Castro vb.) Marksizm adına devrimleri organize eden kişiler. Ve bu kişiler, kendilerine Marksist demeye devam ederken, “nesnel” şartlar farklı davranmayı gerektirdiğinde Marx'ın teorilerini bir kenara itmekten

---

yeceksin” demektedir. Fakat tüm bu ayetlerde not 15'te zikredilen modern çeviriler “cinayet” yerine “öldürme” kelimesini kullanmaktadır. İsa, en azından meşru müdafaa durumlarında öldürmeyi meşru görmüştür; çünkü havarilerine kılıç taşımalarını tavsiye etmiştir. (Luke 22:36) Bunları yalnızca süs olarak taşımalarını istemiş olamaz. Burada tabii ki İsa'nın gerçekte ne söylediğinden bağımsız olarak İsa'nın sözlerinin İncil'de yansıtıldığı ve ilk Hristiyanlar'ın İsa'nın bunları söylediğine *inandığı* halinden bahsediyoruz.

²⁰ Bknz., NEB (2003), Vol. 23, “Marx and Marxism,” syf. 533-34.

çekinmemişlerdir. Üstelik, yaptıkları devrimlerin sonucu olarak ortaya çıkan toplumlar, Marx tarafından öngörülen toplum biçimine yalnızca genel anlamda sosyalistik oldukları ölçüde benzemişlerdir.

Marx ne sosyalizmi keşfeden ne de devrim yapma isteğini ortaya çıkaran kişidir. Sosyalizm de devrim de Marx'ın zamanında “moda” olan kavramlardı ve yalnızca dahi bir adam onları düşündüğü için moda değillerdi. Modaydılar, çünkü zamanın toplumsal koşulları bunu gerektiriyordu (Marx'ın kendisinin ilk olarak üzerinde durduğu gibi²¹). Marx hiç yaşamamış olsaydı dahi devrimciler yine olacaktı ve başka bir sosyalistik düşünürü kutsal azizleri olarak görecektlerdi. Bu durumda teorinin terminolojisi ve ayrıntıları farklı olacaktı, fakat devamında yaşanan politik hadiseler büyük ihtimalle çok benzer olacaktı. Çünkü o hadiseleri belirleyen Marx'ın teorileri değildi; bir takım “objektif” koşulların, sosyalist devrimleri organize eden eylem adamlarının kararları ile harmanlanması sonucu ortaya çıkmışlardı. Eylem adamları da, daha önce belirttiğimiz gibi, Marx'ın

---

²¹ “İnsanlar toplumda devrim yaratan fikirlerden bahsettiklerinde, eski toplumun bağrında yeni toplumun bileşenlerinin ortaya çıktığını ve eski fikirlerin çözülüşünün eski varoluş koşullarının çözülmesi ile birlikte gerçekleştiğini ifade ediyorlardır.” Marx & Engels, Chapt. II, syf. 91.

teorilerinden çok, devrimci çalışmanın pratik gerekliliklerine göre hareket etmişlerdi.

Marx olmadığında yaşanacak politik hadiselerin farklı olacağını varsaysak dahi, yaşanan hadiseler Marx'ın fikirlerinin gerçeğe dönüştüğünü göstermektedir. Çünkü sosyalist devrimler sonucu ortaya çıkan toplumlar Marx'ın öngördüğü ya da arzu ettiği toplumlara hiç benzememektedirler. Bu sebeple Marx, yalnızca fikirleri savunmakla pek bir şey elde etmiş gibi gözükmemektedir.

Benzer sebeplerle, fikirleri tarihi etkilediği varsayılan “büyük düşünürlerin” -bu düşünürlerin aynı zamanda, Muhammed Peygamber örneğinde olduğu gibi, fikirlerini pratikte uygulama kapasitesine sahip eylem adamları oldukları durumların haricinde muhtemelen çok az bir kısmı hedeflerine ulaşmıştır. Dolayısı ile bu tarz düşünürler, fikirleri savunmanın kendi başına, insanların (belki çok küçük bir azınlık dışında) davranışında önemli ve kalıcı değişiklikler yapamayacağını söyleyen prensibe karşı örnekler oluşturmamaktadırlar. Yine de Önerme 2'nin bazı istisnaları vurgulanmalıdır.

Küçük çocuklar kendi ebeveynlerinin ya da saygı duydukları diğer yetişkinlerin öğütlerini kabul etmeye bir hayli meyillidirler. Küçük bir çocuğa aşıl原因 prensipler onun davranışını yaşamı boyunca yönlendirebilir.

İnsanların dışarıdan aldığı fikirler, eğer bu fikirler birçok kişinin kendi kişisel çıkarları için uygulanabilecek mahiyette ise kişilerin davranışları üzerinde önemli ve uzun vadeli etkiler yapabilirler. Örneğin ampirik bilimin rasyonel metotları, ilk başta yalnızca küçük bir azınlık tarafından savunuluyordu. Bu fikirler onları uygulayanlara büyük pratik faydalar sağladığı için dünya çapında yaygınlaşmış ve uygulanabilir hale gelmişlerdir. (Yine de, bilimsel rasyonalite, onu uygulayanlara faydalı olduğu sürece istikrarlı bir şekilde uygulanmıştır. Bilimsel rasyonalite, amacın gerçekliği olabildiğince uygun bir şekilde tasvir etmek değil, fakat bir iddiayı ya da dünya görüşünü desteklemek olduğu ve bu sebeple irrasyonelliğin daha faydalı olduğu sosyal bilimlerin bazı alanlarında genellikle göz ardı edilmiştir.)

Modern toplumun iktidar yapısı, kitle medyasının ve yetenekli profesyonel propagandacıların kullanıldığı geniş ölçekli bir propaganda kampanyası ile insan davranışını değiştirebilir. Belki mevcut iktidar yapısı dışındaki bir grup da propaganda yolu ile insan davranışını değiştirebilir. Fakat bu yalnızca, grup devasa ve sofistike bir medya kampanyasını gerçekleştirecek kadar zengin ve güçlü ise

mümkün olabilir.²² İnsan davranışının profesyonel propagandacılar tarafından değiştirildiği durumlarda dahi, bu değişikliğin sürekli olup olmadığı şüphelidir. Bu değişikliklerin, propagandanın sona ermesi halinde ya da propagandanın tam tersi fikirleri savunan başka bir propaganda kampanyası ile değiştirilmesi halinde kolaylıkla geri çevrilebildikleri anlaşılmaktadır. Bu yüzden Almanya’da Nazi, Sovyetler Birliği’nde Marksist-Leninist ve Çin’de Maoist propagandanın etkileri, bu propagandayı gerçekleştiren sistemlerin devam etmediği durumlarda kısa sürede ortadan kaybolmuştur.

Önerme 3. Muhtemelen her radikal hareket, belirli derecelerde, amaçları hareketin amaçları ile ancak çok az benzeşen kişileri kendine çekmek gibi bir eğilime sahiptir. Earth First! 1980 yılında kurulduğunda tek amacı vahşi doğanın korunması idi. Fakat aktivizmi sadece aktivizm için yapan ve vahşi doğa ile ilgili pek fazla endişeye sahip olmayan birçok solcu tipi de kendine çekmişti. Bunun iyi bir örneği Judi Bari’dir. Judi Bari radikal bir feministti; ABD’nin Orta Amerika’ya müdahalesine karşı gösterilere katılmıştı; kürtaj hakkı için mücadele etmişti

---

²² “Büyük değişiklikler gerçekleştirmeyi amaçlayan propagandanın, eski inançların dağıldığı devrimci kriz anları istisna olmak üzere, çok fazla zaman, kaynak, sabır ve yönlendirme gerektirdiği kesindir... ” NEB (2003), Vol. 26, “Propaganda,” syf. 176.

ve nükleer karşıtı hareketin içinde bulunmuştu. “Sonunda çevreciliği de savunduğu davalar repertuvarına ekledi”²³ ve Earth First!’e katıldı. Bu tarz kişilerin Earth First!’e hücumu, grubun orijinal amacının “sosyal adalet” meseleleri ile bulanıklaştırılarak çarpıtılmasına yol açmıştır.²⁴

Muhtemelen her radikal hareket, amaçları hareketten farklı olan insanlara aynı derecede çekici gelmez. Söz konusu olan şahsi riskler yüzünden illegal ve yasaklanmış hareketlerin pek çok eksantrliği ve beceriksiz iyi niyetliği kendine çekmesi olası değildir. Fakat diğer yandan bu tarz bir hareket tehlike, komplo ve şiddete kendisi için değer veren maceracılarla çekici gelebilir. Eğer bir hareket tek, spesifik ve açıkça belirlenmiş bir hedefe yönelik zorlu bir mücadeleye (legal ya da değil) tamamı ile odaklanmış ise kendini tamamı ile bu işe adanmayacak kişilere pek çekici gelmeyecektir.

Bunun doğru olup olmamasından bağımsız olarak, birbirinden çok farklı amaçlara sahip insanlar bir harekete katılsalar dahi, eğer hareketin amacı basit, somut ve açık ise ve hareket tamamı ile bu amaca odaklanmış ise hareketin amacının bulanmasının ve rotasından saptırılmasının kaçınılmaz olma-

---

²³ M. F. Lee, syf. 119, 136.

²⁴ Aktaran M. F. Lee.

dığı gözükmektedir. Örneğin erken dönem feminist liderlerin pek çoğunun alkol karşıtlığı, barış (savaş karşıtlığı), pasifizm, kölelik karşıtlığı ve “ilerici” olarak adlandırılabilir meseleler ile ilgilenen profesyonel reformcular oldukları görülmektedir.²⁵ Fakat feminist hareket 1870 yılında tek bir hedefe, kadınlar için oy hakkı hedefine kitlendiğinde, 1920 yılında bu hedef gerçekleşene kadar ona sadık kalmıştır.²⁶

Dolayısı ile Önerme 3’te yer alan “eğilime sahiptir”, “olabilir” gibi ifadeler önermenin değişmez bir yasayı değil, toplumsal hareketlerin karşı karşıya olduğu bir tehlikeyi vurguladığını göstermektedir. Fakat bu tehlike, ciddi bir tehlikedir.

---

²⁵ Bknz., NEB (2003), Anthony, Susan B.; Bajer, Fredrik; Blatch, Harriot Eaton Stanton; Braun, Lily; Catt, Carrie Chapman; Gage, Matilda Joslyn; Garrison, William Lloyd; Grimké, Sarah (Moore) ve Angelina (Emily); Mott, Lucretia; Philips, Wendell; Rankin, Jeanette; Stanton, Elizabeth Candy; Stone, Lucy; Truth, Sojourner; Woodhull, Victoria hakkında *Micropaedia* makaleleri. Ayrıca bknz., Vol. 9, “prostitution,” syf. 737.

²⁶ Bknz., age., Anthony, Catt ve Gage hakkında makaleler. Vol. 9; “Pankhurst, Emmeline,” syf. 115-16; Vol. 19, “Feminism,” syf. 160 (“feminist hareket ... tek bir meseleye, kadınlar için oy hakkına odaklanmıştır...”) 1890’ların başından itibaren “radikal feministlerin, sadece oy hakkına odaklanan dar bakışı eleştirdikleri” doğrudur, age., syf. 161, fakat yine de 1870’lerden 1920’lere kadar kadınlar için oy hakkının İngiltere ve Amerika’da feminist hareketin temel hedefi olduğu açıktır.

Önerme 4. Önerme 4'ün anlamının daha net bir şekilde ifade edilmesi gerekiyor: Bir hareketin takip eden iki durumun gerçekleşmesinden önce tam olarak yozlaşması kaçınılmaz değildir: i) Harekete üye olmanın çok az risk içermesi ya da hiç risk içermemesi (fiziksel zarar ya da dramatik bir statü kaybı anlamında). ii) Hareketin, mensuplarına para, güvenlik, makam, mevki, kariyer ya da toplumsal statü gibi genel tatminleri sunabilme imkanı—sadece hareketin içerisinde değil, aynı zamanda toplum genelinde de. Bu durumlarda dahi, hareket toplumda egemen bir güç olana kadar hareketin idealleri etkinliğinin bir kısmını koruyabilir; ancak bu gerçekleştikten sonra yozlaşma tamamlanmıştır.

Yukarıdaki açıklamanın dahil edilmesi ile birlikte Önerme 4 istisnasız olarak doğrudur. Henüz görece olarak zayıf bir radikal harekete katılan insanlar da, hareketin amaçlarından farklı amaçlara sahip olabilirler. Fakat bu insanlar, en azından, geleneksel anlamda bencil değildir; çünkü görece zayıf bir harekete katılmakla, herkesin peşinden koştuğu genel geçer çıkarları elde edemezler. Harekete üyelikleri gerçekte ciddi risk ve fedakarlıkları beraberinde getirebilir. Motivasyonlarının bir bölümünü güce erişme isteği oluşturabilir; fakat bu isteği, ileride güce erişecek ve hedeflerine ulaşacak bir harekete katılarak

tatmin etmeye çalışırlar.²⁷ Hareketin içinde de güç mücadeleleri olabilir. Fakat üyeler, halihazırda güçlü olan ve yerleşmiş bir hareketin sunacağı güç mevkilerini beklemeyeceklerdir.

Ancak hareket bir kez para, güvenlik, statü, kariyer, şahsi iktidar sağlayan istikrarlı pozisyonlar ve benzer avantajlar sunacak konuma geldiğinde, fırsatçılar üzerindeki çekim kuvveti dayanılmaz olacaktır.²⁸ Bu aşamada hareket, yönetim aygıtları büyük bir genişliğe erişmiş büyük bir hareket haline gelmiş olacaktır; bu sebeple fırsatçıların uzak tutulması imkansız olacaktır. Bolşevikler Rusya’da egemen konuma geldikten sonra sahip olduğu güce rağmen Lenin dahi partiye akın eden fırsatçıları partiden uzak tutamamıştır. Trotsky’ye göre bu insanlar, “Stalinist parti rejiminin dayanaklarından birini” oluşturmuşlardır.²⁹ Üstelik hareket aşırı bir güç elde ettiğinde daha önceleri samimi olan devrimciler dahi gücün ayartmalarına kendilerini kaptırabilirler. “Özgürlük

---

²⁷ Bknz., STVG, 83. paragraf.

²⁸ “İtalyan faşist hareketi ile ilgili Rossi şu yorumda bulunmuştur: 1922 yılının başında hareket, üyelerine çeşitli avantajlar sunmakta yeteri kadar başarılıydı—‘üniforma, silahlar, geziler, yardımlar, kanunsuz kazanç, yağcılık ve faşistlere ayrılan tüm diğer avantajlar.’ Bu gibi avantajların ideolojik bağlılıktan farklı sebepler ile harekete üye çekebileceği varsayılmıştır.” Smelser, syf. 357 not 1, Rossi, syf. 180’den alıntılıyor.

²⁹ Trotsky, Vol. Two, syf. 309-310

kahramanlarının tarihi, bu kişilerin iktidara gelince güç odakları ile ilişkiye girdiklerini göstermektedir. Ezilenlerin en diptekileri tarafından iktidara getirildiklerini unutabilirler. Genellikle bu kesimlerle olan ortak noktalarını kaybederler ve kendi destekçilerinin karşısına geçerler.” (Nelson Mandela)³⁰

Tarihe bakın: Kilise güçlü bir konuma geldikten sonra Hristiyanlığa neler olduğunu hepimiz biliyoruz. Ruhban sınıfının yozlaşmışlığı, herhangi bir zaman diliminde, Kilise'nin gücü ile doğru orantılı olmuştur. Bazı papalar gerçek anlamda yozlaşmıştı.³¹ İslam bu konuda daha iyi bir örnek sunmamaktadır. Peygamberin ölümünden yirmi dört yıl sonra damadı Halife Osman isyancılar tarafından öldürüldü. Bu hadiseyi Müslümanlar arasındaki güç mücadeleleri, şiddet ve İslamiyet içerisindeki uzun süreli çatışmalar izledi.³² İslamiyet'in sonraki yıllardaki tarihi de ideallerine Hristiyanlıktan daha sadık kaldığını göstermemektedir.³³ Fransız Devrimi'ni Napolyon'un, Rus Devrimi'ni ise Stalin'in diktatörlükleri izlemiştir. 1910-1920 yıllarındaki Meksika devriminden sonra devrimci ideallerin içeriği gerçekte dev-

---

³⁰ Sampson, syf. xxv.

³¹ Bknz., örn., Read, syf. 58-60.

³² NEB (2003), Vol. 12, “Uthman bin Affan,” syf. 2019; Vol. 22, “The Islamic World,” syf. 110-11.

³³ Bknz., R. Zakaria, örn., syf. 59, 282-83, 296.

rim ile bir alakası olmamasına rağmen kendine “devrimci” demeye devam eden bir partinin diktatörlüğü ile boşaltılmıştır.³⁴

Sosyolog Eric Hoffer şöyle yazmıştır:

Bebeklik aşamasındaki Nasyonal Sosyalizm’i büyütürken dahi hareketin geçeceği tüm aşamalar ile ilgili açık bir vizyona sahip olan Hitler, hareketin yalnızca üyelerine bir şey sunamıyorken canlılığını koruyabileceği uyarısında bulunmuştur...³⁵

Hitler’e göre ‘hareketin dağıtacağı makam ve mevki ne kadar çoksa, sahip olacağı insan kalitesi o kadar düşük olur ve sonunda bu politik fırsatçılar başarılı bir partiye öylesine üşüşürler ki, eski günlerin dürüst savaşçıları hareketi tanıyamaz olurlar ... Bu olduğunda hareketin ‘davasından’ geriye bir şey kalmamış demektir.’³⁶

---

³⁴ La Botz, syf. 43-63, 127. Ayrıca bkz., NEB (2003), Vol. 6, “Institutional Revolutionary Party,” syf. 333; Vol. 24, “Mexico,” syf. 48-49. Meksika’nın “devrimci” partisinin, devrimci aşaması 1940 yılında sona ermiştir. Bknz., aşağıda not 137.

³⁵ Hoffer, § 116.

³⁶ Age., § 7, Hitler’i alıntılıyor, syf. 105.

Mart 1949'da komünistler Çin'de nihai zaferin eşliğindeyken Mao şu uyarıyı yapmıştır:

Zaferle birlikte Parti'de belirli davranış biçimleri ortaya çıkabilir—kibir, kahramanlık havaları, atalet ve gelişim göstermek konusunda isteksizlik, zevk düşkünlüğü ve zorlu yaşam koşullarından nefret... Yoldaşlara, alçak gönüllü olmaları, sağduyulu kalmaları ve çalışma biçimlerinde aceleden ve kendini beğenmişlikten uzak durmaları için yardım etmek gerek.³⁷

Söylemeye gerek yok ki Mao'nun uyarısı beyhude olmuştur. 1957 gibi erken bir tarihte şöyle yakınmıştır:

Son zamanlarda personelimiz bünyesinde çok tehlikeli bir eğilim kendisini göstermiştir— kitlelerin sevinçlerini ve zorluklarını paylaşma konusunda isteksizlik, kişisel ün ve kazanç endişesi.³⁸

Bugün Çin'deki Komünist Rejim yolsuzlukları ile meşhurdur. Bu durum, Parti üyeleri ve hükümet

---

³⁷ Mao, syf. 362-63.

³⁸ Age., syf. 475.

üyelerinin Komünist ideallerden çok kendi kariyerleri ile ilgili olmaları ile sınırlı değildir.³⁹ Rejim daha derin olarak, topyekun bir kriminal yolsuzluk ile maldür.⁴⁰

Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın sona ermesinden kısa süre önce Thomas Jefferson şöyle yazmıştır:

Henüz yöneticilerimiz dürüstken ve dayanışma içindeyken tüm esaslı hakları yasal bir zemine oturtmamız gerektiği ne kadar vurgulansa azdır. Savaşın bitmesi ile birlikte yokuş aşağı gitmeye başlayacağız.⁴¹

Gerçekten de savaşın sona ermesi ile beraber birliği oluşturan on üç devlet arasındaki tartışmalar ve anlaşmazlıklar öyle noktalara ulaşmıştır ki ulusal

---

³⁹ *The Economist*, June 25, 2011, syf. 14 (“Bu genç kariyeristlerin Komünist Parti üyeliğine başvurma kararları partinin etkisinin bir göstergisi olsa da, bu gençlerin sahip oldukları hırslar yaşlı ideologlardan çok farklıdır.”) Age., “Special Report” on China: Kişinin bu Özel Rapor’dan edindiği izlenim, Çin’deki politikacıların, her yerdeki politikacılar gibi davrandığıdır -kişisel güç ve avantaj peşinde koşmak- ve eski Maoist ideoloji yalnızca bunun bir aracı olarak kullanılmaktadırlar.

⁴⁰ Örn., *The Economist*, April 2, 2011, syf. 34, ve April 23, 2011, syf. 74; Folger, syf. 145.

⁴¹ W.S. Randall, syf. 357.

birlik kopmanın eşiğine gelmiştir.⁴² Devrimciler, 1787 Anayasası'nı oluşturarak dağılmanın önüne geçebilmişlerdir. Fakat 1798 yılında yürürlüğe giren özgürlük karşıtı Yabancı ve Ayrılma Yasaları⁴³ eski devrimciler arasında dahi Devrim ideallerinin zayıflamasının bir göstergesi olmuştur ve orijinal devrimcilerin çoğunluğunun öldüğü zamanlara gelindiğinde Amerikan politikasında bir idealizmin ve hatta dürüstlüğün kalmadığı söylenebilir.⁴⁴ Birleşik Devletler'in neden Latin Amerika devletlerinin izlediği yolu takip etmediği ve bir diktatör ya da oligarşinin yönetimi altına neden düşmediği sorgulanabilir. Bu soruya verilecek cevabın bir kısmı, Amerikan kolonicilerinin, İngiliz kuzenleri gibi, yarı-demokratik bir hükümet biçimine uzun süredir alışmış oldukları ve bu sebeple otoriter bir rejim kuramayacakları ya da böyle bir rejimi tolere etmeyecekleri olacaktır.

---

⁴² NEB (2003), Vol. 29, "United States of America," syf. 216-18.

⁴³ McCullough, syf. 504-06, 536, 577.

⁴⁴ Bknz. NEB(2003), Vol. 29, "United States of America," syf. 221, 223-24; McCullough, syf. 398.

II. Kuralların İncelenmesi

Kurallar doğrudan önermelerden çıkarıldığı için, kurallar ile ilgili tartışmamız önermeler ile ilgili yurardaki tartışmalarımızın belirli açılardan ayrıntılandırılması ve genişletilmesinden oluşacaktır.

Kural (i) bir hareketin tek, açık, basit ve somut bir hedefe sahip olması gerektiğini söylemektedir.

Meksika sivil toplum hareketi olarak adlandırılan oluşum Kural (i)'i açıkça ihlal eden bir hareketin başına gelenleri göstermektedir. Sivil toplum hareketi 1985 yılında ortaya çıkmıştır ve hedefleri “temerküz etmiş, merkezi iktidara karşı çıkmak”⁴⁵ ve “insan hakları, vatandaşlık hakları, politik reformları savunmak ve tek-parti devleti egemenliğine karşı sosyal adalet” için mücadele etmek olmuştur.⁴⁶ Bu sebeple hareket, adem-i merkezîyetçiliği ve “gücün dağıtılmasını”⁴⁷ savunuyordu ve “ezilmişlerin, köylülerin, işçilerin, fakir insanların ve yerlilerin”⁴⁸ yanında duruyordu.

Sivil toplum hareketinin tek, açık, somut bir hedefe sahip olmadığı açıktır.⁴⁹ Hareketin bazı kısım-

---

⁴⁵ La Botz, syf. 66, 81.

⁴⁶ Age., syf. 72.

⁴⁷ Age., syf. 70.

⁴⁸ Age., syf. 81.

⁴⁹ Bknz. age., syf. 234.

ları kendilerine tek, açık, somut hedefler seçmişlerdir. Örneğin Meksika'daki nükleer karşıtı hareket sivil toplum hareketinin bir parçasıydı⁵⁰ ve sahip olduğu tek hedef Meksika'da nükleer enerjinin gelişmesini önlemektir. Bu hedefinde tamamı ile başarılı olduğu söylenemez çünkü Meksika'da bir nükleer santral faaliyete geçmiştir. Yine de, nükleer karşıtı hareketin “Meksika'da nükleerin geleceği konusunda büyük bir başarı elde ettiği söylenebilir;” çünkü Meksika'nın iktidar partisi “düzinelerce nükleer reaktör inşa etme planlarından vazgeçmiştir.”⁵¹

Fakat bugün (2013) kim, ortaya çıkışından yirmi sekiz yıl sonra sivil toplum hareketi hakkında bir şey duymaktadır? Hareket, yukarıda sayılan genel hedefler doğrultusunda ciddi bir ilerleme kaydedemedi yok olup gitmiş gözükmektedir. “Muhafazakar” (“otoriter” okuyunuz) PAN partisinden Vicente Fox'un 2000 yılında başkan seçilmesi, PRI'nın iktidar tekeli kırarak “tek-parti devletinin egemenliğini” sonlandırmış gibi gözükebilir; ancak PRI teknokratlarının pek çoğu aslında “PAN ile girilecek bir tür iktidar paylaşımını” kendileri *istemişlerdir*. Böylece Meksika bir tek-parti devleti gibi görünmeyecek,

---

⁵⁰ Age., syf. 78.

⁵¹ Age., syf. 80. Alıntılanan ifade La Botz'un kitabının yayınlandığı 1995 yılına atıf yapmaktadır. Meksika'nın daha sonra nükleer santral inşasına devam edip etmediğini bilmiyorum.

fakat teknokratik kontrol altında kalmaya devam edecekti.⁵² Teknokratların iktidar paylaşımı düzenlemesi çok iyi işliyor gözükmektedir: PAN, başkanlığı iki altı yıllık dönem boyunca elinde tutmuştur (2000-2012) ve şu anda (2013) PRI yeniden iktidardadır. Meksika’da “gücün yeniden dağıtılması” gibi bir durumun söz konusu olduğu söylenebilir. 2008-2010’da:

Ülkenin çoğunda [uyuşturucu çeteleri] hükümetin kendisinden daha güçlü idi. Meksika’nın üç büyük uyuşturucu karteli, ülkenin endüstriyel merkezinin yer aldığı pasifik kıyıların ve turizmin merkezi olan Meksika Körfezi’nin kontrolünü elinde bulunduruyordu. Çeteler politikacıları, polisleri ve gazetecileri korkutamadıkları ya da satın alamadıkları durumlarda öldürmekten çekinmiyorlardı. Fakat yine de, fakir Meksikalılar için birer halk kahramanıdır. [Çeteler], Meksika’nın elit özel hareket kuvvetlerinin birçok üyesini bünyesinde bulundurmaktadırlar. Aynı zamanda çeteler, Meksika’nın iktidar yapısına sızmış durumdadırlar. Yerel

---

⁵² Age., syf. 232.

polisten, ordu generallerine ve başkan yardımcılara kadar hükümetin her seviyesini yozlaştırmışlardır.⁵³

Meksika hükümetinin günümüzde (2013) uyuşturucu çetelerine üstünlük kurmaya başladığına dair işaretler bulunmaktadır.⁵⁴ Fakat çeteler sahip oldukları gücü ilelebet korusalar dahi, bu durumun sivil toplum hareketini başlatanların hayallerindeki “iktidarın paylaşılması” ile aynı anlama gelmeyeceği açıktır. Dolayısı ile, hareketin kimi bölümleri spesifik hedeflerine ulaşmış olsa bile hareketin genel olarak başarısız olduğu söylenebilir.

19. yüzyılın ilk üçte ikisi boyunca İngiltere ve Birleşik Devletler’de feministlerin hedefi kadınları toplum nezdinde güç, saygınlık ve fırsatlar açısından erkekler ile eşit hale getirmektir. Bu hedefin belirsiz ve genel bir hedef olması yüzünden bu erken dönem feministlerinin pek bir başarı elde edememeleri sürpriz değildir.⁵⁵ Fakat, daha önce de gördüğümüz gibi, 1870 yıllarında feministler tek, açık, basit ve somut bir hedef üzerinde karar kılmışlardır: Kadınların oy

---

⁵³ The Week, March 21, 2008, syf. 11. Ayrıca bkz., March 13, 2009, syf. 16; Caputo, syf. 62-69; Padgett & Grillo, syf. 30-33.

⁵⁴ USA Today, Feb. 6 2013, syf. 1A, 5A. Fakat bkz., Nov. 22, 2013, syf. 8A.

⁵⁵ Bknz., NEB (2003), Vol. 19, “Feminism,” syf. 160.

hakkını elde etmesi.⁵⁶ Belki de oy hakkının, güç yolundaki diğer kapıları kadınlara açacak anahtar olduğunu ve böylece başka hedeflere ulaşmalarında bir araç olacağını fark etmelerinden dolayı, kadınlar için oy hakkını kazanmak feministlerin çabalarını yoğunlaştırdıkları ve sonunda 1920 yılında ulaştıkları tek hedef olmuştur.

1920 yılından beri feminist hareketin tek, açık ve somut bir hedefi olmamıştır. Hareket, muhtelif hedeflerin peşinden koşan ve çoğunlukla birbiri ile anlaşamayan çeşitli fraksiyonlara bölünmüştür.⁵⁷ Kural (i)'i bu şekilde ihlal etmelerine rağmen feministler, genel hedefleri yönünde istikrarlı bir gelişme göstermişlerdir—kadınları güç, saygınlık ve fırsatlar bakımından erkekler ile eşit hale getirmek.⁵⁸ Fakat feministler, Kural (i)'i ihlal etmelerini telafi eden kritik önemde bazı avantajlara sahiptirler.

İlk olarak, erken dönem feministlerinin iyi seçilmiş merkezi hedefleri -oy hakkı- kadınlara kolektif bir güç vermiştir: Seçimleri kazanmak isteyen hiçbir politikacı kadınların isteklerini göz ardı etmeye cesaret edemez. Daha da önemlisi, tarihin akışı feministlerin yararına çalışmaktadır. Sanayi

---

⁵⁶ Bknz., yukarıda not 26.

⁵⁷ NEB (2003), Vol. 12, “women’s movement,” syf. 734-35; Vol. 19, “Feminism,” syf. 161-62.

⁵⁸ Not 57’de alıntılanan makalelere bakınız.

Devrimi'nin başından beri “eşitliğe” yönelik güçlü bir eğilim bulunmaktadır—bunun anlamı, bireyler arasındaki, teknolojik sistemin ihtiyaçlarının gerekli kıldığı farklılıklar haricindeki tüm farklılıkların ortadan kaldırılmasıdır. Böylece, bir matematikçi sadece matematikteki yetenekleri ile, bir mekanikçi sadece motorlar konusundaki bilgisi ile, bir fabrika müdürü sadece fabrikayı idare etme becerisi ile değerlendirilir. Geçen zaman ile birlikte matematikçi, mekanikçi ve fabrika müdürü arasındaki din, sosyal sınıf, ırk, cinsiyet vb. farklılıkların alakasız addedilmesi beklenir. Feministlerin eşitlik hedefi bu tarihsel eğilim ile aynı doğrultuda olduğu için, feminizme olan tepki zaman içerisinde istikrarlı bir şekilde azalmış ve en geç 1975'ten itibaren medya ve kültürel ve politik iklim, ağırlıklı olarak, cinsiyet eşitliğini destekleyen bir konuma geçmiştir.

1945 sonrası İngiliz ve Amerikan feminizmi ile Meksika sivil toplum hareketinin karşılaştırılması, bir hareketin karşılaştığı muhalefet ne kadar güçlü ise o hareketin tüm enerjisini tek ve açık olarak tanımlanmış bir hedef üzerinde yoğunlaştırmasının bir o kadar önemli olduğu prensibini göstermektedir. Feministlerin cinsiyet eşitliği ile ilgili belirsiz hedefleri doğrultusunda istikrarlı bir ilerleme kaydetmelerinin bir sebebi, 20. yüzyılın ortalarından itibaren ciddi bir muhalefet ile karşılaşmamış olmalarıdır. Fa-

kat Meksika sivil toplum hareketi, güçlerinden feragat etmek istemeyen politikacılar ve teknokratların sert muhalefeti ile karşılaşmıştır ve hareketin tek, açık ve somut bir hedefe yoğunlaşmaması başarısızlığa davetiye çıkarmıştır.

Kural (i) ile bağlantılı olarak İrlanda tarihine bakmak öğreticidir. En geç 1771'den 1880'li yıllara kadar, İrlanda köylülerinin yaşamak zorunda oldukları kötü koşullar sebebi ile İrlanda'da kronik kırsal ayaklanmalar olmuştur.⁵⁹ 1798 yılında şiddet içeren bir devrim girişimi olmuştur; fakat büyük oranda örgütlenmeden ve disiplinden yoksun olduğu için ve açık bir hedefe sahip olmadığından feci bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁶⁰

İrlandalılar, ancak Daniel O'Connell'ın gelişi ile birlikte ilerleme kaydetmeye başlamışlardır. O'Connell politik bir dahi ve büyüleyici bir hapti.⁶¹ Fakat diğer birçok politik dehanın aksine, kendisini ülkesinin refahına adayın samimi bir vatanseverdi. O'Connell'ın nihai hedefi "İrlanda halkının koşullarını iyileştirmektir."⁶² Bu belirsiz ve genel hedefe yönelik bir adım olarak O'Connell kendisine açık ve somut bir hedef, "Katolik Kurtu-

---

⁵⁹ Kee, syf 24-25.

⁶⁰ Age., syf. 101-09, 114-121, 126, 128-29, 151.

⁶¹ Age., syf. 204.

⁶² Age., syf. 179

luğu” hedefini seçmişti.⁶³ Bu, İrlandalı Katolikleri bazı siyasi engellere maruz bırakan yasaların yürürlükten kaldırılması anlamına geliyordu. (Örneğin Katoliklerin yargıç ya da parlamenter olma hakları yoktu.)⁶⁴ Katolik Kurtuluşu doğrudan, yalnızca önemli mevkilere gelebilecek ya da Parlamento’ya seçilebilecek küçük bir azınlığa fayda sağlayacaktı; fakat Katoliklerin Parlamento’da temsil edilmelerini sağlayarak ve (daha önemlisi) Britanya hükümetine karşı kolektif bir eylem ile üstün gelebileceklerini kanıtlayarak, Katolik köylülere dolaylı olarak büyük fayda sağlayacaktı.⁶⁵

O’Connell, Katolik Kurtuluşu hedefine yoğunlaşan inanılmaz derecede iyi organize olmuş ve disiplinli bir hareket kurdu ve bu hedefe altı yıl gibi bir sürede ulaşıldı.⁶⁶ Hiç şüphe yok ki Katolik Kurtuluşu, feminist hareketin de arkasında olan “eşitliğe” yönelik tarihsel eğilim ile uyumlu olduğu için için er ya da geç yine ulaşılacak bir hedefti. Fakat O’Connell ve organizasyonu olmasaydı Katolik Kurtuluşu hedefine ulaşılması muhtemelen belirli bir süre daha gecikecekti. Çünkü Kurtuluş, 1829’da Britanya ta-

---

⁶³ Age., syf. 181-82.

⁶⁴ Age., syf. 181, 186.

⁶⁵ Age.

⁶⁶ Age., syf. 181-86.

rafından gönülsüz bir şekilde kabul edilmişti⁶⁷ ve O'Connell, hükümetin 1789'dakine benzer şiddetli bir ayaklanma daha çıkması korkusu üzerinde oynamasaydı muhtemelen bu da gerçekleşmeyecekti.⁶⁸ (Bu sebeple, acımasız bir şekilde bastırılmasına rağmen 1798 ayaklanmasının beyhude olmadığını vurgulamak gerekir.)

Söylemeye gerek yok ki tek, açık, basit ve somut bir hedef peşinde koşan mükemmel bir organizasyona sahip olmak başarı *garantisisi* değildir. O'Connell 1840 yılında, İngiltere ve İrlanda'yı bir parlamento çatısı altında birleştiren Birleşme Yasası'nı yürürlükten kaldırmak için Repeal Association'ı kurmuştu. Burada amaç İrlanda'yı İngiltere'den koparmak değil, İrlanda İngiltere'nin yönetimi altında kalmaya devam ederken İrlanda'ya özgü bir parlamento kurmaktı.⁶⁹ O'Connell bu amaç için tekrar, İrlanda halkının geniş desteğine sahip yüksek disiplinli bir hareket kurmuştu. Fakat bu kez hedefine ulaşamadı. Çünkü Britanya hükümeti ve parlamento sert bir tutum takındı ve Birleşme Yasası yürürlükten kaldırılmadı.⁷⁰

---

⁶⁷ Katolik Kurtuluşu kraliyetten “kızgın ve gönülsüz” bir onay alabilmiştir. Age., syf. 185-86.

⁶⁸ Age., syf. 184-85. Churchill, syf. 27-30.

⁶⁹ Kee, syf. 152, 193, 201, 227.

⁷⁰ Age., syf. 193-242.

O'Connell'in Repeal Association'ının başarısız olmasına katkı yapan bir faktör, 1846-49 yıllarında yaşanan Büyük Patates Kıtıdır. Köylüler kitleler halinde açlıktan ölerken O'Connell'in politik hedefleri onlara alakasız görünüyordu.⁷¹ 1847 yılında, kıtlık sırasında, Repeal Association üyesi bir grup, İrlanda Konfederasyonu adı verilen yeni bir organizasyon kurdu.⁷² Yeni grup, hemen spesifik bir hedefe sahip olmaları gerektiğini fark etti.⁷³ Fakat görünüşe göre, kıta Avrupasında kopan 1848 ayaklanmalarına kadar bu hedefin ne olması gerektiği konusunda anlayamadılar. Bu olaylardan ilham alan İrlanda Konfederasyonu, şiddet içeren bir devrimi kendilerine hedef olarak belirledi; amaç İrlanda'nın Britanya'dan bağımsızlığı idi.⁷⁴ Aynı yıl radikaller tarafından girişilen ayaklanma, bir bakıma radikallerin de beceriksizliği fakat daha önemlisi halk desteğine sahip olmadığı için başarısızlık ile sonuçlandı. Sokaktaki adam yalnızca kendi kısa vadeli maddi refahı ile, hatta bizzat hayatta kalabilmek ile ilgileniyordu ve Konfederasyon'un milliyetçiliğine pek ilgi duymuyordu.⁷⁵

---

⁷¹ Age., syf. 246.

⁷² Age., syf. 257.

⁷³ Age., syf. 261

⁷⁴ Age., syf. 264-67.

⁷⁵ Age., syf. 270, 304-05.

1856 yılında James Stephens isminde bir lider (1848 ayaklanmasında hayatta kalanlardan), açık ve somut bir hedef olan İrlanda'nın toptan politik bağımsızlığı üzerinde karar kılmıştı.⁷⁶ Bağımsızlığı bir "cumhuriyetin" kurulması izleyecekti.⁷⁷ Fakat ikinci hedefin belirsiz olması muhtemelen çok önemli değildi; çünkü cumhuriyet, bağımsızlık elde edilmeden zaten kurulamayacaktı. Bu sebeple, cumhuriyet kurmak gibi belirsiz bir hedef somut ve spesifik bağımsızlık hedefini engellemeyecekti. (Bu durumu, Amerikan devrimcilerinin yukarıda tartışılan durumu ile karşılaştırm.)

Mükemmel bir örgütçü olan Stephens, 1867 yılında İrlanda'yı Britanya'dan koparmak için bir ayaklanma girişiminde bulunan güçlü bir devrimci hareket kurdu.⁷⁸ Konumuz ile alakası olmayan bazı sebepler yüzünden ayaklanma büyük bir başarısızlık ile sonuçlandı.⁷⁹ Fakat o tarihten 1916 yılına kadar, Britanya'dan tamamı ile bağımsız olmaya yönelik istek İrlanda halkında hemen hemen hiç destek bulamayan aşırı milliyetçi küçük bir azınlık tarafından canlı tutuldu.⁸⁰ İrlanda'lı köylüler ilk

---

⁷⁶ Age., syf. 305-06.

⁷⁷ Age.

⁷⁸ Age., syf. 308-310, 315-320.

⁷⁹ Age., syf. 335-340.

⁸⁰ Age., syf. 351-364, özellikle syf. 391.

başlarda yalnızca toprak sahiplerinin baskısından kurtulmakla ilgileniyorlardı ve milliyetçi idealler ile alakaları yoktu. Köylülerin çektiği acılar Batı medeniyetindeki genel özgürleşme eğilimi ile hafifletilmekteydi ve bu süreç Parnell ve Gladstone'un⁸¹ çabaları ile hızlandı. Böylece köylülerin koşulları adım adım iyileşti ve en geç 1910 yıllarında, onları radikal bir eyleme motive edecek ciddilikte bir şikayetleri kalmamıştı.⁸²

Böylece 20. yüzyılın ikinci on yılında, İrlandalıların Britanya'dan ayrılmak için geçerli sebepleri kalmamıştı; bu ayrılık tarihsel bir zorunluluk olarak da görülüyordu. Buna rağmen, aşırılıkçıların inatçı bir şekilde topyekun bağımsızlık hedefinde diretmeleri sonunda meyvesini verdi. 1916 ve 1921 arasında, ilk başta anlamlı bir desteğe sahip olmayan ve küçük bir azınlık olan aşırı milliyetçilerin İrlanda halkının çoğunluğunu kendi yanlarına çekebilmeleri olağanüstü bir durumdur. Terörist taktikler ve gerilla savaşı yolu ile milliyetçiler, Britanya hükümetini, İrlanda köylülerini ona yabancılaştıran ve kitleler halinde devrimcilerin kollarına sürekleken sert tedbirler almaya mecbur bırakmıştır.⁸³ Sonuç İrlanda'nın

---

⁸¹ Bknz., age., syf. 352-53.

⁸² Age., syf. 351-470, özellikle syf. 352.

⁸³ Age., syf. 548-709. İrlanda tarihine aşına olanlar bu paragrafın ilk bölümünün ciddi bir aşırı sadeleştirme içerdiğini düşü-

topyekun bağımsızlığının derhal kazanılması olmamıştır. Askeri durum, devrimcilerin hedeflerine tam ulaşacakları sırada durmalarına (geçici olarak) ve “dominyon statüsünü” kabul etmelerine yol açmıştır; yani Kanada ile Britanya arasındaki ilişkiye benzer bir durum.⁸⁴ Bu, İrlanda’yı pratik olarak Britanya ile sembolik bağlara sahip bağımsız bir ülke haline getirmiştir. Fakat buna rağmen devrimciler meseleyi kapanmış olarak görmemişler ve bu yeni statüyü daha sonra ulaşılabilecek tam bağımsızlık yolunda bir adım olarak görmüşlerdir.⁸⁵

Yine de, milliyetçi hareketin güçlü bir fraksiyonu, Eamen de Valera’nın politik liderliğinde dominyon statüsünü kabul etmeyi reddetmiş ve kısa fakat kanlı bir iç savaş sonrası bastırılabilmişlerdir.⁸⁶ Muhalif kanadın bir bölümü varlığını sürdürmüştür; fakat ço-

---

nebilir; fakat Kee’nin tarihinin yanlış yönlendirici olmadığı varsayılırsa ve İrlanda milliyetçilerinden beklenebilecek itirazlar bir kenara bırakılırsa (tarafsız bir yargıda bulunabilecek konumda değillerdir) bu pasajın doğruya, mevcut amaçlar açısından, yeterince yaklaştığını düşünüyorum. Tarih ile ilgili bir ders kitabı yazmıyorum; İrlanda tarihini, bazı noktaları vurgulamak için kullanıyorum ve bunu *kısaca* yapabilmek için çok kalın bir fırça kullanmam gerekiyor. Benzer açıklamalar, bu kitap boyunca verilen diğer tarihsel örnekler için de geçerlidir.

⁸⁴ Age., syf. 719, 726.

⁸⁵ Age., syf. 728.

⁸⁶ Age., syf. 728 not *, 730, 732-745.

ğunluk, normal bir bileşen olarak İrlanda parlamenter sistemine entegre olmuştur.⁸⁷ De Valere uzun yıllar boyunca İrlanda'nın başbakanlığını yapmış ve en geç 1949 yılında ülkesini Britanya'dan tamamı ile bağımsız hale getirmiştir—Britanyalıların da olur vermesiyle.⁸⁸

Sonuç olarak radikal İrlanda milliyetçileri on yıllar boyunca çabalarının merkezinde yer alan açık, basit ve somut tek hedefe ulaşmışlardır.⁸⁹ Üstelik bu hedef, muhtemelen, milliyetçilerin çabaları olmadan ulaşılamayacak bir hedefti. Çünkü daha önce belirttiğimiz gibi İrlanda'nın bağımsız olmasını gerektirecek tarihsel bir sebep (eğer bu sebebi, milliyetçilerin varlığının kendisi oluşturmuyor idiyse) görünüşte bulunmamaktaydı.⁹⁰

Hiç şüphe yok ki bağımsızlık, aşırı milliyetçilerin 1922 yılında dominyon statüsünün elde edilmesiyle hemen hemen ulaştıkları en önemli hedefleriydi. Peki milliyetçilerin diğer hedefleri için ne söylenebi-

---

⁸⁷ Age., syf. 748-49. Yine de bazı koyu radikaller, kendilerine İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu ismini vererek, illegal bir organizasyonu devam ettirmişlerdir. Age.

⁸⁸ Age., syf. 748-751.

⁸⁹ Kuzey İrlanda'yı oluşturan altı bölge Birleşik Krallık'ın bir parçası kaldığı müddetçe devrimcilerin başarısı tamamına ermemiş demektir. Bu, tartışmamızın mevcut noktası için önemli değildir; fakat daha sonra bu noktaya dönme fırsatımız olacak.

⁹⁰ Bknz., age., syf. 389-390.

lir? Diğer hedeflerin her biri için söylenebilecek Şey muhtemelen, ya bu hedeflere milliyetçilerin herhangi bir çabası olmadan dahi genel tarihsel eğilimlerin bir sonucu olarak ulaşılacak olması; ya da bu hedeflere ulaşılmasının yalnızca sembolik bir anlamının olduğu; ya da bu hedeflere orijinal devrimcilerin tatmin olmadığı bir tarzda, hedefin tam olarak gerçekleŐmedięi bir Şekilde ulaşıldığıdır.

19. yüzyıl İrlanda devrimcilerinin hedeflerinden bir tanesi köylülerin sefaletlerinin azaltılması idi. Devrimcilerin, bu hedefin gerçekleŐtirilmesini hızlandırdığı söylenebilir; çünkü Britanya'nın devrimci Şiddet korkusu Parnell gibi reformcuların görevini kolaylaştırmıştır.⁹¹ Fakat daha önce de vurguladığımız gibi, köylülerin sonunda sefaletten kurtulacak olmaları Batı Avrupa'da zaten mevcut olan uzun vadeli tarihsel bir eğilimin garantisi altındaydı.

Aşırı milliyetçilerin diğer bir hedefi bir "cumhuriyet" kurmaktı. Bu, daha önce Amerikan Devrimi bağlamında da belirttiğimiz gibi, çok değişik devlet biçimleri "cumhuriyet" olarak adlandırılabileninden belirsiz bir hedefti. Britanya, İspanya ya da Hollanda gibi anayasal monarşiler teknik olarak cumhuriyet değildirler; fakat bu ülkelerin yönetim Őekilleri, pratik açıdan, cumhuriyet olduklarına

---

⁹¹ Age., syf. 353-54, 368-376.

şüphe olmayan Fransa ya da Birleşik Devletler'den çok az farklıdır. 1949 yılında İrlanda'da cumhuriyetin ilan edilmesi gerçekte çok az şeyi değiştirmiştir.⁹² “Cumhuriyet,” bir isimden ya da sembolden fazlası değildi.⁹³ Eğer “cumhuriyetten” anlaşılacak şey “temsili demokrasi” ise, İrlanda'nın, resmi açıdan cumhuriyet olarak ilan edilmesinden çok daha önce özü itibarıyla bir cumhuriyet olduğu söylenebilir. Üstelik bağımsızlık hedefine bir kez ulaşıldığında, tıpkı Batı Avrupa'daki diğer ülkelerin tamamının temsili demokrasiler haline gelmesi gibi, İrlanda da mevcut tarihsel eğilimlerin etkisi ile birlikte temsili demokrasi haline gelecekti. Üstelik İrlanda'nın orijinal devrimcilerinin hayallerindeki cumhuriyeti kurabildikleri şüphelidir, çünkü bu devrimcilerden en azından bazılarının kafasında daha sosyalistik bir cumhuriyet vardı.⁹⁴

Bunların haricinde devrimciler İrlanda'nın “İngilizleşmesini” önlemek ve İrlanda dili ve kültürünü korumak istiyorlardı.⁹⁵ Devrimcilerin bu konuda tama-

---

⁹² Bknz. age., syf. 750-51.

⁹³ Bknz. age., syf. 732-33, 752.

⁹⁴ Age., syf. 303 (Stephen'in “politik düşüncesi, açık bir şekilde, devrimci sosyalist düşünceden izler taşıyordu”); syf. 334. (“herkese emeğinin hakkını verecek ... bir cumhuriyet”); syf. 751.

⁹⁵ Age., syf. 446. NEB (2003), Vol. 21, “Ireland,” syf. 1004 (“kültürel yeniden doğuş, 20. Yüzyılın erken on yıllarının İrlanda milliyetçi mücadelesi için bir ilham kaynağı haline gelmiştir”).

men başarısız oldukları söylenemez, fakat elde ettikleri başarı pek de parlak değildir. Günümüzde İrlanda, İrlanda nüfusunun çok küçük bir bölümünün ana dilidir. Okullarda okutulmasına ve “[2003] itibari ile, 20. yüzyılın çoğunluğunda olduğundan daha yaygın bir şekilde okunup, konuşulup, anlaşılmasına rağmen”⁹⁶, modern İrlanda halkının çoğunluğunun İrlanda dilinde akıcı bir şekilde konuşuyor olmaları pek olası değildir. Çünkü bir dili sadece okulda öğrenen kişiler arasında ancak çok küçük bir azınlık onu akıcı olarak kullanabilir hale gelir. İrlanda temelde İngilizce konuşan bir ülkedir. Bundan, diğer İngilizce konuşan ülkelerin İrlanda üzerindeki kültürel etkisinin bir hayli fazla olduğu sonucu çıkar. İrlanda’nın “İngilizleştğini” söylemenin doğru ya da yanlış olmasından bağımsız olarak, İrlanda’nın (henüz tam olarak tamamı ile modernleşmemiş birkaç istisna bölgenin varlığını sürdürmesi olasılığı hariçinde) Batı Avrupa’da gerçekleşen homojenizasyon sürecinin aynısından geçtiğine şüphe yoktur. Büyük ihtimalle modern İrlanda, kültürel anlamda, diğer Batı Avrupa ülkelerinden, bu ülkelerin birbirleri arasındaki farklardan daha uzakta değildir. Geleneksel zanaatlar, sanat, müzik ve benzerlerinin günümüzde milliyetçilerin yokluğunda olacağından daha yoğun

---

⁹⁶ Age., syf. 1001.

bir biçimde varlığını sürdürmesi mümkündür; fakat İrlanda'nın günümüzdeki temel kültürünün modern endüstriyel toplumun evrensel kültürü olduğu kesindir. Geleneksel sanat ve zanaatler, turistleri eğlendirmek için kullanılan ve İrlandalıların kendisine modern dünyadan bir kaçış sunan ilginçliklerden ibarettir.

Linguistik ve kültürel değerlerin bu seviyedeki bir muhafazası 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl devrimcileri için yeterli olacak mıydı? Muhtemelen hayır. "Bugün çok az sayıda İrlanda'lı, İrlanda milliyetçilerinin başardıklarını, İrlandalıların çok uzun bir zaman boyunca o ya da bu şekilde peşinden koştukları yarı-mistik idealin gerçek bir tamamlanışı olarak görecektir."⁹⁷

İrlanda devrimcilerinin diğer alanlarda hiç bir başarı elde etmedikleri iddia edilemez; fakat elde ettikleri tartışılmaz ve tam başarı, birkaç on yıl boyunca temel amaçlarını oluşturan tek, açık, basit ve somut hedef olmuştur: İrlanda'nın Britanya'dan politik bağımsızlığı.

Feminizm ve İrlanda milliyetçiliği örnekleri (diğerleri ile birlikte), Kural (i)'in, hiçbir toplumsal hareketin yalnızca tek, açık, basit, somut bir hedefe yoğunlaşmadan hiçbir başarı elde edemeyeceği şek-

---

⁹⁷ Kee, syf. 751.

linde anlaşılmasını gerektiğini göstermektedir. Fakat bunlar ve incelediğimiz diğer örnekler, bir şeyler başarmak isteyen her hareketin Kural (i)'i dikkatli bir şekilde incelemesi gerektiği ve bu kuraldan yalnızca kesin, güçlü ve ikna edici sebeplerin varlığında ayrılması gerektiği önerisini desteklemektedir.

Kural (zz)'ye göre, toplumu dönüştürmek isteyen bir hareketin seçeceği hedefin doğası öyle olmalıdır ki, hedefe ulaşılması ile gerçekleşecek toplumsal değişimler geri döndürülemez mahiyette olsun-bunun anlamı, gerçekleştirilen değişimlerin, hareketin ya da başka birisinin daha sonra yapacaklarına bağlı olmaksızın varlıklarını muhafaza etmesidir. Böyle bir hedefin gerekliliğinin sebebi, hareketin bir kez iktidarı ele geçirdiğinde “yozlaşacak” olması ve bu yüzden öncelikli ideallerine ve hedeflerine sadık kalmayacak olmasıdır.

Örneğin, feministlerin kadınlar için oy hakkını elde etmeleri geri döndürülemez mahiyettedir; çünkü (başka sebepler ile birlikte) kadınların bir kez oy hakkını elde etmesi ile birlikte bu hakkın onlardan demokratik süreçler yolu ile geri alınması, kadınların çoğunun rızası olmadan gerçekleştirilemez—üstelik kadınların bunu kabul etmesi, etkili ve yozlaşmamış bir feminist hareketin yokluğunda dahi pek mümkün değildir. Tabii ki, feministlerin başarısı mutlak anlamda geri döndü-

rülemez değildir. Kadınlar oy haklarını demokratik hükümet biçiminin tamamen ortadan kalkması gibi köklü toplumsal değişimler ile kaybedebilirler.

Calvin tarafından Cenova'da kurulan teokratik Cumhuriyet⁹⁸, bir hareketin ulaştığı hedeflerin ve bununla bağlantılı toplumsal değişimlerin, hareketin yozlaşması sebebi ile sonradan tersine döndüğü bir durumun örneğini oluşturmaktadır. Fakat daha sık olarak gerçekleşen durum, bir hareketin hedeflerine ulaşmadan önce yozlaşması ve bu sebeple hedefin en başta, hiçbir şekilde tam olarak gerçekleşmemesi dir. Örneğin Rusya'da Bolşevik/Komünist hareket, sosyalist bir toplumun inşasının ilk aşamalarında yozlaşmıştır ve Bolşeviklerin tahayyül ettiği toplum biçimine hiçbir zaman ulaşılammıştır.⁹⁹ Fransız Devrimi, devrimci fraksiyonların tahayyül ettiği toplum-

---

⁹⁸ Bknz. NEB (2003), Vol. 15, "Calvin and Calvinism," syf. 436; Vol. 19, "Geneva," syf. 743; Vol. 26, "Protestantism," syf. 212, ve "Rousseau," syf. 939.

⁹⁹ 1970'li yıllarda İspanya Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri, Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan devlet yapısının ne "işçi *demokrasisi* olarak adlandırılabilceğini" ne de "Lenin'in hayal ettiği devlet" olduğunu söylemiştir. Carillo, syf. 201, 202. Carillo aynı zamanda, "bürokratik tabakanın ... işçi sınıfından daha yüksek bir karar ve otorite merkezi olduğunu, hatta, partiden bile daha yukarıda olduğunu, bir bütün olarak partinin bürokratik tabakanın aşağısında olduğunu" söylemiştir. Age., syf. 207-08. Dolayısı ile Sovyetler Birliği, ne bir proletarya diktatörlüğü ne de proletarya partisi diktatörlüğüdür; bir bürokrasi diktatörlüğüdür.

sal biçimlerden hiç birisinin yanına dahi yaklaşımadan yozlaşmıştır.

Bu kitabın yazarı, devrimci bir hareketin çabalarını (Kural (i)'de belirtildiği gibi) tek, açık, *basit*, *somut* bir hedef üzerinde yoğunlaştırdığı ve bu hedefe ulaşılması ile elde edilen başarının hareketin yozlaşması ile geri alındığı tartışmasız derecede açık bir örnek ile karşılaşmamıştır. Açık, basit, somut bir hedefe bir kez ulaşıldığında, bu hedefin getirdiklerinin geri alınması, belirsiz ya da karmaşık bir hedefe göre şüphesiz ki çok daha zordur. Çünkü, böyle bir hedefe ulaşılmasının sonuçlarının geri alınması çok bariz olacaktır ve bu sebeple, böyle bir şeyin gözlerden kaçırılması çok zordur. Bu durum, bir hareketin Kural (i)'e uyma gerekliliğinin başka bir sebebidir.

Demokratik bir hükümetin kurulması pek açık ve net bir hedef değildir, çünkü günümüzde “demokratik” olarak adlandırılan hükümet biçimleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Fakat demokratik hükümet, en azından “özgürlük”, “eşitlik”, “adalet”, “sosyalizm” ya da “çevreyi korumak” gibi belirsiz hedeflere kıyasla çok daha açık bir hedeftir. Dünya üzerindeki çeşitli ülkelerin tarihinden demokrasinin ne ölçüde geri döndürülebilir bir başarı olduğunu biliyoruz. Demokratik bir hükümetin askeri bir darbe ile ortadan kaldırılması Latin Amerika ve Afrika’da o kadar yaygın bir olaydı ki,

demokrasiye yönelik böyle bir müdahale Batı Avrupa'da ya da Birleşik Devletler'de ancak kaşların şöyle bir kalkmasına sebep oluyordu. Askeri darbe, genellikle, demokrasinin yozlaşması ile ortaya çıkan bir şey değildir; fakat zaten demokrasiyi en başta istemeyenlerin bir zaferidir. Ancak demokrasinin yozlaşma (kelimenin bizim bahsettiğimiz anlamı ile) yolu ile ölmesi muhtemelen askeri darbelerden daha yaygındır ve bu gerçekleştiğinde, bir ülkenin yönetimini pratik olarak bir kişi ya da oligarşi eline almış olsa dahi, demokrasinin görünüşteki biçimleri korunur. Bu durumu Sovyetler Birliği'nin dağılmasından beri Rusya'da görmekteyiz: Vladimir Putin, en başlarda, Rus demokrasisinin büyük şampiyonu Boris Yeltsin'in bir gözdesiydi ve Rusya günümüzde parlamenter demokrasinin bilindik kurumlarını muhafaza etmeye devam etmektedir. Fakat Putin'in hemen hemen bir diktatör olduğu söylenmektedir.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Putin'in Rusya'da gücü ne ölçüde tekeline aldığı açık değildir. Fakat güç dağılımının gerçek mahiyeti ne olursa olsun Rusya'nın 2013 yılı itibari ile işleyen bir demokrasi olduğunu hiç kimse iddia etmemektedir. Bknz., örn., *The Economist*, March, 19, 2011, syf. 61; April 9, 2011, syf. 57; May 21, 2011, syf. 60; Sept. 17, 2011, syf. 49. Rusya'da 2012 yılında, doğmakta olan bir demokrasi hareketinin işaretleri görülmüştür; fakat bu hareket başarılı olsa dahi bu amaçlarımız açısından bir anlam ifade etmeyecektir. Buradaki amacımız Rusya'nın politik geleceği ile

Latin Amerika'daki demokrasinin yozlaşmışlığı herkesin malumudur. Arjantin'li bir grup bilim adamı aşağıdaki örneği vermektedirler:

Yönetimin ağırlık merkezi Devlet'ten, kendi aralarında ayrıcalıklı bir zenginleşme sistemi oluşturan kısıtlı bir ekonomik ve toplumsal klişe (dahili gruplar), yavaşça ve sessizce kaymıştır. İthalat ya da döviz ticareti için lisans almak, arazi üzerinde spekülasyon da dahil olmak üzere diğer ekonomik faaliyetlerin hepsinden daha fazla kişiyi daha kısa sürede zengin etmiştir. Bu, finans sektöründe hakim olan ailelerin politik kanallara girme yoludur ... . Devlet ile müzakerelere girmek amacı ile ittifak kuran “aile gruplarının” ayrıcalıklı bir *sistem* oluşturmak için partiler ve hükümet nezdinde politik faaliyette bulunan istikrarlı ve bölünmez organizmalara dönüştüğü bir metamorfoz yaşanmıştır.¹⁰¹

---

ilgili bir tahminde bulunmak değildir. Demokrasinin resmi aygıtlarının görünürde korunmasına rağmen demokrasinin kendisinin nasıl ortadan kaldırılabileceğini göstermektir.

¹⁰¹ Telia, Germani, Graciarena vd. syf. 266 not 15, Garcia'dan alıntı yapan Fluharty'i alıntılıyor.

Demokratik bir hükümetin yapısı kolaylıkla bozulabilir, çünkü demokratik hükümet karmaşık bir mekanizmadır ve “demokrasi” kavramının kendisi açık olmaktan uzaktır. Bu yüzden, fark edilmeyen ve küçük değişikliklerin zaman içinde birikmesi ile sonunda insanların bir sabah ülkelerinin artık bir demokrasi olmadığı gerçeğine uyandıkları bir süreç yaşanabilir. Demokrasiyi, feministlerin ve İrlanda milliyetçilerinin açık ve basit başarıları ile karşılaştırınız—sırasıyla, oy hakkı ve İrlanda’nın politik bağımsızlığı. Bu başarılar açık ve basittir; bu sebeple, kimsenin fark edemeyeceği bir şekilde içlerinin boşaltılıp geçersiz kılınmaları kolay değildir. Yine de şunu vurgulamamız gerekir ki, İrlanda’nın *resmi politik* bağımsızlığının çiğnenmesi çok açık olacakken, İrlanda’nın Britanya’ya ekonomik olarak ya da başka açılardan bağımlı hale gelmesi olasıdır.

Demokratik bir hükümet biçiminin kurulması genellikle geri döndürülebilir bir toplumsal değişim olsa da demokrasinin kendisinin geri döndürülebilir olduğu söylenemez. Demokrasinin, belirli bir durumda geri alınabilir ya da geri alınamaz olması, demokratik hükümetin kurulduğu ülkenin kültür ve tarihine ve bu ülkenin içinde bulunduğu uluslararası duruma bağlıdır. Amerikan devrimcilerinin kurduğu ve demokratik olarak adlandırılabilir sistem, devrimci idealizmin sönmesine rağmen varlığını sürdürdü-

rebilmiştir. Bunun bir sebebi, Amerikan kolonicilerinin yarı-demokratik bir hükümet biçimine zaten uzun süredir alışkın olmalarıdır. Günümüzde Latin Amerika'daki demokratik hükümetlerin başarı şansının birkaç on yıl önceye göre daha fazla olduğu gözükmektedir, çünkü muhtemelen modernleşme ile bağlantılı kültürel ve ekonomik değişiklikler bu ülkelerde toplumsal disiplinin seviyesini yükseltmiştir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir faktör, uluslararası iklimin açık diktatörlüklere (bir kişinin ya da bir partinin diktatörlüğü olsun) karşı daha toleranssız hale gelmesi ve ulusların, en azından, demokrasinin görüntüsünü korumak konusunda baskı altında olmalarıdır. Örneğin Afrika'da, uluslararası yardım organizasyonları 1994 yılındaki askeri darbeden sonra Gambiya'ya yardımı kesmiştir ve ancak demokratik süreçlere döndükten sonra yardıma devam etmiştir.¹⁰² IMF tarafından Tanzanya'ya 1980'de yapılan yardımın ön koşulu politik reformlar olmuştur.¹⁰³ Kenya'da "Batının yaptığı finansal yardım politik ve ekonomik reform taleplerine bağlanmıştır." ve böylece 1991 yılında "çok partili seçimleri getiren anayasa değişiklikleri yapılmıştır."¹⁰⁴ Diğer yandan, de-

---

¹⁰² NEB (2003), Vol. 29, "Western Africa," syf. 841.

¹⁰³ Age., Vol. 17, "Eastern Africa," syf. 810.

¹⁰⁴ Age., syf. 803.

mokrasinin bu ülkelerde gerçekten işleyen bir sistem olup olmadığı oldukça şüphelidir. En azından Kenya¹⁰⁵, Batı Avrupa ve Birleşik Devletler’de anlaşıldığı şekliyle bir demokrasi değildir.

Yukarıdaki tartışma, belirli bir durumda gerçekleşen toplumsal bir değişimin geri çevrilebilir ya da çevrilemez olup olmadığını tahmin etmenin oldukça hassas ve zor olduğunu göstermektedir. Bu yüzden, Kural (ii)’nin pratik olarak uygulanması zor olabilir. Fakat Kural (ii) yine de önemlidir. Kuralın temelde söylediği şey şudur: Hareket, stratejisini, ikti-

---

¹⁰⁵ 2003 itibari ile Kenya’da Başkan’ın “başsavcıyı ve savcılarını görevden alma yetkisi bulunuyordu ... [ve] ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu düşünülen insanları mahkeme kararı olmadan gözaltına alma yetkisi vardı ... Başkan kabine aracılığı ile yasama sürecini kontrol ediyordu.” NEB (2003), Vol. 17, “Eastern Africa,” syf. 798. Kenyalı bir avukat şu şekilde şikayet etmiştir, “diktatörlere katılmak zorundayız.” *National Geographic*, Sept. 2005, syf. 15. Birleşmiş Milletler uzmanına göre, “Kenya polisi kanunun kendisidir ve zanlıları ve diğer kişileri kafasına göre idam eder. Bu idamlar yozlaşmış polis memurlarının işi değildir, yaygın ve diktatli bir şekilde planlanmış bir uygulamadır.” *Denver Post*, Feb. 26, 2009, syf. 11A. “Dış işleri Bakanı Hillary Rodham Clinton Kenya’yı yaygın yolsuzluklar sebebi ile eleştirmiştir.” *USA Today*, Aug. 6, 2009, syf. 7A. Daha yakın tarihte Kenya, Başkan’ın yetkilerinin daha kısıtlı olduğu yeni anayasayı kabul etmiştir. *Time*, Aug. 23, 2010, syf. 19. Diğer açıdan, Kenya Hükümeti uyuşturucu çeteleri tarafından öylesine yoldan çıkarılmıştır ki, Kenya bir “uyuşturucu devleti” olarak adlandırılmayı hak etmektedir. Bknz. İkinci Bölüm, not 21.

dar pozisyonlarında bulunan insanların şahsi çıkarlarını önemsemeyeceği ve ilelebet hareketin ideallerine bağlı kalacağı varsayımından hareketle kurarsa hareketin temelleri oldukça kaygan bir zemin üzerine atılmış olacaktır. Doğmakta olan bir hareketin hedefini seçerken kendisine sorması gereken soru şudur: Hedeflere ulaşılması ile oluşacak toplumsal değişimler, insanların ideallere bağlılıktan çok kendi kısa vadeli şahsi çıkarları ile ilgilendiği bir atmosferde - ki bu, bir toplumun normal durumdaki halidir- hayatta kalacak mıdır? Bu soruya kesin bir güvenle cevap vermek güç olsa da, bu soru sorulmalı ve dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.

Kural (iii)'e göre, bir hedef seçildikten sonra bu hedef için pratik olarak eyleme geçilmesini sağlamak adına (fikirlerin yalnızca vaaz edilmesi ve savunulmasından farklı olarak), küçük bir azınlığın organizasyon kurma işini üzerine alması gerekir. Fakat 3 noktanın vurgulanması gerekir:

Birincisi, fikirlerin *kendi başlarına* bir toplumu dönüştüremeyecekleri doğrudur; fakat fikirlerin oluşturulması ve yaygınlaştırılması bir toplumu dönüştürmek adına girişilecek herhangi bir rasyonel çabanın bir *parçası* olmak zorundadırlar. Eylemleri yönlendirecek organize bir fikir kümesi yoksa hareket amaçsız bir şekilde oradan oraya savrulacaktır. Hareket az ya da çok ses getirebilir, fakat bundan daha

fazla bir şey başarabilirse bu yalnızca şans eseri olacaktır.

18. yüzyıl İrlanda'sındaki Beyaz Çocuklar Hareketi, kırsal bölgelerde geceleri alanlara çıkıp toprak sahiplerinden ve toprak sahipleri ile işbirliği yapmaya hazır köylülerden intikam alan gerilla benzeri köylü çetelerinden oluşuyordu.¹⁰⁶ Bu çetelerin üyeleri eğitim almamış kişilerdi ve sahip oldukları sınırlı fikirler yüzünden yerel bir takım haksızlıkların çözülmesinin ötesinde bir şeyler tahayyül edemiyorlardı.¹⁰⁷ Yalnızca 1790'larda, Fransa'dan devrimci fikirlerin gelmesi ile birlikte İrlandalı köylüler toplumun nasıl dönüştürülebileceği ile ilgili fikirleri edinmeye başladılar.¹⁰⁸ 1798 yılındaki devrim girişimi sırasında bu yöndeki fikirleri açık bir hedef için henüz çok belirsizdi¹⁰⁹ ve açık bir hedefe sahip olmamaları yenilmelerine sebep olan faktörlerden birisiydi.¹¹⁰

1798 yılının İrlanda köylülerini 1917 Şubat'ında St. Petersburg'ta ayaklanan işçiler ile karşılaştırın: Bu işçiler daha önceden Bolşevikler tarafından

---

¹⁰⁶ Kee, syf. 21-27. "Whiteboys" (beyaz çocuklar) görünüşe göre isimlerini giydikleri beyaz gömleklerden almışlardır. Age., syf. 24.

¹⁰⁷ Age., syf. 24, 26, 27.

¹⁰⁸ Age., syf. 44, 57, 68-69, 73.

¹⁰⁹ Age., syf. 57, 59, 61, 68-69, 73, 126, 151.

¹¹⁰ Bknz. age., syf. 101-09, 14-121, 128-29.

Marksist ideoloji ile endoktrine edilmişlerdi, bu yüzden ayaklanmalarının belirli bir amacı vardı ve başarılı oldu.¹¹¹

İkincisi, fikirler ve pratik eylem için organizasyonun ikisi birden toplumu değiştirmek ile ilgili herhangi bir rasyonel ve başarılı çabanın gerekli bileşenleri iken, pratik eylem için organize olan insanlarla fikirleri geliştiren ve yayan teorisyenlerin aynı kişiler olması zorunlu değildir. Milliyetçi fikirler ve Britanya'dan bağımsızlık özelemleri 1917 yılında Michael Collins'in ortaya çıkmasından önce İrlanda'da aşırı azınlık arasında epey yaygındı.¹¹² Collins bir teorisyene benzememektedir, fakat İrlanda'yı 1922 yılında bağımsızlığa götüren başarılı gerilla savaşını organize eden odur.¹¹³

Yine de, pratik eylem için organize olmayan teorisyenleri bekleyen büyük bir tehlike bulunmaktadır: Görünüşte teorisyenlerin fikirleri adına organize olan eylem adamları, bu fikirleri farklı şekilde yorumlayabilirler ya da bozabilirler ve böylece sonuçlar teorisyenlerin hayal ettiğinden çok farklı şekillerde gerçekleşebilir. Martin Luther, fikirleri adına

---

¹¹¹ Trotsky, Vol. One, syf. 136-152, özellikle syf. 152. Fransız Devrimi'nde fikirlerin oynadığı rol için bkz., M. Roustan'ın fikirlerini alıntılaman Haraszti, syf. 22.

¹¹² Kee., suf. 450-611.

¹¹³ Age., syf. 595-742.

yapılan sosyal devrimin mahiyeti ile şaşkına dönmüştür.¹¹⁴ Lenin, Trotsky, Stalin, Mao ve Castro gibi Marksist devrimcilerin, Marx'ın fikirlerinden uygun gördükleri her durumda saptıklarını daha önce belirtmiştik. Burada yine Kural (i)'in önemini görüyoruz; yani açık, basit, somut bir hedefe duyulan ihtiyaç. Ne Marx ne de Luther böyle bir hedef formüle etmişlerdir ve fikirleri karmaşık olduğu için kolay bir şekilde yanlış anlaşılabilir ya da tahrif edilebilecek mahiyettedirler. Bunun tam tersi olarak, Michael Collins İrlanda milliyetçi hareketinin liderliğini aldığı anda, milliyetçiler çoktan Britanya'dan topyekun bağımsızlığı merkezi hedef olarak önlerine koymuşlardı. Bu, açık ve basit bir hedeftir ve kolay kolay yanlış anlaşılabilir veya içi boşaltılamaz.

Üçüncüsü, fikirlerin savunulması ya da vaaz edilmesi, bir toplumu dönüştürmek ile ilgili çabalar bütününün çok daha kolay bir parçasıdır; pratik eylem için organize olmak ise çok daha zordur. Bu en azından günümüzde böyledir, geçmiş yıllar için bunu söylemek doğru olmayabilir.

Martin Luther entelektüel bir liderdi, fakat bir eylem adamı değildi. Yapılması gerektiğini söylediği “kurumsal kilise reformlarını” dahi gerçekleştirmedi

---

¹¹⁴ NEB (2003), Vol. 20, “Germany,” syf. 89-90; Vol. 23, “Luther,” syf. 310. Dorpalen, syf. 113-14, 117, 119 & not 49.

reddetmiştir.¹¹⁵ Fakat yine de vaazlarında savunduğu cesur teolojik fikirler muazzam bir coşku yaratmış ve uğrunda ordular oluşturulup savaşlar yapılmıştır.¹¹⁶ Luther'in fikirleri yaygın olarak bilinir hale geldikten sonra pratik eylem için organize olma işi çabucak gerçekleşmiş gözükmektedir. O günlerde toplumun eğitilmiş kesimi görece olarak küçüktü ve muhalif fikirleri ifade etmek ciddi şahsi riskler barındırabilirdi. (Luther'in selefi Jan Hus fikirleri sebebiyle yakılarak öldürülmüştür.¹¹⁷) Sonuç olarak, yeni fikirler eskiden nadir olarak görünen şeylerdi ve güçlü tatminsizlik duyguları onları ifade edebilecek birinin yokluğunda somut fikirlere dönüşmeden kalabilirdi. Muhalif fikirlerini açıkça söyleme cesaretine sahip ve bunu belagatle yapabilen bir düşünür, saklı kalmış hoşnutsuzlukların boşalmasını tetikleyebilirdi. Böyle bir şey gerçekleştiğinde o günlerde bir ayaklanma organize etmek muhtemelen günümüze nazaran çok daha kolaydı; çünkü insanlar boyun eğmeye, uysallığa ve pasifliğe günümüzde olduğu kadar etkili bir

---

¹¹⁵ Dorpalen, syf. 113.

¹¹⁶ Age., syf. 114-121 & not 44, 49. NEB (2003), Vol. 10, "Schmalkaldic League," syf. 527; Vol. 20, "Germany," syf. 88-90; Vol. 23, "Luther," syf. 310-11; Vol. 26, "Protestantism," syf. 208-211, 213.

¹¹⁷ NEB (2003), Vol. 20, "Germany," syf. 83.

şekilde koşullandırılmamışlardı. Aslında modern standartlar ile bakıldığında Luther zamanının insanların kanunsuz oldukları söylenebilir.¹¹⁸

Ancak günümüzde muhalif ve hatta kabul edilemez olanlar da dahil olmak üzere bir fikir bolluğu yaşanmaktadır. Sanatçılar ve yazarlar, geleneksel değerlere saldırmak konusunda birbirleri ile yarış içerisindedirler. Sonuç olarak yeni fikirler, ne kadar kabul edilemez olurlarsa olsunlar, pek çok insanın umurunda bile değildir; bazılarında yalnızca rahatsızlığa sebep olurlar ve toplumun geri kalanı için ise bir eğlenceden ibarettirler. Çağdaşları için Hus ve Luther gibi adamların fikirleri yeni bir çağın olası başlangıcını temsil ediyorlardı. Fakat günümüzde hiçbir fikir bunu başaramamaktadır; çünkü yeni fikirler o kadar yaygındır ki, kimse onları ciddiye almamaktadır. Teknoloji ile ilgili fikirler hariç olmak üzere tabii ki.

Günümüzde pratik eylem için organize olmak, yalnızca yeni fikirlerin insanlarda güçlü bir tepki uyandırmamaları sebebiyle değil, aynı zamanda insanların uysallığı, pasifliği ve “öğrenilmiş çaresizliği”¹¹⁹ sebebiyle de daha zordur. Profesyonel politika alanında çalışanlar, insanların memnuniyet-

---

¹¹⁸ Bknz. Elias, örn., syf. 166-171. Krş. Grahan & Gurr, Chapt. 12, Roger Lane.

¹¹⁹ Öğrenilmiş çaresizlik hakkında Seligman'a bakınız.

sizliğini partileri, adayları ya da hareketlerine olan desteği artırmak için kullanırlar. Fakat bu durum amatörlerin organize olmasını daha zor hale getirir, çünkü insanların dikkatini ve bağlılığını çekme konusunda yetenekli profesyonellerle yarışacak donanımdan yoksundurlar.

Bu sebeple, geçmişte durum ne olursa olsun, toplumu dönüştürmek isteyen herhangi birisi için modern dünyada kritik mesele fikirleri yaymak değil, pratik eylem için organize olmaktır.

Kural (iv), bir hareketin hedefine sadık kalabilmesi için, kendisine katılmaya çalışan uygunsuz insanları dışarıda bırakacak araçları geliştirmesi gerektiğini söylemektedir.

Bu kuralı tarihsel örnekler ışığında incelemek zordur, çünkü geçmiş hareketlerin tarihinde bu konu ile ilgili çok az bilgi var gibidir.¹²⁰ Geçmişteki hareketlerin uygunsuz kişileri dışarıda bırakmak için sırf bu amaca yönelik metotlar geliştirdiğini gösteren kanıtlar bu yazarın bilebildiği kadarıyla oldukça çok azdır. Fakat birçok hareketin, uygunsuz

---

¹²⁰ Selznick tarafından çalışılan dönemde, Sovyetler Birliği dışındaki Komünist partiler üye alımı konusunda seçici idiler. Selznick syf. 24, 60. Fakat yine de bu partiler mevcut amaçlar için iyi örnekler teşkil etmezler; çünkü bu partiler bağımsız hareketler değildirler, Sovyetler Birliği'nin araçlarıdır. Age., çeşitli yerler, örn., syf. 120-21, 132-33, 178, 216, 221.

kişileri dışarıda tutan gayrı-resmi ya da bilinç dışı bir şekilde işleyen araçlara sahip olmaları muhtemeldir. Mesela bu tarz kişilere toplantılar sırasında soğuk davranılıyor olabilir. Fakat hareketin “saf” tutulması için bu tarz sistematik olmayan metotların etkili olabilmesi oldukça şüphelidir.

Bolşeviklerin Ekim 1917’de iktidarı ele geçirmeden önce yeni üye kabulünde bir hayli seçici olmaları muhtemeldir; çünkü Lenin, “partinin bileşenleri konusunda her zaman çok hassastı.”¹²¹ Bu seçiciliğin Bolşeviklerin devrimci bir parti olarak başarılı olmalarında önemli bir rol oynaması oldukça olasıdır. (Önerme 4’ü tartışırken gördüğümüz gibi, Bolşevik/Komünistler iktidara geldikten sonra onlara katılmak isteyen fırsatçı sürülerini engellemek mümkün olmamıştır.)

Çin’de Komünist zaferin öncesindeki yıllarda Mao, partinin içine “sızan” “kariyeristleri”, “sabotajcıları”, “dejenereleri”, “istenmeyenleri” ve “hainleri” dışarıda tutmanın önemini defaatle vurgulamıştır.¹²² Fakat *Seçilmiş Eserler* kitabının hiçbir yerinde Mao, “sabotajcıları”, “dejenereler” ve benzerlerinden neyi kastettiğinden ve bu kişi-

---

¹²¹ Trotsky, Vol. Two, syf. 309.

¹²² Mao, syf. 143-44, 172, 258.

lerin nasıl ayırt edilip dışarıda tutulacaklarından bahsetmemektedir.

1841 yılında Massachusetts Brook çiftliğinde ütöpik bir topluluk kurma girişimi olmuştur. Topluluğun Transcendental Club'ün seçkin entelektüelleri ile bağı olmasına rağmen, bu girişim bir kaç sene içerisinde başarısızlığa uğramıştır.¹²³ Bunun sebeplerinden bir tanesi, muhtemelen, topluluğa çok sayıda “kibirli, aksi, bencil, inatçı, hırçın, takdir görmemiş, bitkin, aylak, işe yaramaz; yani gerçek dünyada kendilerine bir yer bulamamış ve bu dünyada kimsenin önemsemediği ve bu yüzden aslında olması gereken ideal bir dünyaya uygun oldukları sonucuna varmış” çok sayıda kişinin katılmasıdır.¹²⁴ Brook Çiftliği denemesinin, “üye alım standartları” gibi bir uygulamaya sahip olması durumunda başarı şansının daha yüksek olabileceği iddia edilmiştir.¹²⁵

19. yüzyıl feminist hareketinin, spiritüalist bir şarlatan olan ve sosyalizmin deli saçması bir versiyonunu savunan Victoria Woodhull'a¹²⁶ destek olması hareketin katılımcılar konusunda çok da seçici olma-

---

¹²³ NEB (2003), Vol. 2, “Brook Farm,” syf. 549.

¹²⁴ Smelser, syf. 356-57, Noyes, syf 653'ten alıntı.

¹²⁵ Smelser, syf. 357 not 1.

¹²⁶ NEB (2003), Vol. 12, “Woodhull, Victoria,” syf 743. Buhle & Sullivan, syf 36-37. (“Woodhull İngiltere'ye kaçmış, zengin bir şekilde evlenmiş ve eski radikal fikirlerini terk etmiştir.”)

diğını göstermektedir. Eğer bu doğruysa, hareket tek bir hedefe, kadınlar için oy hakkı hedefine odaklandığı için bunu telafi etmiş olabilir. Önerme 3 ile ilgili tartışmada söylendiği gibi, hareketin hedefi açık, basit ve somut ise bu hedefin harekete katılan uygunsuz kişiler tarafından bulanıklaştırılması ya da yozlaştırılması o kadar kolay olmayacaktır.

Kural (iv) ile bağlantılı olan bir diğer konu, uygunsuz kişilerin dışarıda tutulacağı “hareketin” sınırlarının nereden çizileceği problemidir. Eğer bir hareket bir iç ve bir dış çemberden oluşuyorsa ve iç çember dış çember üzerinde katı bir kontrole sahipse, bu durumda uygunsuz kişilerin iç çemberden dışlanması dış çembere herkesin kabul edilmesi durumunda dahi hareketin saf tutulması için yeterli olabilir.

İrlanda’lı vatansever Daniel O’Connell’ın, Katolik Kurtuluşu hareketini 1823-29 yılları arasındaki altı yıllık mevcudiyeti boyunca sıkı bir şekilde kendi şahsi kontrolü altında tutmuş¹²⁷ olması yüksek bir ihtimaldir. Fakat O’Connell’ın şahsi kontrolünün de-

---

¹²⁷ Tarihçimiz açık bir şekilde, O’Connell’ın, daha sonraki Repeal Association’u sıkı bir kontrol altında tuttuğunu söylemektedir. Kee, syf. 193. O’Connell Katolik Birliğini (Katolik Kurtuluşu için) kurmuştur ve Katolik Birliği mükemmel bir disipline sahip olmuştur. Age., syf. 179-186. Dolayısı ile, O’Connell’ın sahip olduğu büyük prestij göz önüne alındığında, Katolik Birliği’ni, bu

recesi ne olursa olsun, muhteşem bir şekilde organize edilmiş ve yüksek bir disipline¹²⁸ sahip bu hareketin, üye alımındaki resmi ya da gayrı-resmi seçicilik ile “saf” hali korunmuş olan kısıtlı bir iç daire tarafından yönetilmiş olması gerekir. Dış daireye katılmak için özel bir yetenek gerekmiyordu -düşük miktarda bir aidat ödeyen herkes buraya katılabiliyordu¹²⁹- fakat kontrolü elinde tutan iç dairenin hareketi hedefine sadık tuttuğu anlaşılmaktadır.

1908-1922 yılları hakkında yazan bir tarihçi, İrlanda radikal milliyetçi hareketi ile ilgili şunları söylemektedir:

Sinn Fein, İrlanda’daki radikal, tatminsiz ve hayal kırıklığına uğramış tüm bireysel milliyetçilerin buluşma noktasıydı. Melez desteğinin doğasını oluşturan şairler, eksantrikler, İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği’nin üyeleri, politik düşünceli Gaelic Ligi mensupları ve hayal kırıklığına uğramış parlamenterlerin kesişimi, hareketin ana karakterini oluşturuyordu. İrlanda tarihinin doğurduğu, romantik

---

büyükte bir organizasyonu tek bir adamın kontrol edebileceği ölçüde kontrol altında tutmuş olduğu muhtemeldir.

¹²⁸ Age.

¹²⁹ Age., syf. 182.

veya takıntılı bir İrlanda hayaline sahip, fakat hayal kırıklığına uğramış bulunan birçok yalnız kurt Sinn Fein'e yöneldi. Asileri kendisine çeken her harekette olduğu gibi, aralarında belirsiz bir takım şahsi psikolojik motivasyonlar ile hareket eden kişiler de bulunmaktaydı.¹³⁰

Görünüşe göre "Britanya'nın İrlanda üzerindeki hakimiyetine muhalif olan"¹³¹ her İrlandalı Sinn Fein'a katılabiliyordu ve Sinn Fein, diğer diğer birçok radikal harekette olduğu gibi, pek çok sıra dışı tipi de kendisine çekmiştir. Fakat hareketin etkisiz olmasına yol açabilecek bu özelliğini telafi etmesini sağlayan bazı faktörlerin varlığını tespit etmek mümkündür. İlk olarak, hareket tek, açık, basit ve somut bir hedef olan İrlanda'nın topyekun politik bağımsızlığı¹³² hedefine odaklanmıştır ve daha önce vurguladığımız gibi, bu tarz bir hedefin yolundan

---

¹³⁰ Age., syf. 456.

¹³¹ Bknz. age., syf. 450.

¹³² Bu ifade gerçek durumu bir miktar basitleştirmektedir. Arthur Griffith gibi, görece "ılımlı" bir Sinn Fein lideri, topyekun bağımsızlıktan daha azını isteyen İrlandalı'lara bazı tavizler verme konusunda istekliydi. Age., syf. 451, 720. Fakat Griffith şahsi olarak, topyekun bağımsızlıktan daha azının yeterli olacağını düşünmüştür. Age., syf. 451. Kee'nin, İrlanda Bağımsızlık Savaşı'nı anlatımı sırasında Griffith'in fraksiyonu için kullandığı "ılımlı" kelimesi, topyekun bağımsızlığın kazanılma zamanı

saptırılması belirsiz bir hedefe kıyasla daha zordur. Üstelik Michael Collins, 1917 yılından itibaren, onunla beraber hareket eden sınırlı bir iç daire ile birlikte hareketin kontrolünü artan bir şekilde ele almıştır.¹³³ Ve bu iç dairenin “saflığını” (yani iç daire mensuplarının hareketin hedefine sadık kalması) korumak, görece olarak küçük olduğu için, resmi üyelik standartları olmamasına rağmen kolay olmuştur. Collins ve onun iç çemberinin gerilla savaşçılarının her hareketini ayrıntılı olarak kontrol edemediği doğrudur.¹³⁴ Fakat bir gerilla savaşının içerisinde bulunmak, kendi başına, hareketin hedefine olan bağlılığını kuvvetlendiren güçlü bir faktördür. Bir hareketin amansız bir mücadelenin içerisinde olması, hareketi bir bütün olarak liderlerinin ve ana hedeflerinin arkasında kenetleyen güçlü bir eğilim yaratır.¹³⁵

---

ve bunun nasıl gerçekleşeceği ile ilgili hareket içerisindeki görüş farklılıklarına dayanmaktadır. Hareket içerisinde topyekun bağımsızlığın nihai hedef olduğu konusunda genel bir konsensüs var gibidir. Örn., age., syf. 609 (“Sinn Fein’in topyekun bağımsızlığı hedeflediği biliniyordu”), 626.

¹³³ Age., syf. 606, 608, 610, 611, 621-22, 630, 641, 647-48, 651, 652, 654, 661, 680, 711, 732, 733.

¹³⁴ Age., syf. 606, 613-14, 641, 654, 661, 662, 732.

¹³⁵ Bknz. age., syf. 730. Britanyalılar ile olan husumet askıya alındığında, İrlanda hareketinde, “büyük oranda doğal olmayan bir tek sesliliğe -savaş sırasında düşmana gösterilmesi zorunlu

Özetle, bu kitabın yazarı, geçmişteki radikal hareketlerin uygunsuz insanları kendilerinden uzak tutmakta kullandıkları resmi ya da gayrı-resmi, bilinçli ya da bilinçsiz yöntemler ile ilgili çok az kanıt bulabilmiştir. Fakat şurası açıktır ki, bir harekete katılan insanların niteliğinin hareketin karakteri üzerinde zorunlu olarak muazzam bir etkisi vardır ve hareketin hedeflerini belirsizleştirebilir ya da değişikliğe uğratabilir. Eğer incelediğimiz hareketlerden bazıları, uygunsuz insanları hareketin dışında tutmak ile ilgili bilinçli bir çaba olmaksızın hedeflerine sadık kalabilmişlerse bu, şanslı oldukları anlamına gelir. Şansa bel bağlamak istemeyen yeni bir hareket, hareketi oluşturan insanların niteliği probleminde azami dikkat göstermek zorundadır.

Kural (v)e göre, hedefini gerçekleştirecek gücü elde eden devrimci bir hareket, hareket yozlaşmadan önce (Önerme 4'te yozlaşacağı söylendiği gibi) bu hedefine ulaşmalıdır.

Önerme 4 ile ilgili tartışmada vurgulandığı gibi, bu kitabın yazarı, çok güçlü hale gelen radikal bir hareketin çok geçmeden yozlaşacağını, yani orijinal hedef ve amaçlarına olan sadakatinin ortadan kalkacağını söyleyen yasaya istisna teşkil eden bir du-

---

olan birleşik cephenin güçlendirdiği bir tek seslilik- duyulan ihtiyacın ortadan kalkması sebebi ile" bölünmeler gerçekleşmiştir.

rum ile karşılaşmamıştır. Kural (v)'in önemi bu yasa ışığında açıktır. Yine de Kural (v)'in incelediğimiz örnekler ile bağlantısını görmek öğretici olacaktır.

Devrimcilerin hayal ettiği sosyalizm Rusya'da kısa sürede inşa edilememiştir. Sonuç olarak, Kural (ii) ile ilgili tartışmada da belirttiğimiz gibi, Bolşevik/Komünist hareketin yozlaşmasının tamamlandığı sırada sosyalist bir toplumu inşa etmeye yönelik çaba henüz ilk aşamalarındaydı ve bu yüzden, orijinal Bolşevikler tarafından tahayyül edilen sosyalizm hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir.

Herhangi bir ülkedeki demokratikleşme hareketlerinin, iktidara geldikten kısa süre sonra temsili demokrasiler inşa ettikleri görülmektedir. (Bu demokrasilerin daha sonra hayatta kalıp kalmamaları, gördüğümüz gibi, başka bir problemdir.) Fakat 1790 yılının Fransız devrimcileri, sağlıklı bir şekilde işleyen demokratik bir hükümeti kısa sürede tesis edememişlerdir. Fransız Devrimi'nin tam olarak ne zaman yozlaştığı tartışmaya açık olabilir, fakat Napolyon'un Birinci Konsül olduğu zamanlarda yozlaşmanın gerçekleşmiş olduğu kesin olarak söylenebilir. Bu gerçekleştiğinde, temsili demokrasinin inşası için artık çok geç kalınmıştı.

Meksika'daki 1910-1920 devriminden sonra devrimciler, köylülere birdenbire sosyal adaleti getirmiş, fakat "daha muhafazakar bir evrimci değişmeyi

... ve hükümette daha fazla istikrarı”¹³⁶ amaçlamışlardır. Köylüler adına sosyal adaletin ilerlemesi süreci, orijinal devrimcilerden biri olan Lazaro Cardenas’ın başkanlığının 1940 yılında bitmesi ile esas olarak sona ermiştir.¹³⁷ Yani devrimci idealin gerçekleşmesinin gecikmesi, bu idealin tamamı ile gerçekleşmesini engellemiştir. Bu yöndeki kısmi başarı dahi, Başkan Salinas de Gorteri (1988-1994)¹³⁸ zamanında geri alınmıştır.

İngiltere ve Birleşik Devletler’de feminist hareket, temel amacına -kadınlar için oy hakkı-, bunu gerçekleştirmek için yeterince güce eriştikten kısa süre sonra ulaşmıştır. Bu bölümde daha önce anlatıldığı gibi, o tarihten sonra feminist hareket muhtelif fraksiyonlara bölünmesine rağmen kadınların topyekun eşitliğe ulaşması yönünde sürekli bir gelişme sağlayabilecek gücü koruyabilmiştir. Fakat bu kitabın yazarının bilebildiği kadarıyla hareket, üyelerinin ya da liderlerinin şahsi hırslarının cinsiyetler arasındaki

---

¹³⁶ NEB (2003), Vol. 6. “Institutional Revolutionary Party,” syf. 333. Fakat *Britannica*’nın ifadesi, Lazaro Cardenas haricindeki Meksika’lı devrimci liderlerin amaçları ile ilgili hak edilmiş cömert bir görüşü temsil ediyor olabilir. Tannenbaum, syf. 198-224’teki ayrıntılı inceleme ile karşılaştırmız.

¹³⁷ Augustin, syf. 7, 16-19. La Botz, syf. 43-63.

¹³⁸ La Botz, syf. 118.

eşitlik amacının önüne geçtiği bir duruma gelecek kadar yozlaşmamıştır.

Ancak Kural (v) *devrimci* hareketler ile ilgilidir ve feminizm günümüzde devrimci bir hareket değildir. 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıktığında feminizm belki devrimci bir hareket olarak adlandırılabilirdi, çünkü feministlerin taleplerinin derhal uygulanması toplumda radikal bir değişikliğin yapılmasını gerektirirdi. Fakat daha önce de belirtildiği gibi, feminizm “eşitliğe” yönelik genel tarihsel eğilimi arkasına almıştır. Feministlerin 1920’lerde oy hakkını elde etmesi ile beraber bu hareket devrimci karakterini kaybetmiştir. Kadınların oy hakkı kazanmasının toplumsal bir deprem yarattığı iddia edilemez. Feministlerin, topyekun cinsiyet eşitliğine yönelik hedeflerinin de günümüzde devrimci denebilecek toplumsal değişimleri ihtiva ettiği söylenemez.

Feminist hareketin hedefleri devrimci nitelikte olmadığından hareketin çıkarıcı insanları kendine çekmesi için gücünün muazzam ölçüde artırmasına gerek yoktur. Günümüzde feminist bir organizasyona üye olan bir kadın para, güç ya da sosyal statü anlamında çok büyük avantajlar kazanmamaktadır.¹³⁹ Bu avantajların peşinde koşan bir kadın, iş dünya-

---

¹³⁹ Birkaç kadının feminist kitaplar yazarak zengin olduğu söylenebilir, fakat bu kitapları feminist bir organizasyona üye olmalarından bağımsız olarak yazmış olabilirlerdi.

sında, hükümette, politikada ya da diğer kalifiye mesleklerde kariyer yapmaya çalışacaktır; feminist bir organizasyonda değil. Bu sebeple Önerme 4 ve Kural (v) feminizm için geçerli değildir.

İrlanda milliyetçi hareketi örneğinde durum daha karmaşıktır. 1922 yılında dominyon statüsüne ulaşıldıktan sonra milliyetçiler hedeflerinin ana bölümüne ulaşmış bulunuyorlardı ve bu duruma gücü ele geçirdikleri anda ulaşmışlardı.

Hareketin bu başarıdan sonra ideallerine sadık olmak anlamında yozlaşıp yozlaşmadığı açık değildir, çünkü pratik olarak zaten hedefe ulaşılmıştı. Fakat hareket iktidara geldikten sonra yeni İrlanda Parlamantosusu'nun üyelerinin Britanya tacına etmek zorunda oldukları bağlılık yemini konusunda ikiye bölünmüştür.¹⁴⁰ Eamen de Valera liderliğindeki daha radikal kanat, yemin etmeyi kabul eden diğer kanadın üyelerini temelde sembolik olan bu konuda Britanya'ya boyun eğdikleri için satılmış (bizim anladığımız anlamda “yozlaşmış”) olarak değerlendirmiştir.¹⁴¹

Sonunda De Valera'nın hizbi iktidara gelmiştir ve Britanya'dan topyekun bağımsızlık hedefine bağlı kalmaya devam etmiştir. 1949 yılında bu tartışmalı

---

¹⁴⁰ Kee, syf. 726-27, 733-34.

¹⁴¹ Age., syf. 728 & not *, 730-33, 748-49.

yemin yürürlükten kaldırılmış, İrlanda’da resmi olarak bir cumhuriyet ilan edilmiş ve Britanya’ya olan politik bağlılığın son kalıntıları ortadan kaldırılmıştır. Fakat bunların hepsi, orijinal devrimcilerden biri¹⁴² olan Da Valera’nın liderliğinde gerçekleşmiştir.¹⁴³ Önerme 4, başarılı bir devrimci hareketin orijinal liderlerinin tümünün politik anlamda eylemsiz hale gelmeden önce yozlaşacağını söylememektedir.

Üstelik, başka bir açıdan, İrlanda milliyetçi hareketinin Da Valera fraksiyonunun dahi yozlaştığı iddia edilebilir; çünkü İrlanda’nın bir bölümü bugün hala Birleşik Krallık’ın bir parçası (“Kuzey İrlanda”) olarak Britanya’ya bağlıdır.¹⁴⁴ Orijinal İrlanda devrimcileri, ülkelerinin bu tarz bir parçalanmasını kabul edilemez addetmişlerdir; hedefleri *tüm* İrlanda için bağımsızlıktı.¹⁴⁵ İrlanda Cumhuriyeti, 1998 yılına kadar Kuzey İrlanda üzerinde nominal bir egemenlik iddia etmeye devam etmiştir. Fakat ana akım İrlandalı politikacıların bu iddiayı gerçekleştirmeye yönelik bir çabaları olmamıştır.¹⁴⁶ Bu politikacıların,

---

¹⁴² Age., syf. 748-751.

¹⁴³ Age., örn.,syf. 610-612.

¹⁴⁴ Age., syf. 750-51.

¹⁴⁵ Age., örn., syf. 592-93, 721, 745, 748.

¹⁴⁶ Bknz. age., syf. 749, ve NEB (2003), Vol. 10, “Sinn Fein,” syf. 837.

diğer tüm politikacılar gibi, öncelikle kendi kariyerleri ile ilgilendiklerine şüphe yoktur. (Bizim anladığımız anlamda “yozlaşmışlardır.”)

Sonuç olarak, iktidarı ele geçirdikten kısa bir süre sonra Kuzey İrlanda’yı Britanya’dan ayırmayı başaramadıklarından, İrlanda milliyetçileri bu bölgeyi sonsuza kadar -ya da en azından görünür gelecek için- kaybetmişlerdir.¹⁴⁷ Orijinal İrlanda milliyetçi hareketinin tüm İrlanda’nın bağımsızlığı hedefine bağlı olmaya devam eden ve bu anlamda yozlaşmamış oldukları söylenebilecek uzantıları bulunabilir.¹⁴⁸ (Sinn Fein ve IRA, The Provisional IRA, Gerçek IRA ... ya da en son fraksiyonun, fraksiyonunun, fraksiyonu nasıl adlandırılıyorsa.) Fakat bu uzantılar büyük bir güce sahip değildir, bu sebeple Önerme 4 onlar için geçerli değildir.

Reform tek bir hareketin işi değildir; Luther, Zwingli ve Calvin’ninki gibi¹⁴⁹ farklı teolojik akımların birbirleri ile yarıştıkları ve muhtelif prensliklerin muhtemelen dini inançlardan çok kendi pratik çıkarları için katıldıkları karmaşık bir olaydır.¹⁵⁰ Dolayısı ile Reform’un Önerme 4 ve Kural (v)

---

¹⁴⁷ Kee, syf. 713, 747, 749, 751, 752.

¹⁴⁸ Bknz. not. 146.

¹⁴⁹ Bknz. NEB (2003), Vol. 26, “Protestantism,” syf. 206-214.

¹⁵⁰ Bknz. Dorpalen, syf. 108, 113, 121, 124, 125 & not 65.

açısından incelenmesi zor olacaktır ve periyodun detaylı bir bilgisini gerektirecektir.

* * *

Burada incelenen örneklerde de gördüğümüz gibi, öne sürdüğümüz beş kural, topyekun bir başarısızlığa uğramak istemeyen her radikal hareketin bilinçli bir şekilde uymak zorunda olduğu katı yasalar olarak algılanmamalıdır. Birçok durumda kuralların yorumlanması zor ve karmaşık olabilir, ya da kimi durumlarda bazı kuralların uygulanması imkansız veya gereksiz olabilir. Ancak kurallar yine de önemlidir; çünkü en azından, her radikal hareketin dikkatle çalışmak zorunda olduğu problemleri ortaya sermektedir. Kurallar tarafından ortaya konan problemlere bilinçli bir şekilde yaklaşmayan bir hareket, yalnızca şans eseri başarılı olabilir; fakat başarı ihtimali, kuralları dikkatle inceleyen bir harekete göre çok daha az olacaktır.

Takip eden kısımda, çevre felaketi de dahil olmak üzere modern teknoloji tarafından yaratılan problemleri çözmeye yönelik günümüzdeki çabaların beş kuralın ihmal edilmesi sebebi ile nasıl başarısızlığa mahkum olduğunu inceleyeceğiz.

IV. Uygulama

Chellis Glendinnig'sin, David Skrbina tarafından derlenen bir antolojide bulunan "Neo-Ludit Bir Manifesto'ya Doğru Notlar"ı ile başlayalım.¹⁵¹ Glendinnig'in neo-ludit hedefleri ile ilgili ifadeleri uzun ve karmaşıktır ve çoğu hedef umutsuz bir tarzda belirsizdir. Bir örnek:

Politika, ahlak, ekoloji ve tekniğin, Dünya üzerindeki hayata fayda sağlamak üzere birleştirildiği teknolojilerin yaratılmasını savunuyoruz:

Topluluk-bazlı enerji kaynakları, güneş, rüzgar ve su teknolojilerini kullanırlar—yenilenebilir kaynaklardan oluşurlar ve hem topluluk ilişkilerini geliştirirler hem de doğaya yönelik saygıyı artırırlar;

Organik, biyolojik teknolojiler ... doğrudan doğal model ve sistemlerden devşirilerek oluşturulurlar;

---

¹⁵¹ Skrbina, syf. 275-78. Dr. Skrbina'ya göre (bu kitabın yazarına şahsen söylemiştir), Glendinnig'in makalesi ilk olarak *Utne Reader*'da (March/April 1990) çıkmıştır. Ben orijinal makaleyi görmedim, tamamı ile Dr. Skrbina'nın antolojisine dayanıyorum.

Çatışma çözücü teknolojiler—Dayanışmayı, anlayışlılığı ve ilişkilerin devamlılığını savunurlar; ve

Adem-i merkezîyetçi sosyal teknolojiler—Katılımı, sorumluluğu ve yetkilendirmeyi cesaretlendiren

...Batıdaki teknolojik toplumlarda yaşamı yücelten bir dünya görüşünün geliştirilmesini istiyoruz. Yaratıcı ifade, ruhsal tecrübe ve bir topluluğa ait olmak gibi insani ihtiyaçları, rasyonel düşünce ve işlerlik ile bütünleştirerek yaşam, ölüm ve insan potansiyeli ile ilgili bir algıyı teknolojik toplumlarda yerleştirmek istiyoruz. İnsanın rolünü, diğer türler ve gezegenin biyolojisi üzerindeki bir egemenlik olarak değil, yaşamın kutsallığının anlaşılması yoluyla doğal dünyaya entegre olunması olarak görüyoruz.

Tek, açık, basit ve somut bir hedefe sahip olmanın gerekliliğini vurgulayan Kural (i)'in bundan daha açık bir şekilde ihlali hayal edilemez. Üstelik burada, hareketin ciddi bir muhalefet ile karşı karşıya olmadığı ve mevcut bir tarihsel eğilimin rüz-

garını arkasına aldığı için genel ve belirsiz hedeflerin gerçekleştirilebileceği bir durum da söz konusu değildir. Tam aksine, modern toplum mevcut teknolojik rotasında sayıları oldukça fazla olan ve bu işe kendilerini derinden adayan bilim adamlarının, mühendislerin, yöneticilerin yorulmak bilmez kararlı ve hırslı çabaları ve büyük organizasyonlar arasındaki amansız iktidar mücadelesinin bir sonucu olarak hızla ilerlemektedir. Bu koşullar altında Glendinning'in hedeflerinin belirsizliğinin ve karmaşıklığının bizzat kendisi önerilerinin başarısızlığının garantisidir.

Başarılı bir devrimci hareketin, hedeflerine hızlı bir şekilde yozlaşma başlamadan varması gerektiğini söyleyen Kural (v) bağlamında Glendinning'in önerisi için ne söylenebilir? Glendinning'in önerisi (şiddet içermese dahi, devrim olarak adlandırılacak kadar radikaldir) doğrultusunda toplumun baştan aşağı yeniden organize edilebilmesi için günümüzdeki gelişmiş teknolojilerden epey farklı ve yeni geniş ölçekli teknolojilerin yaratılması gerekmektedir. Bu teknolojilerin yaratılması, eğer mümkünse tabii, geniş ve sistematik bir araştırma, muazzam kaynaklar ve uzun bir zaman isteyecektir. Neo-ludit hareketin bu değişim için gerekli kaynaklar üzerinde kontrol sağlayabilmesi büyük, güçlü ve iyi organize olmuş bir hale geldiğinde, yani

yozlaşmaya açık hale geldiğinde mümkün olacaktır. Hareketin gerekli toplumsal reorganizasyonu gerçekleştirebilmesi toplumda egemen güç olması ile mümkün olacaktır ve toplumun bu şekilde yeniden organize edilmesi en azından birkaç on yıl sürecektir—en az 40 yıl diyelim. O zamana kadar hareketin tüm orijinal liderleri politik faaliyetin dışarısında olacaktır ve Önerme 4’te söylendiği gibi hareket yozlaşacaktır. Sonuç olarak, toplumun neo-ludit prensipler uyarınca dönüştürülmesi hiçbir zaman tamamlanamayacaktır.

Yine de, Glendinning’in savunduğu tarzda toplumun dönüştürüldüğü gibi imkansız bir varsayımda bulunalım. Bu dönüşüm, Kural (ii)’nin gerektirdiği gibi, geri döndürülemez bir mahiyette mi olacaktır? Yani toplum, neo-luditlerin devamlı bir çabası olmadan, dönüştürülmüş halinde kalmaya devam edecek midir? İmkansız! İkinci Bölüm’de tartışıldığı gibi, neo-ludit ütopya kurulduktan sonra doğal seçim, güç için çatışma ve rekabeti yeniden doğuracaktır. İkinci Bölüm’deki argümanlar reddedilse dahi, insan meselelerinin, ister toplum bünyesinde olsun ister farklı toplumlar arasında olsun her zaman için olmasa dahi genellikle çatışma ve rekabet içerdiği görünen bir gerçektir. Glendinning, çatışma ve rekabetin tekrar ortaya çıkarak neo-ludit ütopyayı mahvetmesini neyin durduracağını açıklamamaktadır. Pra-

tikte neo-ludit hareket yozlaşacaktır, tıpkı toplumda egemen güç haline gelen diğer tüm devrimci hareketlerin yozlaştığı gibi. Neo-ludit idealler unutulacak ya da en fazla lafta kalacaktır ve modern teknolojinin devamlılığı (Glendinning modern teknolojiden kurtulmayı düşünmemektedir) toplumun mevcut yıkıcı rotasına geri dönmesinin garantisi olacaktır.

Kural (iii)'e gelince, Glendinning pratik eyleme kendisini adanmış organize bir hareketin gerekliliğinden bihaber gözükmektedir. Görünüşe bakılırsa, ya kendisinin ve diğer neo-luditlerin sadece vaaz vererek toplumu dönüştürebileceğini düşünmektedir ya da çok daha zor olan etkili bir hareket organize etme işini bir başkasının üstleneceğini ummaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi, fikirlerin savunulması kolaydır; zor olan pratik eylem için organize olmaktır. Glendinning gibileri bu görev ile yüzleştiklerinde korkuya kapılırlar. Teknolojik sistemin felaket getiren büyümesi karşısında dehşete düşerler ve bu konuda bir şeyler yapmak isterler, fakat bir organizasyon inşa etmek gibi muazzam zor bir işle yüzleşemeyecek kadar aciz ve etkisizdirler. Bu sebeple, kendilerine “bir şeyler yapıyor oldukları” illüzyonunu vermek için teknoloji problemini nasıl halletmemiz gerektiği ya da çevrenin mahvedilmesi konusunda ne yapılması gerektiği ile ilgili vaazlar verirler. Sonuç, dünyayı kurtarmak ile ilgili bir sürü

ütöpik rüyadır; ancak pratikte yapılan hiçbir şey yoktur.

Elbette, dar kapsamlı ve spesifik hedefler için örgütlenmiş gruplar da bulunmaktadır; Sierra Club gibi vahşi doğayı korumaya çalışan gruplar. Ve bazı konularda belirli başarılar elde ederler -çok küçük başarılar- fakat başardıkları şeyler genel teknoloji problemi ile karşılaştırıldığında önemsizdir. Başarılarının önemsizliği hedeflerinin sınırlı kapsamı ile garanti edilmiştir.

Glendinning organize bir hareket oluşturma ihtiyacından bahsetmediği için, Kural (iv) (bir hareketin uygunsuz kişileri bünyesinden uzak tutmak için yöntemler geliştirmesi gerekliliği) onun söyledikleri kapsamında gündeme gelmemektedir.

Fakat en kötüsü Glendinning'in tamamı ile naif olmasıdır; burada tartıştığımız beş Kural tarafından ortaya konan problemlerin farkında dahi değil gibidir. Dolayısı ile önerdiği neo-ludit çözüm, Plato'nun ideal devleti hayal etmesinden beri gafilleri yanlış yönlendiren diğer gerçek dışı ütöpik fantezilerden daha iyi değildir.

Skrbina'nın antolojisi "derin ekoloji"¹⁵² kavramını ortay atan Norveçli filozof Arne Naess'in de

---

¹⁵² Skrbina, syf. 221-230. "Makale" aslında Naess syf 92-103'ün bir bölümüdür.

bir makalesini içermektedir. Yalnızca teknolojik sistemin bir eleştirisi olarak ele alındığında Naess'in düşüncelerinin çoğu epey yerindedir. Fakat Naess aynı zamanda sistemin gerçek dünyada işleyişi ile ilgili köklü ve derin değişiklikler yapmak istiyor görünmektedir ve fikirlerinin bu hedefe ulaşmak ile ilgili kısımları tamamı ile işe yaramazdır.

Naess'in hedefleri Glendinning'in hedeflerinden dahi -eğer böyle bir şey mümkünse- daha belirsizdir. Aslında bu makalede Naess, hedeflerinin neler olduğundan açık bir şekilde bahsetmemektedir bile. Fakat şöyle yazmaktadır:

Önümüzdeki yılların en önemli hedefi... yerel otonomiye artırmanın ve sonunda insan kişiliğinin zengin potansiyellerini açığa çıkarmanın araçları olarak adem-i merkeziyetçilik ve farklılaşmadır.¹⁵³

Nihai hedef, yani “insan kişiliğinin zengin potansiyelini açığa çıkartmak,” kulağa hoş gelmektedir. Bundan daha incelikli beylik bir laf ortaya koymak bir hayli zordur. Fakat pratik bir öneri olarak hiçbir anlamı yoktur. “Adem-i merkeziyetçilik” ve “yerel otonomi” gibi ara hedefler anlamsız değildir, fakat

---

¹⁵³ Naess, syf. 97. Skrbina, syf. 225.

yine de etkili bir organizasyona temel olmak için çok belirsizdir.

Naess aynı zamanda şunları yazmaktadır: “Doğaya daha az müdahalede bulunma gerekliliği ile hayati insan ihtiyaçlarının tatmini arasında bir denge bulmak büyük önem arz etmektedir.”¹⁵⁴ Bu cümle, bir hedefin pratik olması için sahip olmak zorunda olduğu spesifikliğin yanından bile geçmemektedir. Naess, Johan Galtung¹⁵⁵ tarafından ortaya konan sekiz hedef çiftinden bahsettiğinde bu spesifikliğe biraz daha yaklaşmaktadır. Hedef çiftlerinden ikisi şu şekildedir:

Giyim: Uluslararası tekstil endüstrisinin lağvedilmesi [—] yerel zanaat tarzlarının restorasyonunun denenmesi: bunun gıda üretimi ile simbiyozu.

Ulaşım/iletişim: Daha az merkezi, iki yönlü yapılar, kolektif ulaşım araçları [—] yürüme, koşma, bisiklet tarzlarının restorasyonunun denenmesi. Daha fazla arabadan arındırılmış bölgeler, kablolu TV, yerel medya.

---

¹⁵⁴ Naess, syf. 97. Skrbina, syf. 225.

¹⁵⁵ Naess, syf. 99, Table 4.1. Skrbina, syf. 226.

Galtung'un hedeflerinin çoğu da etkili bir hareketin temelini oluşturabilecek spesifiklikten hâlâ yoksundur. Fakat en azından bazıları, daha spesifik hedefler belirleme konusunda bir başlangıç noktası oluşturabilirler. Yine de, sekiz hedef çifti çok fazladır ve Galtung'un hedeflerinin her birine ulaşılsa dahi bu, teknoloji probleminin çözümünün yanına bile yaklaşmaz. Yani Naess'in önerisi de Glending'in önerisi kadar açık bir şekilde Kural(i)'i ihlal etmektedir.

Naess'in Kural (v)'ten haberi yoktur: "Büyük, merkezi ve hiyerarşik" toplumsal yapıların "tedrici olarak ortadan kaldırılabileceğini" düşünmektedir.¹⁵⁶ Anlaşılan, bir kaç nesil sürececek bir toplumsal dönüşüm öngörmektedir. Fakat bu durumda "derin ekoloji", dönüşüm tamamlanmadan çok daha önce yozlaşacaktır. "Derin ekoloji" bir kez yozlaştığında, iktidar pozisyonundaki insanlar öncelikle kendi çıkarları peşinde koşacaklar ve "derin ekoloji" ile ilgili konseptleri, o da eğer kullanırlarsa, propaganda amaçlı kullanacaklardır. Bu sebeple Naess tarafından hayal edilen dönüşüm hiçbir zaman tamamlanamayacaktır.

Naess'in önerisi Kural (ii)'yi de çiğnemektedir. Toplum bir şekilde Naess'in arzu ettiği tarzda dönüş-

---

¹⁵⁶ Naess, syf. 98. Skrbina, syf. 226.

türülse dahi, bu dönüşüm geri döndürülemez mahiyette olmayacaktır. Anlaşılan Naess, gelişmiş teknolojinin büyük bir kısmının korunacağını düşünmektedir.¹⁵⁷ Bu teknolojinin Naess'in önerdiği toplum biçimi ile uyumsuz bir şekilde kullanılmasının engellenmesi için sürekli bir dikkat gerekli olacaktır. Pratikte bu dikkat uzun bir süre devam ettirilemeyecektir, çünkü yozlaşma (bizim bu kitapta tanımladığımız şekliyle) kaçınılmaz olarak devreye girecektir.

Kural (iii) bağlamında ise Naess, Glendinning gibi, sadece vaaz vererek dünyayı kurtarabileceğini düşünüyor gibidir. Çünkü “derin ekoloji” hareketinin pratik eylem için organize edilmesi gerektiğinin farkında olduğuna dair bir belirti göstermemektedir.

* * *

Bu türdeki diğer yazarları da inceleyebiliriz— Ivan Illich, Jerry Mender, Kirkpatrick Sale, Daniel Quinn, John Zerzan; tüm işe yaramaz tayfa. Fakat bunu yapmak gereksiz olacaktır, çünkü Glendinning ve Naess'e yönelttiğimiz eleştirilerin aynısını tekrarlamış olacağız.¹⁵⁸ Bu literatürün tamamı,

---

¹⁵⁷ “Derin ekoloji hareketinin hedefleri, teknoloji ya da endüstrinin zararına herhangi bir şey içermemektedir... .” Naess, syf. 102. Skrbina, syf. 229.

¹⁵⁸ Bu kitabın yazarı Glenndinnig ya da Naess'in çalışmalarından çok azını okumuştur ve bu yazarlar başka yazılarında bu

bu iki yazarda mevcut olan hatalar ile maluldür. Yazarlar teknolojik sistemin sebep oldukları ile ilgili yerinde endişelerini ifade etmektedirler. Fakat önerdikleri çözümlerin tamamı gerçek dışıdır. Çözümlerinin gerçek dışı olmasının birçok sebebi vardır; mevcut bölümde toplumsal hareketlerin yalnızca beş kuralımızda ifadesini bulan dinamikleri ile bağlantılı olan sebepleri tartıştık. Fakat Bölüm Bir ve İki'de ve diğer yerlerde,¹⁵⁹ Glendinning, Naess, Illich, Mender ve benzerlerinin çözümlerinin pratikte neden uygulanamayacağı ile ilgili diğer çok güçlü sebepleri de açıkladık.

Okuyucu, teknoloji probleminin beş kural ile uyumlu bir çözümünün mümkün olup olmadığını sorabilir. Biz mümkün olduğunu düşünüyoruz. Başlangıç olarak, Mao'nun tavsiyesine uyalım ve karşı karşıya olduğumuz durumdaki temel çelişkinin ne olduğunu soralım. Temel çelişki, açık olarak, vahşi doğa ve teknolojik sistem arasındaki çelişkidir.

---

radaki zayıflıklarının bazılarını telafi etmiş olabilirler. Örneğin daha net hedefler formüle etmek ve pratik eylem için organize olunması gerekliliğini kabul etmek gibi. Mevcut amaçlar için bu çok önemli değildir; çünkü burada kişisel olarak Glendinning ve Naess ile değil, temsil ettikleri literatürün tümü ile ilgileniyoruz. Ve Glendinning ve Naess'in çalışmalarında bahsettiğimiz zayıflıklar, bu literatürün karakteristik özellikleridir.

¹⁵⁹ Bknz., örn., STVG, paragraflar: 99-104, 111-12, Kaczynski, syf. 67-70, ve bknz. age., 308-329.

Bu, seçilmesi gereken hedefin, daha önce açıkladığımız gibi, teknolojik sistemin “öldürülmesi” olması gerektiğini göstermektedir.¹⁶⁰ Başka bir ifadeyle devrimciler, gerekli her yöntemi kullanarak sistemin çöküşünün gerçekleşmesini hedeflemelidirler.

Kural (i): Bu hedef, etkili bir harekete temel oluşturacak kadar açık, somut ve basittir.

Kural (v): Devrimci bir hareket teknolojik sistemi ortadan kaldıracak kadar güce erişirse bu işi kısa zamanda başarabilir. Yıkma, inşa etmekten çok daha kolaydır.

Kural (ii): Eğer sistem kökünden yıkılabilirse sonuç -en azından uzun bir zaman için- geri döndürülemez olacaktır. Çünkü yeni bir teknolojik sistemin geliştirilmesi birkaç yüzyıl ya da daha fazla sürecektir.¹⁶¹ Hatta bazı kişiler Dünya’da teknolojik sistemin tekrar kurulamayacağını düşünmektedirler.¹⁶²

---

¹⁶⁰ Kaczynski, syf. 333-34, 368-370. Sistem temel fonksiyonlarının bir ya da birkaç tanesinin kapatılması ile “öldürülebilir.” (örn. Bilgisayar ağları, elektrik ağları ya da ulaşım ve iletişim altyapısı), fakat sistemin öldürülmesi başka yollardan da gerçekleştirilebilir.

¹⁶¹ Bknz. STVG, paragraflar: 207-212.

¹⁶² Örneğin meşhur astronom Fred Hoyle bu fikirdedir. (Hoyle, syf. 62) Bu argümana göre kömür, petrol ve yüksek kalite metal cevherlerinin kolay ulaşılabilen kaynakları tükendiği için, yeni bir Sanayi Devrimi’nin imkanı kalmamıştır. Bu sebeple, teknolojik olarak gelişmiş yeni bir toplumun yeniden yaratılmasının

Kural (iv): Teknolojik sistemi “öldürme” hedefine sahip bir devrimci hareket kendisine katılacak uygunsuz kişileri dışarıda tutacak yöntemler geliştirmelidir. Büyük olasılıkla asıl tehlike, kendilerini herhangi bir davaya adanmak zorunda hisseden “solcu” (STVG’de tanımlandığı şekliyle¹⁶³) tiplerden gelecektir.¹⁶⁴ Hareket, solcu inançlara, hedeflere ve fikirlerle yönelik gerçekleştirilen sürekli bir sözlü ve ideolojik saldırı ile kendisini bu tarz insanlardan koruyabilir.¹⁶⁵ Eğer bu, solcuları geri püskürtmede yetersiz olursa ya da diğer istenmeyen tipler (sağcılar gibi) harekete yönelirse hareketi “saf” tutmanın başka yolları bulunmalıdır.

Kural (iii): Zor kısım, insanları pratik eylem için organize etmek olacaktır. Bu görevin yerine getirilmesi için bir formül ya da tarif veremeyiz. Fakat bu

---

imkanı yoktur. Maalesef bu görüşe katılamıyorum. Bence “kömür, petrol ve yüksek kalite metal cevherleri” olmadan dahi teknolojik açıdan gelişmiş bir toplumun ortaya çıkması mümkündür; özellikle, daha önceki gelişmiş toplumun geride bıraktığı muazzam miktardaki hurda metaller düşünüldüğünde. Fakat yeni bir teknolojik toplumun gelişmesi kömür, petrol ve benzerlerinin yokluğunda ilkinde göre çok daha yavaş ve zor olacaktır.

¹⁶³ STVG, paragraf: 6-32, 213-230.

¹⁶⁴ Bknz., Kaczynski, syf. 15, ve yukarıda Önerme 3’te Judi Bari ile ilgili tartışma.

¹⁶⁵ Not 163’te zikredilen sayfalarda ve “The Truth About Primitive Life” (Kaczynski, syf. 128-189) ve “The System’s Neatest Trick” (age., syf. 192-205)’te olduğu gibi.

görevi yerine getirmeye çalışanlar, takip eden Dördüncü Bölüm'deki fikirleri ve bilgileri uygularlarsa karşılaşacakları zorluklar daha az olacaktır.

Dördüncü Bölüm: Anti-Teknolojik Bir Hareket İçin Stratejik İlkeler

Güç son karar verici, kararlı bir mücadele için püf noktası ve zafer işleri sonuna kadar götürecektir cesarete ve disipline sahip olanlarıdır. Bu tarz bir bakış, toplumun tüm güçlerinin kendilerinin karşısında olduğunu düşünen ve kendilerini karanlıkların içinden tarih sahnesine fırlatmak isteyen grupların bir karakteristiğidir.

—Philip Selznick¹

---

¹ Selznick, syf. 113

1. Anti-teknolojik bir hareket için başarıya giden spesifik bir yol önceden çizilemez. Hareket, teknolojik sistemin çöküşünü gerçekleştirebileceği fırsatların ortaya çıkmasını beklemek zorunda olacaktır. Bu fırsatların tam olarak neler olacağı ve ortaya çıkış zamanları, genel olarak, tahmin edilemez olacaktır. Dolayısı ile hareket, bu tarz tüm fırsatları anında değerlendirebilecek tarzda kendisini hazırlamak zorundadır.

İlk olarak, hareket kendi içsel güç kaynaklarını inşa etmelidir. Kendilerini tamamı ile teknolojik sistemin ortadan kaldırılmasına adanmış bireylerden oluşan güçlü ve birleşmiş bir organizasyon kurmak zorundadır. *Sayılar* ikincil bir öneme sahiptir. Yüksek nitelikli kişilerden oluşan sayıca küçük bir organizasyon, çoğu üyenin vasat özelliklere sahip olduğu çok daha büyük bir organizasyona göre çok daha etkili olacaktır.² Örgüt, toplumsal hareketlerin dinamikleri ile ilgili anlayışını, fırsatları ortaya çıktığı anda tespit etmek ve onları nasıl kullanacağını bilmek için geliştirmek zorundadır.

İkincisi, hareket sosyal çevresine referansla güç inşa etmek zorundadır. Fikirleri, kararlılığı, etkililiği ile saygı kazanmalıdır. Eğer kendisinden genel olarak korkuluyor ve nefret ediliyorsa bu daha iyidir. Fakat

---

² Bknz., Kaczynski, syf. 265-67, 271-72, 321-24

tüm muhalif hareketler arasındaki en saf ve en tavizsiz devrimci hareket olarak nam salmalıdır. Böylece, insanların umutsuzluğa düştüğü ve mevcut toplumsal düzene tüm saygılarını ve güvenlerini kayb ettikleri derin kriz geldiğinde birçok kişinin başvuracağı hareket olacaktır.

Üçüncüsü, bu saygı ve güven kaybının oluşması adına hareket, insanların teknolojik sisteme olan inançlarını sarsmak için elinden geleni yapmalıdır. Muhtemelen bu, hareketin yapması gereken en kolay işlerden birisi olacaktır; çünkü işin büyük bir bölümü hareketin çabalarından bağımsız olarak gerçekleşecektir. Sistemin kendi başarısızlıkları ona olan güvenin sarsılmasına sebep olacaktır. Üstelik, sisteme olan inancını kaybetmiş entelektüellerin söylemleri ve yazıları, özellikle çevre konuları ile alakalı olanlar, insanların mevcut toplumsal düzene olan güvenlerinin sarsılması yönünde şimdiden işlemektedir. Bu entelektüellerin çok azı potansiyel devrimcilerdir.³ Bu sebeple anti-teknolojik bir hareket onları doğrudan desteklememelidir. Fakat hareket, sistemin başarısızlıklarının yaygın ve telafi edilemez karakterini vurgulayarak ve sistemin mümkün olan her durumda zayıf ve korunmasız

---

³ Bknz., Kaczynski, syf. 355-56.

görünmesini sağlayarak mevcut toplumsal düzene olan güvenin çöküşünü hızlandırabilir.⁴

Bu bölümde, yukarıdaki paragraflarda kabaca çizilen resmin ayrıntılarını doldurmaya çalışacağız.

2. Devrimler hemen hemen hiçbir zaman gerçekleşmelerinin çok öncesinde başarılı bir şekilde planlanamazlar. Bu, spesifik tarihsel olayların genel olarak tahmin edilemez olmaları prensibinin bir sonucudur.⁵ Irving Horowitz, devrimlerin, ya daha önceden belirlenmiş bir eylem planı olmadan ya da bu programın doğrudan ihlal edilmesi ile gerçekleştirildiğini doğru bir şekilde gözlemlemektedir.⁶ Herbert Matthews ise “modern zamanlardaki devrimci liderlerden yalnızca Hitler’in programını önceden çizdiğini ve buna bağlı kaldığını”⁷ vur-

---

⁴ Bknz., Kaczynski, syf. 262, madde (b), (c), (d). Smelser, syf. 353, mevcut toplumsal düzen zarar verilemez imajını kaybettiğinde devrim için yeni olasılıkların önünün açılacağını söylemektedir.

⁵ Bknz., Birinci Bölüm.

⁶ Horowitz, syf. 126. Horowitz, syf. 63-65, Fidel Castro’nun Küba Devrimi boyunca nasıl el yordamı ile, tecrübelerinden öğrenerek ilerlediğini anlatmaktadır.

⁷ Matthews, syf. 123. Hitler’in programını ayrıntılı bir şekilde önceden planlayabildiği konusunda ciddi şüphelerim var. “1928 yılında, Almanya’da Büyük Buhran’ın başlamasından önce, Hitler oyların yüzde 3’ünden azını kazanabilmiştir.” Ve güç kazanmasını Büyük Buhran sağlamıştır. NEB (2003), Vol. 27, “Socio-Economic Doctrines and Reform Movements,” syf. 416. Ne Kav-

gulamaktadır. Devrimciler deneme-yanılma ile ve önlerine çıkan fırsatları (bu fırsatlar genellikle önceden tahmin edilmez) yakalayarak ilerlemek zorundadırlar.⁸ Lenin'in söylediği gibi: "Genellikle el yordamı ile ilerlemeye çalışıyorduk... . Kim, önceden nasıl yapılacağını bilerek devasa bir devrimi sonuca ulaştırabilir?"⁹ Ocak 1917'de Lenin, kendi ömründe bir devrimin Rusya'da mümkün olacağını düşünmüyordu.¹⁰ Bolşevikleri Rusya'nın hakimi yapabilmemesinin sebebi, Petersburg'taki Şubat 1917 devriminin sunduğu beklenmedik fırsatı görebilecek zekaya ve bunu değerlendirebilecek dirayete sahip olmasıdır.¹¹

3. Fakat büyük fırsatların gelmesi uzun zaman alabilir ve devrimci hareket bu fırsatlar için uzun süre beklemek zorunda kalabilir.¹² Bu durum, hareketin rahatlayabileceği ve işleri kolaydan alabileceği

---

gam'ı okuma fırsatım oldu ne de bu konuda istekliyim, fakat Hitler'in bu kitabı yazdığı 1920'lerin başında Bunalım'ın gerçekleşeceğini ve hangi tarihte olacağını tahmin ettiğini inandırıcı bulmuyorum.

⁸ Bknz., Alinsky, syf. 5-6, 45, 69, 136, 153-55, 164, 165-66, 168, 183.

⁹ Trotsky, Vol. Three, Appendix Two, syf. 409.

¹⁰ Radzinsky, syf. 202. NEB (2010), Vol. 22, "Lenin," syf. 934.

¹¹ Trotsky, Vol. One syf. 298 ve Devrimin Tarihi kitabının başka yerlerinde.

¹² Hoffer, § 89. Smelser, syf. 381. Trotsky, Vol. One, syf. xviii.

anlamına gelmemektedir. Tam tersine, hareket fırsatları beklerken sıkı çalışmaya devam etmelidir. Bu yalnızca fırsatlar ortaya çıktığında hareketin bunu değerlendirebilecek güce sahip olması için önemli değildir; aynı zamanda, faaliyette bulunmayan bir hareket mevcudiyetini devam ettiremez ya da tembel bir yığına dönüşür. Bir hareketin üyeleri amaçlı bir çalışma ile meşgul edilmedikleri takdirde çoğu ilgisini kaybedecek ve uzaklaşacaktır.¹³

Hareketin aktif kalmasını gerektiren bir diğer sebep, devrimcilerin fırsatlar için pasif bir şekilde beklemesinin yeterli olmamasıdır; bu fırsatların kısmi olarak devrimciler tarafından yaratılması gerekebilir. Mevcut toplumsal düzendeki ciddi bir bozukluğun, muhtemelen, devrimcilerin yapabileceklerinden bağımsız olarak ortaya çıkması gerekir. Fakat böyle bir bozukluğun sistemin ortadan kaldırılmasını mümkün kılacak ciddilikte bir fırsat sunup sunmayacağı devrimci eylemin geçmişte yapacaklarına bağlı olabilir. Örneğin Rusya'da Çar rejiminin zayıf karakterini oluşturan asıl sebepler devrimciler tarafından oluşturulmamıştır. Fakat rejimin Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisi ile birlikte bir devrim fırsatı ortaya çıkmıştır ve bu yenilgiye devrimci ey-

---

¹³ Selznick, syf. 23 not 6 (Lenin'den alıntılıyor. "A Letter to a Comrade on our Problems of Organization," *Lenin on Organization* içinde, syf. 124-25). Alinsky, syf. 77-78, 120.

lemin sebep olduğu söylenebilir. Çünkü “savaş halindeki hiçbir ülkede politik ajitasyon, Rusya’da olduğu gibi, cephe arkasının etkili bir şekilde seferber edilmesini engelleyecek yoğunlukta yapılmamıştır.”¹⁴ Sonrasında Petersburg işçilerinin beklenmedik bir şekilde ve kendiliğinden gerçekleşen ayaklanması Bolşeviklere büyük fırsatlarını sunmuştur. Eğer Bolşevikler bu ayaklanmanın öncesinde işçileri Marksist fikirler¹⁵ ile endoktrine etmiş olmasalardı, muhtemelen bu ayaklanma etkisiz bir sinir patlamasından ibaret olacaktı. Bolşevikler işçilere bir teori ve ideal vererek, bu ayaklanmanın belirli bir amacı olan organize ve efektif bir hareket olmasını sağlamışlardır.

4. Yukarıda 2. Kısım’dan anlaşılıyor ki, devrimci bir hareket, beklenmeyen hadiselerle başarılı bir şekilde cevap verebilmek için hazır olmak zorundadır. Eğer bir eylem planı uzun denebilecek bir zaman dilimini kapsıyorsa, hareketin bu plana bağlılığı, öngörülmemiş gelişmelerin gerektireceği tarzda yeniden pozisyon almayı ya da bu plandan tümünden vazgeç-

---

¹⁴ NEB (2003), Vol. 28, “Union of Soviet Socialist Republics,” syf. 1000. Karş. Kaczynski, syf. 268-69.

¹⁵ Trotsky, Vol. One, Chapt. VIII, syf. 136-152. Krş. Kaczynski, syf. 267.

meyi engelleyecek tarzda olmamalıdır. Başka bir deyişle, hareket *esnekliğini* korumalıdır.¹⁶

Askeri taktik ve strateji konularını çalışanlar, esnekliğin önemini uzun süredir bilmektedirler.¹⁷ Lenin devrimci çalışmada “taktik esnekliğin” olmasını istemiştir¹⁸ ve Trotsky Bolşeviklerin gücünü, “devrimci kararlığı her zaman için büyük bir esneklik ile birleştirebilmelerinde” görmüştür.¹⁹ Mao Zedong şöyle yazıyor:

Toplumu değiştirme pratiğinde insanların orijinal fikirleri, teorileri, planları ya da programları çok nadir olarak herhangi bir değişikliğe uğramadan gerçekleşirler. Fikirler, teoriler, planlar ve programlar, pratik sırasında öngörülmemiş durumların ortaya çıkması sebebiyle genellikle kısmen ve hatta

---

¹⁶ Bknz., Kaczynski, syf. 358.

¹⁷ NEB (2003), Vol. 29, “War, Theory and Conduct of,” syf. 647; ayrıca syf. 650 (daha kıdemli H. von Moltke’nin görüşleri) Mao, syf. 58-61. Liddell Hart (muhtelif yerlerde, örn., syf. 28-29, 40) “elastikliğin” önemini tekrar tekrar vurgulamaktadır. Sanırım elastikiyetten kastettiği beklenmedik durumlara uyum sağlayabilmektir.

¹⁸ Dorpalen, syf. 332.

¹⁹ Trotsky, Vol. Two, syf. 315. Aynı zamanda bknz., Selznick, syf. 22, 70. 217.

bazen tamamen değişikliğe uğrarlar. Yeni, orijinal fikirler; teoriler; planlar ya da programlar gerçek ile ya tamamen ya da kısmen bağdaşmazlar ve tamamen ya da kısmen doğru değillerdir. Pek çok durumda, başarısızlıklar, teorideki hataların düzeltilmesinden ve beklenen sonuçların pratikte elde edilmesinden çok daha önce düzeltilmelidirler.

Gerçek devrimci liderler fikirlerini, teorilerini, planlarını ya da programlarını yalnızca hatalar ortaya çıktığı zaman değiştirmekle görevli değildirler; aynı zamanda önerilen yeni devrimci görevlerin ve yeni çalışma programının durumdaki değişikliklere uyumlu olmasını sağlamakla da görevlidirler.²⁰

Bu, esneklik ihtiyacını vurgulamanın başka bir yoludur.

5. Üçüncü Bölüm'de tartışıldığı gibi, devrimci bir hareketin günümüzdeki tek ve nihai hedefi dünya çapındaki teknolojik sistemin topyekun çöküşü olmalıdır.²¹ Bu yazara mektup yazan bir kişi, teknolo-

---

²⁰ Mao, syf. 78-79.

²¹ Bknz., Üçüncü Bölüm, IV. Kısım

jik sistemin çöküşünden sonra herkesin maruz kalacağı akut fiziksel tehlike ve zorluklar sebebiyle böyle bir çöküşü hedef alan bir harekete dünya nüfusunun çoğunluğunun karşı geleceğini ve bu hareketin bu sebeple hiçbir şey başaramayacağını iddia etmiştir.

Hiç şüphe yok ki, sistemin çöküp çökmemesi üzerine bugün bir referandum yapılırsa sanayileşmiş toplumlarda yaşayan insanların en az yüzde doksanı “hayır” diyecektir. İnsanların sisteme olan tüm saygılarını ve güvenlerini kaybettikleri bir kriz durumunda dahi, bu kez çok daha küçük bir çoğunluk olmasına rağmen yine de çoğunluk, topyekun çöküşün karşısında oy kullanacaktır. Fakat bunun devrim karşısında ciddi bir engel teşkil edeceği varsayımı “demokratik yanılğı” adını verdiğimiz bir hatadan kaynaklanmaktadır: Demokratik seçimlerde olduğu gibi toplumsal mücadelelerde de sonucun belirli bir tarafı tutan insanların sayısı ile belirleneceği düşüncesi. Gerçekte toplumsal mücadeleler, temel olarak sayılar tarafından değil, toplumsal hareketlerin dinamikleri tarafından belirlenirler.

6. Söylememize gerek yok ki gerçek devrimciler -hareketin çekirdeğini oluşturan ve bu işe kendilerini derinden adayan kadrolar- her türlü zorluğu ve en yüksek riskleri, hatta davaları uğruna ölümün kesinliğini dahi kabul etmeye hazır olacaklardır. Erken dönem Hristiyan şehitlerini; El Kaide, Taliban

ya da cihatçı intihar bombacılarını; ya da Rus Devrimi'nin suikastçılarını düşünmemiz yeterlidir. Sosyal Devrimci Kalyaev bir Rus grandükünü 1905 yılında öldürdükten sonra, dükün karısı onu hapishanede ziyaret etmiştir ve ona şunları söylemiştir: “Nedamet getir ... ve ben de Çar’a seni atfetmesi için yalvarayım.” Kalyaev’in cevabı şu olmuştur: “Hayır! Nedamet getirmiyorum. Yaptığım için ölmeliyim ve öleceğim... . Benim ölümüm davaya grandükün ölümünden daha faydalı olacak.”²²

Daha sonra, 1918 yılında, Fanny Kaplan Lenin’e iki kurşun sıktığında, bunu hayatı ile ödeyeceğini kesinlikle biliyordu.²³ Benzer şekilde Charlotte Corday, Jean-Paul Marat’yı Fransız Devrim’i sırasında öldürdüğünde giyotine gideceğini biliyordu.²⁴ Nisan 1916 ayaklanmasını gerçekleştiren İrlandalı aşırı milliyetçiler umutsuz riskler aldıklarını kesinlikle biliyorlardı ve içlerinden bir azınlık bilinçli bir şekilde şehitliğin peşinden gidiyordu. Daha sonra idam edilenlerin pek çoğu “son sözlerinde ... ölümlerinin bir çeşit zafer olduğunu belirtmişlerdir.”²⁵

---

²² Radzinsky, syf. 82.

²³ NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 936. NEB (2003), Vol. 29, “Union of Soviet Socialist Republics,” syf. 1002. Radzinsky, p. 375.

²⁴ NEB (2010), Vol. 3; “Corday, Charlotte,” syf. 624.

²⁵ Kee, syf. 564, 578.

7. Kritik olarak gördükleri hedefler uğrunda acı çekmeyi ve ağır riskleri göze alacak kişiler yalnızca, küçük bir azınlık olan koyu devrimcilerden ibaret değildir. Pek çok sıradan insan, toplumlarında ciddi bir bozulma baş gösterdiğinde ya da en çok önem verdikleri değerler tehlike altında olduğunda veya soylu bir amaç olarak gördükleri bir şey için motive olduklarında bir kahramana dönüşürler ve inanılmaz cesaret gösterirler.

“İnsanın, çektığı acının bir anlamı ve nedeni olduğuna kesin olarak inanması halinde insan üstü bir acıya katlanabilmesinin mümkün olduğu” söylenmiştir.²⁶ Bu ifade, yalnızca Fransız, Rus ve diğer devrimlerin tarihi tarafından değil, tarihte yaşanan diğer pek çok örnek tarafından da doğrulanmıştır. Örneğin İkinci Dünya Savaşı’ndaki ölüm, yıkım ve Alman işgalcilerin onlara reva gördüğü vahşi acımasızlıklara rağmen Ruslar, direnme iradelerini hiç bir zaman kaybetmemişlerdir.²⁷ Aynı şekilde sivil Alman nüfusunun morali, şehirlerini bir harabeye çeviren ve kimi durumlarda tek bir operasyonla on binlerce kişiyi öldüren korkunç Müttefik bombardımanları kar-

---

²⁶ Kauffman, “Thus Spoke Zarathustra” editörün önsüzü, syf. 111.

²⁷ Thurston, örn., syf. 163, 215, 225-26, 282 not 76. NEB (2003), Vol. 29, “World Wars,” syf. 1009, 1023 (tablo).

şısında kırılmamıştır.²⁸ Müttefik hava kuvvetlerinin mensupları, verdikleri yüksek kayıplara rağmen Avrupa üzerindeki tartışmalı hava sahasında görevlerine devam etmişlerdir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman işgalindeki Polonya üzerinde göreve çıkan Amerikan pilotlarının dörtte üçü öldürülmüştür.²⁹ Hayatta kalanlar buna rağmen uçmaya devam etmişlerdir. Bu sırada, karadaki birçok piyade eşit derecede tehlikeye ve çok daha fazla fiziksel zorluğa

---

²⁸ Keegan, syf. 420-432. Gilbert, *European Powers*, syf. 264, 266. Manchester, syf. 527-29 (“Winston Churchill Avam Kamarası’na, Almanya’nın ‘hiçbir ülkenin daha önce yaşamadığı sürekllikte, acımasızlıkta ve büyüklükte bir çileye tabi tutulacağı’ konusunda söz vermiştir.”), 647-48. NEB (2003), Vol. 29, “World Wars,” syf. 1020, 1024. Ayrıca bkz., Paz. Alman sivillerinden farklı olarak Japon sivil halkın moral düzeyi, Almanya’da uygulanan benzer bir bombardıman kampanyası ile “kırılma noktasına getirilmiştir.” Keegan, syf. 432. Bu durum, Japon halkının stoik karakteri düşünüldüğünde şaşırtıcıdır. Japon askerleri teslim olmak yerine ölene kadar savaşmayı yeğlemişlerdir. Örn., Astor, syf. 268, 413, 843-44.

²⁹ Wolk, syf. 5. Hiç şüphe yok ki bu, ekstrem bir örnektir; fakat Müttefik hava birliklerinin kayıp oranları genellikle yüksektir. Bknz., Keegan, syf. 433. Astor, syf. 360, US. 306th Bomb Group’u örnek olarak vermektedir. Bu birliğin çıktığı 25 görev boyunca mensuplarının üçte birden fazlası ölmüştür—bir kaç tanesi eğitim tatbikatlarında, fakat çoğu çatışma sırasında. Diğer %28’i muhtemelen uçakları düşürüldüğü için esir düşmüştür. Hava birliklerinin moralinin kayıpların fazlalaşması oranında düşmüş olması doğrudur. Keegan, syf. 428. Astor, age.

maruz kalmalarına rağmen savaşmaya devam etmişlerdir.³⁰

Yukarıdaki paragrafta örnek gösterilen sivillerin çoğu zorluklardan ve tehlikelerden gönüllü olarak geçmemişlerdir. Kontrolleri dışındaki koşulların onlara dayattığı berbat şartlara rağmen çalışmaya devam ederek cesaretlerini göstermişlerdir. Bazı asker kişilerin savaşta gönüllü olduklarına şüphe yoktur, fakat gönüllü olanların çoğu ne ile karşılaşacaklarının farkında değildi. İkinci Dünya Savaşı'nın muhtemelen en çok madalyaya sahip Amerikan askeri olan Audie Murphy'nin durumu kesinlikle böyleydi; gönüllü olduğunda savaş hakkındaki düşünceleri oldukça naifti.³¹ Yine de, bir dava için ya

---

³⁰ Murphy, muhtelif yerler. Şunu belirtmek gerekir ki, öldürölme ya da sakat kalma risklerinin haricinde Amerikan askerlerinin İkinci Dünya Savaşı'nda maruz kaldığı fiziksel zorluklar diğer askerlerin diğer savaşlarda maruz kaldıklarından çok daha azdır. Örneğin Washington yenildiğinde, açlık çeken ve yarı-çıplak ordu 1777 yılında Valley Forge'deki kışlaya çekilmiştir. Askerlerin çoğunun ayakkabısı yoktu, dolayısı ile Devrim'in askerleri, ayaklarından damlayan kanın donmuş zeminde bıraktığı izle takip edilebiliyordu." Martin, syf. 58, 161. Olaylardan yarım yüz yıl sonra yazılan Martin'in anılarının gerçeği ne kadar yansıttığı sorgulanabilir, fakat tarih Washington'un Valley Forge yolundaki askerlerinin "yaln ayak ve yarı çıplak" olduğunu ve takip eden kışı "yarı aç" geçirdiklerini doğrulamaktadır. NEB (2003), Vol. 29, "Washington, George," syf. 703. Fakat bu perişan ordunun çekirdeği birliğini korumuş ve tekrar savaşmak üzere hayatta kalabilmiştir.

da sorumlu olduklarını düşündükleri şeyi başarmak adına kritik durumlarda bilerek olağanüstü riskler alan ve aldıkları risklerin nelere yol açabileceğinin tamamen farkında olduklarını varsayabileceğimiz insanların çok sayıda örneği bulunmaktadır—üstelik sadece küçük bir azınlık olan koyu devrimciler değil, aynı zamanda çok sayıda sıradan normal insan da bu şekilde davranmıştır. 1922 yılında, İrlanda Bağımsızlık Savaşı'nın umutsuz ve kanlı karakteri şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya çıktığında dahi, savaşa katılanların sayısında bir azalma olmamıştı. “Büyüklerini taklit etmek isteyen yeni ve istekli genç savaşçılar”³¹³² savaşa katılmaya devam ediyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında Polonya ve Fransız direniş hareketinin de yeni üye çekme konusunda bir sıkıntı yaşamadıkları

---

³¹ Murphy, syf. 4-8. Bazı Polonyalı Amerikalılar, Murphy'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki en çok madalyaya sahip Amerikan askeri olduğu iddiasını kabul etmemişler ve bu onurun Matt Urban'a (Urbanowicz) ait olduğunu söylemişlerdir. *Polish American Journal*, Aug. 2010, syf. 2; Jan. 2011, syf. 7; Feb. 2012, syf. 10. Fakat Urban'a sahip olduğu kimi madalyalar 1995'deki ölümden sonra verilmiştir, age., ve Kongre Onur Madalyası'nın Başkanlık seçiminin yapıldığı 1980 yılında Urban'a verilmesi bu ödülün Polonyalı Amerikalıların oylarını cezbetmek için verildiği şüphesine yol açmaktadır. Bknz., Sept. 2012, syf. 7. Dolayısı ile benim fikrime göre Audie Murphy'nin en çok madalya sahibi olan asker olarak kabul edilmesi gerekir.

³² Kee, syf. 732.

anlaşılmaktadır. Bu kişiler, İrlandalıların durumunda olduğu gibi yalnızca ölüm riskini değil, aynı zamanda dayanılmaz işkencelerden geçme tehlikesini de göze alıyorlardı. Charles de Gaulle'in Fransız Direnişi'ndeki şahsi temsilcisi olan Jean Moulin yakalanmış ve Gestapo tarafından ölene kadar işkenceden geçirilmiştir.³³ Fakat işkencede çözülmemiş ve sırlarını paylaşmamıştır.³⁴ "1941 yılında Özgür Fransa, Kaptan Scamaroni'yi eylem hazırlama görevi ile [Korsika'ya] göndermiştir... . Maalesef cesur delegemiz İtalyanlar'ın eline düşmüştür... . Korkunç işkencelerden geçen Scamaroni sırlarını paylaşmamıştır."³⁵

Bazı insanlar, kendi şahsi problemleri ile alakası olmayan davalar için dahi ölümü hatta daha fazlasını göze alacaklardır. Binlerce Yahudi olmayan Polonyalı, Yahudileri Nazilerden kurtarma çabalarına katılmıştır. Polonyalılar, Yahudilere yardım ederek yalnızca kendi hayatlarını değil aynı zamanda ailelerinin de hayatlarını riske atmışlardır.³⁶ Irena Sand-

---

³³ Stafford, syf. 193.

³⁴ Shattuck, syf. 21.

³⁵ De Gaulle, syf. 461-62.

³⁶ *Polish American Journal*, Sept. 2012, syf. 8; Feb. 2013, syf. 4, 7. Knab, syf. 1, 6. Lukowski & Zawadzki, syf. 261-63. Adil olmak için, o zamanlarda Polonya'da yaygın bir Anti-Semitizm olduğunu ve Polonyalıların Yahudilerin toplanması konusunda Na-

ler isminde Polonyalı bir kadının 2.500 Yahudi çocuğunun kurtarılmasına yardım ettiği düşünülmektedir. “1943 yılında Naziler tarafından yakalanmış, işkence görmüştür; fakat işbirlikçilerinin kimler olduklarını söylemeyi reddetmiştir. İşkence seanslarından birinde işkencecileri ayaklarını ve bacaklarını kırmışlardır... .”

Direnışteki yoldaşlarının kaçmasına yardım etmesi için bir Gestapo subayına verdikleri rüşvet sayesinde hayatta kalabilmiştir.³⁷

Şu noktanın da vurgulanması gerekir: İster koyu birer devrimci olsunlar ister sıradan kişiler olsunlar, aldıkları riskleri gönüllü olarak alsınlar ya da tehlikeye kendi istekleri haricinde bulaşsınlar, değerli olduğuna inandıkları amaçlar için aşırı tehlike ve zorluktan geçen kişilerin çoğu, “kahramanca” eylemlerinden dolayı yoğun bir tatmin duygusu yaşamışlardır; bunlardan zevk aldıkları dahi söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman savaş esirleri kamplarında kalan bir kişi, başarı ile sonuçlanan kaçma girişimi hakkında şunları yazmaktadır:

---

zilere yardım ettiklerini vurgulamak gerekir. Thurston, syf. 224. Lukowski & Zawadzki, age. İlginçtir ki, Yahudileri kurtarmak üzere kurulan bir yeraltı organizasyonu olan Zegota'nun kurucularından iki kadın, savaştan önce “Anti-Semitik” olarak biliniyordu.

³⁷ Woo, syf. 11B.

Heyecanın sarhoş ediciliği ile kendimden geçtiğimi hissettim. Özgürlüğün, yaşamın, sevdiğim kişilere kavuşmanın başarısının ödülü olduğu ve ölümün kaçılmaz olmasa da başarısızlığın faturası olduğu kaçış sporunun bir benzerini düşünemiyorum.³⁸

İkinci Dünya Savaşı sona yaklaşırken:

Belirli bir hedefe yönelmiş Komünist liderler dışındaki direniş savaşıları yollarını kaybetmiş gibilerdi. Düşman geri çekildikçe, Goethe'nin Faust'u gibi zamana "Dur, çok mükemmelsin" diye seslenmek istediler. Nostaljik hisler ile dolmuşlardı. Çünkü bu ateşli ve mace-racı kişiler, en yüksek tehlikeleri içeren gizli mücadelenin vazgeçemeyecekleri kasvetli çekiciliğini tatmışlardı.³⁹

Çok daha yakın bir dönemde, Kuzey İrlanda'ya barışın gelmesiyle aynı "kasvetli çekiciliklerin" ortadan kaybolması, bu ülkenin gençlerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Bir gazeteci, 2009 yılında Katolik

---

³⁸ Reid, syf. 11.

³⁹ De Gaulle, syf. 713.

bir rahip olan Peder Aion Troy ile olan röportajından aktarmaktadır:

Sorunlar sona erdiğinden beri Belfast gençliğindeki intihar vakaları keskin bir şekilde artmıştır. Rahibe göre bunun en güçlü sebebi, paramiliter grupların sağladığı yoldaşlık ve ortak dava duygularının yerini can sıkıntısı ve umutsuzluğa bırakmasıdır. Troy, ‘çok sayıda genç insanın, erken yaşlarda içkiye ve uyuşturucuya bulaştığını’ söylüyor.⁴⁰⁴¹

Kübalı bir devrimci gerilla olan Celia Sanchez, Fidel Castro’nun grubu ile birlikte Sierra Maestra’da yaşadığı tehlikeli ve zorlu 1965 yılını şöyle hatırlamaktadır: “Ah, fakat o günler en iyi zamanlardı değil mi? O zamanlar hepimiz çok mutluyduk. *Gerçekten*. Bir daha asla öyle mutlu olamayacağız değil mi? *Hiçbir zaman*”

Başka açılardan aşırı duygusal olan bir makalede Irak Savaşı’nın Amerikan bir gazisi, sivil hayata dönüşünün olumsuz yönlerini şöyle itiraf etmektedir:

---

⁴⁰ Hammer, syf. 69.

⁴¹ Lee Lockwood, syf. 80.

“O günlerdeki amaç hissini, günlük yaşamda benzeri bulunamayacak o ölüm kalım savaşını özlüyorum.”⁴²

8. Yukarıdaki örneklerin amacı tehlikeyi, acıyı ya da savaşı yüceltmek değildir. Bu örneklerin amacı, insanların -normal zamanlarda ilk olarak güvenlik ve kontrole önem vermeye yönlendirilmiş modern teknolojik toplumun üyelerinin dahi-, toplumlar kaosun içine sürüklendiğinde ve olayların gidişatı ile umutsuz, kızgın ya da korkmuş hale geldiklerinde ya da alıştıkları yaşam biçimini sürdürmenin artık mümkün olmadığını anladıklarında zorunlu bir şekilde en kolay yolu ya da kısa vadede onlara en tehlikesiz gelen yolu seçmeyeceklerini göstermektir. Bu koşullar altında pek çok kişi kahramanca eylem şekillerini, hatta kendilerini ve sevdiklerini en yüksek risklere ve zorluklara maruz bırakacak eylem biçimlerini seçeceklerdir—eğer onları canlandıracak, organize edecek ve onlara bir amaç duygusu verecek liderler olursa. Sistem ağır bir kriz aşamasına geldiğinde, devrimcilerin görevi bu tarz bir liderlik görevini üstlenmek olacaktır.

Böyle bir zaman geldiğinde devrimciler, işlerini başarılı bir şekilde yapmışlarsa ve yapmaya devam ediyorlarsa devrimci programın içerdiği risklere ve zorluklara rağmen geniş bir desteği kendilerine

---

⁴² Gallagher, syf. 45.

çekmeyi başarabileceklerdir. Bu, devrimcilerin toplumun çoğunluğunun desteğini kazanacakları anlamına gelmez. Küçük bir azınlığı organize edip yönlendirecek olmaları çok daha olasıdır. Fakat “belirleyici olan şey her zaman için fiziksel çoğunluk değildir, moral güç üstünlüğü politik dengeyi değiştirmekte çok daha önemlidir.” (Simón Bolívar)⁴³ Mevcut toplumsal düzeni sarsacak nitelikte ciddi bir bozukluk ortaya çıktığında, toplumun büyük çoğunluğu düzene olan güvenini ve saygısını kaybedeceği için, düzeni savunmak adına herhangi bir çaba içerisinde olmayacaklardır. Alinsky, “şartların ... devrim için olgunlaştığı” durumlardan bahsettiğinde bu meseleyi açık bir şekilde ifade etmiştir:

Toplumdaki kitleler, eski yöntemler ve değerlere olan saygılarını kaybettikleri bir noktaya gelmişlerdir. Neyin işe yarayacağını bilmiyorlardır; fakat mevcut sistemin kendi kendisini yok ettiğini, sinir bozucu ve umutsuz olduğunu görüyorlardır. Kendileri değişim için harekete geçmeyeceklerdir,

---

⁴³ Bolívar, “Memoria dirigida a los ciudadanos de la Nueva Granada por un Caraqueño,” Soriano, syf. 54.

fakat bu amaçla harekete geçenleri de engellemeyeceklerdir.⁴⁴

Bu koşullar altında çok fazla kişi umutsuz, ilgisiz ve pasif bir hale gelecek ve diğer pek çokları yalnızca kendilerinin ve sevdiklerinin canını kurtarmakla meşgul olacaklardır. Mevcut iktidar yapısı karışıklığa uğrayacak, yolunu sapıtacak ve içsel muhalefet ile kaynaşacaktır; bu sebeple, hala sistemi savunabilecek motivasyona sahip küçük bir azınlığı organize edip yönlendirmede berbat bir iş çıkarması yüksek bir olasılıktır. Eğer devrimciler kendi azınlıklarına ilham vermede, onları organize etmede ve yönlendirmede etkili olurlarsa gücün önemli bir bölümünü ele geçirebileceklerdir.

9. Devrimcilerin bir fırsat elde etmesi için mevcut toplumsal düzende yaşanacak bir bozukluk her zaman için gerekli olmayabilir. 1916-1922 devriminden önceki dönemde İrlanda'nın toplumsal düzeninde ciddi bir bozukluk olup olmadığı kesin değildir; devrimin hedefi olan Britanya otoritelerinin bir çaresizlik durumunda olmadıkları ya da başka açılardan zayıf olmadıkları ise kesindir.

---

⁴⁴ Alinsky, syf. xxii. Ayrıca bknz., syf. 189 (“değişiklere herhangi bir muhalefet göstermemek konusunda bir istekten” bahsetmektedir.)

Ancak devrim yine de gerçekleşmiştir.⁴⁵ Fakat normal durumlarda, devrim için bir fırsat, mevcut toplumsal düzendeki ciddi bir başarısızlığa bağlıdır.

Reform, Katolik Kilisesi'ndeki yozlaşma yüzünden pek çok insanın Kilise'ye olan saygısını kaybetmesi ile ortaya çıkmıştır. İspanya'nın Amerika kıtasındaki kolonilerinin bağımsızlıklarını kazandıkları erken 19. yüzyıldaki devrimler, İspanya monarşisinin zayıflığının, Napolyon karşısındaki yenilgisi ve diğer başka sebeplerle açığa çıkması ile gerçekleşmiştir. 1911 Çin Devrimi, Çin'in batılı güçler karşısındaki çaresizliği ve Manchu hanedanının (ya da Qing, CH'ing) Japonya karşısında defalarca aşağılanmasının sonucu olmuştur. Rus devrimcilerinin ayağına gelen fırsat, Çar rejiminin Birinci Dünya Savaşı'ndaki utanç verici askeri yenilgileri ile ortaya çıkmıştır. Almanya'da Nazi'ler, Büyük Depresyon'un başlangıcına kadar bir azınlık partisi olarak kalmışlardır; Hitler'in gücü ele geçirmesi, Alman Hükümeti'nin ekonomik kriz ile baş edemeyecek kadar zayıf ve beceriksiz olması sayesinde olmuştur.⁴⁶

Yukarıdaki örneklerin her birinde mevcut toplumsal düzene duyulan saygının geniş bir şekilde

---

⁴⁵ Bknz., Kee, syf. 519-592.

⁴⁶ NEB (2003), Vol. 27, "Socio-Economic Doctrines and Reform Movements," syf. 416.

kaybedildiğine şüphe yoktur ve son iki örnekte, nüfusun belirli kesimleri nezdinde geniş bir kızgınlık ve diğerlerinde ise umutsuzluk söz konusudur. Günümüz dünyasında devrimin yolunu açan şey, muhtemelen bu son iki örnekte olduğu gibi geniş bir kızgınlık, umutsuzluk ve yılgınlık içeren bir durum olacaktır. Devrimciler bu tarz durumlardan yararlanabilecek kabiliyetlere sahip olmalıydılar.

Bir örnekle açıklamak gerekirse, insanların gelişen teknoloji tarafından gittikçe artan bir şekilde iş gücünün dışına çıkarılacağını ve bunun dünyanın teknolojik olarak gelişmiş bölgelerinde dayanılmaz ve kronik bir işsizlik yaratacağını varsayalım.⁴⁷ Bu durum, sistemin mevcudiyetini tehlikeye atacaktır; çünkü insanlar kronik işsizlik durumunda ilgisizlik, pasiflik ve umutsuzluğa savrulacaklardır. Yakın zamanda İspanya ve Yunanistan'da⁴⁸ olduğu gibi, ayaklanmalara yol açan bir kızgınlık hali de ortaya çıkabilir. Fakat bu iyi organize olmamış, genel olarak amaçsız sinir patlamaları (gerçekten umutsuzluğun birer göstergesidirler) hiçbir şey başaramamıştır.

---

⁴⁷ Bknz., not 120, İkinci Bölüm

⁴⁸ Bknz., örn.: *The Economist*, July 16, 2011, syf. 59; *Seot.* 10, 2011, syf. 77. *The Week*, April 13, 2012, syf. 16. *USA Today*, Sept. 27, 2012, syf. 6B

Bu etkisiz ayaklanmaları, zeki bir liderliğin, insanların kızgınlığını iktidar aygıtından büyük tavizler koparmakta kullandığı Mısır'daki (2011) "Arap Baharı" devrimi ile karşılaştıralım. Mısır Devrimi sonunda bir başarısızlık ile sonuçlanabilir,⁴⁹ fakat mevcut amaçlarımız uyarınca bu konumuzun dışındadır. Buradaki temel mesele, yetenekli devrimci liderlerin insanların kızgınlıklarını ve umutsuzluklarını alıp onları yararlı amaçlara yönlendirebilme kapasiteleridir.

Anti-teknolojik devrimciler, tabii ki, iktidar yapısından tavizler koparmakla tatmin olamazlar; bu yapıyı tamamı ile alaşağı etmek zorundadırlar. Varsaydığımız gibi, dünyanın teknolojik olarak gelişmiş bölgelerinde dayanılmaz ve uzun vadeli bir işsizliğin ortaya çıkması durumunda, hala işe sahip olanların çoğu ürkmüş olacak ve sisteme olan saygılarını yitireceklerdir; fakat sahip olacakları tek motivasyon işlerine sıkı sıkıya tutunmak olacaktır. İşsizler ya ilgisiz ve umutsuz ya kızgın ve çaresiz ya da bu duygu durumlarının hepsine birden sahip olacaklardır. Geniş çapta ayaklanmaların ortaya çıkması durumunda iktidar yapısı baskı altında olacaktır, ancak bu durum varlığını ciddi bir şekilde tehdit et-

---

⁴⁹ Bknz., örn., "Egypt: A revolution reversed," *The Week*, June 29, 2012, syf. 18, ve Mısır'daki olayları takip eden günümüze ait (2013) diğer haberler.

meyecektir. İyi hazırlanmış devrimciler, insanların kızgınlığını ve umutsuzluğunu işe koşarak, kitlelerin amaçsız bir şekilde ayaklanmaları yerine anlamlı bir eylemde bulunmalarını sağlayacak organizasyon kapasitesine sahip olmalıdırlar. Anlamlı eylemin ne olabileceğini bugünden söylemek ancak bir varsayım olabilir. Fakat spekülâtif bir örnek vermek gerekirse devrimciler, Mısırlıların yaptığı gibi iktidar yapısından tavizler koparabilirler. Fakat tavizlerin, Mısır örneğinden farklı olarak, iktidar yapısını derin bir şekilde aşağılayacak tarzda olması gerekir. İktidar yapısının bu şekilde bir tavizde bulunmaya zorlanması, iktidar yapısı içerisinde bulunan kişilerin moralini çökerterek iktidar bloğu içerisinde içsel hiziplere ve kavgalara yol açabilir ve dengenin bozulmasını sağlayabilir. Bu aşamaya ulaşıldığında iktidar yapısını alaşağı etmenin imkanları mükemmel olacaktır.

Fakat unutmayalım ki yukarıdaki senaryo, devrimin izleyeceği rota ile ilgili sadece örnek vermek amacı ile kullandığımız varsayımsal bir senaryodur. Devrim gerçekte çok farklı bir rota izleyebilir.

10. Devrimci hareketin, sadece kendi kendilerini ciddiye alan “eksantriklerden” oluşan, küçük ve hor görülen bir grup olarak işe başlayabileceğini fark etmek önemlidir. Hareket, onu başarıya ulaştıracak fırsat ile karşılaşmadan önce

uzun yıllar boyunca etkisiz ve güçsüz kalabilir. “Devrimci potansiyele sahip inanışlar, bu inanışları değer-yönelimli hareketlerin belirleyicisi yapacak problemlerin ortaya çıkmasından çok daha önce geçici olarak var olabilirler; devrimci organizasyonlar, değerlendirebilecekleri şartların oluşması için beklemek durumunda olabilirler.”⁵⁰

1847 yılında Karl Marx ve Friedrich Engels, sadece birkaç yüz üyesi olan ve sonradan dağılan, Komünist Lig ismindeki, pek kimsenin bilmediği bir grup adına Komünist Manifesto’yu hazırlayan bir çift eksantrikti.⁵¹ İrlanda’da milliyetçi fikirlerin Nisan 1916 ayaklanmaları devrimci süreçleri tekrar ateşleyene kadar birkaç on yıl boyunca canlı kalabilmesi, genel nüfusta yalnızca çok küçük bir desteğe sahip ufak bir azınlık radikaller grubu sayesinde mümkün olmuştur.⁵²

---

⁵⁰ Smelser, syf. 381.

⁵¹ Marx & Engels, syf. 21-22 (Francis B. Randall’ın giriş yazısı), 46 (Engels’in İngiliz 1888 baskısına önsüzü). Dorpalen, syf. 211.

⁵² Kee, syf. 391, 405, 440-564. Örn., Syf. 537 (“Redmond ... doğru bir şekilde Birrell’i, bu aşırı görüşlerin İrlanda halkının yalnızca küçük bir bölümünün fikirleri olduğu konusunda uyardıya devam etmiştir.”).

Fidel Castro şunları söylemiştir: “Seksen iki adamla bir devrime başladım. Eğer bu işi tekrar yapmam gerekirse mutlak inanca sahip 10 ya da 15 kişiyle işe başlarım.”⁵³ Gerçekte Castro, devrime bir düzine adamla başlamıştır; çünkü Küba’ya seksen iki kişi ile vardıktan üç gün sonra diktatör Batista’nın saldırısına uğramışlardır. Ekibinin neredeyse tamamı öldürülmüş ya da yakalanmıştır ve on beş kişi civarında bir ekip ile⁵⁴ Sierra Maestra’da mücadeleye devam edebilmişlerdir. İki yıl sonra en yüksek rakama ulaştıklarında dahi gerillalar ancak sekiz yüz kişiden oluşuyorlardı. Batista’nın ise

---

⁵³ Castro’nun Pandita, syf. 35, tarafından bu şekilde alıntıldığını işittim. Pandita’nın kitabını görmedim, fakat alıntı, hemen hemen aynı şekilde, Shapiro, syf. 139 tarafından doğrulanmaktadır ve orijinal kaynak olarak “*N.Y. Times*, 22 Apr. 1959” gösterilmektedir.

⁵⁴ Sayılar ile ilgili tahminler yedi ila on beş arasında değişmektedir. Horowitz, syf. 26. Russell, syf. 22, 23, 116, 117. NEB (2003), Vol. 2, “Castro, Fidel,” syf. 941. Ayrıca bkz., Matthews, syf. 93-98.

otuz bin⁵⁵ kişilik bir ordusu vardı ve buna rağmen mücadeleden galip ayrılan Castro olmuştur.

Elbette bu tarz bir zafer yalnızca askeri bir zafer olamaz ve yalnızca Castro'nun gerillaları tarafından kazanılmamıştır. Castro'nun zaferi temel olarak politik bir zaferdir ve ancak Küba halkının Batista rejimine hiç bir saygısı ve güveni kalmadığı için mümkün olabilmiştir. Diktatör politik açıdan beceriksizdi ve asilerle savaşmaya gönlü olmadığını kesin bir şekilde kanıtlayan ordusunun bağlılığını dahi koruyamıyordu. Aslında Batista bir koalisyon tarafından alt edilmiştir ve Castro'nun gerillaları

---

⁵⁵ Batista'nın ordusu için NEB (2003) adı geçen yerde 30.000 rakamını vermektedir. Russell, syf. 17, 22-23, 29.000 ila 50.000 arasında değişen tahminlerden bahsetmektedir (artı 7.000 polis). Castro'nun güçleri için NEB (2003) adı geçen yerde 800 rakamını vermektedir. Russell, syf. 23, 163 tarafından alınılan tahminlere göre, Batista'nın düşüşünün arefesine kadar Castro'nun komuta ettiği en büyük güç 800 kişiden oluşuyordu; fakat Castro'nun kontrolünde olmayan diğer gerilla gruplarından da bahsetmektedir, dolayısı ile toplam gerilla sayısı 1.000 ila 1.500 arasındaydı. Ayaklanmanın sonunda "binler" (8.000 ve 40.000 gibi rakamlar verilmektedir) Castro'ya "katılmıştır." (Ancak bunların hepsinin Castro'nun kontrolünde olduğunu düşündürecek bir sebep sunulmamıştır.). Russell, syf. 23, 116, 163. Fakat bu, Batista'nın ülkeyi terk ettiği 1 Ocak 1959 yılının birkaç gün öncesine kadar gerçekleşmemiştir. Age. Yani, ancak Batista gerçek anlamda yenildikten sonra, "binler" devrim trenine atlamışlardır.

bu koalisyon içerisindeki tek önemli bileşen değildir. Castro'yu koalisyonun diğer bileşenleri arasında öne çıkaran ve Küba'nın hakimi yapan şey bir politikacı, propagandacı ve organizatör olarak yeteneğidir. Askeri faaliyetleri bu başarılarında vazgeçilmez bir rol oynamıştır, ancak bunlar temelde politik ve psikolojik açılardan etkili olmuşlardır.⁵⁶

Burada vurgulanması gereken nokta aslında şudur: Castro bir avuç adamını yönetirken Sierra Maestra'ya bakıp, "Batista, şimdi yenildin işte!"⁵⁷ deseydi çoğu kişi onun deli olduğunu düşünürdü. Fakat Batista gerçekten yenilmiştir ve Castro Küba'nın kontrolünü ele geçirmiştir.

---

⁵⁶ Tüm bu paragraf için bkz., NEB (2003), agy. ("Castro'nun propaganda çabaları etkili olmuştur..."). Horowitz, syf. 62-65, 71-72, 127, 181 ("Castro'nun medyayı kontrol etme yeteneği meşhurdur."). NEB (2003), Vol. 21, "International Relations," syf. 865, şöyle söylemektedir: "Fidel Castro, Sierra Maestra'ya çıkmış ve gerilla savaşı yapar gibi yapmıştır. Aslında, Castro'nun gerilla savaşı büyük ölçüde bir propagandadan oluşuyordu ve Küba için asıl mücadele Küba ve Amerikan kamuoyunda gerçekleştirilmiştir." Carillo, syf. 65'e göre, "26 Temmuz Hareketi'nin başarısı hareketin sosyalist bir parti olmaması fakat ilerledikçe parçalanmış bir ulusal cephe olması ile mümkün olmuştur; hareketin sağ kanadı açıkça Amerikan tarafına yönelirken, Fidel Castro, güçlü kişiliği ve yanındakiler sayesinde sosyalizme doğru bir yönelişi daha sonra mümkün kılabilmiştir." Daha ayrıntılı bilgi için bkz., syf. 17-28, 40-41, 78, 88, 115-120, 162-64.

⁵⁷ Matthews, syf. 96.

Rusya’da 20. yüzyılın başında devrimciler önemsiz bir azınlıklılar ve “deliler” olarak görülüyorlardı.⁵⁸ Bolşeviklerin de içerisindeki hiziplerden birisi olduğu Rus Sosyal Demokrat Emek Partisi birkaç yüz kişiden oluşuyordu.⁵⁹ Lenin’e göre:

22 Ocak 1905’ten önce Rus devrimci partisi bir avuç insandan ibaretti ve o günlerin reformistleri bizlere alaycı bir şekilde ‘hizip’ diye hitap ediyorlardı... . Ancak birkaç ay içerisinde tablo tamamı ile değişti. Yüzlerce Sosyal Demokrat devrimci ‘bir anda’ binlercesine dönüştü. Binler, iki üç milyon proleterin lideri haline geldi... .⁶⁰

1905 devrimi başarısızlık ile sonuçlanmıştı, fakat başarılı olan 1917 devrimine giden yolun açılmasına yardımcı olmuştu. Yine de 1917 yılına kadar

---

⁵⁸ Gilbert, *European Powers*, syf. 24.

⁵⁹ Bknz., age., NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 933-34; Selznick, syf. 176 not 2; ve aşağıda not 60’ta alıntılanan Lenin’in sözü. Lenin’e göre, 1894 yılında “[Rus] Sosyal Demokratları parmağınızla sayabilirdiniz.”, “What is to Be Done?,” Chapt. III, section E; Christman, syf 118’de. Fakat o günlerde Rusya’da herhangi bir Sosyal Demokrat partinin olup olmadığı açık değildir.

⁶⁰ Selznick, syf. 103-04, Lenin’den alınıyor, “Lecture on the 1905 revolution,” *Collected Works*, 1942 edition, Vol. 19, syf. 389-390.

Bolşevikler zayıf kalmışlardır. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verdiği 1914 yılında St. Petersburg komitelerinin yedi üyesinden üçü polis ajanıydı ve kısa süre sonra Bolşeviklerin merkezi operasyonu Duma'daki (Rus parlamentosu) Bolşevik delegelerin tutuklanması ile dağılmıştı.⁶¹ 1917'nin başlangıç aşamalarında Bolşevik liderler sürgündeydiler ve dağılmış durumdaydılar, hiç kimse (muhtemelen polis istisna olmak üzere) onlarla ilgilenmiyordu.⁶² Fakat bir yıldan daha kısa bir zamanda devasa Rus İmparatorluğu'nun -dünya kara yüzeyinin altında biri gibi bir alan- hakimi haline geldiler.

Bolşevikler, devrimin patlamasından çok daha önce kendilerini hazırlamışlardı; disiplinli, amaçlı, yüksek motivasyona sahip, iyi yönetilen ve toplu hareket eden bir profesyonel devrimciler kadrosu kurmuşlardı. Bolşevikler etkili birer organizatördüler ve toplumsal dinamiklerin yapısını diğer herkesten daha iyi anladıklarından başarılı politikalar formüle ettiler. En büyük rakipleri ve çok daha kalabalık olan Sosyal Devrimciler bu niteliklerden yoksundular.⁶³ “Menşeviklerin ve Sosyal Devrimciler'in propagandası dağılık, kendi

---

⁶¹ Trotsky, Vol. One, syf. 37, 40.

⁶² Radzinsky, syf. 133-34, 234.

⁶³ Bknz., Kaczynski, syf. 265-66.

içinde çelişkili ve çoğunlukla suya sabuna dokunmayan bir tarzda iken, Bolşeviklerin ajitasyonu, konsantre yapısı ve iyi düşünülmüş karakteri ile öne çıkıyordu.”⁶⁴ Trotsky, bir bölgede üç ya da dört Bolşevik’in çok daha kalabalık fakat çekingen Sosyal Devrimci organizasyona nasıl galebe çaldığından bahsetmektedir.⁶⁵ “Bolşeviklerin, sahip oldukları teknik kaynaklar ile oluşturdukları politik ağırlık arasındaki dengesizlik, partinin az sayıdaki üyesi ile sahip olduğu etkinin devasa büyüklüğü arasındaki farkta ifadesini bulmuştur.”⁶⁶

Bu sırada “burjuva-demokratik” reformistler (Kerensky ve benzerleri) yarışta dahi değillerdi. Çünkü bir birlikleri yoktu ve tek noktaya yoğunlaşmış bir amaçtan yoksundular. Rusya’yı 1917 yılında kasıp kavuran coşkulu kalkışma dalgasında nelerin mümkün olabileceğinin farkında değil gözükmekteydiler. Rusya’da kalanlar kadarı ile Eski Çar Rejimi’nin savunucuları ise tamamen bir kaos içerisindeydiler ve psikolojik olarak yenilmiş durumdaydılar. Tüm bunların bir sonucu olarak Bolşevikler, tüm rakiplerini alt etmiş ve Rusya’daki egemen politik güç haline gelmişlerdir.

---

⁶⁴ Trotsky, Vol. Two, syf. 306.

⁶⁵ Age., Vol. One, syf. 398.

⁶⁶ Söz konusu olan Ağustos ve Eylül 1917’dir. Age., Vol. Two, syf. 282.

Tüm bunlar, Bolşeviklerin Rusların çoğunluğunun -bırakın *aktif* desteği- desteğine dahi sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Köylülerin desteği en iyi ihtimalle sallantılıydı ve Bolşevikler onlara istediklerini (geçici olarak) verdiği müddetçe geçerliydi.⁶⁷ Fakat Bolşevikler Ekim 1917’de⁶⁸ iktidarı ele geçirdiklerinde onlara karşı yegane *organize* ve *efektif* direniş Rusya’nın dışından, devrime karşı çıkan çok sayıdaki göçmenden gelmiştir. Bu kişiler karşı devrimci ordular oluşturmuşlar ve

---

⁶⁷ Bknz. NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 936. Trotsky, Vol. Three, syf. 76, -88-123, 294, Ekim 1917’de Bolşeviklerin Rus halkının çoğunluğunun ya da en azından köylülerin, askerlerin ve proleterlerin desteğini kazandığı imajını vermektedir. Fakat muhtemelen Trotsky, ideolojik sebeplerden ötürü Bolşeviklerin “halkın desteğini” kazandığı ile ilgili bir portre çizmek zorunda hissetmiştir. Ancak Bolşeviklerin yalnızca küçük bir azınlığın aktif desteğine sahip olduğu ve daha büyük bir sayının (bunlar da çoğunluk değildi) pasif bir kabul ile onları izlediği ve Bolşeviklerden korkan ve onları sevmeyenlerin ise organize olmadıklarından ve sinmiş olduklarından dolayı bir etkilerinin olmaması daha muhtemeldir.

⁶⁸ Aslında modern adlandırmaya göre Kasım ayıdır. Devrimden önce Rusya “Eski Tıp” Jülyen takvimini kullanıyordu. Dünyanın geri kalanın çoğu ise şu anda da kullanımda olan Gregoryen Takvimi kullanıyordu. Bu kitapta Rus Tarihindeki Eski Tıp ve Yeni Tıp tarihlerin aralarındaki farklar ile ilgilenmedik, çünkü 13 gün gibi bir fark bizim amaçlarımız açısından önemli değildir. Tam olarak doğru tarihler görmek isteyen okuyucu herhangi bir Rus Devrimi tarihine başvurabilir.

dış güçlerden aldıkları destekle Bolşevikleri söküp atmak için Rusya'yı işgal etmişlerdir. Takip eden 1918-1920 İç Savaşı'nda "Kızıl ordudaki kaçakların sayısı anormal derecede yüksekti. Trotsky kaçakların önüne geçebilmek için gerçek anlamda bir terör rejimi uygulamıştır. Buna, birliklerin gerisine makineli tüfek ekipleri yerleştirerek geri çekilen birlikleri vurma emri vermesi de dahildir."⁶⁹ Fakat tabii ki Bolşevikler, büyükçe bir azınlığın sadık desteği olmadan gönülsüz bir çoğunluğun üzerinde uzun süreli bir kontrolü devam ettiremezlerdi. O makineli tüfeklerin arkasındakiler Bolşeviklerin davasına bağlı olmasalardı Trotsky'nin emirlerini dinleyip kendi arkadaşlarını vurma konusunda o kadar istekli olmazlardı. Bununla birlikte Bolşevikler, kendi azınlıklarını iyi organize etmişler ve disiplinli tutmuşlardır⁷⁰ ve sonuçta kendileri kadar iyi organize olmayan işgalciler karşısında galip gelmişlerdir.⁷¹

---

⁶⁹ NEB (2003), Vol. 28, "Union of Soviet Socialist Republics," syf. 1003.

⁷⁰ Trotsky, Vol. Three, syf. 294.

⁷¹ NEB (2003), agy. ("Bolşeviklerin zaferi kısmen daha iyi bir organizasyona ve İç Savaş'ın politik boyutlarının daha iyi bir kavranışına atfedilebilir.") *The World Book Encyclopedia*, 2011, Vol. 20, "Union of Soviet Socialist Republics," syf. 36 ("Beyazlar kötü bir organizasyona sahipti...").

Rus Devrimi'nin en önemli hadiselerinin St. Petersburg'da gerçekleştiğini fark etmek önemlidir. Bu durum, Şubat 1917'de kendiliğinden patlak veren ayaklanmada da, Bolşeviklerin Ekim ayında iktidarı ele geçirdikleri ayaklanmada da geçerlidir. Böylece Bolşevikler, çabalarını tek bir şehirde yoğunlaştırabilmişlerdir. Bir kez St. Petersburg'da galip geldiklerinde ülkenin kalanı görece olarak kolaydı.⁷² Bu, tek ve en kritik noktadaki zaferin, toplumun tamamında iktidarı ele geçirmek konusunda mükemmel bir başlangıç oluşturabileceğini göstermektedir—sayıca küçük bir devrimci hareketin başarılı olabildiğini sağlayan başka bir sebep.

11. Özetlemek gerekirse, teknolojik sisteme karşı bir devrimin olası şeması aşağıdaki gibi olacaktır:

- A. Küçük bir hareket, koyu ve bu işe adanmış bir devrimciler kadrosu, kendi organizasyonunu ve disiplinini geliştirerek içsel kuvvetini inşa edecektir. Bu hareketin dünyanın en önemli ülkelerinde çeşitli dalları olması gerekir. Mesela ABD, Çin, Batı Avrupa, Rusya, Latin Amerika ve Hindistan. Hareket her ülkede fikirlerini yayarak devrimin yolunu

---

⁷² Trotsky, Vol. One, syf. 137-140; Vol. Two, syf. 302 (“Petrograd [St. Petersburg] Sovyeti, tüm diğer sovyetlerin öncülü idi . . .”); genel olarak Vol. Three, özellikle syf. 88-123.

açacaktır— popüleriği için değil sağlamliğı için seçilecek fikirler. Hareket en tavizsiz devrimci tutarlılığı göstermek için uğraşacaktır ve kendisinin, mevcut sisteme karşı olan gruplar içerisindeki en etkili grup olduğunu kanıtlamaya çalışacaktır.

- B. Genel nüfus içerisindeki büyükçe bir azınlık devrimcilerin fikirlerinin bazı noktalarda haklı olduğunu düşünecektir. Fakat bu azınlık, bunun için hiçbir mantıklı sebepleri olmasa dahi sırf alışılmıő yaşam biçimlerini değiştirmek istemediklerinden ya da korkaklıkları ve pasiflikleri sebebiyle devrimcilerin çözümünü kabul etmeyecektir.
- C. Sonunda bir kriz anı ya da sistemin işleyişinde devrimcilerin bir kriz yaratmalarına imkan sağlayan bir bozukluk ortaya çıkacaktır ve bu durumda insanların alışıldık yaşam biçimlerini devam ettirmeleri artık mümkün olmayacaktır. Sistemin insanların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılama kabiliyeti öylesine zarar görecektir ki, pek çok kişi umutsuz ve kızgın bir hale gelirken çoğu kişi mevcut toplumsal düzene olan tüm saygısını ve güvenini kaybedecektir. Umutsuzluk ve

kızgınlıkları kısa sürede çaresizlik ve boşvermişliğe dönüşecektir—eğer devrimciler bu noktada devreye girip, bir amaç duygusu ile onları canlandırıp organize ederek, korkularını, umutsuzluklarını ve kızgınlıklarını pratik bir eyleme kanalize etmezlerse. Bu insanlar umutsuz ve kızgın olacaklarından ve devrimciler tarafından motive edileceklerinden, karşılaştıkları riskler, ne kadar büyük olursa olsun sistemi alaşağı etme çabalarından onları alıkoymayacaktır.

- D. Yine de devrimci hareket muhtemelen nüfusun çok küçük bir azınlığının aktif desteğini kazanabilecektir. Büyük çoğunluk, ya umutsuz ve çaresiz ya da sadece kendi canını kurtarma derdinde olacaktır; yani sistemi savunmak için harekete geçmeyecektir.
- E. Bu arada yerleşik otoriteler şaşkınlık içerisinde olacaklardır, büyük bir korkuya kapılacaklardır ya da cesaretleri kırılmış olacaktır. Bu yüzden efektif bir savunma organize edemeyeceklerdir. Sonuçta güç devrimcilerin elinde olacaktır.
- F. Devrimciler bir ulusta iktidarı ele geçirdiklerinde -örneğin Birleşik Devletler’de-, küresel-

leşme günümüzde olduğundan çok daha ileri bir aşamada olacaktır ve uluslar şimdikinden çok daha fazla oranda birbirine bağlı olacaklardır.⁷³ Bu sebeple, devrimciler ABD’de teknolojik sistemi ani bir şekilde durdurduklarında, tüm dünya ekonomisi ciddi bir şekilde sarsılacaktır ve ortaya çıkan akut kriz tüm ulusların anti-teknolojik devrimcilerine ihtiyaç duydukları fırsatı sunacaktır.

- G. *Belirleyici eylemin zamanı geldiğinde* (yukarıda C’de olduğu gibi) *devrimciler bunun farkına varmalıdırlar ve herhangi bir tereddüt, bekleme, şüphe veya kararsızlık göstermeden nihai hedeflerine ulaşmak için bastırmak zorundadırlar.* Bu noktanın anlaşılması çok önemlidir. Tereddüt ya da kararsızlık hareketi bir karmaşıklığa sokacak ve üyelerinin kafasını karıştırıp cesaretlerini kıracaktır. (Bu noktaya birazdan tekrar döneceğiz.)

Yukarıda bahsettiğimiz muhtemel şema oldukça geniş ve geneldir ve devrimci başarıya giden birçok yolu kapsayabilir. Yine de, tarihsel olayların tahmin edilemez karakteri düşünüldüğünde, devrimci hareketin gerçekte katedeceği rotanın yukarıda tarif edi-

---

⁷³ Bknz., STVG, paragraf 196.

lene tam olarak uyup uymayacağı bilinemez. Fakat şema tamamı ile olasılık dahilinde olan bir şemadır ve sistemin yıkılamayacak kadar büyük ve güçlü olduğunu düşünenler için bir cevap sunmaktadır. Üstelik A'da kısaca bahsettiğimiz hazırlık çalışması, bir hareketin gerçekleştireceği devrime giden hemen her türlü rota için geçerli olacak bir aşamadır.

12. Yukarıda bahsettiğimiz G maddesine dönelim: Devrimciler, belirleyici eylem anı geldiğinde hiçbir tereddüt ve kararsızlığa düşmemelidirler. Hareketin liderleri bu anın gelişini fark edecek kadar öngörülü olmalıdırlar. Trotsky, devrimci bir atmosferde toplumun ayaklanmaya hazır olduğu birkaç hafta ya da en fazla birkaç ay ile sınırlı belirli bir zaman aralığı olduğunu söylemektedir. Bir ayaklanma başlatmak üzerine yapılacak herhangi bir girişimin bu zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilmesi gerekir, aksi halde fırsat kaçırılmış olur.⁷⁴ Trotsky böyle söylemektedir ve bunun genel bir kural olarak doğru olduğunu kabul edebiliriz. (Tabii ki bu tarz tüm kuralların istisnaları vardır.) Trotsky sadece ayaklanmalardan bahsetmektedir, fakat aynı şeyin diğer tüm devrimci eylem biçimleri için de geçerli olduğu açıktır: Bu gibi eylemler, ancak şartlar uygunsa başarılı olarak gerçekleştirilebilir ve toplum bir kriz içerisindey-

---

⁷⁴ Trotsky, Vol. Three, syf. 173, 284.

ken şartlar çok hızlı bir şekilde değiştiği için doğru zamanda harekete geçilmesi oldukça önemlidir; çok erken ya da çok geç harekete geçmek başarısızlığa sebep olur.

Burada, genel olarak, mevcut toplumsal düzeni alaşağı etmek için yapılacak son hamle için kitle bazında organize olmaya başlamının en uygun zamanı ile ilgilendik. (Yukarıda C’de olduğu gibi.) Bu hamle bir ya da daha fazla ayaklanmadan oluşabilir, fakat çok yüksek bir ihtimalle yalnızca tek bir ayaklanmadan ibaret olmayacaktır. Kritik zaman aralığının tespit edilmesi zor olabilir. “Lenin aşırı ihtiyattan çok korkuyordu. Bu, on yıllar boyunca hazırlanan o tarihsel durumlardan birinin kaçıp gitmesine sebep olabilirdi.”⁷⁵ Diğer bir açıdan, eğer devrimciler erken davranırlarsa felaket bir yenilgi yaşayabilirler. Yalnızca tarihin ve devrimci teorinin detaylı bir şekilde çalışılması ve mevcut hadiselerin dikkatli ve düşünceli bir şekilde değerlendirilmesi devrime giden son hamlenin gerçekleştirilebileceği o kritik aralığın fark edilmesini sağlayacak yargı kabiliyetini geliştirebilir.

Devrimcilerin, son hamle için kitle bazında organize olmaya başlanması gereken zamanı isabetli bir şekilde tespit ettiklerini varsayalım. Bu aşamaya

---

⁷⁵ Age., syf. 130.

gelindiğinde dikkat edilmesi gereken bazı prensipler bulunmaktadır.

Alinsky, kitle hareketi organizatörlerinin “spesifik istekler ve cevaplar, belirlilik ve kesinlik ile hareket etmeleri gerektiğini” vurgulamaktadır. “Aksini yapmak organizasyon ve eylemi zedelemek olacaktır. Çünkü organizatörlerin belirsizlik olarak kabul ettikleri şey, [organize etmeye çalıştıkları kişilerce] korkunç bir kaos olarak algılanacaktır.”⁷⁶ Trotsky “kararsızlığa” karşı uyarılmaktadır: “Devrimin partisi tereddüt etmemelidir—tıpkı hasta bir bedene bıçağını sokmuş bir cerrah gibi.”⁷⁷ Trotsky burada, devrimci sürecin, mevcut toplumsal düzenin bir kriz içerisinde olduğu ve devrimcilerin onu doğrudan alaşağı etmeyi hedeflediği son aşamasından bahsetmektedir. Bu aşama boyunca *momentumun* korunması gerekmektedir. Alinsky, bir kitle hareketinin sürekli olarak eylem içerisinde kalması, yenilgilerden kaçınması ve rakiplerini sürekli bir baskı altında tutması gerekliliğini vurgulamaktadır.⁷⁸ Trotsky, devrimci bir sürecin yalnızca, “hareketin akışının objektif engellere takılmadığı müddetçe devam edebileceğini” söylemektedir.

---

⁷⁶ Alinsky, syf. 107.

⁷⁷ Trotsky, Vol. Two, syf. 4, 7.

⁷⁸ Alinsky, syf. 77-78, 113-14, 120, 128-29.

“Böyle bir engelle karşılaşıldığında bir reaksiyon başlar. Devrimci sınıfın farklı tabakalarındaki hayal kırıklığı ve önemsemezlik artar ve böylece karşı-devrimci pozisyonlar güçlenir.”⁷⁹

Fakat, momentumun korunması gerektiğini söyleyen prensip istisnalardan azade değildir. Devrimciler momentumu korumak adına zamanı gelmeden büyük bir eyleme girişmemelidirler. Temmuz 1917’de Bolşevikler, St. Petersburg’daki bir ayaklanmayı kasten frenlemişlerdir; çünkü doğru zamanın henüz gelmediğini düşünüyorlardı. Bu, devrimci sürecin momentumunu geçici olarak yavaşlatmış ve Bolşevikler için ciddi bir geri adım olmuştur; ancak ayaklanma denendiği taktirde oluşacak felaket ve nihai yenilginin böylece önüne geçilmiştir.⁸⁰ Bu hadisede, devrimcilerin kararlılıkla ve tereddüt etmeden hareket etmeleri gerektiğini

---

⁷⁹ Trotsky, Vol. One, syf. xviii-xix. Ayrıca bkz., syf. 110 (“Devrimci bir ayaklanma, ... yalnızca adım adım yükseldiğinde ve bir başarıdan diğerine koştuğunda başarılı olabilir. Büyümesinde bir duraklama tehlikelidir, uzun süreli bir bekleyiş ise ölümcüldür.” Trotsky’nin bu sözünün hangi koşullar altında geçerli olacağını söyleyecek konumda değilim, fakat “devrimci ayaklanmanın” çok dar bir şekilde alınmadığı durumlarda bu duruma karşı birçok örnek vardır. Fakat momentumun, devrim için, diğer çatışma koşullarında olduğu gibi, çok önemli bir faktör olduğu doğrudur.

⁸⁰ Trotsky, Vol. Two, syf. 9-31, 63, 68, 73, 82-83.

söyleyen prensip ile uyumsuz hiçbir şey yoktur. Bolşevikler, organize edilmesinde bir paylarının olmadığı ve zamanının yanlış olduğunu düşündükleri bir ayaklanmayı önleyerek kararlı davranmışlardır.

Alinsky, ahlaki belirsizliğe düşmekten kaçınmanın önemini vurgulamaktadır. Bir kitle hareketinin organizatörleri meseleleri siyah ve beyaz olarak resmetmelidirler. Kendi davaları saf, soylu ve bütünüyle iyi; düşmanlarınınki ise sadece kötü olmalıdır.⁸¹ Hareketin tüm eylemleri bütünüyle meşru görülmelidir. Çünkü ahlaki ya da insani sebeplerden kaynaklanan bir tereddüt, diğer sebepler yüzünden yaşananlar kadar ölümcül olacaktır. Ölüm kalım mücadelelerinde⁸² ahlaki ya da insani kaygılar yüzünden tereddüde düşmenin ölümcül sonuçları olabileceğini, en çok taktir gören ve Batı demokrasilerini girmiş oldukları hayati mücadelede yöneten devlet adamlarımız ve askerlerimiz de vurgulamıştır. (Amerikan İç Savaşı sırasında Lincoln ve Grant, İkinci Dünya Savaşı sırasında Churchill ve Roosevelt.)

---

⁸¹ Alinsky, syf. 27-28, 78, 133-34. Ayrıca bkz., STVG, paragraf 186.

⁸² "Ciddi bir mücadelede, uygunsuz bir zamanda yufka yürekli olmak kadar acımasız bir şey yoktur." Trotsky, Vol. Three, syf. 215.

Benzer şekilde, insanları rahatsız etmekten kaçınmak adına eylemi geciktirmek ya da çekinerek hareket etmek de ölümcül bir hatadır. Örnek: Bolşevikler ve Menşevikler Rus Sosyal Demokrat Emek Partisi'nin bölünmesiyle ortaya çıkan iki devrimci hiziptiler. Trotsky, Şubat 1917'de St. Petersburg'ta gerçekleşen ayaklanmanın hemen akabinde, "Resmi Sosyal Demokrat programın Bolşevik ve Menşevikler için hâlâ ortak olduğunu ve demokratik devrimin pratik görevlerinin her iki parti için kağıt üzerinde aynı gözüktüğünü" söylemektedir. Fakat Bolşevikler hızlı bir şekilde radikal önlemler alırken, Menşevikler burjuvaziye ve liberalleri karşılına almak adına beklemişlerdir.⁸³ Trotsky'e göre, "Uzlaşmacıların" (Menşevik ve Sosyal Devrimci liderler⁸⁴) tavrı, genel olarak, "kaçak güreşmekti." "Uzlaşmacılar zorluklardan kaçmaya çalıştılar. Bolşevikler ise zorlukların üzerine gittiler."⁸⁵ Uzlaşmacıların taktikleri normal şartlarda işleyen parlamenter bir demokraside uygun olabilirdi, fakat devrimci bir durumda aynı taktikler yenilginin bir garantisiydi. Bu sebeple zirveye çıkan Bolşevikler olmuştur.

---

⁸³ Age., Vol. One, syf. 323-24.

⁸⁴ Age., Vol. Two, Syf. 453.

⁸⁵ Age., syf. 306.

Son dört paragrafta yapılan gözlemler, koyu devrimcilerin, sistem bir kriz durumuna girdiğinde kitle desteği kazanmak ve bu desteği yönlendirmek için göz önüne almaları gereken genel prensipleri sunmak amaçlıdır. Burada desteği kazanılması hedeflenen kitle, kesin olmayan durumları, ahlaki belirsizliği, yenilgileri ya da eylemsiz bekleyişleri tolere edemeyecek, kaypak bir kitledir. Hareketin ömrünün daha önceki evrelerinde, devrime giden yol sabır ve azimle hazırlanırken, koyu devrimciler -yani kendini adanmış kadro-, ortaya çıkması kaçınılmaz belirsizliklere, gösterişli eylemlerden yoksun uzun zaman dilimlerine ve yaşanacak taktik yenilgilere -bir yere kadar- dayanmak zorundadırlar. Fakat devrimci süreç son aşamasına ulaştığında -devrimcilerin doğrudan sistemi alaşağı etmek üzere hamle yapacakları kriz anında-, adanmış kadro, *kendi içerisinde de dahi olmak üzere* tüm belirsizlikleri, tereddütleri, kararsızlıkları ve şüpheleri ortadan kaldırmalıdır. Bunun sebeplerinden bir tanesi, bu iç tereddütlerin devrimcilerin kitle tabanına da yansıtılacak olmasıdır. Diğer, bu kritik zaman diliminde kendini adanmış kadronun hızlı, kararlı ve koordineli bir şekilde hareket etmesinin önemidir. Böyle bir hareket tarzı, kadro içerisinde tereddütler ve anlaşmazlıklar olması halinde imkansızdır. Tereddütlerin ve anlaşmazlıkların uzun sürmesi durumunda en derin bağ-

lığa sahip devrimciler dahi cesaretlerini kaybedebilirler.

Tabii ki pratikte, muhtemelen sistemi alaşağı etmek üzere yapılan son hamlede dahi, devrimci liderler arasında tereddütler ve anlaşmazlıklar ortaya çıkacaktır. Devrimcilerin bu ihtilafları çabucak ve bütünüyle çözmesi gerekir. Ancak bu şekilde eylemlerinde birlik olabilirler ve kitle tabanlarına tutarlı, net ve kararlı bir liderlik sunabilirler. “Bolşevik Partisi’nin kendine olan güveni anlaşmazlıkların, dalgalanmaların, hatta yol ayrımlarının yokluğunda kendisini göstermemiştir; fakat en zor koşullar altında dahi iç krizler yolu ile kendini toplamayı başarabilmesinde ve olayların akışına müdahale fırsatlarını iyi bir şekilde değerlendirebilmesinde göstermiştir.”⁸⁶

Okuyucu, her zaman olduğu gibi, gerçek dünyadaki olayların tahmin edilemeyeceğini unutmamalıdır. Yukarıdaki paragraflar mekanik olarak uygulanabilecek katı kurallar ortaya koymamaktadırlar; yalnızca genel prensipler sunmaktadırlar. Prensiplerin, devrimci politikanın pratiğinde ortaya çıkacak somut durumlara uyarlanmaları için değiştirilmeleri gerekebilir.

13. Devrimcileri tereddüde düşürebilecek bir konudan bahsetmemiz gerek. Belirli bir süre önce bu

---

⁸⁶ Age., Vol. Three, syf. 166.

kitabın yazarı, teknolojik sistemin çökmesi ile ortaya çıkacak kaos ortamının nükleer savaş riski yaratacağını ve devrimcilerin bu riske rağmen sistemin çöküşü için çabalamaya devam edip etmemeleri gerektiğini soran bir mektup almıştır. Cevap, devrimcilerin böyle bir risk karşısında korkup geri çekilmemeleri gerektiğidir.

İlk olarak, nükleer silahların istikrarlı olmayan ya da sorumsuz ülkelere (Pakistan, Kuzey Kore, İran, muhtemelen Myanmar vb.) yayılması devam etmektedir ve bu durumun kesin olarak engellenmesi mümkün gözükmemektedir.⁸⁷ Bu yüzden, teknolojik sistem varlığını sürdürdüğü müddetçe nükleer savaş riski artarak devam edecektir; sistem ne kadar çabuk çökerse uzun vadede nükleer savaş riski o kadar daha az olacaktır.

İkinci olarak, pek çok kişi büyük bir nükleer savaşın insan ırkının ve memeli türlerin çoğunun yok olması ile sonuçlanacağını düşünse de bu varsayım muhtemelen yanlıştır. Böyle bir savaşın sonuçlarının korkunç olacağına şüphe yoktur. Fakat bu meseleleri ciddi bir şekilde çalışan kişiler, bu tarz bir savaşın sonucunda memeli türlerinin çoğunun ortadan kal-

---

⁸⁷ Bknz., Not 23, Birinci Bölüm. Myanmar üzerine bknz., “Nuclear Warning,” *The Week*, June 18, 2010, syf. 7.

kacağına ya da insan ırkının yok olacağına inanmaktadırlar.⁸⁸

Üçüncüsü, eğer teknolojik sistemi mantıki sonuçlarına ulaşmaktan alıkoyacak bir müdahale yaşanmazsa sonuçta ortaya çıkacak durum, yüksek ihtimalle, bugün bildiğimiz anlamı ile karmaşık yaşam formlarının yaşamayacağı bir gezegen olacaktır. İkinci Bölüm, IV. Kısım'a bakınız. Dolayısı ile, büyük bir nükleer savaş ve sistemin mevcudiyetinin devamı arasında bir seçim yapmamız gerekirse nükleer savaşı kötünün iyisi olarak seçmek mecburiyetindeyiz.

Dördüncü olarak, eğer sistemin savunucularının, bizi nükleer savaş tehdidi ile ya da diğer başka kötü sonuçlar ile caydırmasına izin vereceksek bu işten vazgeçebiliriz. Devrimci bir hareket, hedefine ulaşmaya yönelik çabalarının kararsızlıklar ya da çeşitli koşullar ile sınırlandırılmasına izin verirse başarılı olamaz. Çünkü bunların kritik zamanlarda ölümcül tereddütlere sebep olması kaçınılmazdır. Devrimcilerin kendilerine koydukları hedef, sistemin *hangi şartta olursa olsun* çöküşü olmalıdır. Bir karar vermek zorundasınız: Teknolojik sistemin ortadan kaldırılması, bunun getireceği tüm umutsuz risklere ve

---

⁸⁸ Nissani, Chapt. 2, özellikle syf. 62-69. NEB (2003); Vol. 18, "nuclear winter," syf. 821. Shukman, syf. 44-45.

korkunç felaketlere değer mi? Eğer bu soruyu “evet” olarak yanıtlayacak cesaretiniz yoksa modern dünyanın zorlukları ve kötülükleri hakkında sızlanmayı bırakıp bunlara uyum sağlamaya çalışmanız daha iyi olur, çünkü sistemin topyekun bir çöküşünden daha azını içeren hiçbir çözüm şu anda içinde bulunduğumuz yoldan bizi çıkaramayacaktır.

14. Sistem büyük bir krizin içerisine girdiğinde takip edilmesi gereken devrimci eylem biçiminin ne olması gerektiği hakkında 12 ve 13. Kısımda bazı prensipler önerdik. Geriye, hareketin devrime giden son hamleyi yapması için sahip olması gereken gücü oluşturacağı uzun hazırlık sürecinin tartışılması kalmıştır.

Devrimci bir durumda zafer, -1. Kısım’da vurguladığımız gibi- temel olarak sayılar ile değil toplumsal hareketlerin dinamikleri ile belirlenir. Sayıca küçük hareketlerin başarılı devrimler başlattıkları örnekleri 10. Kısım’da inceledik. Küçük fakat iyi organize olmuş⁸⁹, birliğini sağlamış ve kendini derinden adanmış bir hareket, bu karakteristiklere sahip olmayan çok daha büyük bir harekete göre daha fazla başarı şansına sahiptir. Başka bir deyişle, nitelik ni-

---

⁸⁹ Bknz., Kural (iii), Üçüncü Bölüm; Alinsky, syf. 113 (“güç organizasyondan gelir... . Güç ve organizasyon bir ve aynı şeydir.”).

celikten daha önemlidir.⁹⁰ Bu sebeple, organizasyon gelecek devrim için gücünü oluştururken üye sayısını artırmaya yönelik hedef kendisini tamamı ile davaya adayacak yüksek vasıflı kişileri harekete katma hedefinden çok daha sonra gelmelidir. Üyelerin bağlılıkları tam olmalıdır, başka bir meseleye duydukları rakip bir sadakatleri olmamalıdır. Devrimci organizasyonun üyeliği mümkün olduğunca bu tarz insanlar ile kısıtlı tutulmalıdır, bu yüzden üye alımında seçicilik esastır.⁹¹

15. Eğer devrimcilerin hedefi teknolojik toplumun topyekun ortadan kaldırılması ise bu toplumun değerlerini ve ahlakını bir kenara bırakmaları ve bunları yeni değerlerle ve devrimin amaçlarına hizmet edecek tarzda tasarlanmış yeni bir ahlak anlayışı ile değiştirmeleri gerekir.⁹² Trotsky bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Bolşevizm, kendi fikirlerini ve ahlaki yarıgılarını, mevcut toplum ile bağdaşmayacak tarihsel hedefler uyarınca bir kenara

---

⁹⁰ Lenin ve Martov arasındaki tartışma temelde buna dayanıyordu. Selznick, syf. 57 & not 43. Ayrıca bkz., Dorpalen, syf. 115; NEB (2010); Vol. 22, "Lenin," syf. 933-34. Tabii ki haklı çıkan Lenin olmuştur.

⁹¹ Bknz., Kural (iv), Üçüncü Bölüm.

⁹² Krş., Smelser, syf. 120-22, 313, 325.

bırakan otantik devrimci tipini ortaya çıkarmıştır. Bolşevik Parti yalnızca politik bir düzlem değil, ayrıca burjuva toplumsal fikirlerden bağımsız ve onlara tavizsiz karşı olan ahlaki bir düzlem de yaratmıştır. Bolşevikler yalnızca bu şekilde kendi bünyelerindeki kararsızlıkları aşmış ve Ekim devriminin onsuz başarmayacağı eylem anındaki o cesur kararlılıklarını geliştirmişlerdir.⁹³

Devrimci harekete uygun üyeler yalnızca, eski değerleri ve ahlaki bir kenara bırakmaya ve yerine devrimci değerleri ve ahlaki kabul etmeye hazır kişilerden oluşacaktır. Devrimci mesaj genel kamuoyuna hitap etmemelidir, devrimci organizasyonun adanmış üyeleri olabilecek potansiyele sahip küçük bir azınlık olan kişilere hitap etmelidir ve bu kişiler için tasarlanmalıdır.

16. Buradan çıkan sonuç şudur: Devrimciler, hiçbir zaman, popülerlik uğruna ya da genel kamuoyunun ahlaki ve diğer bazı hassasiyetlerini zedelemekten kaçınmak uğruna, aşırı pozisyonlarından taviz vermemelidirler.⁹⁴ Devrimci organizasyon insanların

---

⁹³ Trotsky, Vol. Three, syf. 166.

⁹⁴ Bknz., Trotsky, Vol. Two, syf. 311 (“güç mücadele içerisinde biriktirilir ondan kaçarak değil”).

kalbini kırmamak için mesajını sulandırır ya da bazı noktalarda geri çekilirse kendi üyelerinin cesaretini kırıp onların saygısını kaybedecektir ve organizasyona olan sadakatlerini sarsmış olacaktır. En iyi özelliklere sahip potansiyel katılımcıların saygısını kaybederken, organizasyona tamamı ile bağlanamayacak birçok kişiyi kendisine çekecektir ve aynı zamanda genel kamuoyunun da saygısını kaybedecektir. Devrimci bir organizasyonun amacı sevilmek değil saygı uyandırmak olmalıdır, nefret ve korku uyandırmaktan çekinmemelidir. Mao, devrimci bir organizasyondan duyulan nefreti onun etkililiğin bir işareti olarak görmüştür.⁹⁵ Kriz zamanı geldiğinde ve insanların mevcut toplumsal düzene olan tüm güvenleri kaybolduğunda, insanlar tüm umutlarını kaybedip kızgın olduklarında, pek çok kişinin başvuracağı yer bu tarz bir organizasyon olacaktır.

17. Devrimciler, sistem krize ulaştığı anda etkili ajitatörler, propagandacılar, organizatörler ve liderler haline gelmeyeceklerdir. Bu yetenekleri, krizin gelmesinden çok daha önce pratik tecrübe yolu ile geliştirmeye başlamaları gerekir. Böyle bir tecrübe edinebilmek adına, teorilerinin merkezindeki teknoloji probleminin çevresinde yer alan politik çabalara katılmak zorundadırlar. Örneğin anti-teknolojik bir

---

⁹⁵ Mao, syf. 161.

organizasyon, özel öneme sahip kimi çevre problemleri adına diğer gruplar ile işbirliği yapabilir—yine de devrimciler, çevresel meselelerin yalnızca bir yan uğraş olduğunu ve uzun vadeli hedefin teknolojik sistemin topyekun ortadan kaldırılması olmak zorunda olduğunu açık bir şekilde belirtmelidirler.

Devrimci organizasyon, katıldığı tüm bu aktivitelerde kendisinin diğer gruplardan daha kararlı ve daha etkili olduğunu kanıtlamalıdır. Eğer organizasyon üstün etkililiğini daha önceden kanıtlamışsa bir kriz anında kitle desteğini kazanması daha kolay olacaktır. “Mücadele sırasında geniş kitleler, bizim diğerlerinden daha iyi savaştığımızı, meseleleri daha iyi okuduğumuza, diğerlerinden daha gözü pek ve kararlı olduğumuza bizzat şahit olarak ikna olmalıdırlar.”⁹⁶

Devrimcilerin pratik tecrübe kazanabilecekleri bir başka yöntem anti-teknolojik çalışmalara adanmış bir gazete ya da derginin çıkarılmasıdır. Lenin şöyle yazıyor:

Bir gazete yalnızca kolektif bir propagandacı ve kolektif bir ajitatör değil, aynı zamanda kolektif bir organizatördür. Bir gazetenin etrafında ve onun yardımıyla, yalnızca yerel aktiviteler

---

⁹⁶ Selznick, syf. 132, Komünist bir dökümandan alıntılıyor.

ile değil aynı zamanda düzenli ve genel işlerle ilgilenen bir organizasyon kendiliğinden gelişecektir. Gazete, dikkatli bir Şekilde pratik hadiseleri takip etmeyi, bu hadiselerin önemini ve nüfusun çeşitli kesimleri üzerindeki etkisini değerlendirmeyi ve bu olayları devrimci parti aracılığı ile etkilemenin metotlarını geliştirmeyi üyelerine öğretecektir. Gazeteye düzenli olarak malzeme sağlamak ile ilgili saf teknik problem ve gazetenin düzenli dağıtımının gerĀekleřtirilmesi, aralarında yakın bağlantılar bulunan bir uygulayıcılar ağının oluşturulmasını gerekli kılacaktır.⁹⁷

Elbette, günümüzde bir gazete ya da dergi yalnızca basılı olarak değil fakat aynı zamanda internette de yayınlanacaktır. Hatta muhtemelen yalnızca internette yayınlanacaktır.

18. Devrimci organizasyon, etkili olabilmek iĀin eylem birliğine sahip olmalıdır. Fidel Castro'nun söylediği gibi, "HiĀ kimse, ilk görüş ayrılığında kendi yollarına giden, makineyi bozup yok eden düzensiz adamlardan oluşan bir organizasyondan

---

⁹⁷ Selznick, syf. 49, Lenin'den alıntı, "Where to Begin," *Collected Works*, 1929 baskısı, Vol. 4, Book I, syf. 114.

yararlı bir şey bekleyemez.” Bu sebeple Castro, disipline büyük önem vermiştir.⁹⁸

Stalin, “irade birliğinin” ve “Parti’nin tüm üyeleri arasındaki mutlak ve tam eylem birliğinin” gerekliliğini vurgulamıştır. Bu bağlamda taktire şayan bir teori geliştirmiştir:

Elbette birlik, Parti’de hiçbir zaman görüş ayrılığı olmayacağı anlamına gelmemektedir. Demir disiplin, tam tersine, eleştiri ve ihtilafın olmaması değil, olması gerektiğini söyler; disiplinin ‘kör’ bir disiplin olacağı anlamına ise hiç gelmez. Tam aksine demir disiplin, bilinçli ve gönüllü boyun eğmeyi gerektirir; çünkü yalnızca bilinçli disiplin, demir disiplin olabilir. Fakat bir tartışma sona erdikten sonra, eleştiri tamamlandıktan ve bir karar alındıktan sonra, irade birliği ve eylem birliği olmazsa olmazdır. Bu olmadan Parti birliğinden ve Parti’deki demir disiplinden bahsedilemez.⁹⁹

---

⁹⁸ Fidel Castro, Conte Agüero’da, 14 Ağustos 1954 tarihli mektup; alıntılıyan Horowitz, syf. 62-63.

⁹⁹ Stalin, syf. 116-17; alıntılıyan Selznick, syf. 35.

Stalin'in öncelikli olarak ilgilendiği şeyin kendi gücünü korumak olduğunu söylememize gerek yoktur. Ve bu yüzden, yukarıdaki teorinin demokratik yanlarının pratikte uygulanmasına hiçbir zaman izin vermemiştir. Fakat bu durum bizi, teorinin kendisinin -kararların organizasyon çapındaki özgür tartışma ve eleştiri sonrasında alınması ve karar alındıktan sonra üyelerin bu karara kendi fikirleri ile aynı doğrultuda olsun olmasın uymaları gerektiği- devrimci organizasyonların uygulaması gereken harika bir teori olduğunu fark etmektен alıkoymamalıdır.

Muhtemelen Nelson Mandela da Stalin'in teorisi ile aynı fikirde olurdu. (Stalin'in pratik uygulamaları ile değil elbette.) Çünkü Afrika Ulusal Kongresi bünyesinde "demokrasi olması gerektiğine tutkulu bir şekilde inanmıştır."¹⁰⁰ Ancak yine de parti disipliniinde ısrarcı olmuştur. Organizasyon tarafından bir karar verildiğinde, tüm üyeler ona uymak zorundadır. "Kendi iradesini harekete bağımlı kıldığından, başkalarının da aynı şeyi yapması gerektiği konusunda kararlıydı."¹⁰¹

Fakat bu teorinin, pratik açılardan, görüldüğü kadar demokratik olmadığı kabul edilmelidir. İlk ola-

---

¹⁰⁰ Sampson, syf. 427.

¹⁰¹ Age., syf. 50. Ayrıca bkz., syf. 403, 427 (Mandela kendisini her zaman AUK'nin "sadık ve disiplinli bir üyesi" olarak görmüştür.)

arak, pek çok kararın, alt kadrolar ile tartışacak zaman olmadan, çabucak alınması gereklidir. Organizasyon, bu kararları almakta yetkisi olan bir yönetici organa sahip olmalıdır ve alt kadroların bu şekilde alınmış kararlara uyması gerekir. İkinci olarak, yeterli zaman olsa dahi organizasyon, birçok kararın üyelerin pek çoğunun bir tarafta diğer pek çoğunun öbür tarafta olduğu basit kelle sayısı ile alındığı bir durumda efektif bir şekilde çalışamaz. Demokratik hassasiyetlerimize ne kadar aykırı olursa olsun, açık gerçek, bazı kişilerin organizasyonun işleyişi ile ilgili diğerlerinden çok daha fazla bilgiye ve tecrübeye sahip olacak olmalarıdır. Organizasyonunun her üyesinin fikri dinlenmelidir, fakat karar vermenin ana sorumluluğu en iyi bilgiye ve en yüksek seviyede politik ve organizasyonel yeteneklere sahip üyelere oluşur. Görece az sayıdaki liderler grubunda olmalıdır.¹⁰² Bu sebeple etkili bir devrimci organizasyon,

---

¹⁰² Birinci Bölüm, III. Kısım'da tüm bir ulusun resmi liderleri olarak yetkilendirilen kişilerin gerçekte toplumun işleyişi üzerinde kısıtlı bir etkileri olduğunu söylemiştik ve herhangi bir organizasyonun liderlerinin de benzer bir problem ile karşı karşıya olacakları açıktır. Dolayısı ile anti-teknolojik bir organizasyonun liderlerinin bu organizasyona ne ölçüde hakim olabilecekleri sorusu gündeme gelmektedir. Bu zor konunun ciddi bir incelenmesine girişmeyeceğim; fakat sadece şunu söyleyebilirim ki, anti-teknolojik organizasyon için kontrol problemi tüm bir ulusun ya da hatta büyük bir şirketin yönetiminden çok daha kolaydır. Tek bir sebep

hatırı sayılır seviyede bir hiyerarşi ve disipline ihtiyaç duyacaktır.

Günümüz dünyasının sözde “demokratik” ülkeleri gerçekte politik partiler tarafından yönetilirler. Bu partilerin en demokratik olanlarında dahi kararlar, aşağı kadronun fikirlerine ancak verilmesi gerektiğini düşündükleri kadar değer veren sınırlı bir lider-

---

vermek gerekirse şu söylenebilir: Devrimci organizasyon ideolojik olarak homojen olacaktır, çünkü üye alımında seçici davranacaktır (yukarıda 14. Kısım’a bakınız). Sorun çıkaran üyelerin tespiti ve atılması görece olarak kolay olacaktır ve bünyede ortaya çıkabilecek muhalif bir hizip yeni bir organizasyon kurmak için ayrılmalıdır. (19. Kısım’a bakınız.) Bu, organizasyon içerisinde kişisel iradelerin çarpışmasını büyük ölçüde azaltacaktır.

Daha sonraki bir zamanda, devrimcilerin kitlesel bir hareketin liderliğini devraldıkları dönemde kontrol problemi daha derin hale gelebilir. (Örneğin -yukarıda 12. Kısım’da bahsedilen- “Temmuz Günleri”ni anımsayın. O günlerde Bolşevikler büyük kayıplar vermek pahasına zamansız bir ayaklanmayı önlemeyi başaramışlardır. Bknz. Trotsky, Vol. Two, syf. 1-84, 250-58.) Diğer yandan, dış düşmanlara karşı sert bir mücadelenin içinde olmak, bu aşamada dahi, hareketin mensuplarını liderlerin arkasında birleştirecektir ve kontrolü kolaylaştıracaktır.

Bolşeviklerde ve Nazilerde olduğu gibi iyi organize edilmiş devrimci hareketlerde hareketin çekirdeği (kitlesel takipçileri için aynı şey geçerli olmak zorunda değildir), hareket iktidara gelmeden önce, genel olarak, liderlerinin kontrolü altında kalmış gibidir. Fakat hareket bir kez tüm bir ulusun kontrolünü ele aldığı anda, kontrol ile ilgili ciddi problemler ortaya çıkmıştır. Bknz., Birinci Bölüm, III. Kısım; Üçüncü Bölüm muhtelif yerler.

ler iç halkası¹⁰³ tarafından alınır. Gerçek demokrasiye yaklaşan bir durum, göçebe pigme Afrika kabileleri gibi, çok küçük ölçekte örgütlenmiş toplumlarda mümkün olabilir.¹⁰⁴ Herhangi bir modern, geniş ölçekli toplumda, gerçek bir içsel demokratik yapıyı korumaya çalışan bir politik organizasyon kendisini güçsüzlüğe mahkum edecektir.

19. Birlik olmanın önemini vurgulamamız devrimci bir organizasyonun prensipler, strateji ya da taktiklerdeki görüş ayrılıklarına rağmen hiçbir zaman bölünmemesi gerektiği gibi yanlış bir yoruma sebep olabilir. Tabii ki bir hizip, küçük sebepler yüzünden ya da ihtilafı tartışma ile çözümlenmenin yolları bulunuyorken ya da rakiplere karşı birleşik bir cephe sunmanın ani bir ihtiyaç olduğu durumlarda ana organizasyondan ayrılmamalıdır. Fakat bir organizasyon, önemli noktalara varan bir soru üzerinde sürekli ve giderilemeyen bir ihtilafı bünyesinde barındırıyorsa gerçek ve anlamlı bir bütünlüğe sahip değildir. Devrimci organizasyonun üyeleri arasında bu tarz bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa ve bu anlaşmazlığın makul bir zaman dilimi içerisinde çözülmesinin imkanı yoksa bu durumda muhalif hizbin ana grup-

---

¹⁰³ Bknz., Selznick, syf. 96-97 & not 17, syf. 288 not 15.

¹⁰⁴ Bknz., Schebesta, II. Band, I. Teil, syf. 8; Turnbull, *Forest People*, syf. 110, 125, ve *Wayward Servants*, syf. 27, 28, 42, 178-181, 183, 187, 228, 256, 274, 294, 300.

tan ayrılması genellikle daha iyidir. Böylece, ana grup ve hizbin kendi bağımsız bütünlüklerini koruması mümkün olacaktır. Eğer azınlık yalnızca muhtemelen zayıf kalacaktır ve bu durumda ana grup devrim yolunda ilerleyecektir. Diğer taraftan, azınlığın pozisyonunun doğruluğu pratikte kanıtlanırsa bu durumda azınlık zaman olgunlaştığında liderliği devralacaktır ve ana grubu tarihin çöplüğüne gönderecektir.

Lenin “azınlık olmaktan korkmamalıyız”¹⁰⁵ demiştir ve doğru olduğunu düşündüğü şekilde davranmaktan hiçbir zaman çekinmemiştir. Trotsky, Lenin’in, diğer Bolşevikler ne düşünürse düşünsün doğru bildiği çizgiyi takip etmekte her zaman ısrarcı olduğunu belirtmiştir. Lenin, *doğru* pozisyonda olan küçük bir azınlık olmayı daha geniş bir desteğe sahip olmak adına uzlaşmaya tercih etmiştir.¹⁰⁶ Böylece Lenin ve Bolşevikleri, Sosyal Demokrat Parti bünyesinde bir azınlık olmalarına rağmen, rakipleri olan Menşeviklerden ayrılmışlardır (pratik olarak 1903’te, resmi olarak 1912’de) ve kendi yollarına gitmişlerdir.¹⁰⁷ Seçtikleri yolun

---

¹⁰⁵ Trotsky, Vol. Two, syf. 306.

¹⁰⁶ Age., Vol. One, syf. 306-313.

¹⁰⁷ NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 933-34. Menşevik kelimesi azınlığı (“menshe” = “daha küçük”) ve “Bolşevik” çoğunluğu (“bolshe” = “daha büyük”) ifade etse de, aslında azınlık olan Bol-

doğru yol çıkması ile sonunda Menşeviklere galebe çalmışlardır.

Birinci Dünya Savaşı 1914 yılında patladığında Lenin, savaş karşıtı bir pozisyon belirlemiş ve bunu savunmuştur. Hatta, “emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürmek” çağrısında bulunmuştur. Bu konuda onu tek destekleyenler savaş karşıtı sosyalistler içerisinde küçük bir azınlık olan “en yakın” yoldaşları olmasına rağmen bu pozisyonda ısrar etmiştir. Üstelik savaş karşıtı sosyalistler de uluslararası sosyalist hareketin çok ufak bir parçasıydılar.¹⁰⁸ Lenin ve azınlığı sonunda galip çıkmıştır, çünkü Lenin’in politik durum hakkındaki değerlendirmeleri diğer sosyalistlerden daha doğru çıkmıştır.

şeviklerdi. Age., syf. 933. Christman, editor’s introduction, syf. 6. Ayrıca bknz., Lenin, “The State and Revolution,” Chapt. IV, section 6; alıntılan Christman, syf. 332.

¹⁰⁸ NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 934. Burada “az sayıda olmayan Bolşevik’in savaşı desteklediği” söylenmektedir. Dolayısı ile, Lenin’i takip eden “en yakın yoldaşlar” Bolşeviklerin yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır. Fakat Buhle & Sullivan, syf. 174, şunları söylemektedir: “Lenin’in Rusya’daki Bolşevik Partisi, destekçilerinden, sınırlar ötesindeki işçilere savaşı durdurmaları ve bu savaşı yönetici sınıflara karşı bir iç savaşa dönüştürmeleri için ulaşmalarını istemiştir.” Dolayısı ile tüm Bolşevik Partisi’nin mi yoksa sadece onun bir bölümünün mü Lenin’i desteklediği açık değildir. Bizim amaçlarımız açısından soru, cevaplamak için yapılması gereken araştırma çabasına degecek kadar önemli değildir.

Lenin 1917 baharında “Nisan Tezleri”ni ilan ettiğinde, Lenin’in “geçici bir sapma” içerisinde olduğunu düşünen Bolşevik liderler bu tezleri olumsuz karşılamışlardır.¹⁰⁹ Fakat Lenin ısrarcı olmuştur ve birkaç hafta sonra partiyi kendi fikirleri eksenine getirmekte başarılı olmuştur.¹¹⁰ Çok benzer bir süreç o yılın Ekim’inde de yaşanmıştır. Başlangıçta Bolşevik liderler Ekim ayaklanmasına karşı çıkmışlardır, fakat Lenin çoğunluğa karşı ve sonunda başarıya ulaşacak bir şekilde Rusya’da Bolşevikleri iktidara getiren ayaklanmayı savunmuştur.¹¹¹

Lenin’in bu ihtilaflardan galip çıkmasının tek sebebi politik olayları yargılama kabiliyetinin rakiplerinden daha iyi olmasıdır. Eğer rakipleri daha etkili politikaları savunmuş olsalardı sonuçta onlar galip gelirlerdi ve Lenin unutulurdu.

Lenin’in politik bir deha olduğuna şüphe yoktur. Bu yüzden politik yargıları konusunda küstahlığa varacak derecede kendisine güveniyordu. Aynı ölçüde yetenekli olmayan bizler, devrimci hareketteki bir ayrılık konusunda daha dikkatli olmalıyız. Yine de, farklı hizipler arasında derin ve giderilemeyecek gö-

---

¹⁰⁹ NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 935.

¹¹⁰ Trotsky, Vol. One, syf. 298-312.

¹¹¹ Age., Vol. Three, syf. 124-166.

rüş ayrılıkları net olarak ortaya çıktığında hareketin bölünmesi genel olarak daha hayırlı olacaktır.

20. Devrimci bir hareketin kendine güvenmesi gerekir. Alinsky, uzun ve başarılı toplumsal/politik aktivistlik kariyeri boyunca kullandığı tekniklerden bahsederken, bir organizatörün kendine güven duyması gerektiğini¹¹² ve organize ettiği insanlara da bu güveni aşılması gerektiğini vurgulamaktadır. İnsanların büyük değişimler gerçekleştirme konusunda kendilerine güvenleri yoksa pasif ve ilgisiz olacaklardır; fakat kendi güçlerine güven duymaları sağlandığında enerjik, aktif ve etkili bir hale geleceklerdir.¹¹³ Trotsky, Bolşeviklerin “kendi haklı davalarına ve zaferlerine olan inançlarının” önemini belirtmiştir.¹¹⁴ Uluslararası komünist hareket de -Bolşeviklerin devamı- “davanın zafere ulaşacağına yönelik inancın” önemine vurgu yapmıştır.¹¹⁵

---

¹¹² Alinsky, syf. 60, 79.

¹¹³ Age., syf. 19, 105-06, 113-14, 117-19, 178, 194.

¹¹⁴ Trotsky, Vol. Three, syf. 73.

¹¹⁵ Selznick, syf. 39 (Dimitrov, syf. 124’ten alıntı). 1918 (NEB (2010), Vol. 22, “Lenin,” syf. 936; NEB (2003), Vol. 29, “Work and Employment,” syf. 956-57) ya da 1919’da (Selznick, syf. 10 not 3) Bolşevikler isimlerini “Rusya Komünist Partisi’ne (Bolşevikler)” çevirmişlerdir. Dolayısı ile burada “Komünist” kelimesini 1919 sonrası Bolşevikler, onların destekçileri ve ardılları için kullanıyoruz.

Fidel Castro on ya da on beş kişi ile bir devrim başlatabileceğini (yukarıda 10. Kısım'a bakınız) iddia ettiğinde, bu iddiaya önemli bir koşul eklemiştir: Bu kişilerin "mutlak inanca" sahip olmaları gerekir; muhtemelen bununla kastettiğı nihai zaferin elde edileceğine yönelik mutlak bir inançtır. "Mutlak inanç" terimine bir miktar şüphe ile yaklaşmak gerekir. Marksizmin bilimsel olma iddiası ve bilimin olağanüstü prestiji sebebiyle, 19 ve 20. yüzyıldaki pek çok Marksistin proleter devrimin nihai zaferine mutlak bir inanç duymuş olmaları şaşırtıcı değildir. Fakat günümüzdeki bilgili insanlar daha sofistike ve daha şüphecidirler. Eğer onlara, hareketinizin başarıya ulaşmasının kesin olduğunu söylerseniz ya tamamı ile irrasyonel kişileri ya da olağanüstü naifleri kendinize çekersiniz.

Belki de Castro'nun "mutlak inanç" ile kastettiğı şey zaferin kesinliğine yönelik doğrudan bir inanç değil psikolojik bir ruh hali idi: Neşeli bir kendine güven ve öznel bir güçlülük hissi. İnsanları sınırlarına kadar kendini zorlamaya, tekrar eden yenilgilerden yılmamaya yönlendiren ve başka insanların aşılabilir addedecekleri zorluklar karşısında mücadeleye devam etmeleri yönünde onları cesaretlendiren nitelikler. Bu ruh hali, başarıya olan mutlak bir inanca ihtiyaç duymaz. Eğer yeteri kadar sıkı ve uzun çalışılırsa ve yeterli enerji, cesaret, irade, ye-

tenek ve kararlılık gösterilirse başarı şansının çok yüksek olacağına dair inancı içerir.

Böyle bir inanca rasyonel olarak sahip olunabilir. Kendine güvenin kendi kendini doğrulama eğilimi vardır, yani başarı konusunda kendine güven duymanın başarıya *gerçekte de* ulaşılmasını sağlama eğilimi vardır. Devrimci bir hareketin başarısının önemli faktörlerinden -eğer en önemlisi değilse- bir tanesi kendine olan güvendir. İnanç derin bir adanmışlığa götürür, kahramanca çabalara ve olağanüstü zorluklar karşısında dirayete ilham verir. Böyle bir inanç ve bağlılığa sahip bir hareket, imkansız olduğu düşünülen şeyler başarabilir. Yukarıda 10. Kısım'da, "çılgın" olarak görülen küçük grupların, başlangıçta imkansız görünen şartlara rağmen başarılı devrimler başlattıkları örneklerden bahsettik. Yenilgi karşısında ve durumlarının umutsuz gözüktüğü hallerde dahi kendine güven ile mücadeleye devam eden ve sonunda başarıya ulaşan gruplar ile ilgili çok sayıda örnek verilebilir—birazdan bu örneklerin birkaç tanesinden daha bahsedeceğiz.

İnsanların, bir işi başarmak konusunda kendilerine güven duymadıkları tersi durumlarda zor olan hiçbir şeyi başaramayacaklardır. Çünkü çabalarının olağanüstü sonuçlar getireceği konusunda çok az

umudu olan kimseler kendi sınırlarını zorlamayacaklardır. Bu yüzden devrimci bir hareketin,

“realist hedeflere sahip olmak amacıyla” kendisine mütevazî hedefler koyması ciddi bir yanıştır. Yalnızca gerçek anlamda dünyayı değiştirebilecek bir hedef, zorlukları, riskleri ve fedakarlıkları kabul etmeye ve gerçek bir devrimci hareketin günümüz dünyasında başarılı olabilmesi için zorunlu olan olağanüstü çabayı sarf etmeye insanları ikna edebilir.¹¹⁶

Buradan çıkan sonuç şudur: Devrimci bir hareketin belirlemesi gereken hedef, teknolojik sistemin topyekun çöküşünden daha azı olmamalıdır. Bununla birlikte hareket, üyelerinin yeterli derecede bağlılık, enerji, cesaret, irade, yetenek ve ısrar göstermesi halinde bu hedefe ulaşma şansının çok yüksek olacağını defaatle vurgulamalıdır.

21. Önemli bir açıklama: Devrimci hareketin kendine güvenmesi gerektiğini söyleyen kural, nihai hedefine ulaşmak bağlamında kendi kapasitesine duyduğu güveni kastetmektedir—devrimi başarılı bir şekilde gerçekleştirmek. Özel proje ve eylemlerin hayata geçirilmesinde aşırı bir öz güvene sahip olmak konusunda dikkatli bir ihtiyata sahip olunmalıdır. Çünkü aşırı öz güven dikkatsizliğe

---

¹¹⁶ Krş., STVG, paragraf 141.

ve dikkatsizlik başarısızlığa sebep olur. Lenin'in herhangi bir eylemdeki potansiyel riskleri sürekli olarak abartmasının ve planlarını ayrıntılı bir özen ile hazırlamasının sebebi budur.¹¹⁷ Trotsky'nin söylediği gibi, "cesur olma hakkını elde etmek için ihtiyatlı olmak gerekir."¹¹⁸

İhtiyatlı olmak, rakibini hafife almamak konusunda dikkatli olmayı gerektirir. Rakibi hafife almak aşırı kendine güvene, aşırı kendine güven ise dikkatsizliğe ve yenilgiye götürür. Rakibi olduğundan daha büyük görmek genelde daha güvenlidir. Lenin'in politikası buydu.¹¹⁹ Mao, uzun vadede düşmanı yenmek konusunda kendine güvenmenin gerekliliğini vurgulamakla birlikte, mevcut mücadele sürecinde kendine aşırı bir güven duymanın çabaların gevşemesi ile sonuçlanmaması gerektiğini de söylemiştir:

Yoldaş Mao Zedung'un defalarca vurguladığı gibi, bir bütün olarak ve stratejik açıdan, devrimciler düşmanı hor görmelidirler; ona karşı savaşmak ve zaferi kazanmak konusunda cesaretli olmalıdır-

---

¹¹⁷ Trotsky, Vol. One, syf. 294; Vol. Two, syf. 310-11; Vol. Three, syf. 127, Ek Bir, syf. 376.

¹¹⁸ Age., Vol. Two, syf. 312.

¹¹⁹ Age., Vol. Two, syf. 320; Vol. Three, syf. 127-28.

lar. Aynı zamanda taktiksel bağlamda her bir spesifik mücadelede düşmanı ciddiye almalı, ihtiyatlı olmalı ve mücadele sanatını dikkatli bir şekilde çalışmalı ve mükemmelleştirmelidirler.¹²⁰

Buna paralel olarak, devrimci hareketin sahip olması gereken yüksek ve dünya değiştirici hedef yalnızca nihai hedefi ifade etmektedir. Hareketin yan hedefleri -nihai hedefe giden basamakları oluşturan hedefler- ihtiyatlı ve dikkatli bir şekilde seçilmelidir. Mao, “kazanacağınızdan emin olmadığınız savaşa girmeyin”¹²¹ tavsiyesinde bulunmuştur. Anlaşılan Mao, öncelikle askeri bağlamda düşünmektedir; fakat hangi bağlamda olursa olsun verdiği tavsiye çok dar bir anlamda yorumlanırsa pratik olarak uygulanamayacaktır. Girişilen herhangi bir işte başarı çok nadir durumlarda *kesindir*. Yine de devrimciler, bir proje ya da eylem üzerinde düşünürken, başarı halinde kazanılacak avantajları yenilgi ihtimali karşısında ciddi bir şekilde tartmalıdırlar.

Trotsky şöyle diyor: “Her yenilgi güçler dengesini yenilenin dezavantajına olmak üzere değiştirir.

---

¹²⁰ Mao, syf. 346. (sayfanın sonunda editörün notu)

¹²¹ Mao, syf. 397. Ayrıca bkz., syf. 189.

Çünkü kazananın kendine güveni artar ve yenilen kendine olan inancını kaybeder.”¹²²

Devrimci bir hareketin sert çekirdeğinin tekrar eden yenilgiler sonrası her seferinde ayağa kalkıp mücadeleye devam edecek güvene, bağlılığa ve psikolojik sertliğe sahip olması gerekir. Fakat en derinden bağlı devrimciler dahi, sonuç olarak insandırlar ve yenilgiler ve başarısızlıklar karşısında zayıflayabilirler. Dolayısı ile yenilgi ve başarısızlık riskine yalnızca güçlü bir sebep varsa girilmelidir.

22. Yenilginin olumsuz etkileri devrimcilerin şu gerçeği anlamaları halinde telafi edilebilir: Grubu umutsuz bir durumda bırakan yıkıcı bir yenilgiden sonra gruptan kalanlar ile birlikte çabaların kararlı bir şekilde devam ettirilmesi çok sık olarak zafer ile sonuçlanır.

877-78 kışındaki sürpriz bir saldırı ile Danimarkalı Vikingler Batı Saksonların ülkesi Wessex'in kontrolünü ele geçirmişlerdir. Direnişin beyhude olduğunu düşünen Saksonlar işgalcilere boyun eğmiştir; fakat kralları Alfred, bir avuç takipçisi ile birlikte Somerset ormanlarına kaçmış ve 878 Paskalyasında Somerset bataklıklarındaki bir adada bulunan bir kaleye yerleşmiştir. Bataklıklara ulaştıktan önce ya da sonraki bir zamanda Alfred küçük

---

¹²² Trotsky, Vol. Two, syf. 251. Ayrıca bknz. Alinsky syf. 114.

bir ordu toplamış ve kale üzerinden gerçekleştirdiği gerilla saldırıları ile Danimarkalıları rahatsız etmeye başlamıştır. Mayıs ortalarına doğru Alfred, Wessex'in komşu bölgelerinden Sakson savaşçıları çağırılmış ve onlarla birlikte Danimarkalıların üzerine yürüyerek Eddington Savaşı'nda onları kesin bir yenilgiye uğratmıştır.¹²³ "Alfred'in anısı Orta Çağlar boyunca yaşamış ve umutsuz koşullarda zafer kazanan bir kral olarak efsaneleşmiştir."¹²⁴

Daha olağanüstü olan Robert Bruce'un durumudur.¹²⁵ 13. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere kralı I. Edward İskoçya'yı işgal ederek İngiliz kolonisine dönüştürmüştür. İskoçlar İngiliz yönetimine ses çıkarmamıştır. Atalarından krallık hakkını devralan Robert Bruce 1306 yılında kendisini İskoçya Kralı ilan etmiştir. Fakat üç ay içinde I. Edward'ın güçlerine bir savaşta yenilerek aranan bir kaçak konumuna düşmüş ve zaman zaman çok zor koşullar altında ha-

---

¹²³ Bu özet anlatım, birbirleri ile tutarlılık gösteren iki kaynaktan alınmıştır: Kendrick syf. 237-39 ve MacFadyen, Chapt. IV, V.

¹²⁴ NEB (2003), Vol. 1, "Alfred," syf. 260.

¹²⁵ Tüm hikaye için bkz., Barrow, Duncan ve NEB (2003), Vol. 29, "United Kingdom," syf. 40-41, 120. John Barbour'un şiirinin tarihsel olarak doğru olduğu söylenemez, fakat editör Duncan, gerçeği efsaneden ayırmaya çalıştığı bir çok not sunmaktadır.

yatta kalmak durumunda kalmıştır.¹²⁶ Bu noktada durumu umutsuz görünüyordu, çok az parası vardı ve birlikleri küçüktü.¹²⁷ Pozisyonunun zayıflığı “nereyese gülünçtü.”¹²⁸ Yine de, takip eden yıllarda Bruce vahşi bir gerilla kampanyası yürütmüş, kontrol ettiği arazinin boyutlarını ve takipçilerinin sayısını gittikçe artırmış ve 1314 yılında Bannockburn Savaşı’nda İngilizleri ciddi bir yenilgiye uğratmıştır. Bu savaştan sonraki yıllarda İskoçya’nın bağımsızlığını 1328 yılına kadar resmi olarak kabul ettirmese de fiiliyatta İskoçya’nın kralı olarak hüküm sürmüştür. Bruce’un, aranan bir kaçaktan bağımsız bir krallığın yöneticiliğine yükselmesi kimileri tarafından inanılmaz¹²⁹ olarak görülmüştür. Fakat tarihte kaybedilmiş olarak görülen davaların sonunda ne sıklıkla başarıya ulaştığını bilenler için bu durum o kadar da inanılmaz değildir.

Alman Sosyal Demokrat hareketi, 1878 yılının 19 Ekim’inde çıkan Sosyalist Yasa nedeniyle neredeyse ortadan kaldırılmıştır. Bu yasa aşırı bir acımasızlık ile uygulanmış ve “sosyal demokrat, sosyalist ya da komünist eğilimlere sahip her grubu yasak-

---

¹²⁶ Barrow, syf. 154, 160-61, 164, 166-171. Barbour, Books 2, 3 Duncan içinde.

¹²⁷ Barrow, syf. 166.

¹²⁸ Age., syf. 187.

¹²⁹ Age., syf. 165.

lamıştır.”¹³⁰ “Düşmanlarını cesaretlendirirken birçok Sosyal Demokrat’ın cesaretini kırmıştır. Hareket neredeyse tamamı ile yok olmuştur.”¹³¹ Fakat bir yıl içerisinde en sert ve ısrarlı Sosyal Demokratlardan bazıları İsviçre’de bir gazete çıkarmaya başlamış ve bunu Almanya’ya sokmanın bir yolunu bulmuşlardır.¹³² Bu sırada hareketin diğer üyeleri Sosyalist Yasa’nın arkasından dolanmalarını sağlayan legal ve illegal yöntemler geliştiriyor ve partinin organizasyonunu yeniden kuruyorlardı.¹³³ Böylece 1884’ün sonbaharında Alman Sosyal Demokrasisi her zamankinden daha güçlüydü¹³⁴—üstelik hala illegal olmasına rağmen.

Mao’ya göre “1931 yılında yoldaşlar gururlu ve kibirli hale gelmişlerdi. Sonuç politik çizgide oluşan ciddi bir hataydı. Bu, o zamana kadar büyük bir çaba ile inşa edilen devrimci gücün yüzde doksanının kaybedilmesine sebep olmuştu.”¹³⁵ Editörlerin notu durumu şöyle açıklıyor:

---

¹³⁰ Lidtker, syf 77-81.

¹³¹ Age., syf. 81.

¹³² Age., syf. 89-97.

¹³³ Age., syf. 97-104.

¹³⁴ Age., syf. 185. Bu sayfadaki rakamları sayfa 74’tekiler ile karşılaştırmamız.

¹³⁵ Mao, syf. 307.

Hatalı ‘Sol’ çizgi Parti’ye uzun süre (dört yıl) hakim olmuştur, Parti ve devrim için felaket sonuçlara sebep olan ciddi yenilgilere yol açmıştır. Çin Komünist Partisi, Çin Kızıl Ordusu ve onun tabanı yüzde doksan kayıp vermiştir.¹³⁶

Ancak Komünistler çabalarında ısrarcı olmuşlar, yenilgileri sonrası ayağa kalkmışlar ve bildiğimiz gibi, 1949 yılında Çin’in hakimi haline gelmişlerdir.

1970’lerin başında Güney Afrika’da AUK (Afrika Ulusal Kongresi) tamamı ile yenilmiş ve ortadan kalkmış görünüyordu.¹³⁷ Fakat örgütten geriye kalan kesim mücadeleye devam etti. Sonunda AUK gücünü tekrar kazandı ve kendisini Güney Afrika’nın hakim politik gücü haline getirdi. Günümüzde (2013) AUK ülkenin iktidar partisidir.

Bolşevikler birçok ciddi yenilgi atlatmışlardır. Rus Sosyal Demokratları (Bolşevikler de bu grubun içinde yer almaktadır¹³⁸) 1905 yılında “hükümet karşıtı gösterilerin ortaya çıkmasına yardım ettiler.” Bu ayaklanma başarısız olmuş ve “sosyal demokratlar tutuklanmış, hapsedilmiş ve sürgüne

---

¹³⁶ Age., syf. 309 not 6 ve syf. 177-78 not 3.

¹³⁷ Sampson, syf. 259.

¹³⁸ Bknz., Selznick, syf. 10 not 3, syf. 103-04; NEB (2010), Vol. 22, “Lenin” syf. 933-34.

gönderilmişlerdir.”¹³⁹ O günleri yaşayanlar “devrimin öldüğünü” düşünüyorlardı. “Aydınlık arasında umutsuzluk hakim olmuştu.”¹⁴⁰ “Fakat Lenin başarıdan umudunu kesmemişti. Ona göre öğrenilecek yeni dersler, oluşturulacak yeni planlar, devrim için düşünülecek alternatif metotlar vardı.”¹⁴¹

1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile “devrimci hareket ölmüştü. Devrimci fikirler kapalı kapılar ardında ve sesi çıkmayan ücra çevrelerde zorlukla yaşamaya devam ediyordu. O günlerde fabrikalarda hiç kimse, yalnızca tutuklanma korkusundan değil aynı zamanda gerici işçilerden dayak yeme korkusuyla da, kendisine ‘Bolşevik’ demeye cesaret edemiyordu.”¹⁴² Daha önce bahsettiğimiz gibi (10. Kısım), Bolşeviklerin merkezi organizasyonu, Duma delegelerinin tutuklanması ile o günlerde yok edilmişti. Bolşevikler yine de mücadeleye devam ettiler ve Şubat 1917 ayaklanmalarından sonra ve Lenin'in “Nisan Tezleri”nin uygulanması ile kendilerini Rus Devrimi'nin önemli bir gücü haline getirdiler.

---

¹³⁹ Gilbert, *European Powers*, syf. 25

¹⁴⁰ Radzinsky, syf. 90 (olayları yaşayan yaşlı bir şahitten aktarmaktadır.)

¹⁴¹ Gilbert, ay.

¹⁴² Trotsky, Vol. One, syf. 36-37.

Ancak “Temmuz Günleri” (Temmuz 1917’de vazgeçilen ayaklanma,¹⁴³ yukarıda kısım 12’ye bakınız) Bolşeviklere yeniden, daha az kararlı bir grup için ölümcül olacak bir gerileme yaşattır.¹⁴⁴

‘Temmuz günlerinden sonra’ diye yazıyor o günlerde Merkez Komitesi’nin bir üyesi olan V. Yakovleva ... ‘yerelden gelen tüm raporlar, tek bir ağızdan, yalnızca kitlelerin moralinde keskin bir düşüşten değil, aynı zamanda partimize yönelik kesin bir düşmanlıktan da bahsediyordu. Birçok olayda konuşmacılarımız dayak yemişti. Üye sayısı hızla düştü ve hatta kimi organizasyonlar tamamı ile ortadan kayboldu. Partiden kaçış bazı durumlarda öyle seviyelere ulaştı ki yalnızca yeni üyelerin kabul edilmesi ile organizasyon yeniden işlemeğe başlamıştı.’¹⁴⁵

Büyük yenilgilerin her türlüşünün tehlikeli olduğunu daha önce vurgulamıştık. Ancak devrimci bir organizasyon, mutlak anlamda adanmış

---

¹⁴³ Age., Vol. Two, syf. 1-84.

¹⁴⁴ Age., syf. 250-58.

¹⁴⁵ Age., syf. 256.

sert bir çekirdeğe sahip ise organizasyonun *bazı* durumlarda yenilgiler ile daha da güçlenmesi mümkündür. Çünkü daha zayıf üyeler böylelikle elemine olacaktırlar. Organizasyonu terk etmeseler dahi başarısızlık ve zorluklar karşısındaki yalpalamaları ile kendilerinin ne olduğunu açık edeceklerdir. Böylece sert çekirdek konsolide olacaktır. Çünkü sert çekirdeğin üyeleri, organizasyonun daha zayıf üyelerinden ayrışacaktır. Trotsky Temmuz Günleri'ne referansla şunları söylüyor:

Kitlelerdeki bu keskin dönüş parti kadrosunda otomatik ve bununla birlikte yanılmaz bir seçim süreci doğurmuştu. O günlerde sarsılmayan Bolşevikler gelecek günlerde mutlak olarak güvenilebilecek kişiler olduklarını kanıtlamışlardı. Atölyelerde, fabrikalarda ve bölgelerde bir çekirdek oluşturdular. Bolşeviklerin Ekim 1917'de iktidarı ele geçirmelerinin hemen öncesinde organizatörler, atamaları ve görevlendirmeleri yaparken, çok zaman akıllarına Temmuz Günleri'nde sağlam duranları getirmişlerdir.¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ Age., syf. 258.

Böylece Bolşevikler, Rusya’da kontrolü ele almalarının zamanı geldiğinde Temmuz yenilgisini bir avantaja çevirmişlerdi. Fakat iktidarı ele geçirmelerinden sadece birkaç ay sonra, “Beyaz” karşı devrimcilerin ve onların Batılı müttefiklerinin işgali ile yeniden topyekun bir yenilginin eşiğine gelmişlerdi:

Bolşevikler yenilmek üzereydi. Buna yalnızca günler kalmış gibiydi. Pasifikten, Sibiry’a’nın her tarafından, Urallardan, çöküş her yandan etraflarını sarmıştı ve güçleri çökmüştü.

Bolşeviklere karşı bir gönüllü ordusunun kurulmakta olduğu Ukrayna’da Almanlar hakimdi. İngilizler kuzeyden çıkarma yapmıştı ve kıtlık yaşanıyordu.¹⁴⁷

Bu koşullar altında yalnızca sert çekirdeğin kınalamaz kararlılığı Bolşevik Partisi’nin hayatta kalmasını sağlamıştı, hayatta kalabilmişti ve Rusya üzerindeki demir pençesini 60 yıldan fazla koruyabilmişti.

Ciddi yenilgilerden sonra tekrar ayağa kalkabilme yeteneği, başarılı devrimci liderlerin karakteristik bir özelliği gibi gözükmektedir. Bu

---

¹⁴⁷ Radzinsky, syf. 324.

özellik Fidel Castro örneğinde açık bir şekilde görülmektedir. Mattheus, “Fidel’in yenilmez optimizminden ve savaşı ruhundan” bahsetmektedir.¹⁴⁸

Kardeşi Raul’un bana söylediğine göre Fidel’in karakterinin en önemli özelliği yenilgiyi asla kabullenmemesidir. Çocukluğundan günümüze yaşamının her evresi bunun bir kanıtı olmuştur. Fidel asla vazgeçmemiştir, hiçbir zaman cesaretini kaybetmemiştir. Cesaretinin kırılmasına ve olumsuz düşüncelere karşı bağışıklığı var gibidir.¹⁴⁹

Fidel Castro, Lenin gibi, kendisine ve yaptıklarına duyduğu inanç ile çevresindekileri etkileme becerisine sahipti. En kötü ve en umutsuz görünen dönemlerde en iyiyi gösterebilme becerisine sahip olmuştur.¹⁵⁰

23. Bu sayfalarda Robert Bruce, Lenin, Mao, Castro, İrlandalı aşırı milliyetçiler ve benzerlerini kahramanlaştırıyoruz gibi bir algı oluşabilir. Bu

---

¹⁴⁸ Mattheus, syf. 95.

¹⁴⁹ Age., syf. 31.

¹⁵⁰ Age., syf. 96-97.

insanların yaptıkları kesinlikle kahramanlık seviyesindedir. Fakat bu durum, bizim onların kişiliklerini taktir etmemiz gerektiği anlamına gelmiyor; hedeflerine ve değerlerine saygı duyduğumuz anlamına ise hiç gelmiyor. Bolşevik/Komünist liderler koyu birer teknoloji yanlıydılar.¹⁵¹ Dolayısı ile modern teknolojinin dünyayı felakete süreklediğini düşünen bizlerin düşmanları oluyorlar. Robert Bruce'un bazı vatansever amaçları vardı,¹⁵² fakat gerçek motivasyonunu büyük olasılıkla şahsi hırsları oluşturuyordu¹⁵³ -İskoçya'nın kralı olmak istiyordu ve bu hırs uğruna yalnızca İngilizlere değil kendi halkı olan İskoçlara da korkunç acımasızlıklar yapmıştır.¹⁵⁴ Üçüncü Bölüm'de söylediğimiz gibi, 20. Yüzyılda İrlanda'nın Britanya'dan bağımsız olmasını gerektirecek hiçbir sebep kalmamıştı.¹⁵⁵

---

¹⁵¹ Örn., Mao, syf. 476-78; Saney, syf. 19-20; Christman, editörün giriş yazısı, syf. 4.

¹⁵² Duncan, syf. 120. (Editörün Barbour'un 3. Kitabına notu.)

¹⁵³ Bu kişisel hırsın Bruce'un temel motivasyonu olduğu Barrow, syf. xii, 17-18, 33, 41-44, 84, 110, 121-22, 124, 141, 142-44, 146, 150, 174, 200, 202, 245, 254, 262, 313'ten çıkarılabilir.

¹⁵⁴ İngilizlere yapılan zulümler: Barrow, syf. 197, 236, 240, 243, 248, 254, 254, 256, 262; İskoçlara: syf. 174, 175-77, 181-82, 189, 190, 194, 256; İrlandahlara, syf. 315. Ayrıca bknz., Duncan, agy. ve muhtelif yerler.

¹⁵⁵ Bknz. Kee, syf. 351-470.

İrlanda milliyetçileri, yalnızca kendi psikolojik ihtiyaçlarını tatmin etmek için vatandaşlarına birçok acı ve ölüm getiren bağımsızlık savaşını provoke etmişlerdir. İrlandalılar günümüzde İrlanda'nın Birleşik Krallık'ta kalması halinde olacağından daha iyi durumda değillerdir.

Bizim burada, geçmişteki devrimcilerin bazılarından bahsetmekteki amacımız, yalnızca onların tecrübelerinden ve yöntemlerinden bir şeyler öğrenebilmektir. Eğer Komünist liderlerden diğerlerine oranla daha fazla bahsettiysek, bu komünizme herhangi bir sempati duymamızdan kaynaklanmaktadır; yalnızca Komünistlerin 20. yüzyılın en etkili ve başarılı devrimcileri olmaları sebebiyledir.

24. Profesyonel propagandacılar, insanların genellikle zaten kabul etmeye meyilli oldukları fikirleri benimsediklerini bilmektedirler.¹⁵⁶ Devrimci bir hareket, devrimci mesajı kabul etmeye en hazır kesimleri belirlemeye çalışmalıdır ve fikirlerini yayarken ve üye toplamaya çalışırken bu kesimlere özel önem vermelidir. Buna rağmen, anti-teknolojik fikirler yalnızca bu fikirlere zaten yatkın olan kesimlerde değil toplumun tüm kesimlerinde bilinir kılınmalıdır. Yalnızca bu fikirlere meyilli insanların yeni fikirleri benimsediği kuralı “eski inanışların dağıldığı devrimci

---

¹⁵⁶ Bknz., NEB (2003), Vol. 26, “Propaganda,” syf. 176, 177.

kriz koşullarında”¹⁵⁷ geçerli olmayabilir. Bu sebeple, 8. Kısım’da belirttiğimiz gibi, devrimci hareket sisteminde ciddi bir kriz ortaya çıktığında kitle tabanı oluşturma fırsatını elde etmiş olacaktır. Eğer insanların çoğunun anti-teknolojik fikirler hakkında en azından yüzeysel bilgileri varsa kitle tabanını oluşturmak daha kolay olacaktır. Üstelik anti-teknolojik mesajlar, krizin gelmesinden çok önce ve devrimcilerin aktif bir destek kazanma umutlarının olmadığı kesimlerde dahi hoşnutsuzluk ve hayal kırıklığı yaratmakta etkili olabilirler ve böylece krizin gelmesi için ortam hazırlayabilirler. Bu bölümdeki 1. Kısım, üçüncü maddeye ve 8. Kısım’da Alinsky’den alıntılanan yere bakınız.

25. Devrimci bir hareket, kendi sininkine belirli ölçülerde benzer ideolojilere sahip radikal gruplar ile kendisi arasında açık ve ayırıcı çizgiler çekmelidir.¹⁵⁸ Bu, 17. Kısım’da vurguladığımız birlik ihtiyacının bir sonucudur. Toplumsal ya da politik bir hareket, üyelerinin önemli bir kısmının bağlılığı kendi hareketi ile başka bir hareket arasında bölünüyorsa bir-

---

¹⁵⁷ Age., syf. 176.

¹⁵⁸ “Lenin’in yazılarının hatırı sayılır bir bölümü, kendi grubu ve diğerleri arasında çizgiler çekmeye adanmıştır... kesin ayırım ile ilgili önemli bir vurgu vardır...” Selznick, syf. 127. Bknz. Lenin, “What Is to Be Done?,” Chapt. I, section D; alıntılanan Christmas, syf. 69-70.

liğini sağlayamaz. Üstelik bir hareketin kendine ait açık ve tartışmasız bir kimliğinin olması gerekir. Bu yalnızca hareketin içsel bir bütünlüğe sahip olması için gerekli değildir, aynı zamanda dışarıdakilerin hareketi kolayca fark etmesi ve saygı duyması için de gereklidir. (1. Kısım ikinci maddeye ve 16. Kısım'a bakınız.) Bununla birlikte, hareketin kendisini diğer gruplardan tamamı ile bağımsız tutması gerekir. Başka bir gruba bağlı olmak ya da onunla çok yakın ilişkiler kurmak, hareketin hedeflerinin diğer grubun hedefleri ile çatışması durumunda hareketin kendi hedefleri doğrultusunda ilerlemesinin önüne geçecektir.

Anti-teknolojik bir organizasyonun kendisini kesin olarak ayırması gereken hareketler radikal çevrecilik ve anarko-primitivizmdir. Radikal çevrecilerin çoğu teknolojik sistemin tümüyle yok edilmesini hedeflememektedirler. Anti-teknolojik bir organizasyon, modern teknolojiyi yok etmek konusunda tereddütleri olan üyeleri bünyesinde barındıramaz ya da teknoloji karşısındaki fikirleri ikircikli olan bir hareket ile yan yana duramaz. Anarko-primitivistler modern teknolojiyi yok etmek isterler, fakat başka bazı hedefler de onlar için en az bu kadar önemlidir: Cinsiyet eşitliği, gay hakları, hayvan özgürlüğü

vb.—solcu davaların tüm bir yelpazesi.¹⁵⁹ Başka bir yerde anti-teknolojik hareketin neden kendisini solculuktan tamamı ile uzak tutması gerektiğini açıklamıştık.¹⁶⁰

26. Rakip radikal gruplar ile ilişkilerinde devrimci bir organizasyon, ideoloji üzerine faydasız ve sonu gelmez tartışmalara girmekten kaçınılmazdır. Bu tip tartışmalar anarşist çevrelerde çok yaygındır örneğin. Bazı anarşistler zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu diğer anarşistler ile girdikleri bu tarz teorik tartışmalarda harcıyor ve savundukları toplumsal değişimleri gerçekleştirmek adına çok az çaba harcıyor gözükmektedirler. Bu tarz tartışmalarda bir taraf diğerini asla ikna edemez ve tartışan taraflardan başka hiç kimse ortaya sürelen argümanlarla ilgilenmiyor gibidir.

İdeolojik bir tartışmada muhaliflerinizi çok nadir durumlarda ikna edebilirsiniz. Dolayısı ile, bu tarz herhangi bir tartışmada argümanlarınız karşı tarafı ikna etmek üzerine değil tartışmaları izleyebilecek kararsız kalmış üçüncü kişileri etkilemek

---

¹⁵⁹ Bknz. Kaczynski, syf. 128-189, 377-380; *Green Anarchy* # 8, “Place the Blame Where it Belongs,” syf. 19; Kevin Tucker, editöre mektup, *Anarchy: A Journal of Desire Armed* # 62 (Fall-Winter 2006), syf. 72-73; T.J. Kaczynski, editöre mektup, age., # 63 (Spring-Summer 2007), syf. 81-82.

¹⁶⁰ Kaczynski, syf. 14-15. STVG, paragraf 213-230.

üzere tasarlanmalıdır. Bu amaçla, savunduğunuz şeyi öz, açık ve en ikna edici biçimde ve üçüncü şahısların ilgisini çekecek şekilde anlatmalısınız. Sonrasında, bu argümanların geniş bir şekilde duyulması ve okunması için gerekeni yapabilirsiniz. Sadece en önemli noktalara değinin ve önemsiz noktaları atlayın, çünkü üçüncü kişiler argümanlar ile yalnızca ana hatları ile ilgileneceklerdir. Ayrıntılı teknik noktalar üzerindeki tartışmalar zaman kaybından da kötüdür. Çünkü üçüncü kişiler bu tartışmaları okuyacak olsalar dahi, muhtemelen bu tartışmaları hor görecektir ve sizi iğnenin üstünde kaç adet meleğin dans edebileceğini tartışan orta çağ teologlarına benzeteceklerdir. Aynı şey mevcut sistemi savunanlar ya da sistemi mevcut hali ile savunmayan ancak reform edilebileceğini düşünenler ile girilen tartışmalar için de geçerlidir.

Kişi, fikirlerine ya da mensup olduğu grubun fikirlerine saldıran argümanlar ile karşılaştığında bunlara cevap vermek için güçlü bir arzu duyar. Üstelik bu argümanlar ne kadar mantıksızsa onları cevaplama isteği de o kadar güçlüdür. Fakat bu arzuya boyun eğmeden önce insan kendisine şunu sormalıdır: Bu argümanları cevaplamak devrimci organizasyona bir şey kazandırır mı? Ya da ne kazandırabilir? Saldırgan argümanları cevaplamak yerine, kişi vak-

tini ve enerjisini devrimci amaçlar için daha faydalı bir şekilde harcayabilir mi?

Rakip radikal grupların önüne geçmenin yolu onlarla tartışmak değil onlara karşı üstünlük kazanmaktır: *Kendi* organizasyonunuza, modern teknolojiyi reddetmeye meyilli olan fakat muhtelif fraksiyonlara katılmak konusunda karar verememiş uygun kişileri katmaya odaklanın. Kendi organizasyonunuzun diğer radikal gruplardan daha efektif ve aktif olduğunu gösterin. Bu, sizin bakış açınıza, herhangi bir argümanın yapabileceğinden çok daha fazla kişiyi getirecektir.

27. “Devrimci niteliklerin en değerlisi olan sadakat, kaçınılmaz ekürisi ihanet ile birlikte gelir.”¹⁶¹ Herhangi bir radikal organizasyonun üyeleri, aralarında, grubun faaliyetlerini kolluk kuvvetlerine ya da istihbarat örgütlerine ileten muhbirler olabileceğini akıllarından çıkarmamalıdır. Şu anda sadık olan bireylerin dahi ileride ihanet edebileceklerini unutmamak gerekir.

1967 yılından 1970'lere kadar FBI, politik olarak uygunsuz addettiği gruplara (başka şeylerle birlikte) muhbirlerin sızmasını içeren ve COINTELPRO olarak bilinen programı uygulamaya başlamıştı.¹⁶² CO-

---

¹⁶¹ Matthews, syf. 103.

¹⁶² COINTELPRO ile alakalı bilgi için bkz. Judge Edwards, *Hobson v. Wilson*, 737 F. 2d 1 (D.C. Cir. 1984). Vol. 737, *Federal*

INTELPRO, bu isimle birlikte yürürlükten kalkalı çok olmuştur; ancak söylemeye gerek yok ki FBI benzer yöntemleri uygulamaya günümüzde de devam etmektedir. 2006 yılında eko-sabotajcılardan oluşan bir grubun üyeleri radikal çevreci çevrelere sızan bir muhbirin yardımı ile yakalanmıştır.¹⁶³ Aynı zamanda bağlantılı bir operasyonla FBI, 1998 yılında Vail, Colorado'da çok ses getiren bir eylemi gerçekleştiren grubu tutuklamıştır. Grubun bir üyesinin ihaneti FBI'nın kanıtları toplamasına yardım etmişti. Daha sonra başka bazı kişiler de daha hafif cezalar almak adına yoldaşları aleyhine ifadeler vermişlerdir.¹⁶⁴

Güney Afrika'da polis, apartheid karşıtı aktivistlere karşı casusları ve muhbirleri çok etkili bir şekilde kullanmıştır. Bazı aktivistler sorguya alındık-

---

Reporter, Second Series, page 1, United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit, 1984. Daha fazla bilgi için bkz., age., syf 10, not 8 : *Select Committee to Study Governmental Operations With Respect to Intelligence Activities, Final Report*, S. Rep. No. 755, Book II (Intelligence Activities and the Rights of Americans), 94th Congress, Second Session (1976)

¹⁶³ *Warrior Wind* No. 2, syf. 1-2. (University of Michigan's Special Collecitons Library in Ann Arbor'da mevcut). Muhbir bir ajan-provokatör dahi olabilir. Age.

¹⁶⁴ Lipsher, syf. 1A, 25A. Lipsher'in makalesinde geçen üç isim (Gerlach, Ferguson, Rodgers) *Warrior Wind* No. 2, syf. 5, 8'de de geçmektedir.

larında arkadaşlarının tutuklanması için polise yardımcı olmuştur.¹⁶⁵ İrlanda'da da devletin muhbirleri, devrimci gruplara düzenli olarak sızmışlardır. (Fakat 1919 yılında devrimciler, Micheal Collins yönetiminde durumu tersine çevirmişler ve devletinkinden çok daha etkili bir istihbarat örgütü geliştirmişlerdir.)¹⁶⁶ Fidel Castro'nun gerillaları bünyelerine katılan birçok haini idam etme gereği duymuşlardır.¹⁶⁷ Che Guevara'nın Bolivya'daki gerilla birliğinin üyelerinden yakalananlar, hala özgür olan arkadaşları hakkındaki bilgileri otoriteler ile paylaşmışlardır.¹⁶⁸ Alman Sosyal Demokratları yasa dışı oldukları dönemde (1878-1890), "ajan provokatörleri ve muhbirleri açığa çıkartmak adına ham bilgiyi toplayıp analiz edecek" bir "istihbarat sistemi" kurmuşlardır.¹⁶⁹ Fakat buna rağmen polis ajanlarının sızmasını tam olarak engelleyememişlerdir.¹⁷⁰ Sosyal Demokratlar'ın İsviçre Wyden Kalesi'ndeki (Ağustos 1880) gizli kongresinin bir delegesi dahi "Berlin emni-

---

¹⁶⁵ Sampson, syf. 170, 171, 183, 245-47, 254, 258-260, 313-14, 387.

¹⁶⁶ Kee, syf. 563, 648.

¹⁶⁷ Matthews, syf. 102-03.

¹⁶⁸ Guevara, örn., syf. 261.

¹⁶⁹ Lidtko, syf. 94.

¹⁷⁰ Age., syf. 93.

yet müdüründen maaş alıyordu.”¹⁷¹ Rusya’da Sosyal Devrimcilerin “Mücadele Organizasyonu” belirli bir süre bir polis ajanı tarafından yönetilmiştir.¹⁷² Yukarıda 10. Kısım’da belirtildiği gibi, Trotsky’e göre, Bolşevikler’in 1914 yılındaki St. Petersburg komitesinin yedi üyesinden  polis ajandı.¹⁷³ Partinin Duma sözcüsü olan, Pravda’nın kurulmasında önemli bir rol oynayan ve ileri gelen Bolşevikler’den biri olan Malinovsky’nin bir polis ajanı olduğu daha sonra ortaya çıkmıştır. Malinovsky’nin casus olduğu kesinleştikten sonra bile Lenin buna inanmak istememiştir.¹⁷⁴

Örnekler istikrarlıdır ve çıkarılacak ders açıktır: Radikal bir grup, planlarının ve eylemlerinin devlet tarafından bilinmediği varsayımında bulunamaz. Dolayısı ile legal bir devrimci organizasyon, tam olarak o şekilde kalmalıdır: Bütünüyle legal.¹⁷⁵ Herhangi bir illegal aktiviteye bulaşmak çok tehlikelidir.

---

¹⁷¹ Age., syf. 98.

¹⁷² Pipes, syf. 25 not 2.

¹⁷³ Trotsky, Vol. One, syf. 37. ar’ın gizli polislerinin metotları ile ilgili ilginç bilgilere Vassilyev’de ulaşılabilir.

¹⁷⁴ Pipes, syf. 24-25. Belki de Lenin, Malinovsky’nin “ikili oynamasına, bundan Bolşeviklerin polislerden daha fazla fayda sağlaması sebebi ile göz yummuş” olabilir. Age.

¹⁷⁵ Bknz. Kaczynski, syf. 266, 304-05.

28. Daha önceki toplumsal ve politik hareketlerin tarihini ve yöntemlerini ve bu hareketlerin başarılı liderleri tarafından geliştirilen teknikleri çalışmak önemlidir. Geçmişteki devrimcilerin ya da aktivistlerin tekniklerini ve teorilerini, anti-teknolojik hareketin hedefleri ile uyumsuz hedeflere sahip oldukları için ya da solcu ve reformist oldukları için reddetmek ciddi bir hatadır. Kullandıkları yöntemlerden pek çoğunun günümüzdeki anti-teknolojik bir organizasyona uygunsuz kaçacağı için reddedilmesi gerektiği doğrudur, kullandıkları başka bir çok yöntemin de işe yarar olabilmesi için değiştirilmeleri gerektiği doğrudur. Geçmişteki hareketlerin tarihleri ve bu hareketlerin liderleri tarafından ortaya konan prensipler, başarıya ulaşmak için yemek tarifi gibi uygulanacak formüller sunmazlar. Fakat *fikirler* sunarlar ve bu fikirlerden bazıları anti-teknolojik mücadeleye için uygun olabilecek metotların geliştirilmesine yardımcı olabilir ve başka bazıları da kaçınılması gereken engelleri ve tehlikeleri bize işaret edebilir.

Mao, tarihte yaşandığı şekliyle geçmiş tecrübelerden ders çıkarmanın önemini vurgulamıştır; fakat aynı zamanda geçmiş tecrübelerden çıkarılan teorilerin genelde tam olmadığını ve daha sonraki tecrübelerle düzeltilmeleri gerektiğini de söylemiştir. Benzer şekilde, başka bağlamlarda geçerli olan eylem prensipleri belirli bir devrimin gelişmesi sırasında ortaya

çıkan somut durumlara uygun olmayabilir. Sonuç olarak devrimciler, bu tarz prensiplerden amaçlarına uygun olanları uygun olmayanlardan ayırmalı uygun olmayanları bir kenara bırakmalı ve uygun olanları kendi ihtiyaçlarına adapte etmelidirler.¹⁷⁶

Eski hareketlerin metotlarını ve tarihini incelemek ve faydalı olanları faydasızlardan ayırmak zor bir iştir. Fakat geçmişten öğrenmek konusunda başarısız olursanız her şeyi sil baştan, deneme yanılma yolu ile öğrenmek zorunda kalırsınız. Bu; yavaş, duraklamalı ve zor bir süreçtir. Yüksek oranda bir deneme yanılma her halükarda zorunlu olacaktır; fakat gerekli olacak denemelerin ve yapılacak yanlışların sayısı, tarihteki hareketleri ve onların yöntemlerini dikkatli bir şekilde çalışırsanız büyük oranda düşecektir. Böyle bir çaba içerisine girmeyi reddetmek başarı şansınızı ciddi biçimde düşürecektir.

Bu yazarın, anti-teknolojik mücadele ile ilgili olabilecek tarih, siyaset bilimi, sosyoloji ve devrimci teori ile ilgili eserlerden bir kaç taneden fazlasını çalışma imkanı olmamıştır. Alıntılanmış Eserler Listesi'nde yer alan Alinsky, Selznick, Smelser ve Trotsky'nin eserleri dikkatli bir incelemeyi hak etmektedir. Konu bağlamında incelenmesi gereken

---

¹⁷⁶ Mao, syf. 58-59, 61-62, 71-72, 77-80, 198-208. Bu paragraftaki her şey Mao tarafından açıkça söylenmemiştir, fakat açıkça söylediklerinden bu anlam çıkarılabilir.

diğer geniş literatürler de mevcuttur. Örneğin “Organizasyonel Davranış” ile ilgili akademik alan ve devrimci strateji ve taktik ile ilgili olduğu müddetçe Lenin’in eserleri. (Lenin’in ideolojik laf salataları yalnızca tarihsel bir öneme sahiptir.) Detaylı bir kütüphane çalışması konu ile alakalı sayısız başka eseri ortaya çıkaracaktır. Bu literatürün mekanik olarak uygulanabilecek eylem tarifleri sunmayacağını tekrar etmek gerekir. Uygun değişikliklerin yapılması kaydıyla, bazıları, anti-teknolojik bir organizasyonun amaçları doğrultusunda uygulanabilecek *fikirler* sunabilir.

29. Yukarıda söylediklerimizi somut bir örnekle açıklamaya çalışalım: Selznick, sosyalist blok dışında kalan ülkelerde faaliyet gösteren Komünistlerin Komünist olmayan organizasyonlara nasıl sızacağını, bu organizasyonlarda anahtar pozisyonlara nasıl gelebileceklerini ve bu pozisyonları söz konusu organizasyonların faaliyetlerini yönlendirmek için nasıl kullanabileceklerini açıklamaktadır. Bazı durumlarda organizasyonlar tamamen ele geçirilmiş ve Komünist Parti’nin payandaları haline getirilmişlerdir. Komünistler, etkilemek ya da kontrol altına almak istedikleri organizasyonlara çok sayıda kişiyi yerleştirmeyi gerekli görmemişlerdir. Stratejik olarak yerleştirilmiş ve iyi organize olmuş

görece az sayıda kişi, organizasyon içerisinde büyük bir güce sahip olabilir.¹⁷⁷

Günümüzdeki bir anti-teknolojik hareket için Komünist taktikleri olduğu gibi kopyalamak söz konusu olamaz. Fakat Selznick'in kitabı gibi bir eserin dikkatli bir şekilde incelenmesi aşağıdaki gibi fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilir:

Anti-teknolojik bir organizasyonun radikal çevreciler ile belirli derecede bir ilişkisi olacaktır. Çok sayıda kişi "radikal çevrecilik" terimini Earth Liberation Front (ELF) gibi illegal gruplar ile ilişkilendirmektedir. Fakat burada bizim anladığımız hali ile bu terim, modern toplumun ana akımı tarafından kabul edilemeyecek radikallikte çevresel çözümleri savunan her türlü birey ya da grubu kapsamaktadır. Örneğin Bill McKibben -*Enough: Staying Human in an Engineered Age*'in yazarı-, çalışmaları bildiğimiz kadarıyla tamamı ile legal çerçeve içinde olmasına rağmen, bizim tanımlamamıza göre radikal bir çevrecidir. Açık politik faaliyete kendini adanmış devrimci bir organizasyonun tamamı ile legal kalması gerektiğini vurguladığımız için (27. Kısım), böyle bir organizasyonun üyelerinin radikal çevreciler tarafından girilen illegal eylemlere katılmaması gerektiği

---

¹⁷⁷ Bunların tümü Selznick'in kitabının temel temalarından birisidir. Bknz., örn., syf. 66-67, 90, 118-19, 150-54, 171-72, 175, 189-190, 208-09, 212 & not 43.

açıktır. Fakat bu, anti-teknolojik devrimcilerin radikal çevreci grupların legal eylemlerine katılamayacağı ve bu gruplarda güç ve etkiye sahip pozisyonları kovalayamayacağı anlamına gelmez. Bu güç ve etki, anti-teknolojik bir organizasyonun faydasına değişik biçimlerde kullanılabilir. Örneğin:

- i. Anti-teknolojik organizasyon, radikal çevreci grupların üyeleri arasında kendi organizasyonuna katılacak uygun kişileri bulabilir.
- ii. Eğer anti-teknolojik organizasyonun bir üyesi radikal çevreci bir gazetenin yayın kurulunda kendine bir yer edinebilirse (*Earth First! Journal* gibi) gazetenin içeriğine etki edebilir. Anti-teknolojik organizasyonun üyesi kişiler yayın kurulunda çoğunluk olabilirlerse gazeteyi tamamıyla ele geçirebilirler, böylece solcu içeriğini en aza indirebilir ve gazeteyi anti-teknolojik fikirlerin sistematik bir şekilde yaygınlaştırılması için kullanabilirler.
- iii. Eğer anti-teknolojik bir organizasyon, bir çevre sorunu ile alakalı, bu bölümün 17. Kısmı'nda önerildiği tarzda eyleme geçmeye karar verirse ve radikal çevreci gruplar içerisinde güç ve etkiye sahipse bu durumda söz

konusu eylem için bu gruplardan destek ve işbirliği sağlayabilir.

- iv. Bazı durumlarda anti-teknolojik devrimciler radikal çevreci grupları tamamı ile ele geçirip bu grupları anti-teknolojik organizasyonlar haline getirebilirler. Bu şartlar altında solcuların gruptan uzaklaşmaları beklenebilir ve yerlerini anti-teknolojik eğilimli kişiler alabilir.
- v. Radikal çevreci gruplarda yapılacak çalışma anti-teknolojik devrimcilere liderlik ve organizasyonel faaliyet anlamında değerli bir alıştıırma ve tecrübe imkanı sunabilir.¹⁷⁸
- vi. Sistemde derin bir kriz ortaya çıktığında, anti-teknolojik devrimcilerin radikal çevreci gruplar bünyesinde sahip oldukları güç ve etki, kitle tabanlı organizasyon çabaları için kullanışlı olacaktır.

Bunların hiçbiri, anti-teknolojik hareketin, kendisi ve diğer radikal hareketler arasında keskin ayırım çizgileri bulundurması gerektiği kuralı ile çelişkili değildir. Lenin bu ayırım çizgileri üzerinde ısrar

---

¹⁷⁸ Krş. Age. Syf. 19.

etmiştir,¹⁷⁹ ancak -bunu faydalı gördüğünde- programları kendi grubu ile ihtilaf içerisinde olan liderler ile işbirliği yapmaktan da çekinmemiştir. Tabii ki, anti-teknolojik organizasyonun radikal çevreci gruplar içerisinde çalışması istenen üyelerinin ayırım çizgilerinin öneminin açık olarak farkında olması gerekir. Radikal çevrecilerle çalışma amaçlarının yalnızca anti-teknolojik devrim adına avantaj elde etmek olduğunu ve anti-teknolojik hedeflerle ihtilaf içerisinde olan radikal çevreci hedefleri savunmama-ları gerektiğini anlamalıdır.

Anti-teknolojik devrimciler, radikal çevreci gruplar içerisindeki güç ve etkiye sahip pozisyonlara nasıl gelebilirler? En önemli yollar şunlar olacaktır:

Sıkı çalışmanın moral otoritesi. Ele geçirmek istedikleri her organizasyonda komünistler, en hazır gönüllüler, en kendini adanmış komite işçileri, en aktif ve uyanık katılımcılardır. Bu durum, pek çok grup bünyesinde liderliği ele geçirmek için yeterlidir; liderliğe adaylık konusunda ise hemen her durumda yeterlidir.¹⁸⁰

---

¹⁷⁹ Age., syf. 126-28.

¹⁸⁰ Age., syf. 250.

Komünistler bir organizasyona nüfuz ederken organizasyonun ulaşmaya çalıştığı hedefler için ‘en iyi işçiler’ haline gelirler.¹⁸¹

Bu yöntem, Nelson Mandela’nın Güney Afrika’da anti-apartheid hareketinin liderliğini almak ve korumak için başarılı bir şekilde uyguladığı yöntem ile beraber kullanılabilir: Duygularını katı bir şekilde kontrol etmiş, kızgınlığını çok nadir olarak göstermiş, her zaman sakinliğini, kendine hakimiyetini ve soğukkanlılığını korumuştur.¹⁸² Bu tarz bir davranış insanların saygısını kazanır ve insanlar bu tarz özelliklere sahip olan kişileri liderleri olarak isterler. Andaman Adası yerlilerinde potansiyel bir şef, “daha genç erkeklerde dahi onunla arkadaş olma isteği uyandıran özelliklere sahip genç yetişkinlerdir. Genellikle iyi bir avcı, cömert ve her şeyden önce *dengeli bir ruh haline* sahip kişilerdir.”¹⁸³

Radikal bir çevreci grupta çalışan bir devrimcinin anti-teknolojik bağlılıklarını gizlemesi

---

¹⁸¹ Age., syf. 319. Tabi ki, radikal çevreci bir grup içerisindeki anti-teknolojik kişiler, bu çevreci grubun hedeflerinden yalnızca kendi anti-teknolojik organizasyonlarının hedefleri ile karşılaşmayanlar için çalışabileceklerdir.

¹⁸² Sampson, syf. 210, 215, 242, 337, 491, 574.

¹⁸³ Coon, syf. 243. (italikler eklenmiştir.)

zorunlu değildir. Fakat açık sebepler nedeniyle anti-teknolojik fikirlerini agresif olarak savunmaktan kaçınmalı ve radikal çevrecilerin fikirlerine saygısızlık etmemelidir. Eğer anti-teknolojik fikirler ile ilgili tartışmalara giriyorsa bunu iyi huylu bir şekilde yapmalıdır ve ideolojik bir tartışma ateşli ve kızgın bir hal alıyorsa tartışmadan çekilmelidir.

Bu yazar, anti-teknolojik organizasyonun radikal çevreci hareket içerisinde güç ve etki kazanmak için bu metotları uygulamasını tavsiye etmemektedir. Anti-teknolojik organizasyonun liderleri, zamanı geldiğinde bu kararı alacaklardır. Bu kararı alırken organizasyonun kaynaklarını, elindeki fırsatları ve diğer bağlantılı faktörleri değerlendireceklerdir. Burada vurgulanması gereken nokta, bu kısımda belirtilen fikirlerin en azından ciddi bir incelemeyi hak ettiği ve yazarın bu fikirlere Selznick'in kitabını çalışması sayesinde ulaştığıdır. Bu örnek, eski hareketlerin tarihi ve tekniklerinin günümüzde anti-teknolojik hareket için nasıl önemli bir fikir kaynağı olabileceğini göstermektedir.

30. Devrimci bir organizasyonun, yalnızca teknolojiye politik olarak saldırmak amacı ile değil fakat aynı zamanda teknolojik gelişmeleri takip etmek ve teknolojiyi çalışmak ile görevli bir seksiyonu ya da komitesi olması gerekir. Organizasyonun teknolojiyi devrimci amaçlar için kullanabilmesi gerekir.

ABD’de (ve muhtemelen diğ er ÷lkelerde de) kol-
luk kuvvetlerinin ve istihbarat örgütlerinin telefon
dinleme tekniklerini -genellikle illegal olarak- şü-
p-heli politik grupların plan ve aktivitelerini takip et-
mek için kullandıkları iyi bilinen bir gerçektir. Fa-
kat günümüzde eski usul dinlemenin modası geçmiş-
tir ve çok daha gelişmiş dinleme teknikleri mevcuttur.¹⁸⁴ Her yerde mevcut olan gözetleme kameraları
ile gözetim altında tutmanın dışında, yüz tanıma
teknikleri, böcek boyutunda dronelar ve akıl-okuma
makinelere söz konusudur.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ Bknz., örn., *The Week*, Oct. 8, 2010, syf. 8, ve April 13, 2012, syf. 16.

¹⁸⁵ Örn., Kameralar: *The Week*, Sept. 9 2011, syf. 14; *USA Today*, Jan. 4, 2013, syf. 7A. Yüz tanıma: *The Economist*, July 30, 2011, syf. 56. Dronelar: *Time*, Oct. 22, 2007, syf. 17 ve Nov. 28, 2011, syf. 66-67; *The Week*, Jan. 14, 2011, syf. 20, March 4, 2011, syf. 22, Dec. 23, 2011, syf. 66-67; *The Week*, Jan. 14, 2011, syf. 20, March 4, 2011, syf. 22, Dec. 23, 2011, syf. 14, June 15, 2012, syf 11 ve June 28, 2013, syf. 36-37; *The Economist*, April 2, 2011, syf. 65; *Wired*, July 2012, syf. 100-111; *Air & Space*, Dec. 2012/Jan. 2013, syf. 32-39. Zihin okuma makinelere: *The Economist*, Oct. 29, 2011, syf. 18, 93-94; *Time*, Nov. 28, 2011, syf. 67; *The Week*, Feb. 17, 2012, syf. 23. Yurttaşlar hakkında toplanan devasa boyutta bilgi: *The Week*, Jan. 29, 2010, syf. 14 ve Sept. 17, 2010, syf. 15; *USA Today*, Jan 7, 2013, syf. 6A. Edward Snowden tarafından ortaya serilen gerçekte o kadar fazla gündem olmuştur ki, herhangi bir makaleden bahsetmek gerekli değildir, ancak bir örnek vermek gerekirse *USA Today*, June 17, 2013, syf. 1A-2A.

Birleşik Devletler’de hükümet aygıtının mahkeme kararı olmadan yaptığı dinleme ya da casusluk faaliyetleri, keyfi aramaları yasaklayan Anayasa’nın 4. Ek Maddesi’ne (Amendment) aykırıdır ve en azından bazı durumlarda yasa dışıdır. Fakat yazar, anayasal haklar ile ilgili yaptığı tüm detaylı araştırmalarda, hükümet organlarının illegal dinleme ya da casusluk faaliyetleri sebebi ile ceza aldığı bir durum ile karşılaşmamıştır. Bazı durumlarda dava açmak teorik olarak mümkün olsa da, pratikte hükümetin yasa dışı gözetleme faaliyetlerine karşı tek yasal savunma, bu şekilde elde edilen kanıtların 4. Ek Madde’yi ihlal etmeleri sebebi ile davalarda kullanılmamasıdır.¹⁸⁶ Ancak faaliyetlerini dikkatli bir şekilde yasal sınırlar içerisinde tutan bir devrimci organizasyonun üyeleri için yasal bir soruşturma söz konusu olmayacaktır. Dolayısı ile hükümet organları, böyle bir organizasyonu izlemek ya da dinlemek açısından 4. Ek Madde kaynaklı bir çekinceye sahip olmayacaklardır. Organizasyonun planları ve faaliyetleri ile ilgili anayasal olmayan ve illegal yollardan elde edilmiş bilgiler, otoritelere büyük bir avantaj sağlayarak, organizasyonun çabalarını legal ya da illegal yollardan sabote etme

---

¹⁸⁶ Bu “ihlal kuralıdır.” Pratikte, federal mahkemeler ihlal kuralını istemeden uyguluyorlar ve uygulamaktan kaçınmak için her türlü bahaneye başvururlar.

imkanını sunabilirler. (27. Kısım'da bahsettiğimiz COINTELPRO programı ile yapıldığı gibi.)¹⁸⁷ Dolayısı ile devrimcilerin dinleme ya da casusluk teknolojileri ile ilgili bilgiye ve bu teknolojilerin illegal kullanımlarına karşı kendilerini koruyabilecek teknik kapasiteye sahip olmaları gerekir.

Zaman ilerledikçe, teknolojik olarak gelişmiş ülkelerde devrimlerin kalabalıkların sokaklara dökülmesi gibi geleneksel yöntemler ile gerçekleşmesinin olasılığı azalmaktadır. Dikkatli bir çalışmanın gösterdiği gibi, geleneksel tipte bir devrimin başarısı için askeri unsurların devrimcilere yardımı ya da en azından tarafsızlığı zorunludur.¹⁸⁸ Örneğin Mısır'da gerçekleşen yakın tarihli "Arap Baharı" devriminde üst düzey askeri liderler protestocuların taleplerinin bir çoğuna olumlu yaklaşmışlardır, çünkü işler patlama noktasına geldiğinde ve askerlerine kalabalıkları makineli tüfeklerle tarama emri verdiklerinde, askerlerin pek çoğunun bu emri reddetmesinden ve hatta devrimcilerin saflarına geçmelerinden korkuyorlardı. Fakat kalabalıkları kontrol etmekte kullanılan teknikler gittikçe daha sofistike hale gelmektedir: Kalabalıklar muazzam güçlü ses bombaları ve elekt-

---

¹⁸⁷ COINTELPRO için, yukarıda not 162'ye bakınız. CIA'in kullandığı legal ve illegal kirli numaralar ile ilgili bilgi için bkz., J.B. Smith; muhtelif yerler, örn., syf. 81-82.

¹⁸⁸ Russell (tüm kitap).

ronik flaşlar (strobe-torch)¹⁸⁹ ile dağıtılabılır ya da etkisiz hale getirilebilirler. Askerler kalabalığa ateş etmek istemeyebilir, fakat dayanılamayacak düzeydeki ses bombaları ile insanları sokaklardan kaçırmak konusunda herhangi bir çekince duymayabilirler. Gösterilerden sonra polis, kamera görüntüleri, yüz tanıma teknolojileri ve telefon iletişim kayıtları ile katılımcıları takip edebilir.¹⁹⁰

Daha da önemlisi, orduda insanların makineler ile ikamesi süratle devam etmektedir.¹⁹¹ Şu anda hâlâ insan askerler ve polisler gereklidir, fakat teknolojik gelişmenin ivmelenen hızı düşünüldüğünde bir kaç on yıl içerisinde polis ve askeri kuvvetlerin çoğunlukla robotlardan oluşması mümkündür. Bunların emirlere istisnasız olarak itaat edecekleri varsayılabilir ve protestocuları vurmak konusunda hiçbir çekinceleri olmayacaktır.

---

¹⁸⁹ “New riot-control technology: The sound and the fury,” *The Economist*, Aug. 12, 2011, syf. 56. Mısırdaki sürmekte olan olaylar (2013) bu tarz teknolojilerin orada olmadıklarını göstermektedir. Bknz., *USA Today*, Aug. 16, 2013, syf. 1A.

¹⁹⁰ Örn., “The BlackBerry Riots,” *The Economist*, Aug. 13, 2011, syf. 52.

¹⁹¹ Milstein, syf. 40-47. Whittle, syf. 28-33. Markoff, “Pentagon Offers Robotics Prize,” syf. B4. *The Economist*, April 2, 2011, syf. 65. *National Geographic*, Aug. 2011, syf. 82-83. *Time*, Jan. 9, 2012, syf. 30. Krş. Kaczynski, syf. 328.

Tabii ki, teknoloji isyancılar tarafından da iktidar yapısına karşı kullanılabilir.¹⁹² Muhtemelen bu sebeple, gelecekteki bir devrim günümüzdeki ya da geçmişteki devrimler ile aynı şekilde gerçekleşmeyecektir. Mücadelenin sonucu otoritelerin ve devrimcilerin her ikisinin de yapacağı teknolojik manipülasyonlara bağlı olacaktır. Devrimcilerin teknolojik yetkinliğe sahip olmalarının önemi bu sebeple açıktır.

---

¹⁹² Örn., Acohido, “Hacktivist group,” syf. 1B. Acohido & Eisler, syf. 5A. *The Week*, Feb. 18, 2011, syf. 6. *USA Today*, June 1, 2011, syf. 2A ve June 11, 2012, syf. 1A. *The Economist*, March 19, 2011, syf. 89-90 ve Dec. 10, 2011, syf. 34.

Ek Bir: Birinci Bölüm'e Katkı

A. Birinci Bölüm'deki argümanlara cevaben Ray Kurzweil ve Kevin Kelly gibi kesin inançlı teknoperverler şöyle diyecektir: "Teknoloji tüm bu problemleri çözecek! İnsanlar adım adım insan-makine melezlere, hatta saf makinelere dönüşecekler ve bunlar insan ataları ile karşılaştırılamayacak kadar zeki olacaklar.¹ Bu üstün zekaları sayesinde bu varlıklar, geleceğin toplumunun gelişimini rasyonel bir şekilde yönlendirmek için teknolojik mucizeleri kullanabilecekler." Fakat Birinci Bölüm'deki argümanların hiçbirisi (aşağıda belirtilen bir istisna dışında) insan zekasının sınırlarına ya da insanlara özgü zayıflıklara bağlı değildir. Dolayısı ile mevcut toplumda geçerli olan bu argümanların, insanların makinelerce peyderpey ikamesi ile doğacak yeni toplumda da geçerli olacağını düşünmek için her türlü sebep mevcuttur.

---

¹ Kurzweil, örn., syf 194-203, 307-311, 324-26, 374-77, 472.

B. Teknoperverler, gelecekteki herhangi bir teknolojik mucizenin, bir toplumun kendi gelişimini uzun bir zaman dilimi boyunca tahmin etmesini mümkün kılacağını iddia edecek kadar aceleci olmayacaklardır. Fakat belli bazıları, modern matematik kontrol teorisinin, “sisteme uygulanan herhangi bir potansiyel kontrol uygulamasının” yalnızca *kısa dönemli* etkisinin tahmin edilebilir olmasına rağmen, karmaşık bir sistemi sabit bir rotada tutacak mekanizmaları tasarlamayı *-bazı durumlarda-* mümkün kıldığını iddia edebilir. (Fakat etkinin “tam olarak, ... mümkün olan her türlü çevresel koşulda” tahmin edilebilir olması gerekir.)² Kontrol teorisi çerçevesinde bir sistem, takip eden durumda karmaşık olarak tanımlanmaktadır: “Sistemin bütünüün anlaşılabilmesi birçok kişinin çabasını ve özel teknik ekipmanların kullanımını (bilgisayarlar) gerektiriyor ise.”³ Kontrol teorisinde “karmaşık” olarak tanımlanan sistemler “uzay mekiği fırlatılması, bir enerji santralinin 24 saat işletilmesi, petrol rafinerisi ya da kimyasal bir fabrikanın çalıştırılması, büyük bir havalimanı yakınındaki hava trafiğinin kontrolü”⁴ gibi faaliyetleri içeren

---

² NEB (2003), Vol. 25, “Optimization, Mathematical Theory of,” syf. 224.

³ Age., syf. 223.

⁴ Age., syf. 224.

operasyonlardır. Bizim yaptığımız tartışmada ise söz konusu olan tamamı ile farklı düzeyde bir karmaşıklaktır. Herhangi bir enerji santrali, petrol rafinerisi ya da kimyasal fabrika, modern toplumun bütünlüğü ile karşılaştırıldığında çok çok daha basittir.

Aslında *Britannica'nın* kontrol teorisi⁵ hakkında söylediklerinin dikkatli bir şekilde okunması, teorinin bir toplumun bütününe rasyonel kontrolünü mümkün hale getirdiğine inanmak isteyen birisine pek de bir malzeme sunmayacaktır. Başka sebepler ile birlikte, kontrol teorisi genel olarak “herhangi bir somut duruma, bu durum yalnızca matematiksel bir model ile hassas bir şekilde ifade edilebiliyorsa uygulanabilir” hale gelir ve teorinin uygulanabilirliği, “kontrol edilmek istenen sistemin gerçek davranışının eldeki modeller ile uyumlu olduğu durumlar ile” sınırlıdır.⁶ Bütün bir toplumun kontrolü için, başka şeylerle birlikte, insan davranışının hassas bir matematiksel modeli gereklidir. (Kurzweil'in hayal alemine göre ise, insanlardan çok daha sofistike olacak cyborglerin ya da insanlardan türeyen makinelerin davranışlarının hassas bir matematiksel modeli gerekecektir.) İnsan davranışı ile ilgili yalnızca istatistik-

---

⁵ Age., syf. 223-26.

⁶ Age., syf. 224.

sel bilgiye ihtiyaç duyulduğu özel durumlarda buna uygun modeller geliştirilebilir. Örneğin pazarlama ile ilgili bir çalışmada bireylerin eylemleri göz ardı edilebilir; ihtiyaç duyulan bilgi, belirli durumlarda belirli bir ürünü alacak tüketicilerin yüzdesidir. Fakat bir toplumun bütününe kontrol edebilmek için, en azından özel öneme sahip ve bireysel davranışları toplumun bütünü ile devamlı bir ilişki içerisinde olan ve toplum üzerinde önemli bir etkiye sahip pozisyonlarda bulunanlar ile birlikte (politikacılar, üst-düzey hükümet yetkilileri, askeri yetkililer, şirket yöneticileri vb.), çok sayıdaki her bir bireyin de (ister insan bireyler olsunlar ister makine-bireyler olsunlar) davranışının hassas bir matematiksel modeli gereklidir.

Biz yine de, toplumun bütününe ifade eden matematiksel bir modelin inşa edilebileceği gibi çok uçuk bir varsayımda bulunalım. Bu durumda dahi, bu modelin gerektireceği trilyon trilyon ve trilyonlarca similtane denklemin özölmesi için gerekli olacak hesaplama gücünün mümkün olması olası değildir. Birinci Bölüm'ün II. Kısmı'nda söylediğimiz şeyi hatırlayın: ABD ve dünya toplumundaki diğer tüm faktörleri göz ardı edip, yalnızca Amerikan ekonomisindeki fiyatları hesaplamak istesek dahi, bunun için 60 trilyon denklemin özölmesi gerekli olacaktır. Gelecekteki bir toplum *günümüzdeki* toplumun kontrolü için yeterli olacak hesaplama gücüne sahip olsa da,

kendi gelişiminin kontrolü için gerekli olacak hesaplama gücüne sahip olamayacaktır. Çünkü bir toplumun karmaşıklığı hesaplama gücü ile birlikte artar. Son olarak, yeterli hesaplama gücü elde olsa dahi, uygun rakamların denklemlere yerleştirilmesinde gerekli olacak yüksek hassasiyetteki çok ayrıntılı sayısız bilginin toplanması mümkün olmayacaktır.

Bu yüzden hiç bir toplum, gelişimini sabit bir rotada tutacak matematiksel bir kontrol sistemi dizayn edemeyecektir. Fakat biz yine de kesin inanca teknoperverlere yönelik iyi niyetimizi en üst noktalara taşıyalım. İmkansızın olabileceğine ikna olalım ve böyle bir kontrol sisteminin başarılı bir şekilde dizayn edilebileceğini varsayalım. Bu varsayımda dahi temel zorluklar ile karşılaşmaktayız: Toplumun sabit bir rotada tutacak kontrol sisteminin hangi hedefler ile yönlendirileceğine kim karar verecek ve toplum için hangi sabit rota seçilecek? Toplum, kontrol sistemini ve seçilen gelişme yolunu kabul etmeye nasıl ikna edilecek? Eğer kontrol sisteminin kamuoyunun çoğunluğunu memnun etmesi isteniyorsa bu durumda herkesi memnun etmeye çalışırken hiç kimseyi memnun edemeyen orta yolcu bir çözüm söz konusu olacaktır. Bu tarz bir uzlaşmanın pratikte kabul görmesi mümkün değildir, dolayısı ile herhangi bir kontrol sistemini diktatoryal güce erişen otoriter bir rejimin zorla

uygulaması gerekecektir. Bu durumda yurttaşlar dikkatli olsun! Üstelik herhangi bir kesim kendi çözümünü topluma dayatacak kadar güçlü hale gelse bile, muhtemelen daha sonra grup içi güç kavgaları sebebiyle hiziplere ayrılacaktır. (Benjamin Franklin'in İkinci Bölüm'ün 2. Kısmı'nda alıntılanan sözlerini hatırlayınız ve aşağıda Ek-2'nin C Bölüm'üne bakınız.)

Rasyonel olarak seçilmiş ve tasarlanmış matematiksel bir model ile yönetilen gelecek toplum fikri, bir bilim kurgu olarak görülüp kenara atılabilir.

C. Birinci Bölüm'ün V. Kısmı'nda incelediğimiz ve reddettiğimiz fikre (kadir-i mutlak bir filozof kral) başka bir açıdan bakalım. Bu tarz bir filozof-kralın toplumun gelişimini rasyonel olarak yönlendirme ihtimalini düşünmek için bile olasılık dahilinde olmayan varsayımlarda bulunmuştuk. Bu varsayımların, gerçekleşebileceğini kabul ettiğimiz durumlarda dahi temel bir takım güçlükler ile karşılaşacağımızı vurgulamıştık: İnsanları tatmin edecek bir filozof-kralın seçilmesi ve bu filozof-kralın mutlak güce hakim pozisyona yerleştirilmesi; ilk filozof-kralın ölümünden sonra, aynı sabit ve ezeli değerler sistemi ile yönetmeyi sürdürecektir becerikli ve işine bağlı filozof-krallar silsilesinin devamlılığının sağlanması gibi problemler.

Teknoperverlerin ikinci zorluğa karşı hazır bir cevapları olacaktır: Biyo-teknolojinin gelecekte yaşlanma sürecini ebedi olarak durdurmayı mümkün kılacağını söyleyeceklerdir.⁷ Dolayısı ile filozof-kralımız ölümsüz olacaktır ve yerine kimin geçeceği problemi ortaya çıkmayacaktır. Fakat bu dahi, bir toplumun gelişiminin rasyonel olarak yönlendirilmesi problemini çözmemektedir; çünkü insanlar zamanla değişir ve filozof-kralımız da değişecektir. Aldığı kararlar yaşadığı toplumu tam olarak tahmin edilemeyen şekillerde etkileyecektir ve bu değişiklikler daha sonrasında dönüp filozof-kralın hedeflerini ve değerlerini öngörülemez tarzda etkileyecektir. Sonuç olarak, toplumun gelişimi uzun vadede sabit bir değerler sistemi uyarınca belirli bir doğrultuda yönlendirilemeyecek, tam tersine, tahmin edilemez bir şekilde salınacaktır.

Tartışmamızın bu noktasında -ve yalnızca bu noktasında- insanlar ve makineler arasındaki fark anlamlı hale gelmektedir: Teknoperverler, insan bir filozof-kral yerine sabit bir değerler sistemine sonsuza kadar bağlı kalacak şekilde programlanmış bir süper-bilgi sayar önerebilirler. Böyle bir bilgisayarın oluşturulabileceğini ve içsel olarak

---

⁷ Örn., "Mr. Immortality," *The Week*, Nov. 16, 2007, syf. 52-53; Grossman, syf. 46-47; Kurzweil, syf. 9, 212-15, 371.

istikrarını koruyabileceğini kabul etsek dahi temel zorluklar ile karşılaşmaya devam ediyoruz: Elektronik filozof-krala hangi değerlerin yükleneceğine kim karar verecek ve elektronik filozof-krallarını iktidar pozisyonuna nasıl oturtacaklar? Bu soruyu cevaplandırmak, Birinci Bölüm'ün V. Kısım'ında tartışılan insan bir filozof kralın seçilmesi ve onun mutlak iktidar pozisyonuna getirilmesi sorusunu cevaplandırmaktan ya da mevcut Ek'in B Bölümü'nde tartışılan matematiksel bir kontrol sisteminin seçilmesi ve toplumun onun kurallarına uymasının sağlanması problemini cevaplandırmaktan daha kolay değildir.

Tatmin edici bir değerler sisteminin formüle edilmesi her durumda olasılık dışıdır. Eğer değerler, filozof-kralın kararlarını her durumda belirleyecek ve makineye kendi değerlerini oluşturacak bir alan bırakmayacak kadar katı ve ayrıntılı olursa bunun sonuçları tatmin edici olmayacaktır. Bu durum, Amerikan anayasa hukuku hakkında araştırma yapmış herkesin malumudur. Mahkemelerin belirlediği içtihatlar, yargıçların davalar üzerinde karar verirken yararlanacakları belirsiz “denge testleri” ve kesin olmayan “faktörler” ile doludur. Aynı davalara aynı “denge testlerini” ya da “faktörleri” uygulayan iki yargıç sık sık birbirlerinden oldukça farklı sonuçlara ulaşmaktadırlar. ABD Devre Mahkeme-

leri ve Yüksek Mahkeme kararlarındaki birbirleri ile çelişen fikirlerin sebebi budur. İçtihatların böylesine belirsiz ve esnek olmasının sebebi, tüm davaların sonuçlarını en düşük tatmin seviyesinde dahi belirleyecek katı ve ayrıntılı prensiplerin formüle edilmesinin imkansızlığıdır. Mahkemeler herhangi bir katı prensipler kümesine tamamı ile bağlı kalırlarsa herkesin pratikte mantıksız bulacağı kararlar almak zorunda kalacaklardır.

Diğer açıdan, elektronik filozof-krala yüklenen değerler sistemi makineye kendi değer yargılarını oluşturacak özgürlüğü sağlayacak kadar belirsiz ve esnek olursa filozof-kralın programlanmasının getireceği istikrar da böylece yok olacaktır. Prensipler belirli bir oranda belirsiz ve esnek olduğunda onlara referansla yapılan her şeyi meşrulaştırmak mümkün olacaktır. Dolayısıyla, aynı prensip kümesine uydukları iddia edilebilecek iki kararın pratikte radikal olarak farklı sonuçları olabilir. Bu durum, Amerikan federal mahkemelerinde çoğunluk fikrine karşı ileri sürülen muhalif fikirlerde görülebilir.

Dolayısı ile, diğer tüm zorlukların haricinde, herkesi tatmin edecek bir değerler sisteminin formüle edilmesinin imkansızlığının kendisi, bu değerler sisteminin en azından marjinal olarak kabul edilebilir sonuçlar vermesini bekliyorsak, sabit ve ezeli bir değerler sistemine göre yönetmek üzere programlanmış

bir süper-bilgi sayar tarafından yönetilecek toplum fikrinin bilim kurgu olarak görülüp göz ardı edilmesi için yeterlidir.

D. Okuyucu, bilim kurgu alanına böyle bir yolculuk yapma zahmetine neden girdiğimizi kendisine sorabilir. Fakat teknoperverlerin toplumumuzun bugün karşı karşıya olduğu problemlerin çözümü için pek çok insana bilim kurgu gibi gelebilecek çözümler sunmaları olasılık dahilindedir. Örneğin Ray Kurzweil'in kitabı bunlarla doludur ve çoğu gerçekten bilim kurgudur. Fakat gelecekteki teknolojik gelişmeler ile ilgili fikirleri sezgisel olarak imkansız göründükleri için bir kenara bırakmak her zaman için risklidir. Endüstriyel devrimin başında ya da hatta birkaç on yıl önce imkansız görünen şeyler bugün hiç de öyle imkansız değildir. Sadece bir örnek vermek gerekirse, Moore Yasası'nın hiç duyulmadığı 1950'li yıllarda çoğu insan, muhtemelen bilgisayar bilimcilerinin çoğu da, sıradan insanların kucaklarında 1950'lerin odaları kaplayan ve milyonlarca dolara mal olan bilgisayarlarından daha fazla hesaplama gücüne sahip cihazlar ile oturacaklarını imkansız addederdi ve böyle bir olasılığı reddederdi. Gelecek ile ilgili tahminler kritik olarak incelenmeli ve reddedilmesi için sağlam sebepler varsa bir kenara bırakılmalıdırlar.

Fakat gelecek, teknolojik mucizeler anlamında ne barındırıyor olursa olsun bir toplumun gelişiminin

rasyonel bir yönlendirmeye tabi olması fikrinin bilim kurgu olarak bir kenara bırakılması için çok sağlam sebepler vardır.

Ek İki: İkinci Bölüm'e Katkı

A. İkinci Bölüm'ün 2. Tespiti, doğal seçilimin kısa vadede, uzun dönemli sonuçlarına aldırmadan kendi kısa-vadeli çıkarlarını kovalayan kendini-yeniden-üreten sistemleri avantajlı konuma getirdiğini söylemektedir.

- Steven Le Blanc,¹ doğal seçilimin ilkel toplumlarda ekolojik umursamazlığı avantajlı duruma getirdiğini iddia etmektedir. Bir grubun kaynaklarını tutumlu bir şekilde kullandığını, komşu bir grubun ise kendi kaynaklarını limitlerine kadar tüketecek şekilde nüfusunu artırdığını ve bunun sonucunda içinde bulunduğu çevrenin zarar gördüğünü ve kendisini olması gerektiği gibi besleyemediğini varsayalım. İkinci grup fazla nüfusunu beslemek için ilk grubun alanını zorla ele geçirmeye çalışabilir ve muhtemelen bunda

---

¹ Le Blanc, syf. 73-75.

başarılı olacaktır, çünkü nüfusu daha fazladır ve sahaya ilk grubun sürdüğünden daha fazla savaşçı sürebilir. “Bu Darwinci rekabetin -en uygun olanın hayatta kalması- toplumlar düzeyinde işlemesidir. İki gruptan ‘en uygun’ olanın daha ekolojik olan değil, daha hızlı büyüyen olduğuna dikkat edin.”² Le Blanc, argümanının çok basitleştirilmiş olduğunu kabul etmektedir³ ve bu argüman her durumda istisnasız olarak geçerli değildir. Fakat yüksek oranda doğruluk payı içeriyor gibi gözükmektedir.

• 1920’li yıllarda, Sovyetlerin Batı’ya ekonomik olarak yetişebilmesi için sanayileşmiş

ülkelerden teknoloji ihraç etmesi gerekiyordu. Bu sebeple batılı kapitalistler ile ticaret yapmaya giriştiler.⁴ Kapitalistlerin kapitalizmi yıkmak isteyen komünistler ile ticaret yapmak istemeyecekleri düşünülebilir. Fakat kapitalistler kâr elde etmek adına Lenin’e atfedilen ifade ile “kendi cellatlarına ip satmaya heveslidirler.”⁵ 1971 yılında Alinsky, “Cumartesi günü gerçekleşecek, Pazar günü büyük bir kâr getirecek ve Pazartesi günü ise dar ağacına gönderileceği bir devrimi Cuma günü finanse etmesi

---

² Age., syf. 75.

³ Age., syf. 73.

⁴ NEB (2003), Vol. 21, “International Relations,” syf. 829.

⁵ Age. Fakat Lenin’in gerçekten bu ifadeyi kullanıp kullanmadığı açık değildir. Bknz., Horowitz, syf. 152.

için bir milyoneri”⁶ ikna edebileceğine dair “güvenin tam olduğunu” söylemiştir. Alinsky mizah unsuru katmak için meseleyi abartmaktadır, fakat yaptığı gözlem kapitalizm ile ilgili doğru bir noktaya parmak basmaktadır. Kapitalistlerin sonuçlarını düşünmeden “açgözlülüğe” yöneldiklerini söylemek kolaydır, ancak bu açgözlülüğün bir sebebi vardır: Uzun vadeli sonuçlarını düşünerek şu andaki kâr olanaklarından vazgeçenler doğal seçim tarafından elenirler.

• ABD’de 2007 yılında başlayan finansal kriz, riskli (“subprime”) borçların, ev almak için bunlara ihtiyacı olan ancak bu borçları geri ödeyecek durumu olmayan kişilere geniş bir şekilde dağıtılması ile ortaya çıkmıştır.⁷ Tasarruf ve borç fonları gibi finansal kurumlar riskli alacaklarının toplanması hakkını diğer finansal organizasyonlara satmışlardır ve burada açıklanması çok karmaşık olacak bir süreç ile bunlar bir başkasına onlar başkasına şeklinde silsile halinde borç toplama haklarını satmışlardır. Riskli borç pazarı o kadar karlı ve önemli bir hale gelmiştir ki, hükümet tarafından desteklenen Fannie Mae isimli şirket dahi riskli borç pazarına girmemesi halinde “pazarı kaçırma tehlikesi ile karşı karşıya ka-

---

⁶ Alinsky, syf. 150.

⁷ Peterson ve daha özet olarak Utt tarafından anlatılmaktadır.

lacağını”⁸ düşünmüştür. Aslında Fanie Mae o kadar büyük ve güçlüydü ki riskli borç pazarına girmemesi onun için hayati bir tehlike yaratmayacaktı. Fakat daha küçük boyutlardaki özel işletmelerin riskli borç pazarının sunduğu fırsatları değerlendirmemeleri halinde rekabet karşısında hayatta kalamayacaklarını bekleyebiliriz. Ancak bu fırsatları değerlendiren işletmeler, konut balonu patladığında, ödenmesi gereken korkunç bir fatura ile karşılaşmışlardır. Hükümet destekli iki dev şirket olan Fannie Mae ve Freddie Mac dahi çökmüştür ve hükümet tarafından kurtarılmaları gerekmiştir.⁹ Birçok özel finansal işletmenin bu süreçte iflas ettiğini söylemeye gerek yoktur.¹⁰ Görünüşe göre rekabet baskısı bu işletmeleri risk almaya zorlamıştır ve bu risklerin ölümcül sonuçları sonradan ortaya çıkmıştır. İşin içine açgözlülüğün de girdiği kesindir. Fakat, biraz önce vurguladığımız gibi, açgözlü olmayan kapitalistlerin doğal seçim tarafından elemine edilme eğilimleri vardır.

• Modern dünyada ulusların ekonomik başarısı için uluslararası ticaret çok büyük önem arz etmektedir.¹¹ Hatta, uluslararası ticarete dahil olmayan hiçbir modern ulusun ayakta kalamayacağı düşünül-

---

⁸ Peterson, syf. 150 not 6. Ayrıca bkz., syf. 160-63.

⁹ Age., syf. 151, 167.

¹⁰ Age., suf. 151, 167.

¹¹ NEB (2003), Vol. 21, “International Trade,” syf. 900-03.

mektedir.¹² Fakat uzun vadede bu ticaret önemli riskler içermektedir:

Yoğun bir biçimde uluslararası ticarete giren bir ülke kendisini kadere rehin bırakmış olur: Endüstrinin bir kısmı, gelir ve istihdam için ihracat pazarına bağımlı hale gelir. Bu yabancı marketlere erişimin herhangi bir şekilde engellenmesi ciddi sonuçlara sebep olur; üstelik bu duruma karşı bir önlem almak yerel hükümetin gücünün ötesinde bir durumdur. Benzer şekilde, yerel ekonominin başka bir kısmı, petrolde olduğu gibi, yakıt ve enerji için ihraç edilmesi gereken ham maddelere bağımlı hale gelir. Bu ithalatın herhangi bir şekilde kısıtlanması çok ciddi sonuçlara sebep olabilir.¹³

ve sanayi mallarının ithalatına bel bağlamak da oldukça riskli olabilir.¹⁴

---

¹² Age., syf. 905 (“Hiçbir modern ulusun kendi kendine yetemeyeceği ile alakalı genel bir konsensüs bulunmaktadır...”)

¹³ Age. Ayrıca bkz., “Relying on China is a big mistake,” The Week, Oct. 22, 2010, syf. 18.

¹⁴ Bknz., “How supply chains hinge on Asia,” The Week, Nov. 11, 2011, syf. 42.

Almanya'nın uluslararası ticarete bağımlılığı, bu ülkenin Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisinin belirleyici faktörü olmuş olabilir. Çünkü Britanya'nın uyguladığı abluka Almanya'nın ticaretini engellemekte o kadar etkili olmuştur ki, Almanya savaşın sonunda açlığın sınırına gelmiştir.¹⁵ Diğer yandan, Britanya da uluslararası ticarete oldukça bağımlıydı ve eğer Britanya, Amerika'nın yardımı ile Almanya'nın denizaltı kampanyasını alt etmeyi başaramasaydı U-Botlar Britanya'yı açlığa mahkum edip teslim olmasına sebep olacaktı ve Almanya Birinci ya da İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkabilecekti.¹⁶ Gördüğümüz gibi, bu bağımlılık uzun vadede ağır ve hatta ölümcül sonuçlara sebep olsa da, uluslar kısa vadede ekonomik olarak hayatta kalabilmek için uluslararası ticarete bağımlı hale gelmeye rıza göstermek zorunda kalmaktadırlar.

• Birleşik Devletler'in, gelişmiş ülkeler arasında kendi doğal kaynaklarını tüketmede ve sömürmede “en hoyrat ve savurgan” ülke olduğu düşünölmek-

---

¹⁵ NEB (2003), Vol. 20, “Germany,” syf. 115; Vol. 21, “International Relations,” syf. 814; Vol. 29, “War, Theory and Conduct of,” syf. 652 ve “World Wars,” syf. 963, 969, 976, 986.

¹⁶ Age., Vol. 29, “World Wars,” syf. 963, 969-970, 976, 977, 979-980, 997-98, 1008.

tedir.¹⁷ Muhtemelen bu durum, tüm ABD tarihi boyunca geçerli olmuştur. Koloni dönemindeki Amerikan tarım metotlarının Avrupalılara kıyasla bir hayli savurgan olduğu tespit edilmiştir.¹⁸ Zimmermann, 1860 ve 1870 yıllarında Nevada'daki ünlü Comstock Lode madenin yirmi yıl içerisinde vurduğunu duymaz ve verimsiz bir şekilde tüketildiğini söylemektedir. Zimmermann'a göre benzer boyutlarda bir cevher Avrupa'da binlerce madenciye yüzlerce yıl ekmek sağlayabilirdi.¹⁹ Muhtemelen bu, dönemin Amerikan madencilik faaliyetlerinin tipik bir örneğidir. Fakat ABD'nin doğal kaynaklarını savurgan bir şekilde kullanması dünyanın egemen gücü haline gelmesini engellememiştir. Şu anda Amerikan hegemonyasına meydan okumaya başlayan ülke, çevre konusundaki sorumsuzluğu ile nam salmış Çin'dir.²⁰ Bu örneklerin gösterdiği gibi,

---

¹⁷ *GMO Quarterly Letter*, April 2011, syf. 18. GMO büyük bir yatırım şirketi olduğu için, solcu ya da radikal-çevreci eğilimleri olması beklenemez.

¹⁸ Boorstin, syf. 105, 120, 163, 193, 260, 261, 263-65. W. S. Randall, syf. 189, 229.

¹⁹ Zimmermann, syf. 266-67. Bu, Avrupa madencilik metotlarının Amerikan metotlarına kıyasla çevre açısından daha duyarlı olduğu anlamına gelmez.

²⁰ Çin "gelişmiş ülke" olarak kabul edilmiyor gibidir. Krş. not 17. Çin'in çevre ile ilgili sorumsuzluğu o kadar iyi bilinmektedir ki, kaynak göstermeye gerek yoktur. Ancak örnek olması açısından

doğal kaynakların savurgan bir şekilde sömürülmesi uzun vadede ölümcül sonuçlara sebep olsa da kısa vadede gücü elde etmeyi sağlayabilir.

B. İkinci Bölüm'ün II. Kısmı'nın 4 ve 5. Tespitleri bağlamında şunları söylemiştik: Geniş alanlara yayılmış endüstri öncesi imparatorluklar, “eğer kuruluş aşamasında bunları geliştirmedilerse, daha sonradan görece olarak hızlı ulaşım ve iletişim teknikleri” geliştirirler.

Mısırlıların Nil'i vardı. Romalılar Akdenizi ve ona bağlanan nehirlerdeki su taşımacılığını aktif olarak kullanmışlardır²¹ ve kara ulaşımı için meşhur yollarını inşa etmişlerdir. İmparatorluk Çin'i geniş bir kanallar sistemine sahipti.²² Song hanedanı “resmi seyahat için, personel bulunduran istasyonlara sahip yol sistemleri geliştirmiştir ve merkezi hükümet kontrolünün bir göstergesi olan kurye servis ağı kullanmıştır.” Aynı zamanda “inşaat ile birlikte, yolların, köprülerin, ulaşım ve iletişim altyapılarının onarılmasını içeren bir kamu işleri programı yürütmüştür.”²³ Diğer hanedanların da benzer faaliyetlerde

---

bknz., “The cracks in China's engine,” *The Week*, Oct. 8, 2010, syf. 15; Bradsher, syf. A8; USA *Today*, Feb. 25, 2014, syf. 2AA.

²¹ Pirenne, örn., syf. 16-173, 194-95, 236. Elias, syf. 224, 229.

²² Mote, syf. 17-18, 646-653.

²³ NEB (2003); Vol. 16, “China,” syf. 106. Mote, syf. 359. Ming ve Qing (Ch'ing) hanedanındaki yollar, köprüler, posta is-

bulunmuş olması olasıdır. Cengiz Han'ın Moğol İmparatorluğu “mesaj taşımak için güvercinleri kullanmıştır” ve binicilerin yüksek hızlarda mesajları taşıdığı “geniş bir mesaj taşıma ağı kullanmıştır.”²⁴ İnkalar, koşucuların üzerinde mesajları hızla taşıdığı yollar inşa etmişlerdir. Yükler ise hamalların ya da lamaların üzerinde taşınmıştır.²⁵

Mayalar hiçbir zaman geniş bir imparatorluk kuramamışlardır. Bunun sebeplerinden bir tanesi uzun mesafeli ulaşım ve iletişim imkanlarının yokluğu olabilir.²⁶ Azteklerin de gelişmiş uzun mesafeli ulaşım ve iletişim imkanları yoktu.²⁷ Fakat “imparatorlukları” zirve noktasındayken, ayrı bir şekilde duran Soconusco bölgesi hariç, 800 kilometrelik bir boyuta ulaşmıştı.²⁸ Ancak Aztek “imparatorluğu” bu adı pek hak etmemektedir: Fet-

---

tasyonları ve ulaşım sistemleri için bknz., Mote, syf. 620-21, 647, 714, 749, 903, 917, 946.

²⁴ NEB (2003), Vol. 29, “War, Technology of,” syf. 622. Ayrıca bknz., Mote, syf. 436.

²⁵ Malpass, syf. 68-69.

²⁶ Bknz., Diamond, syf. 164-66.

²⁷ Bknz., Davies, syf. 200.

²⁸ Age., syf. 220, harita. Haritaya göre başkent Tenochtitlan'dan Socunusca şehrine kuş uçuşu mesafe 804 km'nin biraz üzerindedir, fakat Davies, syf. 190, bu mesafenin 965 km olduğunu söylemektedir. Tenochtitlan'ın yerinin daha sonraki Mexico City ile aynı olduğuna dikkat edin. Age., syf. 9, harita. *Merriam Webster Dictionary* (2004), syf. 933, “Tenochtitlan.”

hedilen halklar vergi ödemeye ya da Aztek seferleri için birlik göndermeye mecbur edilebilirlerdi, fakat diğer açılardan merkezi kontrol hemen hemen hiç yoktu.²⁹ Buna rağmen “imparatorluk,” mevcut ulaşım ve iletişim imkanları ile mümkün olan en geniş coğrafi sınırlarına ulaşmıştı³⁰ ve çok sık gerçekleşen ayaklanmaların gösterdiği gibi, istikrarsız bir hale gelmişti.³¹

C. Geniş insan gruplarındaki içsel çatışmaların, dışsal tehditlerin büyüklüğü ile ters orantılı olma *eğilimi* vardır. Bu sebeple dışsal tehditlerde yaşanan gözle görülür bir düşüş, iç çatışmalara sebep olur. Burada, diğer başka birçok durumda olduğu gibi, gerçek dünyadaki tarihsel gelişmelerin karmaşıklığı sebebi ile “temiz” örnekler azdır. İkinci Bölüm 7. Nota bakınız. Fakat burada görece olarak temiz dört örnek veriyoruz:

- “Romalı düşünürlerin genel kanısı büyük savaşlar çağının geçici olarak bitmesinin (M.Ö. 130) dışsal baskıları azaltması” ve bunun, Roma Cumhu-

---

²⁹ Davies, syf. 46, 110-14, 128, 199-201, 218, 219.

³⁰ Age., syf. 183-84, 191, 199-200, 207.

³¹ Age., syf. 107, 110, 112, 128, 201, 204-05, 207, 221. İspanyolların gelmesinden önceki tüm Aztek tarihinin doğruluğu şüpheli olan kaynaklara dayandığı unutulmamalıdır. Bknz., age., syf. xiv.

riyeti'nin "içsel parçalanmasına" sebep olmasıdır.³² *Britannica* bu konuda emin gözükmese de, dışsal baskıların azalmasının Roma'daki içsel çatışmaların sebeplerinden en azından birisi olduğu anlaşılmaktadır.

- "İspanyol birliklerinin [1829 yıllarında] Tampico yakınlarına çıkması Meksika ulusunu ortak bir çaba etrafında birleştirmiş ve cesur General Sonta Anna işgalcileri yenilgiye uğratmıştır. Zafer belirli bir zaman için Meksika ulusal gururunu kabartmıştır. Fakat ülkenin birleşmesini sağlayan dış tehdit ortadan kalktığında bu gurur da ortadan kalkmıştır ve iç çatışmalar yeni ve çirkin bir yüze bürünmüştür."³³

- 1783 yılında Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın sonra ermesi ile Britanya kaynaklı

dış tehdit ortadan kalkmıştır ve "birlik olma hali, parçalanma tehlikesine dönüşmeye başlamıştır. Devletler birbirlerine karşı gümrük tarifeleri koymaya ve birbirleri ile çekişmeye başlamışlardır." Hiç şüphe yok ki, gelecekte Başkan olacak John Adams'ın savaştan kısa bir süre sonra Birleşik Devletler'in "bölünme tehlikesinden sakınmak için bir

---

³² NEB (2003), Vol. 20, "Greek and Roman Civilizations," syf. 300.

³³ Bazant, syf. 43.

çok düşmana sahip olması gerektiğini” söylemesinin sebebi budur.³⁴

• İkinci Dünya Savaşı'nın son bölümlerinde Almanya'nın kaçınılmaz olarak yenilgiye gittiğinin anlaşılması ile beraber, “iki buçuk yıllık bir yenilgiler dizisi boyunca güçlü bir şekilde duran İngiliz-Amerikan ortaklığı zafer güneşi ile daha da ısınacağı yerde soğumaya başlamıştır. [Anvil operasyonu ile ilgili tartışma] 21 Haziran ve 1 Temmuz [1944] yılında, Başbakan ve Başkan arasında özel kalem müdürleri seviyesinde yaşanan görüş ayrılığı ile patlak vermiştir ve daha önce yaşanan ihtilaflardan çok daha şiddetli olmuştur. Anvil anlaşmazlığı yeni bir ilişki tarzının başlangıcıydı. Bundan önce İngiliz ve Amerikan özel kalem müdürleri (Chiefs of Staff) önemli bir mesele hakkında nadiren anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Ondan sonra ise nadiren aynı fikirde olmuşlardır”³⁵

D. İkinci Bölüm'ün II. Kısmı'nda egemen küresel kendini-yeniden-üreten sistemlere meydan okuyan yeni kendini-yeniden-üreten sistemlerin

---

³⁴ NEB (2003), Vol. 29, “United States of America,” syf. 216-17. Bknz., Mc Cullough, syf. 397-98. Adams, dış düşmana duyulan ihtiyaç ile ilgili düşüncelerini, okuduğu bir kitabın kenarına yazmıştır. Haraszi, syf. 149. Age., syf. 140-42'ye göre, Adams'ın bu yorumu 1784 yılında yazdığı çıkarılabilir; Franklin'in 1790 yılındaki ölümünden önce yazdığı ise kesindir.

³⁵ Jenkins, syf. 748-750.

ortaya çıkacağından bahsetmiştik. Orada bahsettiğimiz tüm örnekler insanlardan oluşan (resmi ya da gayr-ı resmi) organizasyonlardır. Fakat egemen küresel kendini-yeniden-üreten sistemlere meydan okuyan kendini-yeniden-üreten sistemler biyolojik seviyede de ortaya çıkar. Örneğin işgalci türler -yeni çevrelerinde kontrolsüz olarak çoğalan bitkiler ya da hayvanlar³⁶- ve bunlarla mücadele etme yöntemlerinin ya da tedavi olanaklarının geliştirilmesinden daha hızlı bir şekilde ortaya çıkan yeni enfeksiyon hastalıkları (örnek: AIDS ve Lyma hastalığı).³⁷ Bunlarla birlikte, etkili bir şekilde kontrol altına alındığı düşünülen hastalık

---

³⁶ Örn., Sodhi, Brook & Bradshaw, syf. 516; Weise, “Invasive Species,” syf. 4A. Örnekler: Florida’da pitonlar. *The Week*, Feb. 17, 2012, syf. 23. Doğu ABD’de Kudzu üzümüleri, Michigan gölündeki quagga midyeleri. İşgalci türler “modern ulaşım teknolojilerinin kötü bir yan etkisidir.” Egzotik türler böylece, kasıtlı ya da kasıtsız olarak, yeni çevrelere taşınırlar. “Nature’s marauders,” *The Week*, Dec. 10, 2010, syf. 15. İşgalci türleri endemik olmayan avcılar ile kontrol etmeye çalışmak ters tepmiştir. Çünkü bu avcılar kendisi bir problem haline gelmiştir. Hamilton, syf. 58.

³⁷ “1970’lerin ortalarından beri 30’dan fazla yeni hastalık ortaya çıkmıştır. . Bunların çoğunun vahşi yaşamdan insan nüfusuna sıçradığı düşünülmektedir. ... Zarar görmüş eko-sistemler -toksik kirlilik, habitat bozulması, türlerin yok olması ve iklim değişimi- patojenlerin normalde gerçekleşmeyecek şekilde hareket etmelerine sebep olmaktadır.” “Tracking Disease,” *Newsweek*, Nov. 14, 2005, syf. 46. Bir hastalık bir kez diğer türlerden insanlara geçtiğinde, modern ulaşım teknolojisi, nüfus yoğunluğu ve

yayıcı bakteriler antibiyotiklere dirençli yeni türlere evrilirler ve böylece bu hastalıkların tedavisi ya imkansız hale gelir ya da epey zorlaşır.³⁸

Fakat uzun vadede bu tip kendini-yeniden-üreten sistemler, bilerek ya da bilmeyerek bizzat insanlar tarafından üretilen (genetik mühendisliği yolu ile) biyolojik kendini-yeniden-üreten sistemlerden daha az tehlikeli olacaklardır. İnsanlar tarafından üretilen, değiştirilen ya da manipüle edilen organizmaların, sürekli olarak güvenli bir kontrol altında tutulacağını düşünmek için olağanüstü naif olmak gerekir. Üstelik bu tarz organizmaların araştırma tesislerinden kaçtıkları vakalar gibi kontrol altında *tutulamadıkları* durumlar halihazırda yaşanmıştır.³⁹ Bu şekilde kontrolden çıkan organizmaların ciddi zararlar verme tehli-

---

şehirleşme, hastalığın yaygınlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Quammen, syf. 102. "AIDS in the 19th Century?," *The Week*, Oct. 17, 2008, syf. 24. Yeni hastalıklar genellikle eski hastalıkların mutasyona uğramış halidirler. Örn., age., "Mutant rabies are spreading," age., May 22, 2009, syf. 19.

³⁸ Örn.: Allan, syf. 34. *The Economist*, April 2, 2011, syf. 73-75. *USA Today*, Oct. 28, 2013, syf. 10A; Dec, 17, 2013, syf. 1A-2A; March 5, 2014, syf. 6B.

³⁹ Örn., "Experimental Cotton Seed in Accidental Mix," *Denver Post*, Dec. 4, 2008, syf. 13A. ayrıca bknz., Aug. 23, 2005, syf. 2B ("Genetik olarak değiştirilmiş buğday polenleri diğer bitkilere bilim adamlarının inandığından daha kolay bir şekilde yayılarak genlerini aktarmaktadır. ")

kesi bulunmaktadır.⁴⁰ Örneğin “katil-arı” olarak adlandırılan arılar, Avrupa ve Afrika arılarının bir melezidir ve Brezilya’daki bir araştırma tesisinden kaçmışlardır. O zamandan beri Güney Amerika’nın birçok bölgesi ile birlikte ABD’ye de yayılmışlardır ve yüzlerce kişiyi öldürmüşlerdir.⁴¹

Bu biyolojik kendini-yeniden-üreten sistemlerin egemen küresel kendini-yeniden-üreten sistemlerin hayatta kalmalarını tehdit edecek bir boyuta ulaşmadıkları doğrudur, fakat günümüz biyo-teknolojisi gelecek on yıllarda alabileceği hal ile karşılaştırıldığında henüz bebeklik çağındadır. İnsanoglunun biyolojiye olan müdahalesi daha da ilerledikçe bu müdahalelerin felaket sonuçlara yol açma riski daha da

---

⁴⁰ Örn., “Labs suspected in British cow-disease outbreak,” *Denver Post*, Aug. 8, 2007, syf. 14A. Deli dana hastalığının bir benzeri olan CWD (Chronic Wasting Disease) hastalığı, “ilk olarak Kuzey Amerika geyiklerinde 1970’li yıllarda tespit edilmiştir, muhtemelen (bazı kişilerin iddia ettiği gibi) bir Batı üniversitesinde deney amaçlı kullanılan bir geyiğin hasta bir koyunun yanında tutulması ve sonrasında doğaya salınması neticesinde ortaya çıkmıştır. .” Diamond, syf. 54. Sağlıklı bir şekilde yapılmayan kayıt işlemleri sebebi ile ABD Ordusu’nun bir araştırma laboratuvarı, 9.200 şişe “öldürücü mikrop ve toksini” kaybetmiştir. *Denver Post*, April 23, 2009, syf. 9A. Sonunda şişeler bulunmuştur, age., June 18, 2009, syf. 13A. Fakat böyle bir laboratuvardaki baştan savma kayıt tutma işlemi pek güven verici değildir.

⁴¹ Blau, özellikle syf. 16-18. NEB (2003), Vol. 2, “bee,” syf. 42. Krş. Kaczynski, syf. 310.

artmaktadır ve bu müdahaleyi mümkün kılan teknolojik imkanlar mevcut olduğu sürece bu riski kontrol altına almakta kullanılabilecek pratik araçlar bulunmamaktadır. Amatörlerden oluşan küçük gruplar dahi genetik mühendisliği oynamaktadırlar.⁴² Bu amatörlerin bir felakete sebep olmaları için sentetik yaşam üretmeleri ya da çok karmaşık şeyler yapmaları gerekli değildir. Mevcut bir organizmadaki bir kaç geni değiştirmek dahi felaket sonuçlara yol açabilir. Tek başına bir değişikliğin felakete yol açma ihtimali düşük olabilir, fakat mikroorganizmaların genleri ile oynamaya başlayacak binlerce ya da milyonlarca potansiyel amatör olabilir ve binlerce ya da milyonlarca küçük risk eklenip çok büyük bir risk oluşturabilir.

Bazı insanlar, biyolojik olmayan mikroskobik (“nanoteknolojik”) kendini-yeniden-üreten sistemlerin oluşturulmasının gelecekte mümkün hale geleceğini ve bu kendini-yeniden-üreten sistemlerin tüm dünya için ölümcül sonuçlara yol açabilecek şekilde kontrolsüz olarak çoğalabileceklerini düşünmektedirler.⁴³ Diğerleri, kendilerini otonom bir şekilde tekrar tekrar üreten (makroskobik)

---

⁴² Weise, “DIY Biopunks,” syf. 7A.

⁴³ Joy, syf. 246-48. Keiper, syf. 27-28. Ayrıca bkz., “A molecular motor,” *The Week*,” Sept. 23, 2011, syf. 23 (nano-boyutlu “motor” ile ilgili haber)

robotların geliştirilebileceğini iddia etmektedir. Fanatik teknoperver Ray Kurzweil dahi bu tarz robotların insan kontrolünün ötesinde bir noktaya evrimleşeceklerini kabul etmektedir.⁴⁴ Ben bu spekülasyonların mümkün olup olmadığı ya da bilim kurgu olarak reddedilmeleri mi gerektiği sorusuna cevap verecek bir teknik uzmanlığa sahip değilim. Fakat günümüzün bilim kurgusu yarının gerçeği haline dönüşebilir.

Biyolojik ya da biyolojik olmayan mikroskobik boyuttaki kendini-yeniden-üreten sistemler, kısa sürede kendi kendilerini milyarlarca kez yeniden üretebilme yetenekleri sayesinde küresel kendini-yeniden-üreten sistemler için özellikle tehlikeli olabilirler. Diğer yandan, insanlardan oluşan kendini-yeniden-üreten sistemler yalnızca zekaya sahip oldukları için değil, aynı zamanda küresel kendini-yeniden-üreten sistemlerin alt-sistemleri olduklarından ve bu sebeple onların bütünlüğünü bozabileceklerinden, daha tehlikeli olabilirler. Fakat bu tartışma bizi çok fazla spekülasyona sürüklemektedir, bu sebeple bu tartışmayı burada kesiyoruz.

---

⁴⁴ Robots of the future “should be able to self-replicate.” “What are the odds?” The Week, July 2-9, 2010, syf. 45 (*Scientific American*, June 2010’dan bir makaleyi özetliyor.)

E. İkinci Bölüm'ün II. Kısmı'nda, görece olarak az sayıda birey arasından “en iyiler” (Darwinci anlamda) seçildiğinde, doğal seçim sürecinin hayatta kalmaya uygun kendini-yeniden-üreten sistemler üretme konusunda verimsiz olacağını söylemiştik. Bunu bir örnekle açıklamaya çalışacağız.

Hükümet kuramlarının ya da şirketlerinin verimliliği özel şirketlere kıyasla berbattır ve bunun sebebi açıktır: Doğal seçim devlet kuramları ya da şirketleri için işlemez. Hükümetin sahip olduğu ya da hükümet tarafından kontrol edilen bir kurum ya da şirket verimsizse -hatta bu verimsizlik korkunç düzeylerde olsa dahi- devlet bu organizasyonlarda bir şekilde reform yapmaya çalışır ya da dışarıdan para vererek çökmelerini engeller. Herhangi bir devlet, bu tarz bir kurum ya da şirketin doğal bir şekilde ölmesine çok nadiren izin verir. Buna koşut olarak, verimsiz hale gelen özel işletmeler (devlet müdahalesi olmadığında) doğal seçim tarafından elemine edilirler.⁴⁵

Doğal seçim özel işletmeler bünyesinde, -tıpkı biyolojik organizmalarda olduğu gibi-, bu işletmeleri sağlıklı yapan birçok sofistike mekanizmanın gelişmesine sebep olur. *Bunlara, anlaşılması, kontrol edilmesi, hatta insanlar tarafından fark edilmesi çok güç*

---

⁴⁵ Krş. Steele, syf 87-88.

olan karmaşık mekanizmalar da dahildir. İşletme yönetimi alanını inceleyenler, başarılı işletmelerin sahip olduğu birçok mekanizmanın neler olduklarını elbette anlamaktadırlar. Fakat bu mekanizmaların tümünü tam olarak anlamaktan uzak oldukları açıktır. Çünkü özel işletmeleri verimli yapan mekanizmaların tümü anlaşılmalı olsaydı, devlet kurumları ya da şirketleri de aynı prensiplerin uygulanması ile eşit derecede verimli hale gelebilirlerdi. Hükümet kurumları ve işletmeleri, işletme yönetiminin bilinen ilkelelerini uygulamaya çalışırlar; fakat yine de özel işletmeler ile kıyaslandıklarında çok daha verimsizdirler—çünkü bir işletmeyi verimli kılan özelliklerin çoğu, insanların bilgisinin ya da kontrolünün ötesinde kalır.

Doğal seçim, herhangi bir devletin kurumları ya da işletmeleri seviyesinde yürürlükte olmasa da devletler ve yönettikleri uluslar seviyesinde yürürlüktedir. Örneğin komünist blok ülkeleri Batı ile rekabetlerinde başarısız olmuşlardır ve hükümet biçimlerini ve ekonomik sistemlerini Batılı hükümet ve ekonomik sistemleri örnek alınarak radikal bir şekilde dönüştürmüşlerdir. Sovyetler Birliği dağılmış ve parçalarından yeni devletler altında yeni uluslar doğmuştur. Peki neden doğal seçim, ona bağlı olan kurumlar ve işletmeler ile birlikte ulusal hükümetleri

de özel işletmelerle aynı düzeyde sağlıklı ve verimli yapmaz?

Herhangi bir kapitalist sistemde binlerce işletme bulunur. Sürekli olarak yeni işletmeler ortaya çıkarırken kimi eski işletmeler iflas ederler, daha güçlüleri tarafından yutulurlar veya iki ya da daha fazla işletmeye bölünürler. Dolayısı ile, doğal seçim yolu ile evrimin gerçekleşeceği büyük bir alan, işletmelerin sayısı ve işletmelerin sürekli olarak kurulup ortadan kaldırılması ile yaratılmış olur. Fakat dünyada yalnızca iki yüz adet civarında bağımsız ulus bulunmaktadır. Yeni ulusların doğması ve eskilerinin ortadan kalkması nadir yaşanan olaylardır. Bir ulusun sahip olduğu devletin yeni bir devlet biçimiyle değiştirilmesi de nadirdir. Dolayısı ile, uluslar ve devletler bünyesinde doğal seçim yolu ile evrimin yaşanabileceği oldukça dar bir alan vardır. Bize göre bu durum, kurumları ve işletmeleri ile birlikte devletlerin, özel işletmeler ile aynı verimliliği yakalayacak şekilde evrimleşmemelerinin bir nedenidir.

F. Toplumların gelişmesi üzerine düşünürken yapılan en ciddi hata, insanların kendi toplumları hakkında özgür iradeleri ile kolektif kararlar verdiklerini ve bu kararları toplumları üzerinde uygulayabildikleri^{TM} varsaymaktır; sanki insan iradesi toplumun organizasyonel yapısının *dışında* bir şeymiş ve bu yapılardan bağımsız bir şekilde hareket edebilirmiş

gibi. Gerçekte insan iradesi, büyük oranda, toplumun organizasyonel yapısının bir *ürünüdür*. Çünkü bir organizasyonun başarısını belirleyen en önemli faktör, onun insan *yönetme* kapasitesidir. Yani insanları organizasyonun ihtiyaçları uyarınca düşünmeye ve davranmaya yönlendirme kabiliyeti.

Bazı insan yönetme teknikleri “dışsal” olarak adlandırılabilir; bunun anlamı, bu tekniklerin, onları uygulayan organizasyonun üyesi olmayan kişilerin düşünce ve davranışlarını etkilemek için kullanıldıklarıdır. Dışsal tekniklere, diğer başkaları ile birlikte, propaganda ve halkla ilişkiler de dahildir. Propaganda ve halkla ilişkiler teknikleri, bu teknikleri uygulayan organizasyonun üyelerinin davranışlarını yönetmek için içsel olarak da uygulanabilir ve başka bazı teknikler özel olarak içsel kullanım için tasarlanmışlardır. İşletme okulları “Örgütsel Davranış” olarak adlandırılan bir konuda eğitimler verirler; bu eğitimler, bir bölümü ile, bir organizasyonun kendi üyelerinin davranışlarını yönetmesini sağlayacak tekniklerin çalışılmasıdır.⁴⁶ Organizasyonun üyesi olabilecek nitelikte kişilerin seçilmesi için kullanılan teknikler de önemlidir.⁴⁷

---

⁴⁶ Bknz., örn., Bowditch, Buono & Stewart.

⁴⁷ Peck, syf. 74-84.

Fakat biz, organizasyonların insan yönetimi kabiliyetlerinin *teknikler* ile, yani insanlar tarafından kavranan ve bilinçli bir şekilde uygulanan yöntemler ile sınırlı olmadıklarını düşünüyoruz. Organizasyonların, doğal seçim yolu ile, üyelerini organizasyonun çıkarlarına uygun bir şekilde davranmaya yönelten ve insanlar tarafından fark edilmeyen ya da *anlaşılmayan* mekanizmalar da geliştirdiklerini ileri sürmekteyiz. Bu durum, mevcut Ek'in E Bölümü'nde tartıştığımız doğal seçilimin işletmeler düzeyindeki işlerliği ile bağlantılıdır.

Tabii ki, tüm bu bilinçli ve bilinçsiz mekanizmaların toplamı insan davranışları üzerinde tam bir kontrole ulaşmaktan oldukça uzaktır. Bu mekanizmalar yalnızca istatistiksel anlamda etkilidirler: İnsanları, *ortalama olarak*, bu mekanizmalara sahip organizasyonların çıkarları uyarınca düşünmeye ve davranmaya sevk edebilirler. Fakat farklı bireyler bu mekanizmalardan farklı düzeylerde etkilenirler ve düşünceleri ve davranışları söz konusu organizasyonların ihtiyaçlarına zıt olan istisna bireyler her zaman mevcuttur.

Yine de, organizasyonların insan yönetme kapasiteleri, ister bilinçli olarak uygulanan teknikler olsunlar ister insanların fark edemediği bir tarzda evrimleşen mekanizmalar olsunlar, büyük öneme sahiptirler. Bu sebeple, "Biz [bir bütün olarak toplum an-

lamında], çevremize zarar vermekten vazgeçebiliriz.”
-sanki insan ırkı bir şekilde kolektif bir iradeye sahip-
miş gibi- tarzı naif cümleler kuran insanlar, pratikte
gerçeklikten oldukça uzaktırlar.

Biraz önce, organizasyonların insanlar tarafın-
dan fark edilmeyen ya da anlaşılmayan ve insanları
organizasyonun ihtiyaçları doğrultusunda hareket
etmeye yönlendiren mekanizmaları doğal seçim
yolu ile geliştirdiklerini söylemiştik. Bunu bir
örnekle açıklamaya çalışalım.

Teknolojik ve ekonomik gücün savaşlarda muaz-
zam önem kazandığı yakın zamanlara kadar, bir top-
lumun askerlerinin savaşçı niteliği, toplumlar ara-
sındaki doğal seçim sürecinde önemli bir faktördü.
Her şey eşit olduğunda, en iyi savaşçıları yetiştiren
toplumlar diğer toplumlar hilafına güçlerini ge-
nişletme eğilimine sahiptiler. Askeri uzmanların, sa-
vaşçı niteliğindeki farklılıkları yalnızca eğitim tek-
nikleri ve askeri organizasyon teknikleri gibi insan-
lar tarafından bilinen ve kontrol edilen sebeplerle
açıklayabilmeleri pek olası değildir. Toplumlar ara-
sında askerlerin savaşçı niteliklerini etkileyen kültü-
rel farklılıklar -yalnızca çok spekülatif temelde tam
olarak ne oldukları belirlenebilecek farklılıklar- bu-
lunmaktadır. Toplumlar muhtemelen doğal seçim
yolu ile daha iyi askerler yetiştirmelerini mümkün
kılan kültürel mekanizmalar geliştirmişlerdir.

İlkel toplumlar ya da daha erken bir medeniyet aşamasında bulunan toplumlar meydan savaşlarında eğitimli ve tecrübeli Avrupa'lı birliklere karşı -eğer Avrupalılar düşmanlarına kıyasla çok az sayıda değillerse, tuzağa düşürülmemişlerse, bilinmeyen bir arazi sebebiyle kafaları karışmadıysa ya da başka bir sebeple avantajsız durumda değillerse- her zaman için yenilmişlerdir.⁴⁸ Bu durum, yalnızca Avrupa silahlarının üstünlüğüne atfedilemez.⁴⁹ Çünkü savaş koşullarının tümü için bu silahların üstün olduğu söylenemez. Bu durum fiziksel cesarete de bağlanamaz çünkü ilkeller bireysel bazda muhtemelen Avrupalılardan daha cesurdurlar.⁵⁰ Avrupalı birliklerin

---

⁴⁸ Örn., Davies, syf. 249-250, 271 (İspanyolların Aztekler üzerindeki askeri üstünlüğü). Age., syf. 252 ("Yerliler yalnızca Tenochtitlan'ın çatılarından ya da Peru'nun derin vadileri üzerinden İspanyolları bombalayarak bir nebze başarı elde edebilmişlerdir.").

⁴⁹ Örn., Kuzey Amerika Yerlileri, süngüler ilkelerin mızraklarından çok daha etkili olmamasına rağmen "süngü taarruzuna karşı duramamışlardır," Wissler, syf. 93. Davies, syf. 250-51, İspanyolların -iddia edilen daha üstün silahları ile birlikte- Azteklere olan askeri üstünlüğünün sebeplerini tartışmaktadır ve sonunda şöyle bitirmektedir, syf. 252: "İspanyolların savaş alanındaki psikolojik üstünlükleri muhtemelen diğer tüm faktörlerden daha önemliydi... . Yüz yüze, yerliler İspanyollar için rakip değildi... ."

⁵⁰ Örn., Davies, syf. 250 (İspanyol gözlemciler Azteklerin cesareti hususunda ısrarcı olmuşlardır); syf. 277 (Azteklerin İspan-

üstünlüğünü en iyi açıklayan şey, Avrupa tarihinin sürekli devam eden savaşlar ile şekillendiği binlerce yıl boyunca işleyen doğal seçim sürecinde evrimleşen (tam olarak bilinmeyen) kültürel mekanizmalardır. İlkeller arasında da tabii ki sürekli savaşlar olmuştur, fakat bu savaşlar meydan savaşlarından ziyade gerilla tarzı akınlar şeklinde olmuştur. Dolaşıcı ile ilkellerin mükemmel gerilla savaşçıları olmaları, fakat Avrupalılar ile eşit koşullarda mücadele edebilecek düzenli ordular ortaya koyamamaları gayet normaldir. Normalde Aztek ve İnkalar gibi medeniyetin erken dönemlerinde bulunan toplumların meydan savaşları konusunda geniş tecrübeleri bulunmaktadır. Fakat muhtemelen savaş konusunda Avrupa toplumlarının geçtiği uzunlukta ve yoğunlukta bir seçim sürecinden geçmemişlerdir ve bu yüzden savaş meydanlarında Avrupalılar karşısında daima hezimete uğramışlardır.

Askerlerin savaşçı nitelikleri üzerinde sonsuza kadar tartışılabilir. Fakat biz burada ne savaşçı niteliklerin bizzat kendisi ile ilgileniyoruz ne de bu nitelikler hakkında bir değer yargısında bulunuyoruz. Buradaki amacımız yalnızca, insan organizasyonla-

---

yollara karşı gösterdiği “birçok şahsi cesaret örneğinden” bahsetmektedir). Turnbull, *Change and Adaptation*, syf. 89-90, 92, geleneksel Afrikalıların, Avrupalıların korkaklığını hor gördüklerini söylemektedir.

rının hayatta kalmak ve genişlemek için doğal seçiliminin yönlendirmesi ile çeşitli mekanizmalar geliştirdiklerini göstermektedir ve bu mekanizmalara insanlar tarafından fark edilmeyen ya da anlaşılamayan mekanizmalar da *dahildir*.

G. Bu kitabın İkinci Bölümü'nde geliştirilen teorinin henüz tamamlanmamış bir sunumu üzerine yorum yapan Dr. Skrbina küçük, izole bir adanın teorinin amaçları açısından Dünya'nın bütünüünün bir örneği olarak alınabileceğini söylemiştir. Böylece, insanların yaşamadığı küçük bir adada teoriyi reddeden bir örnek bulunup bulunamayacağı meselesini gündeme getirmiştir.⁵¹ Bu problemin doyurucu bir şekilde tartışılması için küçük, izole adaların biyolojisi hakkında ayrıntılı bilgi gerekmektedir; ki bu kitabın yazarı böyle bir bilgiye sahip değildir. Sadece şunu belirtelim ki, ada ne kadar küçükse sahip olduğu biyo-çeşitlilik o kadar azdır.⁵² Bu durum, böyle bir adanın ekosisteminin “yüksek oranda karmaşık” (endüstriyel kazaları çalışanların kullandığı anlamda) olmasını engelleyecektir ve bu yüzden adanın ekosistemi, egemen kendini-yeniden-üreten sistemlere meydan okuyacak yeni kendini-yeniden-

---

⁵¹ David Skrbina'nın yazara mektubu, 10 Ağustos 2011.

⁵² Edward O. Wilson “habitatın boyutları daraldıkça biyo-çeşitlilikte yaşanan geometrik düşüşü tahmin eden bir matematiksel formül önermiştir.” French, syf. 72.

üreten sistemlerin sürekli olarak ortaya çıkmasını mümkün kılacak “zenginlikte” olmayacaktır. (İkinci Bölüm’ün 1. Tespitinde belirtildiği gibi.)

İnsan yaşamının olmadığı adalar tartışmasını burada bırakalım. Jared Diamond’un iki örneğini sunduğu, insanların ilkel bir teknolojik seviyede yaşadığı küçük, izole adaları incelemek faydalı olabilir: Paskalya Adası ve Tikopia. Paskalya Adası teoremizi yanlışlayan bir örneği kesinlikle oluşturmamaktadır. Çünkü bu adanın sakinleri burayı sınırlı teknolojilerinin verdiği imkanlar ölçüsünde mahvetmişlerdir.⁵³⁵⁴⁵⁵ Tikopia ise daha yakından bir incelemeyi hak etmektedir.

Tikopia o kadar küçüktür ki (4,5 km²54), iyi bir koşucu adanın şekline, koştuğu arazinin yapısına ve patikaların engebesine vb. bağlı olarak adanın bir yerinden diğerine bir saat on dakikada koşabilir. Bu sebeple, Tikopia’nın herhangi iki noktası arasında yeterince hızlı bir ulaşım ve iletişimin mümkün olduğu söylenebilir; böylece tüm adayı kapsayan kendini-yeniden-üreten sistemler -İkinci Bölüm’de bahsedilen küresel-kendini-yeniden üreten sistemlere benzeyen sistemler- ortaya çıkabilir.

---

⁵³ Diamond, syf. 79-119.

⁵⁴ Age., syf.286.

⁵⁵ Age., syf. 292.

Tikopia'nın uzak geçmişinde bu tarz kendini-yeniden-üreten sistemlerin ortaya çıkıp çıkmadığını bilmek imkansızdır. Fakat bildiğimiz, adanın orijinal sakinlerinin ilk sekiz yüz yıl içinde Tikopia'yı ekolojik olarak *mahvettikleridir*.⁵⁵ Fakat -muhtemelen gelişmiş teknolojiye sahip olmadıkları için- insan nüfusunun büyük bir yok oluşuna sebep olacak seviyede mahvetmemiş gözükmektedirler. Bunun aksine, yeni gıda üretim tekniklerini benimseyerek ihtiyaçlarını karşılayabilmişlerdir.⁵⁶ Ekonomilerinin istikrarlı olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı kesin değildir. Çünkü Avrupalılar ile ilk yoğun temasın yaşandığı M.S. 1900'e kadar geçen iki bin sene boyunca ekonomik yapılarını sürekli olarak değiştirmişlerdir, ancak ekonomik bir çöküş yaşamamışlardır.⁵⁷

Tikopialıların, İkinci Bölüm'ün 2. Kısmı'nda bahsedilen “dünya barışına” benzer bir duruma ulaştıkları gözükmektedir—fakat birazdan belirteceğimiz gibi bu, tam olarak istikrarlı bir durum değildi. *Ulaşabildiği* istikrar seviyesine ulaşmasının sebebi ise Tikopia toplumunun karmaşık ve sıkı bağlantılı (tightly-coupled) olmaması ve Tikopia adasının, adada bulunan egemen kendini-

---

⁵⁶ Age.

⁵⁷ Age.

yeniden-üreten sistemlere meydan okuyacak yeni kendini-yeniden-üreten sistemlerin ortaya çıkmasına izin verecek kadar zengin olmamasıdır. (İkinci Bölüm'ün 1. Tespitinde belirtildiği şekilde.) Adanın toplam nüfusu ancak 1.300 civarındaydı⁵⁸ ve bu kadar küçük bir nüfusa ve kültürel bütünlüğe sahip bir adada agresif insan gruplarından oluşan yeni ve güçlü kendini-yeniden-üreten sistemlerin makul bir zaman diliminde ortaya çıkması beklenemez.

Yine de Tikopia'daki "dünya barışının" tüm yıkıcı rekabeti önleyecek kadar istikrarlı olduğu söylenemez: En azından iki kez, klanların bütün olarak yok edildiği savaşlar yaşanmıştır.⁵⁹ Tikopialılar yalnızca ilkel silahlarla savaştıkları için (yay, ok vb.) yaptıkları savaşlar çevrelerine değil Tikopialıların kendisine zarar vermiştir. Savaşırken kullanabilecekleri gelişmiş teknolojiye sahip olsalardı neler olabileceğini zihnimizde canlandırabiliriz. Çoğumuz Birinci Dünya Savaşı'nın bombalar ile delik deşik olan savaş alanlarını, yanıp kül olan ormanları vb. görmüştür. Elbette Tikopia gibi bir adanın yüksek teknolojiyi mümkün kılacak mineral kaynaklara sahip olması ihtimal dahilinde değildir. Fakat bunlara sahip olsaydı, şiddet içer-

---

⁵⁸ Age., syf. 289.

⁵⁹ Age. Syf. 291.

meyen ekonomik rekabet dahi -yalnızca madencilik faaliyeti bile- adayı mahvetmek için yeterli olurdu.

Bu sebeple Tikopia örneği, İkinci Bölüm'de geliştirilen teoriyi yanlışlamamaktadır. Adalılar gelişmiş teknolojiye sahip olmadıkları için toplumları çok karmaşık, sıkıca birbirine geçmiş bir hale gelmemiştir ve Tikopia, yeni agresif kendini-yeniden-üreten sistemlerin sürekli olarak ortaya çıkmasını sağlayacak kadar “zengin” (İkinci Bölüm, 1. Tespit anlamında) olmadığı için, teorinin uygulanabilir olmasını sağlayacak koşullara sahip değildir.

Ek Üç: Hedefte Kalın

Takip eden yazı, John Jay College of Criminal Justice'ta bir öğrenci gazetesi olan *John Jay Sentinel*'in baş editörüne gönderilen bir mektubun tekrar yazılmış halidir. Mektubun orijinal hali Sentinel'in Mart 2011 ve Nisan 2011 sayılarında yayınlanmıştır. Editör, kapitalizm bünyesinde gerçekleşen ekonomik rekabetin teknolojinin gelişmesini teşvik ettiğini doğru bir şekilde vurgulamıştır. Bu sebeple bana, kapitalizmin ortadan kaldırılması için zaman ve çaba harcamanın faydalı olup olmayacağını sormuştur. Benim cevabım şu şekildedir:

Teknolojik sistemin kötü olduğunu düşünen bizler sıklıkla onunla bağlantılı bazı ikincil kötülöklere saldırma eğilimine kapılabiliriz: Kapitalizm, küreselleşme, merkezileşme, bürokrasi, büyük müdahil devletler, çevresel sorunlar ve devasa ekonomik eşitsizlik gibi. Fakat bu tarz bağlantılı ikincil kötülöklere saldırma eğiliminden uzak durmak gerekir. Saydığım kötülöklere teknolojik sistemin kaçınılmaz sonuçları olduğu vurgulanabilir ve bu şekilde teknolojik

sisteme saldırılabilir tabii ki. Fakat bu ikincil kötülüklerden bir tanesine teknolojik sistemden bağımsız olarak saldırmak pek mantıklı olmayacaktır.

Bağlantılı kötülüklerle tek başına saldırmayı çeki kılan şey, bu kötülüklerden nefret eden çok sayıda kişinin hali hazırda mevcut olması ve bu kişilerin bu kötülüklerle karşı harekete daha kolay geçirelebilecek olmasıdır. Bu kötülüklerden birisi ortadan kaldırılabilirse teknolojik sistemin büyümesi yavaşlatılabilecek ve olumsuz sonuçları bir anlamda törpülenecektir. Örneğin kapitalizm, günümüzde teknolojik gelişmeye en elverişli sistemdir. Bu sebeple kapitalizmden kurtularak, teknolojik gelişmeyi belirli bir oranda yavaşlatabilirsiniz; üstelik ekonomik eşitsizliği de azaltmış olursunuz. Küreselleşme ekonomik ve teknolojik verimliliğe katkı sağlar; çünkü teknik ve doğal kaynakların, insan kaynağının, dünyanın herhangi bir bölgesinden bunlara ihtiyaç duyulan diğer bölgelerine özgürce taşınabilmesini sağlar ve bunun açık avantajları vardır. Bu sebeple küreselleşmeyi sona erdirip dünyanın her bir bölgesini diğerlerinden ekonomik olarak izole edebilirsiniz, teknolojik gelişmeyi de epey yavaşlatabilirsiniz. Merkezileşme de teknolojik gelişme için önemlidir. Örneğin ABD ekonomisinin düzgün işleyebilmesi için, bankacılık ve para basılması gibi faaliyetleri düzenleyen merkezi bir otoritenin olması gerekir. Aksi du-

rumda Amerikan ekonomisi, Almanya'nın ulusal birliğini sağlamasından önce çok sayıda küçük bağımsız devletlere bölünmüş olduğu ve bunların her birinin kendi bankacılık regülasyonları, kendi para birimi, kendi ağırlık ve ölçü birimleri vb. olduğu zamanlarda yaşadığı zorlukları yaşar.¹

Ne kadar küçük devlet varsa o kadar sivil ve ceza kanunu, bir o kadar farklı kağıt ve madeni para, bir o kadar farklı askeri, finansal ve ulaşım bağlantılı kurum bulunuyordu.

Württemberg vatandaşı Baden'e gitmek için pasaporta ihtiyaç duyuyordu. Baden vatandaşlarının Kaburg-Gotha, Braunshweig ya da Schwarzburg-Rudolstadt'ta kalabilmek için paralarını ilgili ülkelerin para birimlerine değiştirmeleri gerekiyordu.²

Normal bir ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi için Almanya'nın finansal ve ticari regülasyonunun 19. yüzyılın çoğunluğunu kapsayan bir merke-

---

¹ Dorpalen, syf. 167. Zimmermann, syf. 8-9. NEB (2003), Vol. 20, "Germany," syf. 106, 111, 113. "Birleşme" ile yalnızca 1871 yılında Alman İmparatorluğu'nun kurulmasını kastetmiyoruz. Fakat, Fransız işgalcilerin 1807'de (age., syf. 102) zorladıkları değişikliklerden, İmparatorluk için 1900 yılında (Zimmermann, syf. 9) ilan edilen tek tip medeni kanuna kadar, hemen hemen 93 yılı kapsayan bir süreçten bahsediyoruz.

² Zimmermann, syf. 8, "Löwenthal" diye birisinden kaynak ile ilgili daha fazla bilgi vermeden alıntılıyor.

zileşme sürecinden geçmesi gerekmiştir.³ Eğer

---

³ Bknz., yukarıda not 1 ve Tipton (tüm makale). Tipton, tarihçilerin Alman ekonomik gelişmesinin “kalkışa geçtiği” nokta olarak belirli tarihler vererek -örneğin 1834 (Zollverein, yani gümrük birliğinin kurulması) ya da 1871 (Alman İmparatorluğu’nun kurulması) gibi- yanlışlıklarını söylemektedir: Niceliksel veriler, dönem boyunca, Alman ekonomik gelişmesinin herhangi bir “kalkış” noktası içermeyen devamlı bir genişleme süreci olduğunu göstermektedir.

Fakat bazı yerlerde (örn., syf. 222-23) Tipton, Zollverein’in tesisi ya da İmparatorluğun kuruluşu gibi merkezileştirici olayların Alman ekonomik gelişimi için önemli olmadığını iddia ediyor gibidir. Eğer söylediği gerçekten buysa argümanı şu varsayımına dayanmak zorundadır: Zollverein ve benzer olayları ani bir ekonomik büyüme takip etmiyorsa bu hadiseler ekonomik olarak önemli değildir. Bu varsayımın sağlam bir zemine dayanmadığı açıktır. Başka şeylerle birlikte, Tipton’un kendisinin de vurguladığı gibi, Zollverein ve İmparatorluğun yol açtığı ekonomik regülasyon değişiklikleri on yılları alan bir süreçte ortaya çıkmışlardır. Zollverein 1857’ye kadar gerçek anlamda uygulanmamıştır (Tipton, syf. 201, 209), ekonomi ile alakalı İmparatorluk yasaları peyderpey oluşturulmuştur ve 1897 hatta 1900 yılına kadar tamamlanmamıştır. (Zimmermann, syf. 9; Tipton, syf. 209). Üstelik, regülasyonlardaki değişikliklerin ekonomik sonuçlarının ortaya çıkması, demir yollarının inşasında olduğu gibi (Tipton, syf. 200-01, 205), bir gecede gerçekleşemeyecek çeşitli gelişmelere bağlıdır.

Dolayısı ile, niceliksel olarak tespit edilebilir “kalkış” noktalarının yokluğu, ekonomik regülasyonun merkezileşmesinin ekonomik gelişme için önemsiz olduğunun bir kanıtı değildir. Tipton’un kendisinin söylediği gibi “kaynakların serbest dolaşımı kalkınma için önemlidir” (syf. 198) ve “üretim faktörleri, içsel güm-

Almanya'daki merkezileşme süreci bir şekilde geri döndürülebilirse -ya da ABD veya başka bir ülkede aynı şey başarılabilirse- oradaki ekonomik büyüme ve teknolojik gelişme de büyük oranda önlenebilir.

Peki tüm bunlara rağmen neden merkezileşmeye saldırmak kötü bir fikirdir? Birincisi, merkezileşmeye başarılı bir şekilde saldırmak muazzam zor olacaktır. Bir organizasyonun ya da hareketin tüm enerjisini bu saldırıya yoğunlaştırması gerekecektir. Üstelik merkezileşmeyi büyük oranda azaltma konusunda başarılı olsa dahi, bunun sonucu teknolojik gelişmeyi ancak belirli bir oranda yavaşlatmak olacaktır. Ne teknolojik sistem ne de onunla bağlantılı temel kötülükler ortadan kaldırılmış olacaktır. Böylece, hareket merkezileşmeye saldırarak kaynaklarını verimsiz bir şekilde kullanmış olacaktır: Çok mütevazî bir kazanç uğruna muazzam bir enerji harcamış olacaktır.

Daha da kötüsü, hareketin enerjisini merkezileşmeye karşı yürüttüğü kampanyaya yoğunlaştırması en önemli hedef olan teknolojik sistem üzerinden (kendisinin ve diğer insanların) dikkatlerin dağılmasına sebep olacaktır.

---

rüklerin, ayrı para sistemlerinin ya da ticaretteki farklı regülasyonların olmadığı bir bölgede daha hareketli olacaktır” (syf. 200). Buradan, mantıksal olarak, merkezi ekonomik regülasyonun ekonomik gelişme için önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Her halükarda, merkezileşmeye karşı bir saldırı başarılı olamaz. Elbette, merkezileşmenin ekonomik olarak verimsiz olduğu durumlarda merkezileşmeyi önlemek konusunda özel bir zorluk yaşanmayabilir. Örneğin ekonomik faaliyet üzerinde aşırı merkezi kontrol, diğer adıyla sosyalizm, verimsizliği sebebi ile ortadan kalkmıştır. Fakat verimliliği artırdığı noktalarda merkezileşmenin oluşması ve yaygınlaşması doğal seçim süreci ile garanti altına alınır.⁴ Daha merkezileşmiş sistemler (merkezileşmenin verimliliği artırdığı alanlarda) daha az merkezileşmiş sistemlere göre daha iyi performans sergiler. Bu yüzden öncekiler sonrakiler hilafına yayılma eğilimi gösterir. Verimsizlik insanlar üzerinde ekonomik ve diğer başka zorluklar oluşturduğu için çoğunluk adem-i merkeziyetçiliğe karşı gelecektir. Şu anda merkeziyetçilik hakkında olumsuz görüşe sahip olanların çoğu dahi, verimlilik anlamında kendilerine olumsuz etki ettiğini tecrübe ettiklerinde, adem-i merkeziyetçiliğe karşı geleceklerdir. Örneğin ABD'deki her eyalete kendi para politikasını oluşturma ve diğer eyaletlerden bağımsız olarak kendi parasını basma hakkını vermeye çalışırsanız teklifiniz gülünç karşılanıp reddedilecektir. Böyle bir önlemi gerçekleştirmek konusunda bir şekilde

---

⁴ Bknz., bu kitabın İkinci Bölüm'ü.

başarılı olsanız dahi bunun olumsuz sonuçları - finansal kaos vb.- bir çok insanı çileden çıkaracaktır ve parasal meselelerdeki merkezi kontrol tekrar yürürlüğe girecektir.

Söylemeye gerek yok ki, gelecekte yaşanacak gelişmeler merkezi sistemleri daha az merkezi olanlara kıyasla ekonomik ve teknolojik açıdan *daha verimsiz* hale getirirse merkezileşmeyi kaldırmak daha kolay olacaktır. Fakat bu durumda merkezileşmeye karşı saldırınız teknolojik gelişmeyi yavaşlatmak yerine *hızlandıracaktır*. Her iki durumda da merkezileşmeye saldırmak teknolojik gelişmeye direnmenin etkin bir yolu değildir.

Yukarıdakilere çok benzer argümanlar kapitalizmi ortadan kaldırmak ile ilgili çabalar için de geçerlidir. Hareketin kapitalizmi ortadan kaldırmak ile ilgili bir umuda sahip olabilmesi için tüm çabasını bu hedef üzerinde yoğunlaştırması gerekir. Üstelik kapitalizmi ortadan kaldırmakta başarılı olsa dahi elde edeceği kazanç çok mütevazı olacaktır. Çünkü daha yavaş bir ritimde de olsa teknolojinin gelişmesi devam edecektir. Örneğin Sovyetler Birliğinde kapitalizm yoktu, fakat bu ülkenin teknolojik açıdan gelişmemiş olduğu söylenemez. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce dahi Sovyetler, nükleer fizikte

lider ülkelerden birisiydi.⁵ MiG 15 jet uçakları, Batılı güçleri Kore savaşında hızı ve çevikliği ile şok etmişti.^{6,7} Sovyetler başarılı bir şekilde jet yolcu uçağı geliştiren ilk ülke idi: Tu-1047. Sovyetler Birliğı uzaya yapay uydu gönderen ilk ülke idi.⁸

Bu sebeple, kapitalizmin ortadan kaldırılmasına odaklanan bir anti-teknolojik hareket, harcadığı olağanüstü çabaya rağmen çok mütevazi bir kazanç elde edebilecektir. Daha da kötüsü, hareket kapitalizme odaklanarak, kendisinin ve diğer insanların dikkatinin çok daha önemli olan teknolojik sistemi ortadan kaldırma hedefinden dağılmasına sebep olacaktır.

Üstelik kapitalizme saldırmak beyhude olacaktır, ya da yalnızca geçici olarak ve en fazla birkaç ülkede başarılı olabilecektir. Kapitalizm doğal seçim ile dünyanın egemen ekonomik sistemi haline gelmiştir. Diğer sistemlerin yerini almıştır, çünkü günümüz koşullarında kapitalizm ekonomik ve teknolojik olarak daha verimlidir. Bu yüzden, bazı ülkelerde kapitalizmden kurtulsanız dahi, bu ülkelerin kapitalist olmayan sistemlerinin görece verimsizliği ortaya çık-

---

⁵ NEB (2003), Vol. 21, "International Relations," syf. 858.

⁶ Age., Vol. 8, "MiG," syf. 117. Ayrıca bkz., *Air & Space*, Oct./Nov. 2013, syf. 80.

⁷ Woodall, syf. 4. Mellow, syf. 61, 65.

⁸ NEB (2003); Vol. 19, "Exploration," syf. 47-48.

tıkça kapitalist ekonomik yapılara doğru güçlü bir geri yönelim göstereceklerdir. Bu tecrübe ile sabittir: Doğu Avrupa'nın sosyalist ülkeleri Batı ile teknolojik ve ekonomik açıdan rekabet edemediklerinden kapitalist sistemlere geçmişlerdir. İsveç bir zamanlar ideolojik olarak sosyalistti, fakat pratik olarak sosyalizm bu ülkede hiçbir zaman çok ilerilere gitmemiştir. Günümüzde İsveç hâlâ kapitalist bir refah devletidir—ve ekonomik verimlilik adına sosyal hakları törpüledikçe refah devleti niteliği de gün geçtikçe azalmaktadır.⁹ Çin nominal olarak sosyalist olmaya devam etmektedir; fakat ekonomik başarı adına Çin Hükümeti, yüksek miktarda özel teşebbüse -yani kapitalizme- müsaade etmektedir.¹⁰ Nikaragua'daki Sandinistalar hâlâ sosyalist olma iddiasındadırlar, fakat gerçekte kapitalizme yönelmekte-

---

⁹ *The Economist*, June 11, 2011, syf. 58.

¹⁰ Özel sektör Çin ekonomisinin en dinamik kesimidir. *The Economist*, March 12, 2011, syf. 79-80 ve June 25, 2011, syf. 14 Special Report (“Çin ekonomisindeki dinamizm büyük oranda özel şirketler tarafından oluşturulmaktadır.”) Çin ekonomisinin inşasında devasa devlet müdahalesinin önemli bir rol oynadığı doğrudur; fakat bu, gelişmiş endüstriyel ülkelere yetişmeye çalışan az gelişmiş ülkelerde karakteristik olan geçici bir süreçtir. Bknz. NEB (2003), Vol. 24, “Modernization and Industrialization,” syf. 288. Büyük olasılıkla Çin'in “yetişme” aşamasından çıkması oranında devletin ekonomiye müdahalesi de azalacaktır.

dirler.¹¹ Yazar, Şu anda dŕnyada kapitalizmin olmadığı yalnızca iki Őlke bilmektedir: Kŕba ve Kuzey Kore. Kimse Kŕba ve Kuzey Kore'yi taklit etmek istememektedir, unkŕ bu Őlkeler birer ekonomik başarısızlık abideleridir. Bu sebeple gŕnŕmŕzde (2011) Kŕba kapitalizm yolunda ũrkek bir takım adımlar atmaktadır.¹²

Dolayısı ile, teknolojik bir dŕnyada yaŐadıđımız mŕddete ve kapitalizm ekonomik ve teknolojik açıdan daha verimli bir sistem tarafından geride bırakılmadıka kapitalizmden asla kurtulamayacağız.

Merkezileşme ve kapitalizm bağlamında Öne sŕrŕlen bu argŕmanlar kŕreselleŐme, bŕrokrasi, bŕyŕk mŕdahil devletler, çevresel tahribat ve ortadan kaldırılması yalnızca teknolojik sistemin verimliliğini etkileyecek ancak gelişmesini durduramayacak olan diğer başka kŕtŕlŕkler için de geçerlidir. Toplum nezdinde teknolojik sistemin değerleri yaygın olduğu mŕddete çoğu insan o sistemin iŐleyiŐini ciddi bir Şekilde etkileyecek herhangi bir Őnlemin uygulanmasını kabul etmeyecektir. İnsanların bu Önlemleri kabul etmesini sağlamak için, modern teknolojinin var sayılan “faydalarının,” bu faydalar için Ödenmesi ge-

---

¹¹ *The Economist*, Aug. 27, 2011, syf. 33; Nov. 5, 2011, syf. 47-48.

¹² *The Week*, April 29, 2011, syf. 8. *USA Today*, May 10, 2011, syf. 6A.

reken bedeli karşılamadıklarına ikna edilmeleri gerekir. Bu sebeple ideolojik saldırınız modern teknolojinin kendisine odaklanmalıdır. Kapitalizmi, küreselleşmeyi, merkezileşmeyi ya da teknolojik sisteme bağlı herhangi bir kötülüğü ortadan kaldırmaya çalışmak, teknolojik sistemin bütünü ortadan kaldırmak üzerindeki dikkatlerin dağılmasına sebep olur.

Ek Dört: Geo-Mühendisliğin Uzun Dönemli Etkileri

2009 yılında aldığım bir mektup, modern teknolojinin en tehlikeli yanının nükleer silahlar olup olmadığını soruyordu. Takip eden, verdiğim cevabın baştan yazılmış halidir.

Modern teknolojinin en tehlikeli yönü muhtemelen nükleer silahlar değildir. Küresel ısınmanın telafi edilmesi için geliştirilen yöntemlerin modern teknolojinin en tehlikeli unsuru olduğu söylenebilir.

Uluslar, nükleer silahları kullanmaktan, en azından geniş ölçüde kullanmaktan kaçınmak konusunda çok güçlü bir eğilime sahiptirler. Çünkü nükleer silahların bu şekilde bir kullanımı intihar ile eş anlamlı olacaktır. Bu, hiç bir zaman bir nükleer

savaş çıkmayacak demek değildir. Tam tersi, böyle bir risk vardır. Fakat öngörülebilir gelecek açısından geniş ölçekli bir nükleer savaş en azından yüksek bir olasılık değildir.

Diğer yandan, ulusların karbondioksit emisyonlarını küresel ısınmanın felaket bir noktaya gelmesini engellemeye yetecek miktarda ve zamanda azaltmaları imkansız gözükmektedir. Bunun yerine küresel ısınma “jeo-mühendislik” teknikleri ile kontrol altına alınmaya çalışılacaktır. Bu, Dünya’nın ikliminin kabul edilebilir sınırlarda tutulması adına suni bir şekilde yönetilmesi anlamına gelecektir.¹ Dünya’nın ikliminin yönetilmesi için önerilen birçok araçtan üçü şunlardır: i) Toz halindeki demir parçacıklarının okyanuslara pompalanması ve böylece karbondi oksidi atmosferden çekecek planktonların çoğaltılması.² ii) Atmosferdeki karbondioksidi tüketen mikroorganizmaların genetik mühendisliği yolu ile oluşturulması.³ iii) Karbondioksitin orada sonsuza dek tutulmak üzere yer altı depolarına pompalanması.⁴

---

¹ Bknz., *Time*, March 24, 2008, syf. 50.

² Wood, syf. 73, süt. 2.

³ Leslie, syf. 6, süt. 4 (mikroplar). Wood, syf. 73, süt. 1 (ağaçlar)

⁴ Wood, syf. 73, süt. 2. Sarewitz & pielke, syf. 59, süt. 3. Karbondioksitin, bu planı savunanların inandığı şekilde yeraltında kalıp kalmayacağı tartışılmaya devam eden bir konudur. Bir “de-

Jeo-mühendislik ile ilgili herhangi bir girişim, bu girişimin sonrasında derhal yaşanabilecek bir felaket ile ilgili ciddi riskler barındırmaktadır. “Balistik füze savunması ile ilgili problemler jeo-mühendislik ile karşılaştırıldığında çok kolay gözükür. Jeo-mühendisliğin ilk seferinde tam olarak doğru çalışması gerekir.”⁵ Yeni teknolojik çözümlerin sürekli olarak deneme yanılma süreci ile düzeltilmesi gerekir. Bu tarz çözümler çok nadir olarak “ilk seferinde tam olarak doğru” çalışırlar. Bu sebeple insanlar, “[jeo-mühendisliği] haklı olarak korkunç bir şey olarak görürler.”⁶

Fakat biz jeo-mühendisliğin ilk seferinde tam olarak doğru çalıştığını varsayalım. Buna rağmen uzun dönemli sonuçlarının bir felaket olacağını söylemek için her türlü sebep mevcuttur.

---

neme projesi” (age.) karbondioksidi on yıl gibi bir süre yeraltında tutmayı başarmıştır, fakat bu karbondioksidin yüzyıl ya da bin yıl boyunca yeraltında kalacağı anlamına gelmez. Üstelik böyle bir deneme, yüksek nitelikli uzmanlar tarafından, yapılan işe büyük bir önem verilerek gerçekleştirilmiştir. Fakat işlem rutin hale geldikten sonra ve yaygın uygulamaya geçtiğinde, *kaçınılmaz olarak*, ihmal, beceriksizlik ve sahtekarlık devreye girecektir. Krş. Kaczynski, syf. 315, 417-18.

⁵ Wood, syf. 76, süt. 1, Chicago Üniversitesi’nde bir jeofizikçi olan Raymond Pierrehumbert’i alıntılıyor.

⁶ Age.

Birincisi, çevreye müdahale etmek ile ilgili her girişim, hemen hemen her zaman, öngörülmeven ve istenmeyen sonuçlar doğurur. Bu istenmeyen sonuçları düzeltmek için çevreye daha fazla müdahale etmek gerekir. Bunun sonucunda başka öngörülmemiş sonuçlar doğar ve bu süreç böyle devam eder. Problemlerimizi çevreye müdahale ederek çözmeye çalıştıkça kendimizi gittikçe daha derin belaların içerisinde buluruz.

İkincisi, Dünya'nın ikliminin ve atmosferinin kompozisyonunun karmaşık yaşam formlarının evrimleşmesine ve hayatta kalmasına izin verecek sınırlar içerisinde kalması yüzlerce milyon sene süren bir zaman dilimi boyunca doğal süreçler tarafından sağlanmıştır. Bu zaman diliminin birçok noktasında iklim, birçok türün yok olmasına sebep olacak kadar değişiklik göstermiştir. Fakat bu değişimler hiçbir zaman karmaşık organizmaların tamamını ortadan kaldıracak aşırı noktalara gitmemiştir.

Dünya'nın ikliminin yönetimini insanlar kendi ellerine aldıklarında, iklimi yaşanabilir sınırlar içerisinde tutan doğal süreçler bu işlevi yerine getirme kapasitelerini kaybedeceklerdir. Bu olaydan sonra iklim tamamı ile insan yönetimine bağımlı hale gelecektir. Dünya iklimi küresel bir fenomen olduğu için bağımsız yerel gruplarca yönetilemez. İklimin yönetiminin dünya çapında örgütlenmesi gerekir ve

dolayısı ile dünya çapında hızlı iletişime ihtiyaç duyar. Bu ve diğer başka sebepler yüzünden, dünya ikliminin insanlar tarafından yönetilmesi teknolojik medeniyete bağlı olacaktır. Eski medeniyetlerin her biri sonunda yok olmuştur ve modern teknolojik medeniyet de er ya da geç yok olacaktır. Bu gerçekleştiğinde, iklimin insanlar tarafından yönetiminin imkanları ortadan kalkacaktır. İklimi belirli sınırlar içerisinde tutan doğal süreçler bunun öncesinde zaten ortadan kaldırıldığı için Dünya ikliminin bir kaos durumuna savrulması beklenebilir. Yüksek olasılıkla Dünya, karmaşık yaşam formlarının hayatta kalabilmesi için ya çok sıcak ya da çok soğuk hale gelecektir, ya da oksijenin atmosferdeki yüzdesi çok düşük seviyelere inecektir veya atmosfer zehirli gazlar ile zehirlenecek veya başka bir atmosferik felaket yaşanacaktır.

Üçüncüsü, Dünya yönetilen bir iklime sahip olduğunda teknolojik sistemin devamlılığı hayatta kalabilmek için zorunlu görülecektir. Çünkü biraz önce vurguladığımız gibi, teknolojik sistemin çöküşü iklimin radikal ve ölümcül bir şekilde bozulmasına sebep olacaktır. Devrim ya da başka yollardan teknolojik sistemin ortadan kaldırılması neredeyse intihar ile eş anlamlı hale gelecektir. Hayatta kalmak için sistemin varlığı olmazsa olmaz görülecektir ve

bu yüzden ona meydan okumak neredeyse imkansız hale gelecektir.

Toplumumuzun elitleri -bilim adamları ve mühendisler, şirket yöneticileri, resmi devlet görevlileri ve politikacılar- nükleer savaştan çekinirler, çünkü nükleer savaş onların sonu anlamına gelecektir. Fakat onlara güçlerini ve statülerini veren sistemin vazgeçilmez ve herhangi bir ciddi meydan okumaya karşı bağışık hale geldiğini görmekten müthiş memnun olacaklardır. Sonuç olarak, nükleer savaş önlemek için her türlü çabayı göstereceklerdir. Fakat dünyanın iklimini yönetmeyi seve seve üzerilerine alacaklardır.

Alıntılanmış Eserler Listesi

Acohido, Byron, “Hactivist group seeks ‘satisfaction’”, *USA Today*, June 20, 2011.

Acohido, Byron, “LulzSec’s gone, but its effects lives on,” *USA Today*, June 28, 2011.

Acohido, Byron, “Hackers mine and strategies for tools,” *USA Today*, July 16, 2013.

Acohido, Byron and Peter Eisler, “How a low-level insider could steal from NSA,” *USA Today*, June 12, 2013.

Aditya Batra. Bknz. Batra.

Agüero. Bknz. Conte Agüero.

Agustin, José, *Tragicomedia Mexicana*, Vol. 1, Coleccison Espejo de Mexico, Editorial Planeta Mexicana, 1990, 5. Basım, 1992.

Alinsky, Saul D., *Rules for Radicals: A Pragmatic Primer for Realistic Radicals*, Vintage Books, Random House, New York, 1989.

Allan, Nicole, “We’re Running Out of Antibiotics,” *The Atlantic*, March 2014.

Ashford, Nicholas A., and Ralph P. Hall, *Technology, Globalization and Sustainable Development: Transforming the Industrial State*, Yale University Press, New Haven, Connecticut, 2011

Astor, Gerals, *The Greatest War: Americans in Combat 1941-1945*, Presidio Press, Novato, California, 1999.

Barbour. Bknz. Duncan.

Barja, Cesar, *Libros y Autores Clasicos*, Vermont Printing Company, Brattleboro, Vermont, 1922

Barrow, Geoffrey W.S., *Robert Bruce & The Community of the Realm of Scotland*, Third Edition, Edinburg University Press, Edinburg, 1988, yeni basım 1999.

Batra, Aditya, “A revolution gone awry,” *Down to Earth*, <http://www.downtoearth.org.in>, May, 31, 2011. Bu makalenin 22 Haziran 2012 tarihinde indirilmiş bir kopyası University of Michigan’s Special Collections Library at Ann Arbor’daki Labadie Collection’da ulaşılabilir olacaktır.

Bazant, Jan, *A Concise History of Mexico: From Hidalgo to Cardenas, 1805-1940*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K., 1977.

Beatty, Thomas J., vd., “An obligately photosynthetic bacterial anaerobe from a deep-sea

hydrothermal vent,” *Proceedings of the National Academy of Sciences U.S.A.*, Vol. 102, No. 26, June 28, 2005, syf. 9306-9310.

Benton, Michael J., “Instant Expert 9: Mass Extinctions,” *New Scientist*, Vol. 209, No. 2802, March 5, 2011, syf. İ-viii. Benon’s makalesi *New Scientist*’in bu sayısının 32 ve 33 sayflarında bulunmaktadır.

Blau, Melinda, *Killer Bees*, Steck-Vaughn Publishers, Austin, Texas, 1992.

Bolivar. Bknz. Soriano.

Boorstin, Daniel J., *The Americans: The Colonial Experience*, Phoenix Press, London, 2000.

Botz. Bknz. La Botz.

Bourne, Joel K., Jr., “The End of Plenty,” *National Geographic*, June 2009.

Bowditch, James L., Anthony F. Buono, and Marcus M. Stewart, *A Primer on Organizational Behavior*, Seventh Edition, John Wiley & Sons, Hoboken, New Jersey, 2008.

Bradsher; Keith, “Social Risk’ The Test Ordered by China for Big Projects,” *New York Times International*, Nov. 12, 2012.

Brathwait, Richard, *English Gentleman*, 1630.

Brower, David, “Foreword,” Wilkinson’da.

Buchanan, Scott (ed.), *The Portable Plato*, terc. Benjamin Jowett, Penguin Books, New York, 1977.

Buhle Paul, and Edmund B. Sullivan, *Images of American Radicalism*, Second Edition, The Christopher Publishing House, Hanover, Massachusetts, 1999.

Bury, J.B., *The Idea of Progress: An Inquiry into Its Origin and Growth*, Dover Publications, New York, 1955.

Butler, Samuel, *Hudibras*.

Caputo, Philip, "The Border of Madness," *The Atlantic*, Dec. 2009.

Carr, Nicholas, "The Great Forgetting," *The Atlantic*, Nov. 2013.

Carrillo, Santiago, *Eurocomunismo y Estado*, Editorial Critica, Grupo Editorial Grijalbo, Barcelona, 1977.

Carroll, Chris, "Small Town Nukes," *National Geographic*, March 2010.

Cebrian, José Luis vd., *La Segunda Guerra Mundial: 50 anos despues*, No. 67, "Operacion Walkiria.

Objetivo: matar al Führer," Prensa Espanola, Madrid, 1989.

Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, Penguin Books, New York, 2004.

Christian, Brian, "Mind vs. Machine," *The Atlantic*, March 2011.

Christman, Henry M. (ed.), *Essential Works of Lenin*, Bantam Books, New York, 1966.

Churchill, Winston, *A History of the English-Speaking Peoples*, Vol. Four, *The Great Democracies*, Bantam Books, New York, 1963.

Conte Agüero, Luis, *Cartas del Presidio*, Editorial Lex, Havana, 1959.

Coon, Carleton S., *The Hunting Peoples*, Little, Brown and Company, Boston, 1971.

Currey, Cecil B., *Road to Revolution: Benjamin Franklin in England, 1795-1775*, Anchor Books, Doubleday, Garden City, New York, 1968.

Davidson, Adam, "Making it in America," *The Atlantic*, Jan./Feb. 2012.

Davies, Nigel, *The Aztecs: A History*, University of Oklahoma Press, Norman, Oklahoma, 1980, dördüncü baskı, 1989.

De Gaulle, Bknz. Gaulle.

Dennett, Daniel C., *Darwin's Dangerous Idea*, Simon & Schuster, New York, 1995.

Diamond, Jared, *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*, Penguin Books, New York, 2011.

Dimitrov, Georgi, *The United Front*, International Publishers, New York, 1938.

Di Telle. Bknz. Tella.

Dorpalen, Andreas, *German History in Marxist Perspective: The East German Approach*, Wayne State University Press, Detroit, 1988.

Drehle, David von, "The Little State That Could," *Time*, Dec. 5, 2011.

Dulles, Foster Rhea, *Labor in America: A History*, Third Edition, AHM Publishing Corporation, Northbrook, Illinois, 1966.

Duncan, A.A.M. (ed.), *John Barbour's The Bruce*, Canongate Books, Edinburg, 1997.

Duxbury, Alyn C. and Alison B., *An Introduction to World's Oceans*, Third Edition, Wm. C. Brown Publishers, Dubuque, Iowa, 1991.

Ejaz, Sohail, vd., "Endocrine Disrupting Pesticides: A Leading Cause of Cancer Among Rural People in Pakistan," *Experimental Oncology*, June 2004, Vol. 26, No. 2, Suf. 98-105.

Elias, Norbert, *The Civilizing Process*, terc. Edmund Jephcott, Revised Edition, Blackwell Publishing, Malden, Massachusetts, 2000.

Emerson, Ralph Waldo, *Self-Reliance and Other Essays*, Dover Publications, New York, 1993.

Engels, Friedrich, Letter to Joseph Bloch, Sept. 21-22, 1890, *Der sozialistische Akademiker*, 1.

Jahrgang, Nummer 19, Oct. 1, 1895. Bizim sahip olduğumuz hali ilke mektup Das

Elektrosische Archiv, <http://www.dearchiv.de/php/dok.php?>

archiv=mew&brett MEW037&f... da bulunmak-tadır.

Feeney, John, "Agriculture: Ending the World as We Know It," *The Zephyr*, Aug.-Sept.2010.

Fluharty, V.L., *Dance of the Millions: Military Rule and the Social Revolution in Colombia (1930-1956)*, University of Pittsburgh Press, 1957.

Folger, Tim, "The Secret Ingredients of Everything," *National Geographic*, June 2011.

Foroohar, Rana, "What Happened to Upward Mobility?," *Time*, Nov. 14, 2011.

Foroohar, Rana, "Companies Are the New Countries," *Time*, Feb. 12, 2012.

French, Howard W., "E.O. Wilson's Theory of Everything," *The Atlantic*, Nov. 2011.

Fukuyama, Francis, "The End of History?," *The National Interest*, No. 16, Summer 1989, syf. 3-18.

Gallagher, Matt, "No Longer a Soldier," *The Week*, Feb. 11, 2011

Garcia, Antonio, *Gaitan y el problema de la Revolucion Colombiana*, Cooperativa de Artes Graficas, Bogota, 1955

Gastrow, Peter, *Termites at Work: Transnational Organized Crime and State Erosion in Kenya - Comprehensive Research Findings*, International Peace Institute, New York, Sept. 2011.

Gastrow, Peter, *Termites at Work: A Report on Transnational Organized Crime and State Erosion*

in Kenya - Comprehensive Research Findings, International Peace Institute, New York, Dec. 2011.

Gaulle, Charles de, *The Complete War Memoirs of Charles de Gaulle*, ter. Jonathan Griffin ve Richard Howard, Carroll & Graff Publishers, New York, 1998.

Gilbert, Martin, *The European Powers, 1900-1945*, Phoenix Press, London, 2002.

Gilbert, Martin, *The Second World War: A Complete History*, Revised Edition, Henry Holt and Company, New York, 2004.

Glendinning, Chellis, "Notes Toward a Neo-Luddite Manifesto," *Utne Reader*, March/April 1990. Glendinning'in makelesi Skrbina, syf. 275-78'de yeniden basılmıştır. Makalenin orjinaline dair kaynak Dr. Skrbina tarafından sunulmuştur. (Bu kitabın yazarına 28 Temmuz 2010 tarihli mektup.) Glendinning'in makalesinin *Utne Reader*'da yayınladığı şekli ile orjinalini görmedim, Skrbina'da yeniden basıldığı haline dayanıyorum.

Goldberg, Jeffrey, "Monarch in the Middle," *The Atlantic*, April 2003.

Graham, Hugh Davis, and Ted Robert Gurr (ed.) *Violence in America: Historical and Comperative Perspectives*, Bantam Books, New York, 1970

Grossman, Lev, "Singularity," *Time*, Feb. 21, 2011.

Guevara, Ernesto “Che”, *Diario de Bolivia*, Ediciones B, Barcelona, 1996.

Guillette, Elizabeth A. vd. “An Antropological Approach to the Evaluation of Preschool Children Exposed to Pesticides in Mexico,” *Environmental Health Perspectives*, Vol. 106, No. 6, June 1998, syf. 347-353.

Hamilton, Anita, “The Bug That’s Eating America,” *Time*, July 4, 2011.

Hammer, Joshua, “Getting Past the Troubles,” *Smithsonian Magazine*, March 2009.

Haraszti, Zoltan, *John Adams & The Prophets of Progress*, The Universal Library, Grosset & Dunlap, New Yorki 1964.

Harford, Tim, “What Nuclear Reactor Can Teach Us About the Economy,” *Financial Times*, Jan. 15, 2011.

Hart. Bknz. Liddell Hart.

Heilbroner, Robert, and Aaron Singer, *The Economic Transformation of America Since 1865*, Harcourt Brace College Publishers, Forth Worth, Texas, 1994.

Hitler, Adolph [sic], *Mein Kampf*, Houghton Mifflin, Boston, 1943.

Hoffer, Eric, *The True Believer*, Harper Perennial, Harper Collins, New York, 1989.

Horowitz, Irving Louis, *El Comunismo Cubano: 1959-1979*, İngilizceden tercüme eden Noevia Lugones ve Ruben Miranda, Biblioteca Cubana Contemporanea, Editorial Playor, 1978/79.

Hoyle, Fred, *Of Men and Galaxies*, University of Washington Press, Seattle, 1964.

Huenefeld, John, *The Community Activist's Handbook*, Beacon Press, Boston, 1970.

Illich, Ivan, *Tools for Conviviality*, Harper & Row, New York, 1973.

Ivey, Bill, *Handmaking America: A Back-to-Basics Pathway to a Revitalized American Democracy*, Counterpoint, Berkeley, California, 2012.

Jacobsan, Douglas W., "The Founding of Zegota," *Polish American Journal*, Sept. 2011.

Jenkins, Roy, *Churchill: A Biography*, Plume, a member of Penguin Putnami Inc., New York, 2002.

Johnson, Keith, and Russell Gold, "U.S. Oil Notches Record Growth," *Wall Street Journal*, June 13, 2013.

Joy, Bill, "Why the Future Doesn't Need Us," *Wired*, April 2000.

Kaczynski, Theodore John, *Technological Slavery*, Feral House, Port Townsend, Washington, 2010.

Kaufmann, Walter (ed.), *The Portable Nietzsche*, Penguin Books, New York, 1976.

Kee, Robert, *The Green Flag: A History of Irish Nationalism*, Penguin Books, London, 2000.

Keefe, Patrick Radden, "Cat-and-Mouse Games," *New York Review*, May, 26, 2005.

Keegan, John, *The Second World War*, Penguin Books, New York, 1990.

Keiper, Adam, "The Nanotechnology Revolution," *The New Atlantis: A Journal of Technology and*

Society, Number 2, Summer 2003.

Kelly, Kevin, *What Technology Wants*, Penguin Books, New York, 2011.

Kendrick, Thomas Downing, *A History of Vikings*, Dover Publications, Mineola, New York, 2004.

Kerr, Richard A., "Life Goes to Extremes in the Deep Earth - and Elsewhere?," *Science*, Vol. 276, No. 5313, May 2, 1997, syf. 703-04.

Kiviat, Barbara, "Below the Line," *Time*, Nov. 28, 2011.

Klein, Naomi, "Capitalism vs. The Climate," *The Nation*, Nov. 28, 2011.

Klemm, Friedrich, *A History of Western Technology*, terc. Dorothea Waley Singer, M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, 1964, altıncı baskı, 1978.

Knab, Sophie Hodorowicz, “Polish Farm Family Paid the Ultimate price for Hiding the Jews,” *Polish American Journal*, Nov. 2012.

Koch, Wendy, “Nuclear industry sees new generation of reactors,” *USA Today*, Nov. 27, 2012.

Krauss, Clifford, “South African Company to Build U.S. Plan to Convert Gas to Liquid Fuels,” *New York Times Business*, Dec. 4, 2012.

Kunzig, Robert, “World Without Ice,” *National Geographic*, Oct. 2011.

Kurzweil Ray, *The Singularity is Near*, Penguin Books, New York, 2006.

La Botz, Dan, *Democracy in Mexico: Peasant Rebellion and Political Reform*, South End Press, Boston, 1995.

Le Blanc, Steven A., *Constant Battles: The Myth of the Peaceful, Noble Savage*, St. Martin’s Press, New York, 2003.

Lee, Martha F., *Earth First! Environmental Apocalypse*, Syracuse University Press, Syracuse, New York, 1995

Leger, Donna Leinwand and Anna Arutunyan, “Meet the architects of data theft,” *USA Today*, march 6, 2014.

Lenin, Vladimir Illich, *Lenin on Organization*, Lenin Library, Daily Worker Publishing Company, Chicago, 1926.

Lenin, Vladimir Illich, *Collected Works*, International Publishers, New York, İki farklı basımdan faydalanıyoruz 1929 ve 1942.

Leslie, John, "Return of the killer nanobots," *Times Literary Supplement*, Aug. 1, 2003.

Leuchtenburg, William E., *Franklin D. Roosevelt and the New Deal, 1932-1940*, Harper & Row, New York, 1963.

Levin, Simon A. (ed.), *Princeton Guide to Ecology*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2009.

Liddell Hart, B.H. *The Real War, 1914-1918*, Little, Brown and Company, Boston, 1964.

Lidtke, Vernon L., *The Outlawed Party: Social Democracy in Germany, 1878-1890*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1966.

Lieberman, Bruce, "Meanwhile, on a Planet Nearby...", *Air & Space*, June/July 2013.

Lipsher, Steve, "Guilty pleas unveil the tale of eco-arson on Vail summit," *The Denver Post*, Dec. 15, 2006.

Lockwood Lee, *Castro's Cuba, Cuba's Fidel*, Macmillan, New York, 1967.

Lohr, Steve, "More Jobs Predicted for Machines, Not People," *New York Times*, Late Edition (East Coast), Oct. 24, 2011.

Lorenz, Edward N., *The Essence of Chaos*, University of Washington Press, Seattle, 1993.

Lukowski, Jerzy, and Hubert Zawadzki, *A Concise History of Poland*, Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, U.K. 2006, 5. Baskı, 2011.

MacFadyen, Dugald, *Alfred the West Saxon, King of the English*, J.M. Dent & Co., London, 1901.

MacLeod, Calum, "China sees unfulfilled potential in wind," *USA Today*, Sept. 28, 2009.

Malpass, Michael A., *Daily Life in the Inca Empire*, Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1996.

Manchester, William, *The Arms of Krupp, 1587-1968*, Bantam Books, Toronto, 1970.

Mann, Charles C., "What if We Never Run Out of Oil?," *The Atlantic*, May 2013.

Mao Zedong (Tsetung), *Selected Readings from the Works of Mao Tsetung*, Foreign Language Press, Peking (Beijing), 1971.

Margonelli, Lisa, "Down and Dirty," *The Atlantic*, May 2009.

Markoff, John, "Ay Robot! Scientists Worry Machines May Outsmart Man," *New York Times*, July 26, 2009.

Martin, Joseph Plumb, *Memoir of a Revolutionary Soldier*, Dover Publications, Mineola, New York, 2006.

Marx, Karl, and Friedrich Engels, *The Communist Manifesto*, terc. Samuel Moore, Simon & Schuster, New York, 1964.

Matheny, Keith, "Solar pland pit green vs. green: Renewable energy projects could threaten species, habitat," *USA Today*, June 2, 2011.

Matthews, Herbert L., *Fidel Castro*, Simon & Schuster, New York, 1969.

McCullough, David, *John Adams*, Simon & Schuster, New York, 2002.

McKibben, Bill, *Enough: Staying Human in an Engineered Age*, Times Books, New York, 2003.

McKinney, Michael L., and Julie L. Lockwood, "Biotic homogenization: a few winners replacing many losers in the next mass extinction," *Trends in Ecology and Evolution*, Vol. 14, Issue 11, Nov. 1999, suf. 450-53.

Mellow, Craig, "Jet Race: In 1956, the Soviets held the first place - briefly," *Air & Space*, Oct./Nov. 2013.

Milstein, Michael, "Pilot not included," *Air & Space*, June/July 2011.

Mote, Frederick W., *Imperial China, 900-1800*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2003.

Murphy, Audie, *To Hell and Back*, Owl Books, Henry Holt and Company, New York, 2002.

Naess, Arne, *Ecology, Community and Lifestyle: Outline of an Ecosophy*, terc. David Rothenberg, Cambridge University Press, Cambridge, U.K. 1989.

Naruo Uehara, "Green Revolution" (editorial), *Japan Medical Association Journal*, Vol. 49, No.7&8, July/Aug. 2006, syf. 235.

Nevins, Allan, *Study in Power: John D. Rockefeller, Industrialist and Philanthropist* (2 Vols.), Charles Scribner's Sons, New York, 1953.

Nissani, Moti, *Lives in the Balance: The Cold War and American Politics, 1945-1991*, Hollowbrook Publishing/Dowser Publishing Group, Wakefield, New Hampshire/Carson City, Nevada, 1992.

Norris, Frank, *The Octopus: A Story of California*, Doubleday, Garden City, New York, 1947.

Noyes, J.H., *History of American Socialism*, J.B. Lippincott & Co., Philadelphia, 1870.

Okada. Bknz. Yukinori.

O'Regan, Davin, "Narco-states: Africa's next menace," *International Herald Tribune*, March 13, 2012.

Orr, H. Allen, "The God Project," *The New Yorker*, April 3, 2006.

Padgett, Tim, and Ioan Grillo, "Mexico's Meth Warrior's," *Time*, June 28, 2010.

Pandita, Rahul, *Hello, Bastar: The Untold Story of India's Maoist Movement*, Tranquebar Press, Chennai, 2011.

Paterson, James T., *America in the Twentieth Century: A History*, Fifth Edition, Harcourt College Publishers, Forth Worth, Texas, 2000.

Payne, Stanley G., *El Franquismo, Segunda Parte, 1950-1959. Apertura exterior y planes de estabilizacion*, Arlanza Ediciones, Madris, 2005.

Paz, Fernando, *Europa bajo los escombros: Los bombardeos aereos en la Segunda Guerra Mundial*, Altera, Barcelona, 2008.

Peck, Don, "They're Watching You at Work," *The Atlantic*, Dec. 2013.

Perrow, Charles, *Normal Accidents: Living With High-Risk Technologies*, Basic Books, New York, 1984.

Perrow, Charles, *The Next Catastrophe: Reducing our vulnerabilities to natural, industrial, and terrorist disasters*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2007.

Peterson, Christopher L., "Fannie Mae, Freddie Mac, and the Home Mortgage Foreclosure Crisis,"

Loyola University New Orleans Journal of Public Interest Law, Vol. 10, 2009, syf. 149-170.

Pipes, Richard (ed.), *The Unknown Lenin: From the Secret Archive*, Yale University Press, New Haven, Connecticut, 1998.

Pirenne, Henri, *Mohammed and Charlemagne*, Meridian Books, The World Publishing Company, Cleveland, Ohio, 1957.

Plato. Bknz. Buchanan.

Quammen, David, "How Animals and Humans Exchange Disease," *National Geographic*, Oct. 2007.

Radzinsky, Edvard, *The Last Tsar: The Life and Death of Nicholas II*, terc. Marian Schwartz, Doubleday, New York, 1992.

Randall, Willard Sterne, *Thomas Jefferson: A Life*, Harper Collins, New York, 1994.

Read, Piers Paul, *The Templars*, Da Capo Press, 2001.

Reed, Stanley, "Shell Bets on a Colossal Floating Liquefied Natural Gas Factory off Australia," *New York Times Business*, Nov. 13, 2012.

Reid, P.R. *The Colditz Story*, J.B. Lippincott Company, Philadelphia, 1953.

Remnick, David, "The Talk of the Town," *The New Yorker*, Aug. 25. 2008.

Rifkin, Jeremy, *The Third Industrial Revolution: How Lateral Power is Transforming Energy, the Eco-*

nomy, and the World, Palgrave Macmillan, a division of St. Martin's Press, New York, 2011.

Rosenthal, Elizabeth, "U.S. Is Forecast to be No. 1 Oil Producer," *New York Times Business*, Nov. 13, 2012

Rossi, A., *The Rise of Italian Fascism, 1918-1922*, ter. Peter and Dorothy Wait, Methuen, London, 1938.

Rossiter, Clinton, *The American Presidency*, Time, Inc. Book Division, New York, 1960.

Rothkopf, David, "Command and Control," *Time*, Jan. 30, 2012.

Rotman, David, "How Technology is Destroying Jobs," *MIT Technology Review*, Vol. 116, No. 4, July/Aug. 2013, syf. 28-35.

Russell, Diana E.H., *Rebellion, Revolution, and Armed Force: A Comparative Study of Fifteen Countries with Special Emphasis on Cuba and South Africa*, Academic Press, New York, 1974.

Sallust (Gaius Sallustius Crispus), *The Jugurthine War; The Conspiracy of Catiline*, ter. S.A. Handford, Penguin Books, Baltimore, 1967.

Sampson, Anthony, *Mandela: The Authorized Biography*, Alfred A. Knopf, New York, 1999.

Saney, Isaac, *Cuba: A Revolution in Motion*, Fernwood Publishing, London, 2004.

Saporito, Bill, "Hack Attack," *Time*, July 4, 2011.

Sarewitz, Daniel and Roger Pielke, Jr. "Learning to Live With Fossil Fuels," *The Atlantic*, May 2013.

Schebesta Paul, *Die-Bambuti-Pygmaen vom Ituri*, II. Band, I. Teil, Institut Royal Colonial Belge, Brussels, 1941.

Seligman, Martin E.P., *Helplessness: On Depression, Development, and Death*, W.H. Freeman and Company, New York, 1992.

Selznick Philip, *The Organizational Weapon: A Study of Bolshevik Strategy and Tactics*, The Free Press of Glencoe, Illinois, 1960.

Shapiro, Fred R. (ed.), *The Yale Book of Quotations*, Yale University Press, New Haven, Connecticut, 2006.

Sharer, Robert J., *The Ancient Maya*, Fifth Edition, Stanford University Press, Stanford, California, 1994.

Shattuck, Roger, "In the Thick of Things," *The New York Review*, May 26, 2005.

Shukman, Henry, "After the apocalypse," *The Week*, April 1, 2011.

Silverman, Kenneth (ed.), *Benjamin Franklin: The Autobiography and Other Writings*, Penguin Books, New York, 1986.

Skidelsky, Robert, *John Maynard Keynes, Vol. Three, Fighting for Freedom, 1937-1946*, Viking Penguin, New York, 2001.

Skrbina David (ed.), *Confronting Technology*, Creative Fire Press, Detroit, 2010.

Smelser, Neil J., *Theory of Collective Behavior*, Macmillan, New York, 1971.

Smith, Alice Kimball, and Charles Weiner (eds.), *Robert Oppenheimer: Letters and Recollections*, Stanford University Press, Stanford, California, 1995.

Smith, Joseph Burkholder, *Portrait of a Cold Warrior*, Ballantine Books, New York, 1981.

Sodhi, Navjot S., Barry W. Brook, and Corey J.A. Bradshaw, "Causes and Consequences of Species Extinctions," in Levin, syf. 514-520.

Sohail Ejaz. Bknz. Ejaz.

Somers, James, "The Man Who Would Teach Machines to Think," *The Atlantic*, Nov. 2013.

Soriano, Graciela (ed.), *Simon Bolivar: Escritos politicos*, Alianza Editorial, Madrid, 1975.

Stafford, David, *Secret Agent: The True Story of the Covert War Against Hitler*, The Overlook Press, New York, 2001.

Stalin, J., *Foundations of Leninism*, International Publishers, New York, 1932.

Starr, Chester G., *The Origins of Greek Civilization 1100-650 B.C.*, W.W. Norton & Company, New York, 1991.

Steele, David Ramsay, *From Marx to Mises: Post-Capitalist Society and the Challenge of Economic Calculation*, Open Court, La Salle, Illinois, 1992.

Stigler, George J., *The Theory of Price*, Fourth Edition, Macmillan, New York, 1987.

Suarez, Luis, *Franco: Cronica de un tiempo. Victoria frente al bloqueo. Desde 1945 hasta 1953*, Editorial Actas, Madrid, 2001.

Sueiro, Daniel, and Bernardo Diaz Nosty, *Historia del Franquismo, Vol. I*, Sociedad Anonima de Revistas, Periodicos y Ediciones, Madrid, 1986.

Surowiecki, James, "Fuel for thought," *The New Yorker*, July 23, 2007.

Tacitus, Publius (Gaius) Cornelius, *The Annals*, ter. Alfred John Church and William Jackson Brodribb, Dover Publications, Mineola, New York, 2006.

Tannenbaum, Frank, *Peace by Revolution: Mexico After 1910*, Columbia University Press, New York, 1996.

Tella, Torcuato S. Di, Gino Germani, Jorge Gra-ciarena y colaboradores, Argentina, Sociedad de Masas, Editorial Universitaria de Buenos Aires, tercera edicion, 1971.

Thuston, Robert W., *Life and Terror in Stalin's Russia, 1934-1941*, Yale University Press, New Haven, Connecticut, 1996.

Tipton, Frank B., "The National Consensus in German Economic History," *Central European History*, Vol. 7, No. 3 (Sept. 1974), syf. 195-224.

Trotsky, Leon, *History of the Russian Revolution*, ter. Max Eastman, Pathfinder, New York, 1980.

Turnbull, Colin M., *The Forest People*, Simon and Schuster, New York, 1962.

Turnbull, Colin M., *Wayward Servants: The Two Worlds of the African Pygmies*, Natural History Press, Garden City, New York, 1965.

Turnbull, Colin M., *The Mbuti Pygmies: Change and Adaptation*, Harcourt Brace College Publishers, Forth Worth, Texas, 1983.

Uehara. Bknz. Naruo.

Utt, Ronald D., "The Subprime Mortgage Market Collapse: A Primer on the Causes and Possible Solutions," *Backgrounder* No. 2127, April 22, 2008 (The Heritage Foundation tarafından yayımlanmıştır.)

Vance, Ashlee, "Merely Human? So Yesterday," *New York Times Sunday Business*, June 13, 2010.

Vassilyev, A.T., *The Ochrana*, J.B. Lippincott Company, Philadelphia, 1930.

Vergano, Dan, "Mobster myths revisited," *USA Today*, June 20, 2013.

Vick, Karl, "The Ultra-Holy City," *Time*, Aug. 13, 2012.

Wald, Matthew L., "Nuclear Industry Seeks Interim Site to Receive Waste," *New York Times*, Aug. 27, 1993.

Wald, Matthew, L., "What Now for Nuclear Waste?," *Scientific American*, Vol. 301, No. 2, Aug. 2009, syf. 46-53.

Walsh, Bryan, "The Gas Dilemma," *Time*, April 11, 2011.

Walsh, Bryan, "Power Surge: The U.S. is undergoing an energy revolution," *Time*, Oct. 7, 2013.

Ward, Peter, *The Medea Hypothesis*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2009.

Watson, Traci, "Gold Rush days leave toxic legacy," *USA Today*, Oct. 29, 2013.

Watts, Meriel, *Pesticides: Sowing Poison, Growing Hunger, Reaping Sorrow*, Second Edition, Pesticide Action Network Asia and the Pacific, 2010.

Weise, Elizabeth, "DIY 'biopunks' want science in hands of people," *USA Today*, June 1, 2011.

Weise, Elizabeth, "Invasive species blighting the landscape," *USA Today*, Nov. 28, 2011.

Welch, William M., "Bird deaths soar at wind farms," *USA Today*, Sept. 22, 2009.

Whittle, Richard, "The Drone Started Here," *Air & Space*, April/May 2013.

Wilkinson, Todd, *Science Under Siege: The Politicians' War on Nature and Truth*, Johnson Books, Boulder, Colorado, 1998.

Wissler, Clark, *Indians of the United States*, Revised Edition, Anchor Books, Random House, New York, 1989.

Wolk, Martin, "Combat Missions of American Airmen to Poland in World War II: A Story of Charles Keutman," *Polish American Journal*, June 2012.

Woo, Elaine, "Pole saved 2.500 Jewish kids in WWII," *The Denver Post*, May 13, 2008.

Wood, Graeme, "Moving Heaven and Earth," *The Atlantic*, July/Aug. 2009.

Woodall, Curt, Letter to editor, *Air & Space*, Feb. 2011.

Yukinori Okada and Susumu Wakai, "The Longitudinal Effects of the 'Green Revolution' on the Infant Mortality Rate in Thailand," *Japan Medical Association Journal*, Vol. 49, No. 7 & 8, July/Aug. 2006, syf. 236-242.

Zakaria, Fareed, "Don't Make Hollow Threats," *Newsweek*, Aug. 22, 2005.

Zakaria, Rafiq, *The Struggle Within Islam*, Penguin Books, London, 1989.

Zierenberg, Robert A., Micheal W.W. Adams, and Alissa J. Arp, "Life in extreme environments: Hydrothermal vents," *Proceedings of the National Academy of Sciences U.S.A.*, Vol. 97, No. 24, Nov. 21, 2000, syf. 12961-62.

Zimmermann, G.A., *Das Neunzehnte Jahrhundert: Geschichtlicher und Kulturhistorischer Rückblick*, Zweite Hälfte, Zweiter Theil, Druck und Verlag von Geo. Brumder, Milwaukee, 1902.

Yazar İsmi Olmayan Eserler

Air & Space Magazine

Anarchy: A Journal of Desire Armed

Atlantic, The

Bible, The Holy: The King James Version; New English Bible; Revised English Bible; New International Version

Constitution of the United States

Denver Post, The

Economist, The

Federal Reporter

GMO Quarterly Letter, published by GMO Corporation

Green Anarchy Newspaper

Historical Materialism (Marx, Engels, Lenin),
Progress Publishers, 1972.

ISAI F = Industrial Society and Its Future,
Kaczynski, syf. 37-120. (Türkçede *Sanayi ve Top-
lum ve Geleceği (STVG)* adıyla Kaos Yayınları
tarafından yayınlanmıştır.)

Los Angeles Times, The

Merriam-Webster Dictionary, The, Merriam-
Webster, Incorporated, Springfield, Massachusetts,
2004.

National Geographic Magazine

NEB = *The New Encyclopaedia Britannica*, Fif-
teenth Edition.

New York Times, The

Newsweek

Polish American Journal

Popular Science

Science News

Scientific American

*Select Committee to Study Governmental Opera-
tions With Respect to Intelligence Activities, Final
Report*, S. Rep. No. 755, Book II (Intelligence Acti-
vities and the Rights of Americans), 94th Congress,
Second Session (1976).

Time Magazine

USA Today

US News & World Report

Vegetarian Times
Wall Street Journal, The
Warrior Wind No. 2
Week, The
Wired magazine
World Book Encyclopedia, The, edition of 2011.

Anarşist Kütüphane

Theodore Kaczynski
Anti-Teknolojik Devrim: Neden ve Nasıl
31.08.2016

10.01.2023 tarihinde şuradan alındı:
vahsikaracam.blogspot.com

Çeviri: Karaçam (Gözden geçirilmiş 2020 çevirisi)
Kitabın Özgün Adı: Anti-Tech Revolution: Why
and How Fitch & Madison (2016) basımından
çevrilmiştir.

İngilizce Aslı: Anti-Tech Revolution: Why and How

tr.anarchistlibraries.net